POŠTNINA PLAČANA PRI POŠTI 61102 LJUBLJANA

Planinski vestnik 7-8

glasilo Planinske zveze Slovenije julij-avgust 1993

SLOVENSKO PLANINSKO DRUŠTVO
1893
1993
PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

julij-avgust 1993 7-8

letnik XCIII izhaja od leta 1895

vsebina

	Markacije na hribovskih poteh	289
Gojmir Mlakar	Kocbekov dom nima parcele	290
Zoran Tratnik	Okrešelj je last planincev	292
Tone Škarja	Časten častni predsednik PZS	295
Ciril Praček	Hrabri, odločni mož dejanj	297
Franc Verovnik	Prehitro previsoko	299
Dragica Manfreda	Aljažev klub po 70 letih	302
	Everest je vendarle najvišji	303
Neva Mužič	Televizija - Trento - televizija	307
Tone Frelih	Prihodnost Trenta	309
Mirko Toporiš	Spalna vreča za vsako rabo	310
Alenka Jamnik	Prvo srečanje na Okrešlju	314
Igor Maher	Šentviška planota	315
Uroš Župančič	Divji plesi pobesnele narave	317
Jordan Komac	Dvatisočaki nad Velim poljem	320
Dušan Černič	Križarjenje nad Julijci	325
Jože Korači	Kraška Ponikevska draga	329
Helena Giacomelli	Ti naši pogledi na gore	331
Tomislav Jagačić	Zvonar haloških biserov	333
Peter Vovk	K lišajem sem hodil po pogum	335
Ivanka Korošec	Preizkušnja v Mali Pišnici	337
Gorazd Močnik	Gozdnati grebeni in planote	339
Branko Vrhovec	Trije vršaci na mah	340
Ivanka Korošec	Valoviti zasavski hribi	342

Slika na naslovni strani: **Z južne strani na Rodico** Foto: Igor Maher

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Dvořakova ulica 9, p. p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Raztresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Manfreda, Marlen Premšak, Tone Strojin, Tone Škarja in Franček Vogelnik. Predsednik založniško-izdajateljskega sveta Tomaž Banovec. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046. Naročnina za tretje trimesečje leta 1993 znaša 560 SIT, posamezna številka stane 190 SIT. Letna naročnina za tujino znaša 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. Tisk Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

Glasilo spada med proizvode informativnega značaja iz 13. točke tarifne številke 3 Zakona o prometnem davku (Ur. list RS, št. 4/92) in Mnenja Ministrstva za informiranje Republike Slovenije, št. 23/117-92 z dne 24. 2. 1992, za katere se plačuje davek od prometa proizvodov po stopnji 5%.

KDO LAHKO UPORABLJA KNAFELČEVO MARKACIJO, KATERE SO PLANINSKE POTI

MARKACIJE NA HRIBOVSKIH POTEH

Morda bo odslej na področju označevanja planinskih poti več reda, kot ga je zdaj: Komisija za pota pri Planinski zvezi Slovenije je namreč o tem pripravila pogovor, ker se posebno zadnje čase v planinski javnosti, pa tudi širše, pojavlja dilema o pojmu in statusu planinskih poti in rabi Knafelčeve markacije.

Komisija za pota je za ta pogovor pripravila nekaj izhodišč. Tako je zapisala, da je planinska pot ozek pas zemljišča, namenjen za hojo, ki je posebej označen s Knafelčevo markacijo, smernimi in opozorilnimi tablami. Kot podaljšek javnih komunikacij v planinskem in gorskem svetu je to javna pot, po kateri skladno s statutom PZS hodimo na lastno odgovornost. Planinska steza je po tej definiciji planinski objekt, ki ga je zgradila in ki ga vzdržuje planinska organizacija, namenjen pa je izključno hoji. Nasprotno je označena ali markirana javna pot (na primer cesta, kolovoz ali steza) objekt, ki so ga zgradili in ga vzdržujejo drugi, označila pa ga je planinska organizacija; ta tudi skrbi za obnovo markacij in šele pri opuščenih stezah ali poteh tudi za vzdrževanje.

Vožnja z gorskimi kolesi naj po teh predlogih tod ne bi bila dovoljena, saj je steza po definiciji samo za hojo. Vožnja z gorskimi kolesi pa je dovoljena po označenih in markiranih javnih poteh, kot so kolovozi, gozdne ceste ali vlake, in po mulatierah, če so dovolj ohranjene.

TRI VRSTE POTI PO HRIBIH

Kot so zapisali člani Komisije za pota pri PZS, je varstvo okolja v splošnem pomenu besede gotovo pametno in sprejemljivo. Vožnja s kolesi čez drn in strn ni dovoljena, kajti s tem brez potrebe uničujemo travno rušo. Speljanih je dovolj javnih poti, po katerih se je mogoče voziti s kolesom, takšna vožnja pa je pravi užitek in brez škode za okolje. Gre za spoštovanje nenapisanih starih določil, ki si jih je postavil človek sam. Tudi drznost (ekstremnost) naj bi poznala meje, kjer se prične škoda, pa naj bo že gospodarska ali v naravi.

Komisija za pota predlaga tudi pravila za odpiranje novih planinskih poti. To je pravzaprav potrebno določiti, kajti zadnja leta je označeval poti po državi Sloveniji, kdor je pač hotel. Zdaj Komisija za pota predlaga, da bi bilo mogoče vsako planinsko stezo ali označeno pot odpreti samo s soglasjem Komisije za pota pri PZS, za takšno dovoljenje pa bi bilo treba zaprositi pred nadelavo in markiranjem. Tudi Knafelčevo markacijo bi smeli uporabljati samo za označevanje planinskih poti, evidenco teh poti pa vodi Komisija za pota pri PZS. Ob tem Komisija za pota predlaga upravnemu odboru PZS, naj izposluje, da bo Knafelčeva markacija zakonsko ali temu ustrezno zaščitena. Ta postopek so njega dni že začeli, pa ga niso dokončali.

Glede na to, da nekatere javne poti vodijo do objektov, ki so v planinskem in gorskem svetu, vendar ne do koč, vrhov in razglednih točk in torej nimajo planinskega značaja, predlaga Komisija za pota uvedbo dveh novih pojmov: posebej in drugače naj bi bile označene turistične steze in romarske poti. Turistične steze že zdaj vzdržujejo turistična društva, takšne steze pa peljejo do naravnih znamenitosti, turističnih kmetij, kulturnih spomenikov, turističnih jam itd. Oznake na turističnih stezah naj bi bile oblikovane podobno kot so Knafelčeve markacije, le da bi imele te markacije belo piko na sredini in zelen kolobar okoli. — Romarske poti vodijo do verskih objektov, označene pa naj bi bile z belo piko in modrim kolobarjem okoli nje. Obe markaciji naj bi bili enako veliki, kot so planinske markacije.

Ali bo potemtakem na stezah v slovenskem gorskem svetu odslej še več markacij, kot jih je zdaj, ali bodo nekatere poti, ki so jih označevali ljudje iz različnih planinskih in drugih društev, na gosto okrašene z vsemi od markacij, ki so možne na taki poti? Ne, pravijo slovenski markacisti; kjer gre ena pot po drugi, naj bo na njej vedno samo ene vrste oznaka. Pri priključku na poti bi morda narisali še eno do tri markacije obeh ali vseh poti, potem pa bi dalje peljala ena sama markacija.

Pomemben je predlog, da brez prejšnjega soglasja Komisije za pota ali posameznih planinskih društev, ki so določeno pot markirali ali jo imajo na skrbi, ne bi bilo dovoljeno nikakršno spreminjanje Knafelčevih markacij na že obstoječih poteh.

POSTOPEK ZA ODPIRANJE POTI

Ob teh predlogih je pomemben še eden: marsikdo, ki hodi po slovenskem gorskem in gričevnatem svetu, ugotavlja, da so na različnih zemljevidih in v različnih vodnikih navedene različne nadmorske višine vrhov in planinskih koč ali nasploh za posamezne točke na planinskih poteh. Slovenski markacisti predlagajo, da bi nadmorske višine vrhov, postojank, odcepov itd. jemali iz Atlasa Slovenije, vse napake, ki bi jih planinci zasledili, pa naj bi sporočali Komisiji za pota pri PZS, Planinski založbi ali neposredno Geodetski upravi Republike Slovenije. Markacisti tudi predlagajo, naj bi na planinskih

kartah obvezno napisali nadmorsko višino začetka poti (sicer pa to ponekod že velja).

Komisija za pota pri PZS tudi predlaga, da bi novo planinsko pot lahko odpirali samo v predelih, ki so bili dotlej zaradi različnih vzrokov neobiskani, in v predelih, ki so zanimivi za širši krog obiskovalcev, pa tam še ni primerno označenih poti.

Za to bi moral veljati poseben postopek. Najprej bi moral posameznik, skupina, društvo ali kdo drug predlagati, naj bi na določenem območju z določenim namenom odprli novo planinsko pot. Seveda bi bilo treba ob tem utemeljiti, s kakšnim namenom naj bi jo odprli: ali gre za pot do nove koče, do neobiskovanega ali malo obiskanega vrha, do naravne znamenitosti in podobno. Hkrati s tem bi morali novi upravljalci dobiti pisna soglasja lastnikov, po parcelah katerih bo potekala taka pot, gozdnega gospodarstva ali lastnika, kjer bo šla taka pot, lovske družine, če ta pač ima v tem območju svoje lovske ali gojitvene revirje, naravovarstvenikov in za visokogorska območja ali skozi zahtevne terenske oblike tudi mnenje alpinistov in Gorske reševalne službe.

Táko pot je treba opisati na posebnem obrazcu, ki ga ima na voljo Komisija za pota pri PZS, in ga poslati tej komisiji, ki bo na svojih rednih sejah obravnavala poslane vloge. Potem ko bo takšno traso morebiti prehodila in pregledala, bo pot nemara odobrila in jo vnesla v kartoteko planinskih poti.

(Obvestila PZS)

V KATERI KATASTRSKI OBČINI JE PLANINSKA KOČA?

KOCBEKOV DOM NA KOROŠICI NIMA PARCELE

GOJMIR MLAKAR

Planinsko društvo Celje se loteva večje adaptacije planinskega doma na Korošici. Za pridobitev potrebnega dovoljenja mora pristojnemu upravnemu organu občine Mozirje predložiti zahtevano dokumentacijo, med drugim tudi kopijo katastrskega načrta, iz katerega je razvidno, v kateri katastrski občini in na kateri parceli je postavljen planinski dom.

Na Geodetski upravi v Mozirju smo ugotovili, da planinski dom v katastrskem načrtu katastrske občine Podveža ni vrisan, da pa je evidentiran v evidenci hišnih številk (EHIŠ), kjer je označen kot stavba z naslovom Podveža št. 47. Dom je vrisan na temeljnem topografskem načrtu merila 1:10.000 in njegovi povečavi v merilu 1:5.000, prav tako v pregledni karti občine Mozirje 1:50.000.

Iz omenjenih grafičnih prikazov je razvidno, da planinski dom leži ob meji katastrskih občin Podveža in Županje njive, ki je hkrati tudi meja občin Mozirje in Kamnik. Na temeljnem topografskem načrtu je dom vrisan ob meji na kamniški strani, na karti občine pa na mozirski. Opisana meja je bila določena z avstrijsko katastrsko izmero v prvi polovici 19. stoletja, ki je za to območje v veljavi tudi danes. Takrat določena meja je bila tudi meja med tedanjima avstrijskima deželama Kranjsko in Štajersko.

Poznavalci zemljiškokatastrskih meritev vedo, da so katastrsko izmero za avstrijski del monarhije vodili iz centrale na Dunaju, da pa je bila operativna enota za izvedbo posamezna dežela ali dve sosednji deželi. Tudi matematična osnova za izmero je bila taki delitvi prirejena,

Kocbekov dom na Korošici in Ojstrica v ozadju

kar velja tudi za izhodišče koordinatnega sistema. Za Kranjsko in Koroško je bil uporabljen koordinatni sistem z izhodiščem na Krimu, za Štajersko pa je bilo izhodišče koordinatnega sistema na hribu Schöckl severno od Gradca.

Meja, ki nas zanima, je bila tako določena v okviru dveh deželnih izmer, triangulacijska mreža, na katero je meritev vezana, pa prav tako izračunana v dveh koordinatnih sistemih.

Zaradi matematično premalo natančne opredelitve koordinatnih sistemov je pričakovati na robovih večje deformacije, ki bi se lahko odražale tudi na obravnavani meji. Potrebna bi bila uskladitev različnega poteka v naravi sicer iste meje, ki je posledica dvakratne med seboj neodvisne izmere.

Ta uskladitev ni bila opravljena, zato imamo na katastrskih načrtih dva različna zarisa iste meje, ki se na območju Korošice močno razlikujeta. Od vrha Ojstrice na severu pa skoraj do Presedlaja na jugu (na dolžini 2,5 km) je prek 50 hektarov površine zemljišča, ki po zarisu obeh mej ni nikjer zajeto. Širina »špranje« pri domu na Korošici znaša prek 300 metrov, na najširšem delu pa približno 350 metrov.

Podrobnejša analiza poteka meje, ki je bila opravljena s pomanjšavo iz merila 1:2.880 za vsako katastrsko občino posebej in vklopitvijo obeh variant v temeljni topografski načrt merila 1:5.000, kaže veliko večjo verjetnost pravilnega poteka tiste meje, ki je bila dobljena z izmero katastrske občine Županje njive v okviru izmere dežele Kranjske, kot ga kaže potek meje, dobljene z izmero katastrske občine Podveža, ki je bila opravljena v okviru Schöcklovega koordinatnega sistema. Po prvi varianti poteka meja z vrha Ojstrice skoraj v ravni črti proti jugu na vrh Lučkega Dedca in dalje proti jugu z manjšimi lomi na Lučko Kopo in Konja. Druga varianta meje ima nelogične lome, poteka vzhodneje in deli ravnico pred domom na Korošici na dve polovici. Severno od Presedlaja se meji stakneta, nato pa zopet ločita, vendar odstopanje ni več tolikšno kot na Korošici.

Vzrokov za opisano nenatančnost poteka meje, ki se kaže v tolikšnem neskladju, je več. Poleg opisanih teoretičnih možnosti zaradi stika dveh koordinatnih sistemov lahko predvidevamo tudi subjektivne razloge, ki se kažejo v večji ali manjši splošni pedantnosti izvajalcev meritev, v odnosu izvajalcev do vrednosti zemljišča (ta ni terjala posebno natančne izmere), upoštevati pa moramo tudi težavnost dela v planinskih predelih in mersko opremo, ki je bila tedaj v uporabi.

Zaradi vsega povedanega je na dlani, da je podobnih primerov v zemljiškem katastru še veliko; tudi pri praktičnem delu mnogokrat naletimo nanje. Potrebna bi bila celovita rešitev opisanih problemov, vendar jih rešujemo sporadično in parcialno, ko se pojavi konkreten problem, kot je na primer ta, ki smo ga opisali na začetku prispevka. Zašel bi v strokovne podrobnosti, če bi navajal kompleksne rešitve, o katerih razmišljam. Povedal bi le, kako po najbolj enostavni poti priti do parcele za Kocbekov dom na Korošici.

Ob ugotovitvi, da je za »sporno« območje meja katastrske občine Županje njive v svojem poteku logična in kot kaže tudi dovolj natančno

namesto komentarja

Prijazne markacije

Po gorskih in gričevnatih poteh hodijo vsakršni ljudje: taki, ki so se tokrat prvič odločili iti kamorkoli v naravo, pa čeprav gorsko, ljubitelji gozdov, travnikov in rož, prijatelji samote, planinci s srcem in dušo, ki upajo, da bodo na tej svoji poti našli kakšno sorodno dušo, transverzalci, ki od prvega do zadnjega koraka hrepenijo po žigu na vrhu gore ali v planinski koči, zbiralci vrhov, ki jim je pogled vseskozi uprt le navzgor, dirkači v tesno se prilegajočih oblačilih in s supergami na nogah, ki jih razen vzpona, kakršnegažekoli, ne zanima čisto nič drugega, veseljaki v pumparicah in z nahrbtnikom, iz katerega nujno gleda litrska steklenica, pa ne z limonado, gobarji s plastičnimi vrečkami, ki raziskujejo sredogorska lovišča, zeliščarji, ki so namenjeni le do prvega gorskega travnika, na katerem se bodo do sitega napasli, fotografi, ki oprezujejo po pravih kotih in svetlobah, da ne omenimo zmajarjev, jadralnih padalcev, športnih plezalcev, alpinistov in gorskih kolesarjev, ki so že skoraj posvojili nekatere hribe in vzpetine.

Ali lahko vsi ti gorski značaji živijo skupaj? Ali ne motijo drug drugega? Ali ne gredo drug drugemu na živce?

Za vse te in še za številne druge značaje je v gorskem svetu dovolj prostora, le obzirni bi morali biti drug do drugega in prijazni drug z drugim. Pa se srečata, na primer, planinec starega kova in dirkač, prvi pripravljen na kratek postanek in kratek klepet, drugi s pogledom zazrt v tla pred seboj — in skoraj zasovražita drug drugega, ker nista v istih hribih našla niti toliko skupnega, da bi si voščila dober dan.

Pa bi se lahko v hribih spet začeli pozdravljati in bi pokazali prijazen obraz, ko bi v gorski samoti srečali človeka, ki je zaverovan v isto lepo naravo. Prav prijazno bi bilo, če bi gorska pota spet postala nekoliko staromodno ljubezniva.

Morda celo najbolj obljudena, tudi triglavska, pa čeprav so včasih tako zatrpana, da je na njih možen samo enosmerni promet. Nihče ne bo čisto nič hitreje prišel nikamor, ne gor ne dol, če bo hud na drugega, ki se mu je postavil na stezico. Toda če bosta popotnika prijazna drug do drugega, bo dan prijaznejši. Za oba in za vse druge okoli.

Marjan Raztresen

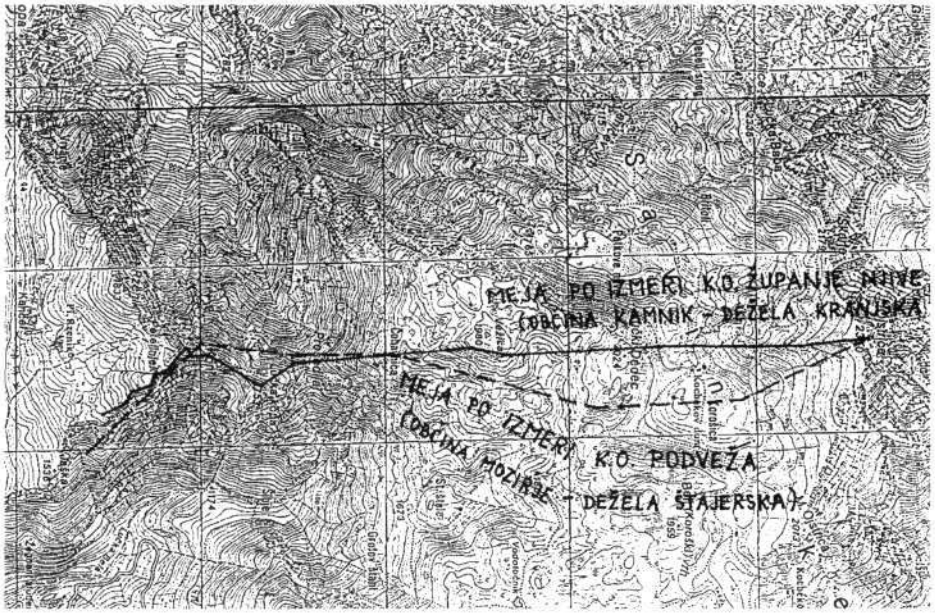

Na topografski karti 1:25.000 prikazano razhajanje meje

izmerjena, jo je prevzeti tudi v katastrski občini Podveža. Stara meja v tej katastrski občini naj se črta in s tem na načrtu spremeni oblika in velikost parcele, ki leži ob meji katastrske občine. Gre za parcelo 418/1 k. o. Podveža, ki bi na ta način povečala svojo površino za približno 54 hektarov, kar je navidez veliko, vendar pa je to le 4,3 odstotka površine omenjene parcele, saj je njena v katastru evidentirana površina 1265 hektarov.

Približno lego samega doma na parceli 418/1 v k. o. Podveža bi lahko dobili s prevzemom iz temeljnega topografskega načrta 1:5000, kar pa bi bilo premalo natančno. Dom bo treba zato na novo izmeriti z natančnostjo, ki jo terja merilo katastrskega načrta. Ob tej priložnosti pa bi bilo smotrno določiti in izmeriti tudi zemljišče, ki funkcinalno sodi k domu. Potrebno bo za kasnejšo pridobitev lastninske ali kakšne druge stvarne pravice na njem.

ZAPLETI Z ZEMLJO — TUDI V GORAH — SO OD NEKDAJ

OKREŠELJ JE LAST PLANINCEV

ZORAN TRATNIK

Verjetno velika večina Slovencev pozna Okrešelj, ki leži na zgornjem delu Logarske doline. Ne vedo pa, da je Okrešelj s slapom Rinka last planinske organizacije. Že na ustanovnem občnem zboru Savinjske podružnice SPD (20. 8. 1893) so kot eno od prvih nalog načrtovali pridobitev planinske koče na Okrešlju. Tudi o nakupu parcele Okrešelj so začeli razmišljati zelo zgodaj (zapisnik podružničnega odbora 6. 10. 1900). Takratni lastnik Okrešlja je bila ljubljanska škofija, ki je imela sedež teh posestev v Marijingradu (Nazarje) oziroma v Gornjem gradu. Oskrbniki teh posestev in tudi ljubljanski škofje v prvih letih delovanja Savinjske podružnice SPD niso bili naklonjeni njenemu narodnobudniškemu delovanju in gradnji nove koče na Okrešlju (takrat je na Okrešlju že stala koča DOEAV). Kljub temu je prvo svojo kočo zgradila Savinjska podružnica že leta 1908, medtem ko so pogajanja za nakup Okrešlja trajala vse do leta 1931, ko je bila podpisana pogodba o nakupu.

Sedanji Frischaufov dom, prenovljen v l. 1988—91

Zapisnik ustanovnega občnega zbora Savinjske podružnice SPD 20. 8. 1893. V tem zapisniku omenjajo novo, Kocbekovo pot na Okrešelj in namen pridobitve planinske koče na Okrešlju

Z razmejitvijo in določanjem parcelne meje Okrešlja je bilo kar nekaj nejasnosti. V arhivu PD Celje hranimo prepis dokumenta iz leta 1855, v katerem je opisana meja med Okrešljem, ki je bil last gornjegrajske graščine (»Der Herrschaft Oberburg«), in kmetom Logarjem (**Klement Robnik**), ki je bil lastnik gornjega dela Logarske doline. Ta popis meje je verjetno služil za razmejitev zakupniških in drugih pravic izrabljanja tega dela doline. V zapisu so opisali mejo: izpod slapa Rinke gre meja na »najvišji vrh Hude dame«, grebena med Matkovim kotom in Logarsko dolino, in po vseh najvišjih vrhovih okrog Okrešlja in naprej do Škarij, nato do doline ter naprej ob vznožju sten do slapa Rinka. Ogled so opravili 25. 8. 1855 **Josef Leopold,** gozdarski uradnik, dva gozdna čuvaja, Klement Robnik (»Logar«), mejaš, **Johann Pastirk,** najemnik Okrešlja, **Sebastijan Kreinz,** mejaš, in ena priča.

Zapis kaže precejšnje nepoznavanje imen gorskih vrhov, po katerih poteka meja. Tako je grebenska meja opisana: Hude dame—Hudi prask—Rinka—Pasje sedlo—Mrzla gora—Sedlo (Kamniško sedlo)—Baba—Škarje (Rinka je pravilno Mrzla gora, Pasje sedlo je po tem opisu škrbina nad Turskim žlebom, Mrzla gora je Turska gora, Rinko so opisali kot mejno goro med Kranjsko, Štajersko in Koroško ter kot najvišjo goro na Štajerskem, kar tudi ne drži). Gornjegrajska graščina je takrat dajala Okrešelj v zakup, na Okrešlju je bila že pastirska koča (»Alpen Huiten Okreschel«). Na Okrešelj je vodila pot levo od sten, prek katerih pada slap Rinka.

OKREŠELJ GRE IZ ROK V ROKE

Ta meja (pod slapom, kjer je bil mejaš kmet Logar) je ob nakupu Okrešlja povzročila kar precej sporov in dogovarjanj. Mejo, ki je bila potem opisana v kupoprodajni pogodbi, so sporazumno določili ob ogledu 12. aprila 1931. **Alojz Žumer,** zastopnik uprave škofijskih posestev v Marijingradu (Nazarje), **Franc Tiller, Milko Hrašovec, Jože Požar,** zastopniki Savinjske podružnice SPD, **Klemen Robnik** (vulgo Logar), posestnik (mejaš), in njegov sin **Franc Robnik.** Ta meja je opisana v kupoprodajni pogodbi: poteka »višje brvi proti slapu Savinje«, potem gre na zadnji vrh Planjave ter po grebenih do »najvišjega odrastka Mrzle gore« (nad Škafom). Pri tej razmejitvi so vzeli srednjo mejo med razmejitvijo iz leta 1855 in veljavno katastrsko mejo parcele. Logar se je na to razmejitev pritožil škofu **Rožmanu**, zato so to mejo še popravljali: prvič ob geodetski izmeri za zemljiškoknjižni vpis na Savinjsko podružnico SPD in drugič »zemljiškoknjižni popravek« leta 1938. Danes gre dolinska meja parcele Okrešelj med cestno zanko v Kotu na koncu Logarske doline in slapom Rinka. Velikost parcele je 425 ha 65 a 81 m.[2]

Pred drugo svetovno vojno je bila torej lastnik Okrešlja Savinjska podružnica SPD. Po prihodu okupatorja leta 1941 je bila z odločbo Komisarja za utrjevanje nemštva lastnina Savinjske podružnice odvzeta in vknjižena na Nemško planinsko društvo — podružnico Celje. Po vojni je bila lastninska pravica nad Okrešljem

Koča DOEAV pred prvo svetovno vojno

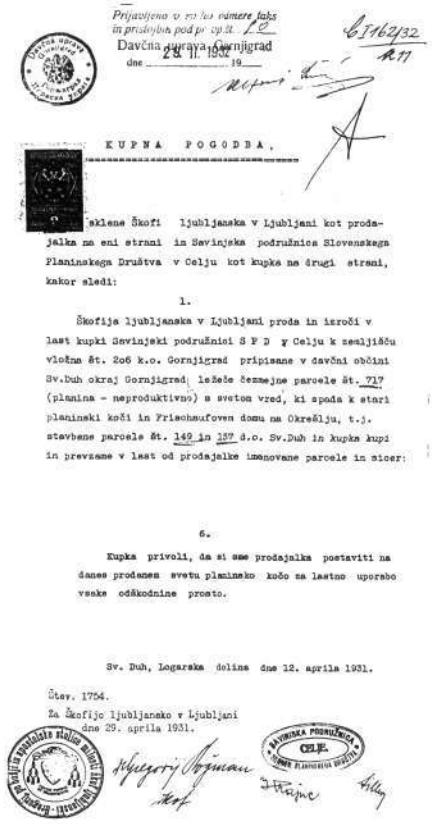

Prijavljeno v svrho odmere taks in priselbin pod pr. op. st. 10
Davčna uprava, Gornjigrad
dne 28. II. 1932 19__

6/1162/32

KUPNA POGODBA.

sklene Škofi ljubljanska v Ljubljani kot prodajalka na eni strani in Savinjska podružnica Slovenskega Planinskega Društva v Celju kot kupka na drugi strani, kakor sledi:

1.

Škofija ljubljanska v Ljubljani proda in izroči v last kupki Savinjski podružnici S P D v Celju k zemljišču vložna št. 206 k.o. Gornjigrad pripisane v davčni občini Sv.Duh okraj Gornjigrad ležeče čezmejne parcele št. 717 (planina - neproduktivno) s svetom vred, ki spada k stari planinski koči in Frischaufoven domu na Okrešlju, t.j. stavbane parcele št. 149 in 137 d.o. Sv.Duh in kupka kupi in prevzame v last od prodajalke imenovane parcele in sicer:

6.

Kupka privoli, da si sme prodajalka postaviti na danes prodanem svetu planinsko kočo za lastno uporabo vsake odškodnine prosto.

Sv. Duh, Logarska dolina dne 12. aprila 1931.

Štev. 1754.
Za Škofijo ljubljansko v Ljubljani
dne 29. aprila 1931.

Fotokopija kupne pogodbe za nakup parcele Okrešelj

najprej prenešena na Planinsko društvo Celje »kot pravnemu nasledniku Savinjske podružnice SPD«, potem je bila lastninska pravica prenešena na Fizkulturno zvezo Slovenije in nato na Planinsko zvezo Slovenije, ki je sedanji zemljiškoknjižni lastnik Okrešlja in Frischaufovega doma. Leta 1967 je Jugoslovanska ljudska armada (JLA) odkupila na Okrešlju del zemljišča (29 a 90 m^2) in brunarico, ki jo je pozneje razširila. Uporabljala jo je kot letno obmejno stražnico. To je še vedno lastninski tujek na Okrešlju.

Iz zapisa meje v letu 1855 smo videli, da je na Okrešlju že stala pastirska koča, prvo turistično kočo za planince pa je dal postaviti **J. Frischauf** leta 1875 in je bila last Alpenvereina. Leta 1907 je to kočo, ki je stala na travniku pod sedanjo kočo, odnesel plaz. Savinjska podružnica SPD je to izkoristila in že leta 1908 postavila na mestu sedanjega doma svojo kočo, ki so jo imenovali po J. Frischaufu. V letih 1927—30 so dom prvič obnovili, po drugi vojni so ga v letih 1959 do 1961 ponovno obnovili, sedanjo podobo pa je dom dobil v letih 1988 do 1991. Na parceli Okrešelj stojijo poleg Frischaufovega doma in stražnice ministrstva za obrambo še brunarica celjske postaje GRS in *Orlovo gnezdo pri slapu Rinka, ki ga je PD Celje postavilo leta 1968.*

ČIGAV JE ZDAJ KRAJINSKI PARK?

Planino Okrešelj je Savinjska podružnica SPD kupila predvsem z namenom, da jo je proglasila za »Narodni park Okrešelj« in jo zaščitila pred gospodarskimi posegi. Na tej parceli je imela tudi svoj lovski revir. Po prvi svetovni vojni je zasipavanje hudournikov z nanosi grušča grozilo, da uniči planino, zato je takratna oblast zgradila na Okrešlju obrambni nasip, planinci pa so s pogozdovalno akcijo ozelenili Okrešelj. Danes je tu kar lep gozdiček in travnik, ki daje Okrešlju prijeten planinski videz.

Po drugi svetovni vojni so na podlagi Zakona o varstvu kulturnih spomenikov in naravnih znamenitosti iz leta 1948 zavarovali tudi Okrešelj kot del Karavanško-kamniško-savinjskega krajinskega parka. Pozneje je na podlagi novega Zakona o naravni in kulturni dediščini (leta 1981) tudi občina Mozirje z odlokom razglasila *Logarsko dolino za krajinski park; s to zakonodajo* so urejeni vsi zaščitni ukrepi, ki veljajo tudi za Okrešelj. Občina Mozirje je leta 1992 pooblastila delovno organizacijo »Logarska dolina« za urejanje prostora v Logarski dolini, ki v ta namen pridobiva sredstva s pobiranjem parkirnine in z dotacijo občine. Za vzdrževanje planinskih poti in svojih planinskih postojank skrbi Planinsko društvo Celje iz svojih sredstev in za to ne prejema državnih ali občinskih dotacij.

Okrešelj je planina, prek katere vodijo naravni prehodi iz Logarske doline prek Kamniškega sedla v Kamniško Bistrico, prek Turskega žleba v osrednji greben Grintovcev in prek Savinj*skega sedla na Jezersko ter v Belsko Kočno na* avstrijsko Koroško. Te prehode so domačini uporabljali še pred razvojem planinstva. Planinsko pot na Kamniško sedlo in pot skozi Turski žleb ter naprej na Skuto je odkril in dal zavarovati J. Frischauf že v prejšnjem stoletju. Te poti je prenovila in vzdrževala Savinjska podružnica SPD, predvsem pa njen načelnik **F. Kocbek.**

Frischaufov dom, zgrajen l. 1908

Po drugi svetovni vojni je gradilo in vzdrževalo vse gorske poti, ki vodijo iz Okrešlja, Planinsko društvo Celje. Po drugi vojni so zaradi državne meje zgradili novo pot prek grebena Križa. Do lanskega leta je bil tudi Okrešelj vključen v slovensko planinsko transverzalo kot obvezna točka transverzalcev. Žal so leta 1992 Okrešelj izključili iz transverzale — kljub množičnemu nasprotovanju planincev s te strani Kamniško-Savinjskih Alp.

Planinsko društvo Celje upravlja s parcelo Okrešelj in skrbi za planinske naprave na tem lepem koščku Savinjskih Alp. Upamo, da nam bo uspelo pridobiti nazaj tudi lastništvo, ki nam je bilo po vojni odvzeto.

OSEMDESET LET VLASTA KOPAČA

ČASTEN ČASTNI PREDSEDNIK PZS

TONE ŠKARJA

Rojen je bil 3. junija 1913 v Žireh, po odsluženi vojaščini se je jeseni 1934. leta vpisal na arhitekturo pri profesorju **Jožetu Plečniku** in se očitno dobro obnesel, saj ga je ta štiri leta pozneje povabil — »da bi nekaj lepega skupaj napravila« — za stalnega sodelavca pri risanju načrtov za ljubljanske Žale in nadzoru obrtniških del. Vmes je bil leta 1936 krajši čas zaprt, ker je na Storžiču narisal srp in kladivo. Politika je bila torej druga vzporednica njegovega življenja. Levičar, komunist, član partije, risar in oblikovalec propagandnih izdaj, ilegalne politične literature in letakov, organizator v študentskih društvih in pri političnih akcijah.

In še tretji tir: »Po vrnitvi iz zapora (1936) sem šel v Kamniško Bistrico. Gazil in ril sem po snegu čez Presedljaj, Čohavnico do Praga in Korošice dva dni. Bili so sončni dnevi, zlezel sem še na vrh Ojstrice in nikjer ni bilo žive duše. V dolino sem se vrnil spet poln zaupanja vase. Tisto zimo sem božične praznike preživel v snegu na Veliki planini. To je bil začetek moje ljubezni in hrepenenja po gorah, ki traja še danes.«

In tako so levičarski študentje (**Beno Anderwald, Tone Dovjak, Vlasto Kopač, Karel Tarter, Uroš Baš, Bojmir Filipič, Daro Dolar, Cene Malovrh, Cene Paderšič-Batreja, Mirko Novak-Fric** in drugi) ustanovili Akademsko skupino Slovenskega planinskega društva. Tej plezalsko usmerjeni družčini in predvsem Vlastu Kopaču je do pričetka vojne oziroma okupacije leta 1941 uspelo uresničiti le nekaj načrtov, ki pa so bili naravnani v zelo jasen cilj: dvigniti nizko raven našega zimskega alpinizma in se usposobiti za plezanje v višjih gorstvih. Severozahodni greben Kočne, grebensko prečenje Brane, jugozahodni greben Planjave, Grintovec z juga in vzhoda, severovzhodna stena Turske gore je le nekaj Kopačevih prvenstvenih tur, ki naj bi bile na koncu kronane s celotnim grebenskim prečenjem Kamniških Alp. Poleti je plezal manj, a ravno poševna poč v gladki zahodni steni Štruce (Kopač-Baš) je bila vredna, da jo je prvo odkrilo arhitektovo oko.

Vlasto Kopač

Leta 1940 so akademci organizirali šestčlansko zimsko odpravo v Durmitor: s smučmi iz Nikšiča skozi Šavnik v Žabljak. Črnogorci so bili navdušeni, saj »odkar svet stoji, pozimi ni bil še nihče na teh vrhovih«, so zatrdili. Prvič v življenju so videli gojzarje, dereze in cepine. Predvojni čas lahko sklenemo z omembo, da je Vlasto Kopač narisal in njegova AS SPD izdala »Razgled z Grintovca« ter da je občasno pisal in risal za PV.

USODNA ŠTIRIDESETA LETA

Z italijansko zasedbo Ljubljane leta 1941 se je za Kopača končala doba Plečnikovih Žal in alpinizma; povsem ga je okupiralo delo v grafičnih delavnicah — tehnikah — ilegalne Ljubljane. Ker je bil tako uporaben, delaven in domiseln, ga niti v partizane niso pustili. »Delati, dokler te ne aretirajo!« To se je zgodilo takoj po kapitulaciji Italije in nemški zasedbi Ljubljane in od 6. januarja 1944 do konca vojne je bil v koncentracijskem taborišču Dachau. Dachau je pomenil stalno smrtno nevarnost, podhranjenost, bolezni, a tudi čas solidarnosti, čas sodelovanja ilegalne politične organizacije, pričakovanje osvoboditve.

Po vojni je oblast vključila Kopača v gradnjo in obnovo porušenih naselij, sam pa se je kot predsednik PD Ljubljana Matica posebej po-

svetil obnovi požganih ali zanemarjenih in izropanih planinskih postojank. Poskrbel je, da je bil alpinizem poudarjen pri vsakokratni organizacijski obliki slovenskega planinstva. Bil je tudi predsednik Odbora za planinstvo in alpinizem pri Fizkulturni zvezi Slovenije. Vodil je prvi alpinistični tečaj po vojni in organiziral obnovo starih in ustanovitev novih alpinističnih odsekov ter poskrbel za izdelavo derez, cepinov, klinov, plezalnikov, vetrovk in za uvoz ameriških vojaških najlonskih vrvi.

Nič manjšo pozornost ni namenil razvoju GRS. Že tako je ljudi za organizacijsko delo vedno primanjkovalo, vojna pa je za sabo pustila sploh v vseh pogledih veliko vrzel. Načrtoval in vodil je gradnjo bivaka pod Skuto in spomenika padlim v Kamniški Bistrici.

»Vse to delo sem opravljal z veseljem, saj sem ob njem prihajal v stik z gorskim svetom, po katerem sem hrepenel vsa štiri vojna leta«.

DRUŽBENO KORISTEN ARHITEKT

Oktobra 1947 ga je aretirala Udba in po desetih mesecih postopkov, podobnih gestapovskim, a obogatenih s sovjetskimi metodami in domačimi domislicami, je »priznal« vse in bil leta 1948 obsojen na smrt; vendar se je največja teža smrtoželjnosti oblasti ohladila že pri izvršitvi obsodbe nad prvo skupino, tako da so mu kazen spremenili v zaporno (in jo pozneje še skrajšali). Tudi sicer so se odnosi med SZ in SFRJ z letom 1948 ohladili, medsebojno poznanstvo skoraj vseh Slovencev pa tudi onemogoča, da bi se šel nekdo lahko večnega in nedotakljivega trinoga.

Skratka, Kopač je že kmalu po obsodbi, čeprav za rešetkami, postal družbeno koristen arhitekt ter risar prvih dveh »pravih« planinskih zemljevidov, Julijcev in Kamniških. Kljub izpustitvi leta 1952 se je zapor nadaljeval še dolga leta: ljudje se odmikajo, kot da se boje okužbe, drugi so lažno usmiljeni, vse ozračje smrdi po »brez ognja ni dima« in podobno.

Spomeniško varstvo, spomeniki in predvsem arhitektura Velike Planine, njen prenos na turistično naselje so bili področje Kopačevega dela v počasnem prehajanju iz nesvobode v polsvobodo, ki se zares do konca razprla ni nikoli več, kajti zaresnih brazgotin nobena lepotna operacija nikoli povsem ne odstrani. Obnova Plečnikovih Žal, že namenjenih propadu, ker so s svojo belino senčile brezdušnost novih, je več kot simbolično zadnje večje strokovno delo Vlasta Kopača.

ČLOVEK ZA VSE ČASE

Vlasta Kopača sem najprej spoznal bolj mimogrede, ko smo v Kamniški Bistrici posedali po opravljenih turah in me je pritegnilo njegovo petje staroselskih ljudskih pesmi, tistih otožnih in ritmičnih balad, ki se ohranjajo v alpskih dolinah kot odmev tisočletij. In njegove risbe pastirskih in planšarskih potrebščin! In njegova prijaznost, blaga in odmaknjena, zavezanost delu, delu čez vse in za vse! Dolgo je trajalo, preden sem zvedel, da je to »tisti« Kopač. In ko sem bil pri njem doma, med starimi predmeti, pod policami knjig, med slikami njegovega očeta in njegovimi, ob kavi, ki nama jo je skuhala prijazna gospa Zora, Vlastova žena, sem zadihal okolje, ki ga je podpiralo in mu dajalo moč, notranjo trdnost, da je preživel stvari, katerih le delček bi zlomil marsikoga. Vsak mora imeti svojega dobrega duha ali angela. Potem se da. Pomembno je bilo preživeti: na koncu vsakega predora so bile gore, delo, žena in tudi prijatelji.

Imam ga predvsem za človeka, ki je vzel svojo usodo na rame in jo nosil, kot je najbolj čutil, da je prav. Vsi udarci življenja, razsekana alpinistična pot, obsojen od nasprotnikov in svojih, človek s častmi in zadnja smet v človeškem podzemlju, nič ga ni odvrnilo od poslanstva: delati, kar je prav in dobro — in to kar najbolje. Delal je za druge, zanesel se je nase, na nezmotljivi notranji kompas. Zanj mirno lahko rečemo, da je »človek za vse čase«. Pokončen, ponosen, miren, zvest, dober. Nekaj trajnosti arhitekture je na njem. Časten častni predsednik Planinske zveze Slovenije. Brez takih stebrov nas Slovencev že zdavnaj ne bi bilo.

Iskrene čestitke za navideznih 70, a v številkah resničnih 80 let!

Uspeh in smrt na K-2

Člani slovenske alpinistične odprave na K-2 **Stipe Božić** iz Splita, **Viki Grošelj** iz Ljubljane (član AO Matica) in **Zvonko Požgaj** iz Ljubljane (član AO Železničar) ter Mehičan **Carlos Carsolio** so v nedeljo, 13. junija, ob 16. uri priplezali na vrh K-2, druge najvišje gore na svetu (8611 m). To je po satelitskem telefonu, ki ga imajo v baznem taboru pod to goro Nizozemci, Planinski zvezi Slovenije sporočil vodja odprave **Tomaž Jamnik.** Ob tem je tudi sporočil, da je na tej gori umrl 34-letni škofjeloški alpinist **Boštjan Kekec**, član Plezalnega kluba iz tega mesta, in sicer zaradi višinske bolezni.

Kot je po telefonu povedal vodja odprave, se je odločilni naskok na vrh začel že 9. junija (po načrtih, ki so jih udeleženci te 9-članske odprave naredili v Ljubljani, naj bi se kakšen teden pozneje), ko se je po daljšem obdobju slabega vremena zvedrilo. V soboto, dan pred odločilnim naskokom, so postavili četrti višinski tabor na višini 7850 metrov (po načrtih naj bi ga kakšnih 150 višinskih metrov

IN MEMORIAM: DR. TOMAŽ AŽMAN

HRABRI, ODLOČNI MOŽ DEJANJ

CIRIL PRAČEK

Besede so besede in ne morejo natančno izraziti občutij, kot bi se spodobilo in kot bi človek rad takrat, ko ga zapusti prijatelj reševalec. Smo pač taki, da nas vežejo nepozabni trenutki in spomini v gorah, v skalah, kjer smo vsi samo ljudje brez naslovov ali z njimi, vendar tako trdno povezani med seboj kot nikjer drugje.

Po njihovih delih jih boste sodili in ocenili — in Tomaža bi rad pokazal pri delu v gorah. Pri delu s kirurškim nožem ga je spoznalo na stotine bolnikov. Eden od njih mu je dejal, ko je bil nekaj dni pred Tomaževo smrtjo pri njem na kontrolnem pregledu: »Veliko ste mi pomagali, da sem ostal pri življenju po nekaj zaporednih operacijah, in ne vem, kako naj se vam zahvalim.« — Zamišljeno ga je pogledal in dejal, da ne ve, kdo bo njemu pomagal...

Travma je morala biti strašna, da je ni prenesel.

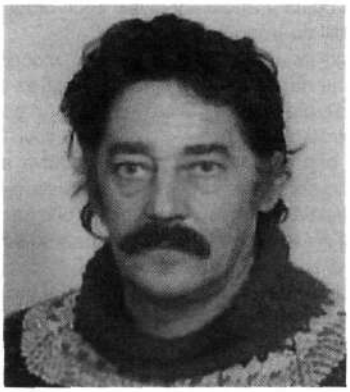

Doktor Tomaž Ažman

S KRPLJAMI DO PASU V SNEG

Pred mnogimi leti — pisalo se je 1968. leto — smo se v mraku zbrali v Vojah. Okoli trideset mož nas je bilo, krepkih in odločnih. Trije naši prijatelji alpinisti so potrebovali pomoč, trije najboljši slovenski alpinisti, ki so se v hudi zimi lotili Čopovega stebra. Prespali smo na seniku, tri dni je že močno snežilo, na koncu Voj je bilo že okoli poldrugi meter snega.

Po alarmu svojcev je načelnik jeseniške postaje Gorske reševalne službe **Ludvik Zalokar** zbral reševalce iz Zgornjesavske doline in iz Bohinja ter odredil pripravno stanje tudi drugih slovenskih postaj. Pred to močno skupino so odšli na pot ljubljanski reševalci.

Tisto jutro, ko so se dvignili na pot reševalci v Vojah, za Ljubljančani ni bilo več sledi; snega je

---

višje), v nedeljo, ki se je začela z zelo lepim vremenom, pa so krenili proti vrhu in ga dosegli po smeri prvopristopnikov, po Abruzzijevi smeri, ne da bi med vzponom dihali dodatni kisik iz jeklenk. Za Vikija Grošlja je bil to že deseti osemtisočak, na katerega je priplezal, za Stipeta Božića je bil to četrti osemtisočak, za najmlajšega člana odprave, 24-letnega elektrikarja Zvonka Požgaja, pa prvi.

Ta čas sta **Boris Sedej,** alpinist iz Idrije, in Boštjan Kekec iz Škofje Loke čakala v taboru 4, da bi naslednji ali naslednje dni plezala proti vrhu.

Ko je četverica sestopala z vrha, se je vreme nenadoma poslabšalo, tako da je ekipa z vrha sestopala v zelo dramatičnih razmerah. Vreme se je slabšalo iz ure v uro, Kekec pa je pri tem zbolel za višinsko boleznijo in njegovo zdravstveno stanje je bilo izredno hitro kritično.

Zaradi nemogočnih vremenskih razmer je bil umik z gore komajda mogoč. Kekca so kljub temu dva dni pozneje, v torek, 15. junija, odnesli proti taboru 3, vendar je škofjeloški alpinist med transportom umrl. Soplezalci so ga pokopali na gori, vsi drugi člani odprave pa so se umaknili v bazni tabor na višini 5100 metrov. Kot je sporočil vodja odprave, je odprava končala delo, vendar do trenutka, ko zaključujemo redakcijo te številke Planinskega vestnika, še nismo dobili iz Pakistana sporočila, kdaj se bodo člani odprave vrnili domov.

Boštjan Kekec je bil član Plezalnega kluba Škofja Loka, po poklicu pa vojaški inštruktor. Bil je poročen in ima dva otroka. Plezal je od leta 1976 in je v tem času opravil 900 plezalnih vzponov. Od leta 1979 je bil aktiven kot alpinistični instruktor. Aktiven je bil v vseh oblikah alpinističnih dejavnosti, kot so odpravarstvo, visoke alpske stene, športno plezanje in turno smučanje, nekaj uspehov pa je imel tudi v ekstremnem smučanju. Med najpomembnejšimi alpinističnimi vzponi, ki jih je opravil, so bili v Cordilleri Blanci in v severozahodni steni Šivlinga v Garvalski Himalaji.

Podrobnosti o tej uspešni, pa vendar tako tragični himalajski odpravi bomo lahko objavili, ko se bodo člani odprave vrnili v Ljubljano.

M. R.

bilo že dva metra in še vedno je močno snežilo. Samo tako močna in številna skupina je bila sposobna gaziti globok sneg. Menjavali smo se na sto korakov in do večera prišli na Velo polje. Tu sta se **Stane Koblar** in **Peter Ferjan** odločila, da bosta prenočila v lovski koči, drugi so se potrudili do Vodnikove koče.

Snežilo je neprestano in izredno močno, kar vidno je naraščala debelina beline. Čez noč je zapadlo prek meter novine in položaj je postajal katastrofalno nevaren: grozili so plazovi. Nihče ni bil pripravljen sam prevzeti vodstva akcije, zato so se sporazumeli za šest najstarejših, ki naj sestavljajo vodstvo. V koči je bilo na srečo dovolj zalog hrane in tudi posamezniki so imeli s seboj za več dni živeža.

Zjutraj je **Marjan Keršič** za preizkus možnosti gibanja v snegu navezal krplje in v dvajsetih minutah naredil petnajst korakov. Na krpljah se mu je udiralo do pasu. Kljub silni masi snega pa se plaz ni sprožil niti z Vernarja, niti s Tosca.

Marjan je resignirano ugotovil: »Fantje, ne moremo nikamor, videli ste, da je gibanje v tej masi snega nemogoče, plazovi pa tako očitno groze, da je vsak odhod iz koče celo na smučeh (ki so jih imeli Gorenjci) nemogoč, ker bi z njimi odrezali plaz.« — Izkušeni vodje so molče potrdili in uvideli popolno upravičenost Marjanove ugotovitve.

TVEGANJE ŽIVLJENJA ZA SOČLOVEKA

Snežilno je neprestano.

Megla se je potem za hip odprla in na Velem polju sta se pokazali črni točki: Koblar in Ferjan. Tedaj je eden od vodij dejal: »Fantje, ta dva ne bosta sama nikoli prišla do nas, v lovski koči pa ni hrane. Potrebujemo šest prostovoljcev, ki bi bili pripravljeni pregaziti stezo brez smuči in krpelj v ravni črti navzdol do Velega polja. Kdor se bo javil, naj se zaveda, da je tveganje stoodstotno. Po trije se bodo navezali, da jih bomo laže našli, če se bo sprožil plaz.«

Zgodilo se je tisto, kar je slovenskim reševalcem še v posebno čast, kajti v primeru življenjske nevarnosti, ko bi bilo na akciji ogroženo življenje reševalcev, lahko reševalci odstopijo od reševanja. Pa niso odstopili! Kot bi ustrelil sta bili pripravljeni dve moštvi: iz Mojstrane **Mlekuž, Brojan mlajši** in dolgi **Janko Ažman.** Z Jesenic so bili trije, med njimi **doktor Ažman** in **Polajnar,** iz Ljubljane pa **Marjan Keršič,** ki je šel po gazi daleč navzdol, na rob, da bi opozoril na plaz. Bilo je sedem mož, ki so tvegali vse. Sedem takih, ki so izstopali, ki so se vedno pojavili, če je bilo potrebno.

To je tisto, kar želim podčrtati v zvezi s Tomažem: brez najmanjšega oklevanja je takoj tvegal svoje življenje za človeka. — Zagazili so v celec in dolgi Janez Ažman, ki je v belino zagazil prvi, je gazil dobesedno do vratu in če ne bi bilo strmo navzdol, ne bi naredil niti koraka.

Čeprav je do Velega polja navzdol huda strmina, so gazili dobro uro do ravnine. Pregažena steza jim je služila še naslednji dan, kajti čeprav je neprestasno močno snežilo, je smer ostala vidna.

Strah pred plazovi je minil, potencialna nevarnost pa je bila vsak hip večja. Sneg se je vztrajno kopičil in samo čakal na ukaz težnosti.

TRI ČRNE PIKE V BELINI

Ko so se s Koblarjem in Ferjanom vrnili k Vodnikovi koči, je poziv prostovoljcem zadel smučarje. Šest naj bi jih še ta dan utrlo pot kolikor mogoče daleč proti koči v Doliču, javilo pa se jih je deset. To je bil še očitnejši hazard z življenjem kot steza na Velo polje, kar jim je narava povedala takoj, ko so s polja stopili v breg. To ni bil plaz, kot so tisti, ki grme čez stene, to je bila tiha smrt: v megli in sneženju so skoraj trčili ob najmanj deset metrov visok veletok snega, ki je križal njihovo pot. Dobrih sto metrov naprej je njihovo smer križala tiha smrt tik za njihovimi hrbti.

Zatem se je megla dvignila, snežilo je še vedno kot vse pretekle dni, toda vsaj videli so kaj. Plazilo ni več. Takrat je Franci Koblar izrekel tisti znameniti stavek: »Bog ni baraba!«

Dolina, ki se dviga proti Doliču, je glede plazov prava past. Z obeh strani grozi tiha bela smrt, toda tiste dni je reševalcem proti vsem pravilom prizanesla. Okoli tri metre novega snega se ni premaknilo — z izjemo omenjenih dveh veletokov.

Pregazili so pot do strmine pod Doličem in se obrnili nazaj proti Vodnikovi koči, da vzamejo vso težko opremo in hrano in jo prenesejo do Koče na Doliču. Na Velem polju so medtem vsi preostali reševalci s krplji in čevlji pretlačili prostor za pristajanje helikopterja. Dobili so tudi radijsko zvezo z Voglom.

Medtem se je toliko zvedrilo, da se je videlo visoko proti Triglavu. In tam gori visoko v belini so opazili tri črne pike, ki so tudi opazile, da je na Velem polju zelen križ iz borovih vejic za pristajanje helikopterja. Takoj so se odpravili trojici naproti tako tisti s krplji kot tisti s smučmi. Srečanje je bilo ganljivo.

»Nisem lačen,« je rekel Kunaver, »imamo še dosti čokolade, le kruha si želim, dolgo ga že pogrešam.« — Seveda ga je takoj dobil in še kaj zraven.

V Vodnikovi koči so prespali in naslednji dan odšli v dolino. Akcija je trajala od 5. februarja od petih popoldne (ljubljanska ekipa na krpljah je začela že dan prej), ko so odšli iz Stare Fužine proti Vojam, do 8. februarja 1968, ko so se vrnili v dolino.

AKCIJA V ŠPIKU

Dne 15. junija 1964 so jeseniški reševalci prejeli poziv za reševalno akcijo v Špiku. Klici na pomoč so prihajali iz Skalaške smeri. V steni so bili **Jože Bernard** iz Žirovnice ter Martuljčani **Anton** in **Jože Oman** ter **Milan Robič.** Bili so ujetniki stene, brez poškodb, podhlajeni in utrujeni, v steni so preživeli eno noč. Zmanjkalo jim je klinov za plezanje naprej ali za spust nazaj.

Na pomoč so prvi prihiteli reševalci iz Kranjske gore, oče in sin **Mrak** in še eden, nekaj ur za njimi je vstopila v steno naveza **Dimitrov-Praček** in takoj zatem naveza, v kateri sta bila **dr. Tomaž Ažman** in **Janez Ramuš.** Pod Srcem so ostali v rezervi še **Stane Koblar, Berti Krapež** in **Jože Makovec.**

In potem se je začela tista strašna môra z nevihto. Mraka je ujela na Prižnici, kjer je obstal, ker ni poznal smeri, Jeseničane pa takoj nad Srcem. Nevihta je trajala 24 ur skupaj. Lilo je v potokih, voda je prožila kamenje, strele so nabijale ves dan in vso noč. Akcija je trajala od petih zjutraj do štirih zjutraj naslednjega dne.

Ob vsakem dvigu roke za oprimkom je vdrla voda za rokav in spodaj pri hlačnici stekla ven. Vodja se je dobro zavedal, da so zadeve najmanj in vsaj toliko kritične, da bi morali takoj nazaj. Vseeno je vprašal: »Gremo naprej ali ne?«

Niti eden ni rekel ne. Taki so bili ti moji prijatelji. Tam gori, morda samo še uro nad nami, so čakali štirje v upanju. Štirje ujetniki. Ko si moker in pomalem že podhlajen, postaja stena iz petice šestica, gibi so počasni in okoreli, moči zmanjkuje, toda nihče ni potožil. Himalajec Pavle se je kot vedno izkazal.

Na polici pod Prižnico so se odločili, da gresta naprej Pavle in Ciril, da bodo čimprej pri ujetnikih. Na Prižnici pa so se dogovorili, da gre naprej eden od Jeseničanov in Mrak. Ciril je Pavletu natančno opisal oprimke skozi okence nad Prižnico in po eni dolžini vrvi sta bila z mrakom pri ujetnikih stene.

S Prižnice navzdol je Ciril spustil vseh osem mož in sestopil zadnji. Postajalo je temno in lilo je neprestano. »Poglej ga, Ciril,« je omenil Tomaž, »najmlajši že pomalem odmira.«

Pohiteli smo: v spustu 40 metrov na Orlove glave, v popolni temi po Špikovi grapi pod Srce. Ura je bila okoli tri zjutraj, ob štirih smo bili v Martuljku.

Tak je bil naš doktor Tomaž, ki bo v srcih gorenjskih reševalcev za vedno zapisan kot junak, ki se ni odrekel dolžnosti niti v skrajno tveganih primerih. Slava tvojemu spominu, doktor Tomaž!

VIŠINSKA BOLEZEN SE LAHKO POKAŽE TUDI NIŽJE OD HIMALAJE

PREHITRO PREVISOKO

FRANC VEROVNIK

V poletnih mesecih se marsikateri slovenski planinec odpravi še kam višje od našega očaka Triglava. Pri tem vsak od nas tvega, da se prej ali slej sreča z nevšečnostmi višinske bolezni. Menda ga ni med nami, ki je bil kje blizu štirih tisočev metrov nadmorske višine ali pa višje, da se ga ta bolezen vsaj malo ne bi prijela. Ni čudno, da jo že vrsto let proučujejo strogo znanstveno, vendar ji zaenkrat še niso prišli čisto do živega.

Nepozabno mi ostaja v spominu moje srečanje z višinsko boleznijo na strehi Evrope. Avgusta 1988 se nas je deset Koroščev odpravilo v dveh golfih proti Mont Blancu. Podvig smo skrbno načrtovali, eni z več treninga, drugi z manj. Vseeno smo zaupali svoji kondiciji.

Že pot do vasice Les Houches pod Mont Blancom nam je rahlo prekrižala račune: enega od golfov je vso nočno vožnjo po severni Italiji precej »dušilo«, tako da smo tja prišli šele okrog poldneva.

PRVO SREČANJE Z VIŠINO

Lepo sončno vreme in bela pobočja Mont Blanca so nas zvabila, da smo se kar brez počitka spravili v prvo gondolo vzpenjače, ki nas je popeljala do postaje zobate železnice. Tudi na gornji postaji te železnice Le Nid d'Aigle (2372 m) se nismo obotavljali. Do zloglasnega kuloarja je šlo gladko. Pri prehodu čez delno zaledenelo grapo pa je jeklena vrv ušla iz rok vodji odprave, ko je v ledu popravljal stope. Na srečo se je ujel na skali kakšnih deset metrov nižje. Stekla je reševalna akcija, med njo pa smo doživeli točo kamenja, ki v tej grapi zelo pogosto pada. Z nekaj praskami smo jo srečno odnesli, vendar nam je pripetljaj le vlil nekaj strahu v kosti.

Seveda smo do koče Goûter (3817 m) prispeli šele v trdi temi. Bila je polna do vhodnih vrat. Tako smo nekateri preždeli noč na ledu v kletnem prostoru pod kočo, nekaj srečnežem pa se je uspelo zriniti v kočo in so noč napol stojé predremali. K sreči se tam noč konča ob dveh

Prvo srečanje z višinsko boleznijo okoli Mt. Blanca

zjutraj, ko koča oživi: množice so se odpravljale na vrh. Ker smo bili od prestanega preveč zbiti, nas seveda ni vleklo za njimi. Spravili smo se na pograde in si nabirali moči. Nekateri so že krepko čutili višino zaradi načetih moči. Bolela jih je glava, noč so samo predremali. Jutranji obrok jim ni teknil, čeprav ga je za odločilni vzpon vredno použiti.

Sledila je hoja proti 4807 metrom. Srce začne razbijati. Dihanje postane hitrejše, nato zaletavajoče, na trenutke vse bolj sunkovito in hitro, nato se spet umirja, skoraj ustavi... in spet sledi močnejše hlastanje. Vmes je treba vsaj malo počivati, da se dihanje umiri. Glavobol narašča.

In končno vrh! Navdušenja ni bilo konec. Po obvezni fotografiji je sledil krst. Potem pa sem kot strela z jasnega čisto natančno začutil, kje imam želodec. Potem vročina v glavo — in že sem olajšan za hrano, ki sem jo na silo zaužil za zajtrk. Iz obzirnosti do Francozov sem obrok poslal na italijansko stran.

Sledilo je vidno olajšanje, pot navzdol je bila v primerjavi s prejšnjo hojo prava igrača. Le glava je ostala čudno »motna«. V red jo je spravila šele obilna pijača, ki sem jo popil v koči Goûter, nato pa zaužil še topel obrok. Želodec tedaj ni več protestiral.

Moje prvo srečanje z višinsko boleznijo me je spodbudilo, da sem skušal njene vzroke in značilnosti natančneje spoznati. Morda ne bo odveč, če nekaj teh spoznanj opišem in seznanim z njimi tudi bralce Planinskega vestnika.

ZNAKI VIŠINSKE BOLEZNI

Višinska bolezen pravzaprav obsega več bolezenskih stanj, ki se lahko razvijejo pri sicer povsem zdravih ljudeh v prvih dneh, ko pridejo zadosti visoko in še niso dovolj aklimatizirani. Možne so vse stopnje od komaj omembe vrednih težav do najhujše oblike te bolezni, to je možganskega ali pljučnega edema, ki se lahko končata tudi s smrtjo.

Proučevalci višinske bolezni ločijo dve glavni obliki: akutna ali nenadna višinska bolezen v ožjem smislu in višinski pljučni edem. Povezanost med tema dvema oblikama ni povsem pojasnjena. Običajno se prej pojavijo znamenja akutne višinske bolezni, nato šele pljučni edem, vendar so znani primeri, ko se je že kar na začetku pojavil edem.

Za akutno višinsko bolezen gre, če naše počutje v gorah zmotijo naslednje težave: glavobol, izguba apetita ali slabost, bruhanje, omotice, motnje spanja in otekanje udov. O bolezni govorimo, če sta prisotni vsaj dve ali tri od opisanih težav. Pojavijo se ponavadi z latenco šestih do dvanajstih ur in izginejo čez dan ali dva, če se ne vzpenjamo več. Lahko pa se vse bolj stopnjujejo. Pojavi se resen zaplet: možganski edem, otekanje možgan. Kaže se najprej v izrazito hudi utrujenosti, ki ji sledi neznosen glavobol, včasih obilno bruhanje in nato nekoordinirani gibi. Zavest se bolj in bolj oži, nazadnje sledi nezavest, ki se lahko konča s smrtjo.

Osnovni vzrok akutne višinske bolezni je prav gotovo pomanjkanje kisika v ozračju. Vendar pa ugotavljajo, da pride tudi do motenj v delovanju hormonov, ki urejajo presnovo vode in soli v telesu.

Najpomembnejša dejavnika pri razvoju bolezni sta hitrost vzpona in absolutna nadmorska višina, ki smo jo dosegli. V zahodni literaturi to slikovito opisujejo s »too fast too high« (prehitro previsoko). Znanstveniki so celo ugotovili, da dobra treniranost ali zelo vzdržljivo srce in pljuča niso vedno zadostna zaščita pred razvojem akutne višinske bolezni. Domnevajo celo, da obstajajo čisto individualne genetsko pogojene razlike med ljudmi, kako lahko regulirajo dihanje v okolju, kjer je vsebnost kisika zmanjšana.

Druga pojavna oblika višinske bolezni je višinski pljučni edem. Laično povedano: gre za nenormalno izstopanje tekočega dela krvi skozi

stene drobnih žilic (kapilar) v pljučne mešičke. Osnovni vzrok temu dogajanju sta očitno prenizek tlak v pljučnih mešičkih in pomanjkanje kisika, ki je pri tem važnejše. Oboleli s težavo diha, včasih hrope ali hlasta za zrakom. Sili ga na kašelj, vedno bolj izkašljuje penast, občasno krvavkasto obarvan izpljunek. V obraz je sprva bled in prestrašen. Nato se pojavijo pomodrele ustnice, uhlji in obraz. Na vratu so včasih vidne nabrekle vene. Pogosto se pojavi pljučni edem ponoči po napornem dnevu.

Kaže, da so nekateri že od rojstva bolj dovzetni za edem; pri takih so znanstveniki opazili, da jim na visoki nadmorski višini ventilacija pljuč preskromno poraste, čeprav bi zaradi posledičnega pomanjkanja kisika v krvi moralo biti dihanje intenzivnejše.

ZDRAVILA PROTI BOLEZNI

Na svojih poteh v višinah nad 3500 metrov se bomo z eno ali drugo obliko višinske bolezni gotovo srečali. In kako naj v tem primeru postopamo? Odvisno je seveda od tega, do kakšne mere so znamenja bolezni razvita. Pri blagi obliki vzamemo, na primer, aspirin. Če težave ne pojenjajo, se raje ustavimo in počakamo na izboljšanje. Če se težave še stopnjujejo, se moramo nujno odpovedati cilju in sestopiti. Tako se izognemo morebitnemu možganskemu ali pljučnemu edemu. Pri prvih jasnih znamenjih edema pa mora biti povratek po možnosti čimprejšen; potrebna bo zdravniška pomoč. Najboljša pomoč v takem primeru je tlačna celica, če jo seveda imamo pri roki. Zadnje čase poročajo o napihljivih spalnih vrečah, ki so opremljene s tlačilko in tehtajo le nekaj kilogramov. Vreča se je menda v Himalaji že zelo koristno izkazala. Oboleli seveda potrebuje inhalacije kisika. Znana so tudi zdravila, ki jih uporabljamo pri razvitem edemu. Njihova uporabnost in uspešnost znanstveno še ni povsem potrjena.

Gre za hormone skorje nadledvične žleze in zdravila, ki delujejo na ožilje (na primer nifedipinski preparati). Uporabljamo še zdravila za odvajanje vode, vendar v manjših odmerkih kot, na primer, pri pljučnem edemu zaradi popuščanja srca.

Znano je, da se nenadna višinska bolezen pojavi v prvih dneh bivanja na višini, dokler se ne aklimatiziramo. Pomanjkanje kisika v zraku in neprimeren način našega dihanja na višini sta vzrok, da pride v naši krvi do tako imenovane respiratorne alkaloze, kar pomeni, da postane kri še bolj alkalna (bazična), kot je sicer že običajno. To sproži določene mehanizme v ledvicah, ki skušajo popraviti nastalo napako.

Na tem dogajanju pa sloni uporaba zdravila acetazolamid (Diamox), ki naj bi zmanjševalo preveliko bazičnost krvi in blažilo težave grozeče višinske bolezni. Služilo naj bi torej v preventivne namene. Dajejo ga vsaj 24 ur pred vzponom na nevarne višine, in to do 500 mg dnevno.

Mnenja so seveda deljena. Nekateri svarijo, da lahko zdravilo sicer omili začetne težave višinske bolezni, kar človeka spodbudi, da gre »prehitro previsoko«. Tako tvega, da nato nenadno zboli za zelo hudo obliko višinske bolezni. Še bolj zagrizeni nasprotniki raznih zdravil pa trdijo, da je njihova uporaba v preventivne namene iz etičnih razlogov nešportna in da je pač potrebno hitrost vzpenjanja prilagoditi lastnim zmožnostim.

PRIPRAVE NA VIŠINO

Najboljši način zdravljenja je seveda preprečevanje višinske bolezni. Pri tem moramo vedno imeti v mislih štiri odločilne dejavnike, ki vplivajo na nastanek bolezni. To so hitrost vzpenjanja, dosežena nadmorska višina, čas bivanja na tej višini in osebna nagnjenost k višinski bolezni. Zlasti ko smo nad 3500 metri nadmorske višine, se ne smemo vzpenjati prehitro (praviloma le za 300 do 500 metrov dnevno). Tako se ubranimo glavobola, slabega teka in nespečnosti. Na večjih višinah pa je potrebno še več časa za prilagajanje na višino.

Kakorkoli že — naj vas višinska bolezen ne prestraši, da se ne bi podali tudi na štiritisočake ali še višje. Pomembno je, da njene značilnosti čim bolje spoznate — po možnosti po opisu in čim manj na lastni koži. Samo tako se je boste ubranili in vam ne bo zagrenila nepozabnih užitkov pri vzponu na visoko zastavljen cilj.

LITERATURA

1. Bärtsch P.: Wer wird bergkrank. *Schweiz. Med. Wschr.* 1992; 122: 307—331.
2. Hochstrasser J., Nanzer A., Oelz O.: Das Höhenödem in den Schweizer Alpen. *Schw. Med. Wschr.* 1986; 166: 866—873.
3. Gore in zdravje. Ljubljana: ARPE-Sandoz-Planinska zveza Slovenije, 1991: 17—22.
4. Viswanathan R., Jain SK., Subramanain S. et al.: Pulmonary Edema of High Altitude. *Am. Rev. Resp. Dis.* 1969; 100: 33—41.
5. Yagi K., Yamada H., Kobayashi T., Sekiguchi M.: Doppler assessment of Pulmonary Hypertension Induced by Hypoxic Breathing in Subjects Susceptible to High Altitude Pulmonary Edema. *Am. Rev. Respir.* Dis. 1990; 142: 769—801.
6. Nyka J.: Vreča za višinsko bolne. *Planinski vestnik* 1989; 89: 267.
7. I. M.: Spalna vreča proti višinski bolezni. *Planinski vestnik* 1992; 92: 404.
8. Oelz O., Maggiorini M., Ritter M. et al.: Nifedipine for high altitude pulmonary oedema. *Lancet* 1989; ii: 1241—1244.
9. Oelz O., Noti C., Ritter M. et al.: Nifedipine for high altitude pulmonary oedema. *Lancet* 1991; 337; 556.
10. Dickinson JG.: Acetazolamide in acute mountain sickness. *Brit. Med. J.* 1987; 297: 1161—1162.
11. Khan MG.: Cardiac Drug Therapy. London. W. B. Saunders Company Ltd, 1992: 219—221.

FRANC URBANIJA: »KLUB NI BIL NIKDAR RAZPUŠČEN!«

ALJAŽEV KLUB PO 70 LETIH

DRAGICA MANFREDA

Potem ko je delo v Aljaževem klubu po drugi svetovni vojni zamrlo, ga z novimi silami in kajpak ob močni podpori župnika z Dovjega **Franca Urbanije** ponovno oživljajo. V resnici pa predstavlja začetek oživljanja občni zbor:
»Z Aljaževim klubom se bo tudi vnaprej ohranjala duhovna zapuščina župnika z Dovjega **Jakoba Aljaža**,« je ob našem obisku v župnišču na Dovjem povedal sedanji župnik Franc Urbanija, ki ga mnogi štejejo za Aljaževega naslednika.
Če gre za ohranitev Aljaževe duhovne in materialne dediščine, je Urbanija nedvomno pravi naslednik, med ljudmi pa je znan po svojem prodornem nastopanju ob sedaj že uresničeni zamisli po obnovi porušene kapelice na Kredarici. Danes je kapelica spet približno tam, kjer je bila nekoč, v poletnih mesecih bodo v njej spet maše in najbrž bo župnik Urbanija — podobno kot nekoč Aljaž — tisti, ki ga bomo v triglavski kapelici največkrat videvali maševati. Resda je imel spomladi nekaj težav z nogo, vendar se je takoj po vrnitvi iz bolnišnice podal na svojo prvo preizkušnjo v gore in ves zadovoljen izjavil: »Moja noga je še vedno takšna, kot je bila, morda celo boljša, saj sem jo imel na servisu v bolnišnici!«
Vsekakor je požrtvovalnega župnika Urbanijo najbolj skrbelo to, ali bo lahko maševal v kapelici, za katero si je tako prizadeval. Kot smo lahko brali v dnevnih časopisih, je bilo med gradnjo triglavske kapelice vse polno govorjenja, namigovanja in spotikanja. No, to je sedaj že pozabljeno, občinski možje so se na koncu tudi izkazali in tisti, ki so tloris kapelice natančno izmerili, so morali tudi priznati, da njena stranica še zdaleč ne meri 18 metrov, kot je bilo v javnosti zapisano. Pa tudi videz kapelice je prikupen, čeprav bo treba, kot pravi župnik z Dovjega, še marsikaj postoriti, saj je kapelica nared le v grobem.
»Letos je potrebno dokončati tlak v kapeli, prage, izolacijo, zapreti moramo dostop, da ne bo mogoče tolči po zvonovih, urediti okolico zvonika in še kaj. Redne maše bodo ob nedeljah ob 17. uri, tudi poroke seveda. Lani smo imeli dve cerkveni poroki na Kredarici, letos jih bo morda več, kdo ve.«
Pa Aljažev klub?
Ta je bil prvič ustanovljen 1923. leta v okviru tedanjega Slovenskega planinskega društva. Osnovni namen kluba je bil oskrbovanje kapelic, to pa je pomembno delo tudi današnjega obnovljenega Aljaževega kluba. Zamisel o njegovi obnovi je prinesel čas — torej spremembe v naši družbi, ki so povzročile spet več maševanja v slovenskih gorah, sakralne objekte pa bo treba tudi vzdrževati. Maše v gorah so spet postale vsakdanjost, ob nedeljah je vse do konca septembra maša tudi v Aljaževi kapeli v Vratih, maše so v kapeli v Kamniški Bistrici, na Krvavcu, Kofcah, poleg Kocbekovega doma na Korošici, na Veliki planini, kamor pride ob verskih praznikih tudi več tisoč ljudi...
Pred vojno so imeli sekcijo Aljaževega kluba tudi na Štajerskem. Če bo ta klub poslej tako dobro skrbel za maševanje v gorah in za sakralne objekte v gorskih območjih, bodo najbrž kmalu oživele njegove sekcije po vsej Sloveniji. Že ob ponovnem rojstvu Aljaževega kluba se je zbralo kakšnih 300 članov iz vse Slovenije, iz Češke, Hrvaške in Grčije. Sedež kluba ostaja po tradiciji na Dovjem — torej pri župniku Urbaniji, v Ljubljani pa naj bi bila centralna pisarna.
Tako bodo tudi znamenja in kapele v gorah dobile svoje stalne skrbnike, da ne bodo več propadale kot nekoč.

Popusti za planince

Planinska zveza Slovenije in Hrvaška planinska zveza sta sklenili dogovor o sodelovanju, upravni odbor PZS pa je dal soglasje k temu dogovoru, ki torej velja. V njem je med drugim zapisano, da »odnosi na ravni organov vodstev zvez ohranjajo dosedanje oblike stikov, med njimi tudi redna letna srečanja vodstev obeh zvez, izmenjaje se vsako leto v drugi državi«. Poleg tega je z dogovorom precizirano, da bosta zvezi redno izmenjavali informacije o vzgojno izobraževalni dejavnosti, sodelovali pri založništvu in drugih skupnih interesih, da bodo ugodnosti in obveznosti članov društev obeh zvez recipročne in da se bosta zvezi o njih medsebojno obveščali, da si bosta obe zvezi pri svojih državnih organih prizadevali za tak mejni in obmejni režim med državama, ki bo omogočal čimbolj svoboden pretok planincev v obmejnih območjih, kjer že obstajajo planinske poti, in da je plačevanje stroškov reševalnih in iskalnih akcij urejeno z meddržavnim sporazumom o zdravstvenem zavarovanju med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško.
Ena od točk tega dogovora tudi določa članom obeh planinskih zvez enake popuste v planinskih kočah kot domačim planincem.

HKRATNE MERITVE S KITAJSKE IN Z NEPALSKE STRANI HIMALAJSKE GORE

EVEREST JE VENDARLE NAJVIŠJI

Z natančno aparaturo za merjenje razdalj, ki jo je izdelala tvrdka Leica, je profesor Giorgio Poretti do milimetra natančno izmeril razdaljo do reflektorja merilnega signala čisto na vrhu Mount Everesta. Najvišjo goro sveta so izmerili tako s kitajske kot z nepalske strani. Merilne točke v ledeniških dolinah na levi strani slike so v Tibetu, na desni v Nepalu.

Mount Everest — najvišja gora sveta. Tako je zapisano v leksikonih in tako učijo vsakega otroka v osnovni šoli. Vendar je kljub temu New York Times 7. marca 1987 poročal, da je to velika zmota: Qhomolungma, kot Tibetanci imenujejo Everest, ni najvišja gora med osemtisočaki, ampak je to K-2, ki je od prve s svojimi 8859 metri za celih enajst metrov višja. Do te ugotovitve naj bi prišel astronom **George Wallerstein** iz Univerze Washington.

Wallersteinova ugotovitev je zvenela prepričljivo, kajti na koncu koncev so ameriški znanstveniki in njihovi sodelavci K-2 na novo izmerili, in sicer z najmodernejšo od vseh metod, ki so jo strokovnjaki imenovali Global Positioning System. Pri tem so iz vesolja s pomočjo satelitov ugotovili višino te gore.

Ali sta se torej **Sir Edmund Hillary** in šerpa **Šri Tenzing Norgay,** ki jima je kot prvima človekoma na tem svetu 29. maja 1953 uspel vzpon na vrh Mount Everesta, pošteno zmotila? Ali takrat nista priplezala na najvišjo od vseh gorá, ampak le na drugo najvišjo? Ali precej pozneje, v osemdesetih letih, Južnotirolec **Reinhold Messner** ni svojega hrepenenja usmeril na napačen vrh? Ali naj ne bi svojega solo vzpona raje usmeril na K-2, ker bi na tem vrhu tako rekoč lahko doživel največjo alpinistično srečo?

Ne! Sir Edmund Hillary in šerpa Tenzing sta vendarle priplezala na najvišjo goro našega planeta, kot so zdaj nedvoumno (ponovno) potrdili italijanski in kitajski znanstveniki. Hkrati so z dveh strani, s tibetansko-kitajske in z nepalske, premerili Everest, in sicer z dvema različnima metodama. Obe sta soglasno pripeljali k enakemu rezultatu: Mount Everest je in ostane s svojimi 8846 metri kralj vseh gorá. Usodna gora Nemcev, kot imenujejo K-2, ker je na njej med poskusi vzponov po njenih stenah in proti njegovemu vrhu umrlo toliko Nemcev, se mora s svojimi 8616 metri še nadalje zadovoljiti z drugim mestom.

Predlog, da bi Everest na novo in z najmodernejšimi tehničnimi metodami ponovno premerili, je prišel od italijanskih znanstvenikov: to sta predlagala **Ardito Desio** iz Milana in profesor **Giorgio Poretti** iz Trsta, ki je projekt tudi vodil. Natančne podatke bi dobili le v primeru, če bi na vrh kraljevske gore prinesli posebno oznako, na katero bi bilo mogoče natančno usmeriti instrumente iz doline, ki pa bi bila hkrati sprejemni aparat, iz katerega bi bilo mogoče oddajati signale satelitu. To je pomenilo: alpinisti bi morali prinesli na vrh gore stativ in satelitsko napravo in na vrhu vse skupaj trdno postaviti.

Merjenje najvišje gore sveta

Dne 15. septembra lani se je pustolovščina začela — z boleznijo **Claudia Marchesinija,** prav tistega udeleženca odprave, ki je merilne instrumente najbolje poznal. Marchesini je moral ostati v Katmanduju, medtem ko so njegovi tovariši prav zagnano korakali proti vrhu. Le devet dni pozneje je bila odprava razmeroma blizu vrha te gore. Zvečer 27. septembra je vodja odprave **Agostino de Polenza** odločil, da se bo naslednjega dne osem mož lotilo zadnjega dela te odgovorne naloge.

Toda celo pri še tako natančnem načrtovanju ostane vzpon na najvišje gore svetá prav negotova zadeva. V tem primeru se je stvar ponesrečila, ker so se trije šerpe, ki naj bi nosili stativ za markirni instrument, med svojimi pripravami zakasnili. Pet alpinistov je sicer prišlo na vrh gore, vendar niso mogli upostaviti niti zveze z znanstveniki v baznem taboru, niti niso mogli dobiti nobenih navodil. »Dve leti priprav za nič — to je katastrofa!« je končal razpravo vodja projekta Poretti, kot mu je tisti trenutek pač preletelo skozi možgane.

Toda šef odprave da Polenza ni odnehal. Naslednji dan naj bi poskusila priti na vrh druga skupina, kot je že zvečer sporočil svojemu moštvu. Naslednje jutro sta v resnici alpinista **Benoit Chamoux** in **Oswald Santin** vstala navsezgodaj, ob dveh ponoči. Ko sta se čez več ur naposled po radiu javila z vrha, mu je srce bílo v grlu, kot se je pozneje spominjal profesor Poretti. »Pritisni na gumb 'on' in čakaj, dokler se ne prižge napis 'please wait', nato pa pritisni na 'F 1',« je ukazal Chamouxu. Po nekaj neskončnih sekundah je zagledal svetlobo, ki se je odbijala od prizem, kot je poročal Poretti. »In tedaj smo začeli kričati, se prekopicevati po zraku in se objemati.«

Prva natančna meritev najvišje gore našega planeta se je posrečila. »V 24 urah,« kot pravi Poretti, »se je boleč poraz spremenil v blestečo zmago.«

Vendar zmagoslavja ni slavil samo italijanski profesor. Slavili so tudi Sir Hillary, vsi profesorji geografije in uredniki leksikonov so se lahko veselili. Tisto, kar so že od nekdaj vedeli, se je potrdilo: Mount Everest je in ostane najvišja gora sveta.

(Frankfurter Allgemeine)

Kritike kranjskega foruma

Planinsko društvo Kranj je na podlagi sklepa občnega zbora in upravnega odbora letošnjega 18. junija v Kranju sklicalo »planinski forum«, na katerega je povabilo najvišje predstavnike Planinske zveze Slovenije, slovenskih planinskih društev, Ministrstva za šolstvo in šport ter javnega obveščanja. Poleg predstavnikov nekaterih gorenjskih planinskih društev se je te okrogle mize od društev zunaj Gorenjske udeležilo le nekaj predstavnikov PD Ljubljana Matica in Celje, od najvišjih funkcionarjev Planinske zveze Slovenije pa le podpredsednik in načelnik Komisije za odprave v tuja gorstva **Tone Škarja.** Na forumu so razpravljali o nekaterih aktualnih vprašanjih, ki zadevajo slovensko planinsko organizacijo.

V izredno zanimivi (in dolgi) razpravi, o kateri bomo v Planinskem vestniku podrobno še poročali, so med drugim sklenili, da je nujno potrebno reorganizirati organizacijsko zasnovo meddruštvenh odborov planinskih društev: če namreč gradiva za napovedano sejo upravnega odbora PZS v društvih prej ne obravnavajo, potem predstavnik meddruštvenega odbora nima nikakršnih pooblastil svoje planinske baze, da bi jo zastopal v upravnem odboru in so torej sklepi na takem upravnem odboru pravzaprav nični.

Kar zadeva prenos lastnine, so bili udeleženci planinskega foruma v Kranju mnenja, naj bi jo objektivno in brezplačno prenesli na tista društva, ki z njo že dalj časa upravljajo. Če pa so bile kdaj glede tega storjene krivice, če so lastnino odvzeli ali nacionalizirali, jo je treba oškodovanim planinskim društvom in regijam vrniti.

Na forumu so tudi dejali, da je bilo zavarovanje vseh slovenskih planincev prenešeno z Zavarovalnice Triglav na zavarovalno družbo

KAJ PRAVI PRVOPRISTOPNIK O PLEZANJU NA EVEREST

POGLED Z VRHA SVETA

Novozelandec **Sir Edmund Hillary** se je na Everest povzpel pred 40 leti in od takrat naprej je s to goro tesno povezan. Že dolgo ga skrbi onesnaženost Himalaje, ki jo povzročajo prešteviline odprave, zato je nekoč predlagal, da bi Everest »zaprli« za pet let. Dejal je, da je Everest preveč pomembna gora in prevelik izziv, da bi si ga lahko privoščil vsak, ki ima denar.

Po vašem prvem vzponu na Everest pred štiridesetimi leti je več kot 400 ljudi priplezalo na najvišjo goro sveta. Ali vam je žal, da ste prav vi utrli pot temu navalu na goro?

Hillary: Ne, sem pa vesel, da smo bili mi prvi. Imeli smo veliko srečo. Mi smo morali utreti pot, nositi opremo, postaviti tabore, boriti se z vremenom in ne nazadnje tudi najti pot do vrha. Dandanes mnogi alpinisti le stopajo po stopinjah drugih, kar pa po mojem mnenju ni ne vem kako vznemirljivo.

V zadnjih desetih letih je bilo več kot 12 odprav naenkrat na gori. Kaj vi menite o tem pojavu?

To je zelo zaskrbljujoče. Zdi se mi, da letos kar 17 ali 18 odprav čaka v baznem taboru na dovoljenje za vzpon na Everest. Sprememba, ki je zame najbolj moteča, je ta, da je postalo plezanje vprašanje finančnih zmožnosti. Mnoge ljudi namreč sedaj za primeren denar »pripeljejo« na vrh Everesta. Potrebno jim je samo odšteti 35.000 dolarjev in stopati po stopinjah »alpinista« pred njim. Ne zdi se mi prav, da si ljudje lahko kupijo vzpon na Everest.

Edmund Hillary leta 1953 po vzponu na Everest

Menim, da je Everest preveč pomembna gora, da bi si jo lahko privoščil vsak, ki ima denar.

Kako onesnažen pa je že Everest?

Zadeva je zelo zaskrbljujoča. Na Južnem sedlu, na primer, ki je zelo visoko na gori, je po

Adriatic, in sicer brez vednosti in soglasja planincev in društev. To je po mnenju udeležencev foruma zlasti nesprejemljivo za društva, ki imajo planinsko premoženje in nezgodno zavarovanje alpinistov ter članov GRS pri Zavarovalnici Triglav, saj so s prenosom izgubila dokajšnja sredstva že tradicionalno utečenih dotacij.

Nekatere firme in podjetja dajejo Planinski zvezi Slovenije sredstva z namenom, da bi jih znotraj Zveze razdelili za financiranje določenih dejavnosti, to pa bi morali v Zvezi opraviti na javen (in kot so dejali na forumu: tudi legalen) način.

Marsikdo v planinski organizaciji se zavzema za to, da bi bilo treba v planinskih postojankah omejiti točenje alkoholnih pijač in dosledno prepovedati kajenje. Kranjski planinski forum je smatral, da radikalnega točenja alkohola in kajenja v planinskih postojankah ne bi smeli izvajati, ampak bi se morali prilagajati trenutni situaciji. Po mnenju prisotnih je namreč smotrneje, da bi bilo mogoče alkohol in cigarete v planinskih postojankah v zmernih količinah kupiti, kot pa da bi vse to planinci nosili s seboj v večjih količinah.

Rečeno je bilo tudi, da bi morali upravni odbor PZS oziroma funkcionarji PZS narediti več, da bi planinstvo kot rekreativna telesna dejavnost in kot vrhunski šport prišlo v nacionalno prednost.

Predstavniki planinskih društev, ki zastopajo več kot 20.000 slovenskih planincev, so v razpravi večkrat izrazili negodovanje nad neučinkovitostjo in pasivnostjo organov PZS, zato naj bi po mnenju razpravljalcev »čimprej razrešili kadrovski, organizacijski in profesionalni sistem PZS«. Kot je zapisano v sklepih tega foruma, »je bila izrečena množica kritik na pasivnost in brezbrižnost vodilnih v PZS, saj se na velike dogodke v planinstvu ne odzivajo«.

nekaterih ocenah 100 praznih kisikovih steklenic. Morali bi jih pospraviti. Je pa tudi res, da se številne ekspedicije odpravljajo na Everest prav zato, da bi po gori pobrale odpadke in smeti, ki so se nabrali.

Kakšno je vaše mnenje glede pravilnika, ki ga je v zvezi z odpravami na Mt. Everest objavila nepalska vlada?

Gre za dve stvari. Prva je ta, da bo imela v enem letu samo ena odprava možnost preplezati določeno smer. Menim, da je ta zamisel zelo dobra, saj bo bistveno zmanjšala sočasno število obiskovalcev na gori. Druga prav tako pomembna stvar pa je nekakšna taksa za odpravo na vrh, ki naj bi znašala do 10.000 dolarjev po osebi. Seveda pa se mi ob tem porajajo mešani občutki. Številni plezalci niso revni, vendar tudi bogati ne, kar pomeni, da naj bi plezanje v Himalajo postalo privilegij bogatih. Drugi si namreč ne morejo privoščiti vsakič takega dodatnega izdatka. Je pa vlada tudi že objavila informacijo, da bo takso zmanjšala za dobrih 40 odstotkov vsem tistim, ki bodo skrbeli za čistočo in zaščito okolja na območju Everesta. Če bodo to res tudi izvajali, potem bo imela taksa prav gotovo svoj smisel.

Nepalska vlada je objavila tudi pravilnik, ki naj bi urejal zadeve v zvezi z onesnaženjem Everesta in puščanjem smeti na gori.

Doli v Katmanduju je enostavno pisati zakone o tem, kaj naj bi naredili s smetmi in odpadki. Toda kdo bo vse to nadzoroval, kdo bo skrbel, da bodo zakone izvajali?

Kako učinkoviti pa so vladni oficirji, ki naj bi preverjali, ali odprave spoštujejo zakone?

Nekateri so pridni, drugi pa so povsem nekoristni.

Število odprav na Mt. Everest naj bi se drastično zmanjšalo že konec tega leta. Ali menite, da bo treking postal nadomestilo za plezanje?

Da, mnenja sem, da bo prav treking prispeval k temu, da v tem predelu ne bo več toliko alpinističnih odprav. Veliko več je namreč ljudi, ki se ukvarjajo s trekingom, danes še posebno, pa še dosti manj škode povzročajo kot alpinisti. Mnoge agencije, ki organizirajo treking, spodbujajo svoje šerpe, da počistijo tabore ter poskrbijo za okolje in ga čuvajo. To je zelo pohvalno.

Območje Everesta je bilo razglašeno za nacionalni park. Kako to vpliva na tamkajšnje prebivalce?

Sprva domačini niso razumeli, kaj naj bi to pomenilo. Mislili so, da jim bodo zemljo vzeli, da se njihova živina ne bo smela pasti na tem območju. Vendar to ni bil nikoli namen vlade. Sedaj so ljudje sprevideli, da jim takšen status prinaša mnogo koristi. Sam sem se vključil v pogozdovanje območja. Vsako leto smo ponovno zasadili med 60.000 in 100.000 sadik. Domačini so navdušeni.

Kako obsežno pa je bilo krčenje gozdov? Odpravam so očitali, da njihovi nosači sekajo drevje za kurjavo.

Pa ne samo nosači, tudi sami Šerpe so to počenjali! Tuje odprave ponavadi kupujejo kurjavo, da si lahko zakurijo ogenj, se ob njem grejejo in na njem kuhajo. Revnejši domačini so pozabili na tradicijo in so tujcem prodajali les. Vendar je v zadnjem času tega vse manj.

Kako bi lahko probleme onesnaženja okolja v Himalaji primerjali z onesnaženjem v drugih gorskih verigah, recimo v Alpah?

Menim, da so ti problemi v Nepalu zelo pereči. Če pogledamo območje Everesta, vse številne ekspedicije, ki se tja odpravljajo, vemo, da je pritisk na okolje ogromen. Na drugi strani tudi pri nas v Novi Zelandiji, kjer imamo tudi visoke gore, dosti bolj skrbimo za naravo in jo čuvamo, kot to počno tujci v Nepalu.

(Newsweek)

K izvirom

MAJDA SENICA

Ko sem na nova pota
se podala,
obšla sem mlake
in plevela groblje.
Kot veter se nemir
v prostranstva širi,
me na višave nosi.
Po senožetih stopam
vsa prevzeta in opita
od preobilja cvetne medičine,
s čmrlji brundam in prepevam.
Čin, čin čin —
žvenkečejo srebrni kremenjaki,
mi nizajo ogrlico
vrhov — orjakov.
Grgra, klokoče, se srebri —
v tolmunu sonce se leskeče,
v njem mavrica razpleta
kite si bogate.
Pogled zaplava po širjavah,
brezkončno blaženost deli...
Odvijam hlebček —
ajdovec domači zadehti.
Na raševino ga med vresje položim
in si studenčnice natočim:
penino pijem —
iz tabernaklja visočine.
Se vležem vznak k izvirom.
Izviri tenko zapojó,
bol duše ohladijo.

SLOVENCI NA VELIKEM FESTIVALU GORNIŠKIH FILMOV

TELEVIZIJA—TRENTO—TELEVIZIJA

NEVA MUŽIČ

Deset let je doba, ko mora tudi najhujši pesimist popustiti. Zato pa potrebuje seveda dokaze. In dokaz je najti v oddajah Gore in ljudje, če pa gre za film, v oddaji, ki je bila na sporedu maja letos.

Gorništvo, alpinizem in podobni »oddaljeni« športi za navadne ljudi so si dolgo časa prizadevali, da bi dobili dostojno mesto tudi v medijih. Najprej so prišli do pisne besede, potem fotografije in nazadnje do filma. V začetku skromne amaterske kamere, potem redke 16 mm filmske kamere, danes pa gre že za vse pogostejše zapise na videu. To je naprava, ki bo rešila mnoge dvome o podvigih, še posebno, ker japonska industrija tako napreduje, da imajo alpinisti na voljo odlične super 8 mm video kamere, tehnika presnemavanja pa tudi omogoča kasnejšo za predvajanje primernejšo povečavo. Kot smo lahko slišali **g. Biamontija,** podpredsednika festivala v Trentu, je bilo letos od 176 prijavljenih filmov posnetih na filmski trak le 45, vsi drugi so bili na videu. Slovenska bera (**Žbontar, Svetel, Frelih, Potočnik, Likar**), če nas spomin ne vara največja do danes v konkurenci in pri nagradah, je bila prav tako poslana na festival v sekcijo videa.

Snemalec Janez Hrovat in plezalec Tadej Slabe pri snemanju nagrajenega TV filma 8 C + (XI-/XI) v Mišji peči pri Ospu aprila 1992

Tako smo tudi mi prispevali k tistemu trendu v tem športu, ki ne »zaupa« več romantiki in ustnemu dokazovanju, ampak se vključuje v postmoderno, celo filozofsko podprto tezo, da je realno življenje danes pravzaprav prostor artificialnega. Povedano drugače: če za svoj realni vzpon nimaš vizualnega dokaza, tega realnega vzpona za ostali svet enostavno ni bilo. Na kratko: same realnosti brez medijske reprodukcije ni, saj prav ta reprodukcija postane danes zanjo edino jamstvo.

VZPON ODDAJE GORE IN LJUDJE

V tem kontekstu seveda dobiva oddaja Gore in ljudje povsem druge razsežnosti. Naše gore, podvigi na njih, ljudje, ki plezajo po njih, obstajajo, ker jih je pokazala televizija. Hkrati pa obstajajo lahko tudi za druge, saj je jasno, da so reprodukcijske možnosti prek kablov in satelitov brezštevilne. In zato tudi ni nobeno presenečenje, da festival v Trentu kljub svoji zavidljivi dolgi dobi in kljub opažanju vodstva, da se v resnici znotraj te zvrsti ni kaj dosti spremenilo (razen morda v tehničnih zmožnostih), še vedno je — in po vsem tem je tudi jasno, da še dolgo bo.

Presenečenje je nekje drugje — namreč v slovenski televizijski hiši. Če seveda lahko govorimo o presenečenju — ali pa gre za neverjetno vztrajnost nekaterih ljudi znotraj televizije, se

pravi ekipe, ki ni le spravila v redni obtok oddaje Gore in ljudje, ampak je verjetno po zaslugi redaktorice **Marjete Keršič Svetel** dosegla takšno raven, da ima podporo tudi pri odgovornih urednikih. Vsekakor lep napredek in mednarodno priznanje naj bosta le še večja spodbuda, posebno ker je opaziti, da se za tematiko zanimajo tudi nekateri zasebni producenti, ki pa očitno brez televizijskega sodelovanja svojega projekta ne bi mogli realizirati do kraja. Kdor pozna dolgo zgodovino dogajanj v zvezi s to problematiko, ve, da so se tako mnogim uresničile življenjske sanje.

Če se vrnemo k omenjeni oddaji, lahko povemo, da je dostojno prikazala glavna dogajanja na festivalu gorniškega in alpinističnega filma v Trentu, odlično ilustrirala besedo z odlomki iz nagrajenih ali zanimivejših filmov, ki so po svoji tematiki sodili prav v vse tri kategorije, se pravi o gorah, o raziskavah in avanturi, športu in alpinizmu. Iz oddaje je bilo razbrati ne le glavne izhodiščne točke predvsem plezanja, ki še vedno ostajajo na ravni čustvene ekshaltacije, svobodnega gibanja in pridobivanja modrosti za »navadno« življenje, ampak se je pokazala tudi tista resnica, ki se je zavedajo vsi, ki so v gorah kdaj kaj doživeli, namreč, da gre enostavno za neenak boj, kjer se ve, da je narava vedno močnejša in da gre le njeni »naklonjenosti« pripisati srečne zaključke poskusov — vsaj v veliki večini. Od tod skromnost in nekakšna eksistencialna poštenost vseh nastopajočih, intervjuvanih in predvsem glavnega nagrajenca, scenarista, snemalca in režiserja, Avstralca **Michaela Dillona.**

VSESTRANSKI PREDSEDNIK ŽIRIJE

V to zvezo je potrebno postaviti tudi v oddajo izvrstno umeščen portret alpinista, pisca in slikarja **Danila Cedilnika-Dena.** Bil je predsednik žirije v Trentu, vendar je naključje hotelo, da se je redaktorica očitno odločila posneti dokumentarni film o njem dosti prej. Kot je bilo razbrati iz slikovnega gradiva, segajo začetki v jesen 92, njegovi pogledi na film pa so bili posneti kar sredi mesta ob Nadiži. Najpomembnejši za določitev kvalitete ni bil toliko športni podvig sam, ampak predvsem odnos v povezavi med človekom in naravo, med človekom torej in njegovo avanturo. Kot je lepo povedala gospa **Audrey Salkeld**: vsak ima svoj način pristopa na Everest, vsi bi radi nanj, a vsi nanj ne morejo. Ona že ve, saj je sodelovala pri dokumentarni raziskavi o skrivnosti, ki se imenuje **Mallory** in **Irvin.** Nemec **Stefan Konig** pa se je absolutno zavzel za bojkot tistih sicer odlično zmontiranih in z glasbo dobro podprtih reklam, ki ne cenijo toliko človeka, ampak reklamirajo predvsem pripomočke (čeprav neizbežne) za njegov podvig.

Kako na svoje podvige in gore sploh gleda Danilo Cedilnik, pa lahko strnemo v naslednjo misel: predvsem gleda kot človek, ki je v gorah najraje sam, ki jih vsakič drugače vidi in doživi, kot človek, ki uživa v lepem pogledu na domačo pokrajino in ki bi najlepše trenutke rad delil še s kom, ki ga ima rad, in ki je velik del svojih doživetij že ponudil v obče branje pod naslovom Congma je hodil spredaj in Sledovi ptic. Tokrat se je predstavil še kot slikar in kako kot tak gore vidi. Hude preizkušnje z Makaluja delujejo podzavestno na tisto njegovo občutje, ki ga lahko pri njegovih slikah označimo za »grozljivo« in ki nekako ne gre v kontekst njegove velike ljubezni do gora.

Sedaj vemo, zakaj. Začelo se je vse iz praktičnega razloga, ko je bil član odprave na Hindukuš. In tudi danes mu pomeni slikanje neke vrste plezanje. Poleg tega obožuje tudi polje, meglice na njem, predvsem samotna strašila in posamezna drevesa. Lipo, na primer, ali pa viharnike v gorah. V ateljeju, v kleti njegove hiše (kjer edino lahko uredi svoje impresije brez motnje okolice), smo lahko videli vse te motive, pa tudi dve hčerki, ki mu lahko pomenita stimulacijo, včasih pa tudi motnjo, kar je le dokaz, da tudi slikanje zahteva celega človeka. Sicer pa slikanje ljubi, ljubi svoj poklic učitelja likovnega pouka, z ljubeznijo poklanja svoje znanje otrokom v šoli, a klic narave je vendarle močnejši.

Tako je sam najboljši primer spopada človeka z naravo, in to vsaj na dveh ravneh: fizični in umetniški, zato ni čudno in nič presenetljivega, da so ga poklicali v trentsko žirijo, potem ko je v njej že sedelo nekaj naših uglednih filmskih delavcev in tu in tam kakšen vrhunski alpinist.

Skratka, Trento in oddaja Gore in ljudje sta se letos odlično ujela ne samo v odnosu do alpinistično-gorniške mitologije in realnosti, ampak tudi v osebi, ki je v tem trenutku lahko oba elementa združevala, v predsedniku festivalske žirije in portretirancu oddaje o tem istem festivalu. Čestitamo!

Spremenjen dan pomurskih planincev

Prvotno naj bi bil dan pomurskih planincev letošnjega 12. septembra, vendar so organizatorji sporočili, da so ga prestavili na 5. september 1993. V Koledarju planinskih akcij je bilo sporočeno, da bo ta manifestacija planinstva v Pomurju 12. septembra, vendar bo ta dan tudi Dan slovenskih planincev. Ker bi številni planinci želeli biti tako na eni kot na drugi planinski manifestaciji, so se pomurski planinci odločili za to spremembo datuma.

INTERVJU S FRANCESKOM BIAMONTIJEM, PROGRAMSKIM VODJEM FESTIVALA

PRIHODNOST TRENTA

TONE FRELIH

Gospod Biamonti, začniva z opisom mednarodnega festivala v Trentu! Njegov razvoj ste spremljali leta in leta, menda kar štirideset let. Kako bi ga opisali? Kako se je po vašem razvijal alpinistični film v teh letih?

Res je, načrtno spremljam festival vsaj trideset let. Kar precej, če slavi letos svojo enainštiridesetletnico! Lani, ob okrogli štiridesetletnici, smo mislili, da smo na prelomnici. Naravnost skrbelo nas je, kako bomo dočakali letošnje leto. Na srečo pa se je letos zgodilo veliko zanimivih stvari, ki so nam vlile novega poguma za prihodnja leta in bodočnost našega festivala.

Saj res, kakšna pa je prihodnost tega specializiranega festivala?

To je težko vprašanje. Del odgovora zadeva naše prihodnje delo pri organizaciji festivala, poglavitni del pa leži na drugi strani, pri avtorjih. Tisto, kar se bomo še naprej trudili imeti, je dober stik z avtorji, njihovo naklonjenost našemu festivalu. To naklonjenost so izkazovali vsa dosedanja leta.

Če govorim o avtorjih, ne mislim samo na alpiniste, ampak tudi na filmske ustvarjalce, dokumentariste, ki se lotevajo tematik, zanimivih za naš festival. Pri tem osebno upam, da bodo dokumentaristi pri svojem delu odkrili tudi kaj izjemno originalnega in s tem obogatili svoja filmska dela, posredno pa tudi festivalski program.

Prav zato, ker poznate festival tako dolgo, boste verjetno lahko odgovorili na tole vprašanje: Kako vidite razvoj — ne festivala, ampak alpinističnih filmov? Nekoč so bili izjemno popularni filmi o velikih himalajskih ekspedicijah, ki so bile uspešne ali pa tudi ne. Danes je podoba gorniškega filma precej drugačna.

Zgodovina in tehnika alpinizma sta se sicer razvijali, toda ne vedno vzporedno. Reči moramo, da se je alpinizem v tehničnem pogledu izjemno razvil. Nekaj podobnega, žal, ne moremo reči tudi za film. Pravo revolucijo je prinesel šele video. V načinu, kako avtorji prikazujejo svoje plezalne zgodbe, ni bilo velikih sprememb. Res je tudi, da se je obdobje velikih ekspedicij, ki se je zaključilo z Messnerjevo osvojitvijo vseh 14 osemtisočakov, odrazilo tudi na filmu. S to osvojitvijo je bilo... ne rečem, da konec velikih ekspedicij in konec filmov o njih, toda njihovo število se je opazno zmanjšalo.

Zdi se mi, da je letošnji festival prinesel novo upanje za gorniški film. Tu ne mislim toliko na gorniške filme o free climbingu, ampak na alpinistične filme pri tistih narodih, ki so v alpinističnem svetu manj uveljavljeni, ker imajo tudi manj denarja za velike ekspedicije in ekspedicijske filme. Pri tem ne gre prezreti, da so številne moderno organizirane ekspedicije filmsko zabeležene še na zelo tradicionalističen način, znan izpred let.

Pred, recimo, desetimi leti ste na festivalu uvedli nekaj novih programskih sekcij, recimo speleologijo. Je to pomenilo, da je bila produkcija gorniških filmov takrat manj zanimiva? Ste si morali izmisliti nove tematike, da ste s tem rešili sam festival?

Zanimivo vprašanje! Nismo si izmislili novih tematik, recimo avanturizma, ker bi bil festival v težavah. Zgodilo se je nekaj drugega. Prav avantura je takrat postala izjemno zanimiva in moderna, posebno za televizijske programe. Za RAI in za druge evropske televizijske postaje, posebno francoske, ki so imele tedenske oddaje z avanturističnimi vsebinami. Zgodilo se je, da se je več kot polovica prijavljenih filmov ukvarjala z različnimi športi, ki niso imeli neposredne zveze z alpinizmom. In ker se je takrat tudi število alpinističnih filmov precej zmanjšalo, smo vključili avanturistične filme med redne programske sekcije.

Ali zapažate kakšne vidne razlike med televizijskimi dokumentarnimi reportažami in pravimi filmi? Hočem reči, da je zadnjih deset let vse manj filmov z umetniškimi ambicijami in vse več televizijskih informacij.

Zdi se mi, da gre za pravo pripombo. Zadnje čase je vse več sodobnih produkcij, ki imajo obliko reportaže. Reportaža pa uporablja popolnoma drugačen izrazni jezik, kot je jezik filma. Res pa je tudi, da je vtis, ki ga naredi na gledalce reportaža, če je narejena pošteno, lahko enako zanimiv in močan, kot je vtis, ki ga pri gledalcih pušča film. Imamo povsem drugačen ritem. Pa tudi forma intervjuja je včasih vse prej kot umetniška. Ker sem že precej star, priznam, da mi je bolj všeč film.

Kje vidite bodočnost gorniškega filma?

Tu bi morali govoriti predvsem o igranih filmih. Tudi ti so danes zelo redki, saj gre predvsem za finančne probleme. A v ZDA so dolga leta snemali gorniške igrane filme z velikimi igralci, s **Seanom O´Conneryjem,** na primer. Toda treba je povedati, da so bili ti filmi namenjeni kinematografskemu prikazovanju, kjer so prevladovali običajni gledalci. Če bi hoteli tak film pokazati pri nas na festivalu, bi se alpinisti v dvorani smejali, saj nekatere stvari v takem filmu alpinistično sploh niso prav zastavljene. Prav zaradi

precizne alpinistične tehnike je igrane gorniške filme zelo težko snemati. Švicarji so še vedno precej aktivni v snemanju igranih filmov, toda skoraj vedno se zatečejo v melodramo.
Sprašujete me o prihodnosti. Težko rečem kaj konkretnega. Mogoče bi bilo treba organizirati nekakšne natečaje, kjer bi se soočili mladi avtorji in predložili svoje projekte.

Kaj pa žirije? Sprašujem na splošno, ne le o letošnji trentinski. Se vam zdi, da so člani žirij pripravljeni ocenjevati umetniško plat filmov? Ali se res (tak je namreč moj vtis) hoté zadovoljujejo z dokumentarnim prikazom plezanja in jih umetniška plat filma ne zanima veliko?
Res je. Ko iščemo člane žirije, poskušamo najti dobro kombinacijo, to je alpiniste in cineaste. Vedno nam seveda ne uspe. Včasih alpinist uniči film, ker ga po umetniški plati ne razume. In narobe: cineast, ki ne ve nič o gorništvu, lahko spregleda pomembno alpnistično stvar.

Ali za prihodnje leto pripravljate kakšno večjo programsko spremembo, kakšno novost?
Ne, pravzaprav ne. Mogoče bomo še izboljšali samo selekcijo, s katero iščemo filme za tekmovalni program. Radi bi imeli več igranih filmov v programu, toda rekel sem že, kje so težave. Morali bi biti pravi detektivi, ki bi se zapodili po svetu, da bi našli kaj zares dobrega.

Gospod Francesco Biamonti, za zanimive odgovore se vam najlepše zahvaljujem.

NUJNA PRTLJAGA DRZNIH IN POGOSTIH POPOTNIKOV

SPALNA VREČA ZA VSAKO RABO

MIRKO TOPORIŠ

Svojo prvo spalno vrečo sem uporabil na kolesarskem potovanju po Avstriji. Bila je enostavna, pravokotne oblike z enostavno kapuco in polnjena z umetnimi vlakni in še danes me zmrazi, ko samo pomislim, kako me je proti jutru zeblo, pa čeprav je bila takrat temperatura daleč nad ničlo. Kasneje sem jo uporabljal izključno na morju ali v mladinskih domovih.
Razvoj pa se tudi pri spalnih vrečah ni ustavil, saj si proizvajalci izmišljajo vedno nove kombinacije puha, nova umetna vlakna, konstrukcije, oblike itd. Za primer, kako je kvaliteta napredovala, sta podatka, da so današnje spalne vreče še enkrat debelejše kot tista, ki jo je uporabljal **Ed Hillary** na Everestu v letu 1953 oziroma člani odprave Po stopinjah Scotta na Antarktiki, ki so nekajkrat prespali na prostem ob vzponu po ledeniku Beardmore.
Spalna vreča je nepogrešljiva na popotovanjih, bivakiranju, odpravah...
Pred nakupom spalne vreče je potrebno vedeti, v kakšnih razmerah jo bomo uporabljali, ali so to morske obale ali bolj zahtevne razmere, in seveda kako pogosto.
Idealna spalna vreča naj bi bila lahka z majhno prostornino, topla, neprepustna za vodo in poceni; vendar pa so si vse te lastnosti med seboj nasprotujoče. Lahko se privarčuje na teži z uporabo puha, posledica pa je velika cena in omejena uporaba glede vlage. Za uporabo v vlagi in za majhno ceno pa dokaj topla vreča iz umetnih vlaken povzroči veliko težo in prostornino.
To je izdelek, pri katerem ni mogoče zagotovo reči, kakšne je konstrukcije, kakšno je polnilo in ali bo res zagotavljala udobno spanje, za katero je izdelana. Tako konstrukcija kot polnilo sta skrita pod tkanino. Za spalno vrečo velja nekaj presežnikov, in to so, da je eden od najbolj zajetnih delov opreme z veliko prostornino, ki lahko kaj hitro doseže do 15 litrov in do 2 kg teže, lahko pa jo uporabljamo v ekstremnih razmerah.
Cena je premo sorazmerna s kvaliteto ter obratno sorazmerna s težo in prostornino.

POLNILA SPALNE VREČE

Sestavni deli vreče — polnilo, tkanina in zadrga — so medsebojno povezani v konstrukciji, ki ima zelo velik vpliv na kakovost.
Z odgovorom na vprašanje, kje jo bomo uporabljali, je delno odgovorjeno tudi na to, kakšno naj bo polnilo. Za zahtevne razmere uporabljajo izključno naravno polnilo.
Polnilo mora biti trpežno in prožno, da se povrne v prvotni položaj iz stisnjenega stanja; to lastnost mora obdržati več let nespremenjeno. Takim zahtevam zaenkrat ustreza samo naravno polnilo — puh.
Bilo je že več poskusov, da bi napravili umetno nadomestilo za puh, vendar je vse zaman, saj je puh še vedno najboljši.
Gosji puh je najboljše naravno izolacijsko polnilo. Najboljše rezultate je pokazala mešanica puha in majhnih peres v razmerju od 90 : 10 (90 odstotkov puha in 10 odstotkov majhnih peres) do 50 : 50.
Peresa so potrebna za hitrejšo povrnitev do polne prostornine iz prvotno stisnjenega stanja.
Prednosti naravnega polnila pred umetnim so:
• ob enaki teži je spalna vreča iz puha za polovico učinkovitejša od vreče z umetnim polnilom;

• lahko se stisne na polovico velikosti umetnega polnila;
• življenjska doba puhaste vreče je 3- do 5-krat daljša;
• spanje v njej je udobnejše;
• puh je zelo prožen in po daljšem obdobju v stisnjenem stanju se bo povrnil v prvotno stanje v zelo kratkem času; če ostane čist, bo njegova toplotna izolativnost ostala leta dolgo nespremenjena;
• omogoča, da izdihan zrak izpuhti iz spalne vreče in zagotovi toplo, suho in udobno spanje;
• mehkost: se ovije okoli telesa in zagotovi takojšnjo toploto;
• razporeditev puha: pri nekaterih konstrukcijah je mogoče nastaviti puh tako, kakor zahtevajo temperaturne razmere; v hladnejših območjih bomo dali več puha v zgornji del.

Kvaliteta polnila se določi s prostornino na enoto teže in se meri v količini zadržanega zraka v puhu. Najmanjša prostornina mora biti 10 cm^3/g.

Od umetnih polnil (umetnih vlaken) so najboljša votla umetna vlakna.

Prednosti umetnih vlaken:
• doseže se dovolj dobra debelost;
• dobra izolacija glede na ceno;
• hitro se posuši, ker zadrži samo za okoli 5 odstotkov celotne teže vlage;
• zadrži prostornino, tudi če je popolnoma vlažna;
• je debela in zagotovi izolacijo s spodnjo plastjo.

Nekatera boljša umetna vlakna so votla, s silikonskim premazom, in s posebnim postopkom zvita tako, da predstavljajo nekakšne majhne vzmeti, kar daje spalni vreči debelost.

Njihova življenjska doba je omejena, saj se vlakna rada lomijo, s tem pa se debelina spalne vreče hitro manjša. Že takoj po prvih nekaj prespanih nočeh se zmanjša za 10 odstotkov. Odvisno pa je seveda tudi od tega, kako je spalna vreča shranjena.

Du Pont Quallofil je prvo umetno vlakno s štirimi luknjicami za komercialno uporabo in se odlikuje z majhno težo in veliko debelostjo ter dobro zadržuje toploto.

TKANINA

Zunanja tkanina mora biti
• odporna proti vetru;
• neprepustna za vodo;
• prepustna za izdihan zrak.

Pripomore do 5 stopinj k toplotni izolaciji.

Šivi morajo biti skriti.

Notranja tkanina ima tri glavne funkcije:
• zadrževanje puha v vreči; to ni lahka naloga, saj droben puh leze skozi tkanino in povzroča neprijetno srbenje in zbadanje, zato obstajata dve metodi:

1. cenejša, da se poseben impregnacijski premaz nanese na notranjo stran vreče, to pa povzroči počasnejši prehod izdihanega zraka iz vreče in polnilo postaja počasi vse bolj lepljivo;
2. z do 40 odstotkov gostejšim tkanjem se zmanjšajo vrzeli med nitkami, tako da puh ne more skoznje, izdihan zrak pa lahko nemoteno zapusti vrečo in vreča ostane suha, toplejša in udobnejša;

• da je udobna za kožo in ima svilen otip;
• da diha in prepušča zrak iz vreče. Med spanjem se človeško telo znoji in povzroči, da zvišan pritisk v notranjosti sili izdihan zrak skozi tkanino in puh navzven.

Vrste tkanin:
• Ripstop — 54 g, zelo trpežen in odlična zapora za puh; dobro razmerje moči na težo;
• Taffeta Nylon — 45 g, močan, s svilenim otipom; je najlažja tkanina za puhasto vrečo;
• Mirage — 62 g, 15 odstotkov bombaža in 85 odstotkov poliestra; je izredno trpežen;
• Entrant Nylon — 62 g, vodoodporna tkanina, ki dopušča, da znoj in izdihan zrak zapustita spalno vrečo; je izredno odporna na pranje in ne izgubi lastnosti.

ZADRGA

Obstaja več vrst odpiranja:
• z leve ali desne strani po celotni dolžini;
• na sredini do polovice (od glave do trebuha);
• na dnu pri nogah.

Odpira se lahko z zunanje ali notranje strani in se sama zatakne.

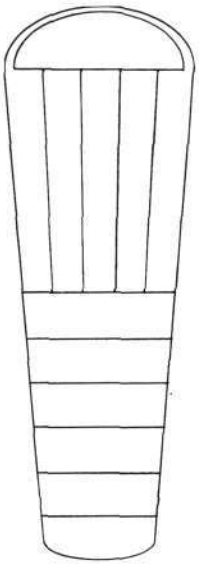

KONSTRUKCIJA

S konstrukcijo se lahko izredno poveča izolacijska sposobnost ob enaki količini polnila, saj je, na primer, dobro konstruirana spalna vreča iz umetnih vlaken lahko toplejša kot enostavna iz puha.

Šivi so največji problem, saj je lahko izguba toplote zelo velika ali pa puh leze iz vreče.

Hladne točke so drug problem. Dobimo jih ob manjši debelini, ko se notranja in zunanja tkanina stakneta skupaj, na primer ob skrčeni nogi s kolenom. To preprečijo s tem, da puh pravilno všijejo v spalno vrečo, in z različnim obsegom notranje in zunanje tkanine.

Ob ležanju stisnjen puh nima velike izolacijske sposobnosti, zato k toploti največ prispeva penasta blazina (armaflex) pod spalno vrečo.

Različno polnjenje zgoraj in spodaj v razmerju 55 do 60 odstotkov v zgornjem delu in 40 do 45 odstotkov v spodnjem je veliko bolj učinkovito ob enaki količini puha.

Spalne vreče, ki nimajo prekatov, so zelo uporabne za potovanja v različna klimatska podnebja, saj lahko na trenutne razmere prilagodimo količino puha, ki nas bo grel.

Puh ima táko lastnost kot tekočina in se umakne po liniji najmanjšega upora, zato ga je potrebno zapreti v prekate.

Prekati so med seboj ločeni s prekatnimi stenami in zagotavljajo, da je enakomerno porazdeljen ter preprečujejo toplotno izgubo skozi šive.

Pri izdelavi spalne vreče je vedno treba izbirati kompromis med velikimi prekati, ki zagotovijo veliko debelost (prostornino in veliko zadrževanje toplote), in majhnimi prekati, da se preprečí premikanje puha in hladnih točk. Da to zagotovijo, obstaja več vrst prekatov glede na njihov presek in na vzdolžno obliko.

Oblike prekatov, ki jih uporabljajo pri puhu, se precej razlikujejo od prekatov za umetno polnilo:

- kvadrat je najenostavnejši; narejen je tako, da je pravokotno na zunanjo in notranjo tkanino prešit s prekatno steno;
- trikotnik je najboljša oblika in obenem tudi najtežje izvedljiva. Narejena je tako, da gredo prekatne stene v obliki cik-caka oziroma so trikotni prekati izmenično obrnjeni. Noben šiv ni nasproti drug drugemu in vsak šiv je dovolj dobro prekrit s puhom.

Vzdolžni prekati na zgornji strani nad trupom preprečujejo, da bi puh zlezel na stran in zmanjšal debelino.

TOPLOTNE IZGUBE

Toplotne izgube se odražajo na treh mestih spalne vreče:

- kapuca mora biti debela in anatomsko oblikovana, da ne povzroča toplotnih izgub ob obračanju;
- zadrga: najboljša zaščita je vzdolžni prekat v obliki cevi po celi dolžini zadrge. Ta se tesno prilega na zadrgo, ko je vreča zaprta. Najboljša rešitev je, če je po en tak prekat na obeh straneh zadrge;
- vrat z rameni: prekat v obliki ovratnika, ki se privije okoli vratu in ramen, prepreči, da bi ob obračanju prišlo do dotoka hladnega zraka v notranjost vreče.

OBLIKA

Manjši ko je prostor med telesom in spalno vrečo, bolje vreča greje. Spalna vreča v obliki mumije ali vreča v obliki, ki se oža proti nogam — polpravokotna—je toplejša kot pravokotna.

Mumija se oža od ramen proti nogam in je anatomsko oblikovana.

Polpravokotna je skoraj pravokotne oblike in se odpira po vzdolžni strani z eno zadrgo in z drugo prečno pri nogah. Čisto odprta lahko služi kot odeja. Je nekoliko bolj prostorna.

Pravokotna je enostavna in odprta lahko služi kot odeja.

Obstajajo posebne izvedbe spalnih vreč. Posebne velikosti spalnih vreč, na primer, ki so širše in (ali) daljše od normalno krojenih.

Pa spalne vreče, ki imajo zadrgo na levi ali desni strani, tako da se lahko dve vreči zadrgneta skupaj. To velja za mumijo in polpravokotno vrečo s kapuco. Za navadno pravokotno vrečo brez kapuce pa se ta lahko samo obrne.

Peres, ki gledajo iz tkanine, ne smemo vleči ven, ampak jih je treba z nasprotne strani potegniti navznoter, da preprečimo nastajanje drobnih luknjic.

Vreče ne smemo kemično čistiti!
Oprati jo je treba nežno in z nežnim čistilom za puh ter nato temeljito splakniti. Vlažen puh se sprime v kepe. Vreča naj se suši, ko leži horizontalno in ne na direktnem soncu.
Obesimo jo, ko je že skoraj popolnoma suha.
Da ostane spalna vreča dalj časa čista, je priporočljiva uporaba notranje prevleke, ker se veliko lažje opere — podobno kot rjuha (prevleka) na postelji.

DODATKI

Vrečo, v katero shranimo spalno vrečo, ponavadi prodajo skupaj s spalno vrečo; bila bi naj neprepustna za vodo.
Nekatere firme ponujajo pasove, da vrečo prevežemo in s tem dosežemo manjšo velikost. Vendar pa tako prevezovanje ni priporočljivo, saj se polnilo preveč stisne.
Prevleka za spalno vrečo ima nalogo, da zaščiti spalno vrečo pred umazanijo, s tem pa se tudi enostavneje opere. Funkcija je enaka kot rjuhe na postelji. Teža je do 500 gramov.
Blazina za glavo je polnjena s puhom in je težka do 400 gramov.
Naloga proti vodi odporne prevleke za spalno vrečo je, da zaščiti pred dežjem. Lahko jo uporabimo za podlago pod vrečo ali za bivak vrečo. Težka je do 500 gramov.Ponavadi je izdelana iz materiala, ki je podoben gore-texu.

IZBIRA SPALNE VREČE

Izbira spalne vreče je odvisna od tega, kje jo nameravamo uporabljati in od vrste metabolizma (topel ali hladen spanec).
Za določitev kakovosti spalne vreče nekatere firme uporabljajo stopnjevanje, opise, kje naj bi spalno vrečo uporabljali, ali pa temperaturno območje. Taka razdelitev sovpada s kvaliteto izdelave, vrsto konstrukcije in vsoto denarja.
Če vas ponoči rado zebe, potem vzemite za eno stopnjo toplejšo vrečo.
S stopnjevanjem spalnih vreč se da primerjati modele med seboj glede na količino polnila in do kako nizkih temperatur je v njih mogoče spati.
Lestvica je sestavljena iz različnih virov, vsebuje količine puha in uporabo do najnižjih temperatur, ne vsebuje pa podatka o količini umetnega polnila, ker se vreče glede tega med seboj zelo razlikujejo.

Stopnja*	Uporaba	Količina puha	Temperatura
1 —	poletna uporaba — ob morju	do 200 g	do + 6
2 —	poletno kampiranje	do 300 g	do + 3
3 —	poletna popotovanja, nižje višine	do 450 g	do — 2
4 —	poletno planinarjenje za tri letne čase	do 500 g	do — 5
5 —	kampiranje, popotovanje, srednje višine, zimski pogoji	do 550 g	do — 7
6 —	za vse letne čase, višji hribovski pas, vendar pa pod snežno mejo	do 750 g	do — 12
7 —	planinarjenje, za vse letne čase	do 850 g	do — 15
8 —	popotovanje, spanje na prostem, zimske razmere — alpski pas	do 950 g	do — 20
9 —	za večje višine, zimski pogoji	do 1100 g	do — 25
10 —	ekspedicijska uporaba, ekstremni pogoji, gore nad 6000 m, polarna območja	do 1300 g	do — 35

* stopnja je odvisna od vrste, količine in kakovosti polnila ter vrste konstrukcije

Stopnje spalnih vreč, ki naj bi bile lahko izpostavljene vlagi:
8 — 10 — ekstremne vremenske razmere, bivakiranje v snežnih luknjah, šotorih

Stopnje spalnih vreč, ki jih ne bi smeli uporabljati na mestih z vlago:
4 — 7 — dolga popotovanja, kjer je dobro poskrbljeno pred vlago, šotori, koče
1 — 3 — krajši izleti s spanjem v šotorih, kočah ali hostlih.

Stopnjevanje je odvisno tudi od naslednjih dejavnikov, na katere je treba biti pozoren:
• metabolizem — odvisen je od fizične kondicije ter vrste in količine zaužite hrane pred spanjem. Nivo krvnega sladkorja je glavni dejavnik za proizvodjo toplote;
• blazine pod spalno vrečo — brez učinkovite zaščite med tlemi in spalno vrečo bo izguba toplote največja, saj stisnjeno polnilo kaj malo pripomore k izolaciji. Najboljše blazine so z zaprtimi zračnimi mehurčki (armaflex);

• vremenske razmere — veter in prepih odpihneta tenko plast toplega zraka iznad spalne vreče, seveda pa ob močnejšem vetru ta prodre v vrečo skozi polnilo, vlaga pa še pospeši prevajanje toplote navzven;

• višina — količina kisika vpliva na toplotno stopnjevanje;

• obleka — vlažna in mokra obleka zmanjša zadrževanje toplote;

• prevleke za spalno vrečo — zapolni prostor med spalno vrečo in telesom, obenem pa služi, da se vreča ne umaže;

• kapuca — velika izguba telesne toplote je prek tilnika, kjer so arterije tik pod površjem kože. Spalne vreče morajo biti ali s kapuco ali pa dovolj velike, da zaščitijo vrat;

• čistoča — osebna higiena in čistoča spalne vreče imata velik vpliv na toplotno izolacijo. Čimbolj je vreča umazana, tembolj je hladna; to še posebno velja za puhaste. Telesni znoj in soli pronicajo v notranjost in zamastijo polnilo, ki postane lepljivo in manj izolativno;

• vlaga — voda prevaja toploto zelo dobro. Vlažna vreča zahteva veliko večjo količino telesne toplote. Vreče iz umetnih vlaken imajo prednost, da se z vlago ne stanjšajo. Da to preprečimo, je najbolje, da se izogibamo uporabi spalne vreče v vlagi.

Priporočljivo je (če je le mogoče), da spalno vrečo po uporabi zjutraj prezračimo.

ALPINISTI SE BODO POGOVARJALI O MARIČI FRANTAR

PRVO SREČANJE NA OKREŠLJU NAD LOGARSKO DOLINO

ALENKA JAMNIK

Že tri leta je minilo od vzpona **Marije Frantar** in **Jožeta Rozmana** prek 4200 metrov visoke južne stene na vrh 8125 metrov visokega Nanga Parbata v Pakistanu. To je bil prvi ženski vzpon z Rupalske strani prek najvišje stene na svetu; z Diamirske strani jih je bilo pred njo na vrhu gore le šest. Vzpon je trajal pet dni, in sicer brez uporabe dodatnega kisika. To je bil četrti slovenski poskus plezanja na vrh Nanga Parbata.

Marija Frantar je študirala geografijo in se je že v študentskih letih prvič seznanila z alpinizmom. Leta 1978, ko je začela plezati, ni bilo pri nas veliko deklet, ki bi se ukvarjale s tem športom in s to dejavnostjo. Že leto dni pozneje se je udeležila svoje prve odprave, v Pamir, nato pa so sledile številne druge.

Leta 1991 je z Jožetom Rozmanom stala 150 metrov pod vrhom himalajske Kangčendzenge.

Mariča v baznem taboru pod Nanga Parbatom v družbi s prijatelji
Foto: Jože Rozman

V neugodnih vremenskih razmerah sta poskušala osvojiti vrh, vendar sta pri tem prepozno spoznala, da bi se morala prej obrniti. Zadnjič sta se izpod vrha te gore oglasila po radijski zvezi, ko sta povedala: »Ne veva, kje sva in kam greva...« To so bile njune zadnje besede. Naslednji dan so ju prijatelji našli na pobočju in ju pokopali na gori.

Ob obletnici tega dogodka in v spomin na prijateljico in soplezalko Marijo Sabolek Frantar - Maričo vabim vse prijatelje, znance, soplezalce, posnemovalce, občudovalce in druge na 1. spominsko srečanje na Okrešlju nad Logarsko dolino. Čutim dolžnost, da povabim vse, ki ste jo poznali, s katerimi je plezala, s katerimi se je družila, katere je učila ali katere je kako drugače obogatila s svojo osebnostjo in drobnimi prigodami: zapišite si spomine in mi jih pošljite. Morda bo prav z vašo pomočjo lahko njena hčerka Marjeta listala po knjigi o svoji mami, ki jo je nekega dne pustila sámo doma in se ni več vrnila iz Himalaje. Morda bo takrat laže razumela, zakaj se je to zgodilo. Vse njene otroške prošnje, naj ne gre, niso zalegle. Morala je oditi. Le kaj jo je gnalo? Prepričana sem, da je bila njena zadnja misel v steni Kangčendzenge namenjena prav Marjetki.

Poglejte tudi po svojih predalih, kjer imate shranjene fotografije in diapozitive! Ali imate v tej zbirki morda njeno sliko, fotografijo, diapozitiv, filmski trak? Prinesite to s seboj na Okrešelj in s tem še kakšen spomin na to, kako ste bili skupaj z njo, kako ste jo spoznali in kako ste z njo preživeli drobec svojega življenja.

Njena življenjska energija, miselnost, nenehno gibanje, hitro življenje, volja, zagnanost, trma in predanost alpinizmu so pripeljali do tragičnega razpleta. Toda če bi imela še enkrat možnost živeti, skoraj gotovo ne bi zamenjala enega dneva življenja leva za sto dni življenja ovce.

Vsak od nas jo je doživel po svoje, vsakemu se je v srce zapisala na svoj način. Celota teh spominov bo morda lahko njeni Marjetki, njeni Miški, kot jo je klicala, odgovorila na nerazrešena vprašanja o njeni materi.

Članke in zapise o Mariči Frantar na disketi ali na papirju — enako kot diapozitive — lahko pošljete na naslov: Alenka Jamnik, Plevančeva 16, SLO — 61000 Ljubljana.

Upam, da bo nekega dne izšlo knjižno delo o naši alpinistki, vodji uspešne ženske odprave v Pamir na Pik Komunizma in prve ženske odprave v Himalajo, o ženski, ki je leta 1990 pozimi preplezala slovito steno Eigerja in še istega leta Nanga Parbat. Ogromno njenih idej pa je ostalo neuresničenih. O njih bomo poklepetali v topli poletni noči na Okrešlju od 28. julija do 2. avgusta 1993.

PREDLOG ZA IZLET Z GORSKIM KOLESOM

ŠENTVIŠKA PLANOTA

IGOR MAHER

Šentviška planota ali kratko Planota je uravnan, dolinskim očem odmaknjen svet med dolino Idrijce in Baško grapo. Planotast svet se prične na nadmorski višini približno 650 metrov. Proti severozahodu se rahlo dviguje in doseže najvišjo točko v 974 metrov visokem Črvovem vrhu. Kameninska zgradba je apnenčasta, zato je površje zakraselo. Posledica tega je revnost površinskih vodotokov. Planoto

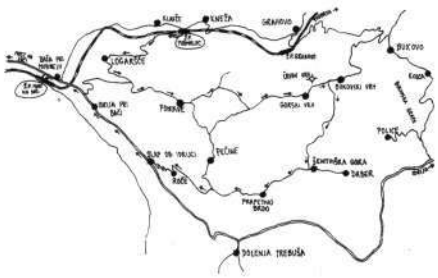

v osnovi poraščajo smrekovo-bukovi gozdovi, ki pa jih je v stoletjih človek na mnogih mestih posekal, da si je ustvaril travnike in njive, ki so mu omogočali preživetje.

Uravnana površina planote je že zgodaj privabila ljudi, da so se tu naselili. Arheološke najdbe nas popeljejo celo v železno dobo. Planota je bila pogosto pribežališče staroselcev iz dolin pred priseljenci. Prvič so kraji na Planoti omenjeni konec 12. stoletja v cerkvenih listinah. Danes največji naselji, Ponikve in Šentviška gora, sta med najstarejšimi na Tolminskem.

Tako kot v mnogih odročnih predelih je tudi na Planoti po drugi svetovni vojni prišlo do močnega upada števila prebivalstva. Predvsem je odseljevanje močno v severnem delu planote, kjer so slabši pogoji za kmetijstvo in slabše prometne povezave. Zanimiv in grozljiv je primer naselja Gorski vrh, ki je raztreseno na pobočjih Črvovega vrha. Še ob koncu prejšnjega stoletja je tu prebivalo več kot 130 prebivalcev, ob zadnjem štetju leta 1991 pa so jih našteli samo še 11. Propadajoče domačije ostajajo neme priče preteklosti in žalostnih usod. Kmečke hiše na Planoti so (bile) mogočne, značilnega škofjeloško-cerkljanskega tipa. Prav tako so značilni dvojni kozolci, imenovani »kozel«, z močnimi zidanimi opornimi

stebri. Velik del te kmečke arhitekture je bil porušen ali močno poškodovan ob potresu, ki je leta 1976 prizadel Posočje. Poleg Breginjskega kota in Žage je bila Planota med najbolj prizadetimi območji.

Južni del planote se postopoma gospodarsko krepi, upadanje števila prebivalstva ni več tako izrazito. Največ je k temu pripomogel leta 1973 na Pečinah zgrajeni obrat za sestavljanje signalnih in merilnih naprav podjetja Metalflex iz Tolmina. Z možnostjo zaposlitve se je zmanjšalo odhajanje mladih od doma. Velik del zaposlenih še naprej obdeluje svoje kmetije. Ker pa je za táko delo manj časa, je obdelovanje vse bolj intenzivno, opuščajo pa se senožeti in strojno težko dostopne površine, na katere ponovno prodira gozd. Iz istega vzroka pridobiva pomen živinoreja, čeprav so ugodni pogoji tudi za poljedelstvo. Dobri naravni, posebno klimatski pogoji so za gojenje sadnega drevja, kar pa je le slabo izkoriščeno. Tudi turizem na Planoti še nima vloge, ki bi mu lahko pripadala.

ČASTITLJIVE DOMAČIJE

Kolesarjenje se začne v Baški grapi, na železniški postaji Podmelec, na nadmorski višini 250 metrov. Lepa asfaltirana cesta nas popelje čez severna pobočja na skrajni zahodni del planote, v vas Logaršče. Mimo cerkve sv. Lucije nadaljujemo pot, sedaj proti vzhodu. Skozi bukove gozdove pridemo na odprt osrednji del planote, kjer ležijo Ponikve.

Ponikve so danes prevzele vlogo središča Planote. Okoli vasi so skromne površine neprepustnih tal. Ob večjem deževju ali taljenju snega na njih nastane presihajoče jezero, katerega voda skozi brezno ob vasi ponika v globine. Od tod verjetno izvira ime naselja.

Nad vasjo je zanimiva Marijina cerkev, ki pa je bila med vojno skupaj z večjim delom vasi požgana. Po vojni je bila obnovljena po načrtih arhitekta **Jožeta Plečnika** v značilnem njegovem slogu.

Za Ponikvami se odcepimo od glavne ceste, ki gre dalje proti Pečinam. Usmerimo se proti severovzhodnemu, nekoliko višjemu delu Planote, kjer na pobočjih Črvovega vrha leži razpotegnjeno naselje Gorski vrh. Velika večina osamljenih domačij je že zapuščenih in izpostavljenih zobu časa in propada. Med njimi so tudi nekateri izredni spomeniki ljudske kulture, na primer najvišje ležeča in že opuščena kmetija Pri Črvu. Nedaleč stran je tudi ena od najstarejših do danes ohranjenih (čeprav je videti, da ne bo več dolgo) hiš na Planoti, Laharnarjeva kmetija na Jerovici. Izredno zanimiva je klet s freskami iz konca 18. stoletja.

Mimo opuščene Črvove domačije nadaljujemo pot po vse slabšem kolovozu, ki nas privede do Bukovskega vrha na vzhodnem pobočju Črvovega vrha. Usoda tega naselja je podobna kot na Gorskem vrhu.

Bukovski vrh je s cesto povezan tudi z Bukovim na nasprotni strani Bukovske grape, ki Planoto deli od sosednje Kojce. Preden zapustimo naselje, se nam splača povzpeti še na razgledni vrh, ki se imenuje enako kot naselje.

KRAJI ZNANIH SLOVENCEV

Od Bukovskega vrha nadaljujemo po gozdni cesti proti jugu, najprej v rahlem vzponu, nato pa se spuščamo ves čas do Šentviške gore. Šentviška gora je bila dolgo časa središče planote, na kar še vedno spominja baročna cerkev sv. Vida. V cerkvi so zanimive stenske slikarije **Toneta Kralja** iz leta 1941. Ta kipar in slikar je znan tudi po tem, da je v svojih delih, predvsem v cerkvah na Primorskem, prikrito napadal fašistični režim. Mnoge vaške hiše imajo spomeniški značaj, čeprav se je njih število po potresu precej zmanjšalo. Zanimiva je hiša št. 15, pri Lukšu, katere fasado prekrivajo freske in sončna ura iz 18. stoleta. Šentviška gora naj bi bila tudi rojstni kraj renesančnega skladatelja **Jakoba Petelina — Gallusa.**

Asfaltirana cesta nas vodi dalje proti zahodu. Mimo Prapetnega Brda dospemo v široko suho dolino, ki se steka proti obrobju Planote. Na križišču, kjer gre cesta desno v Pečine, se odločimo za levo smer. Po njej hitro zapuščamo Planoto in se spuščamo v dolino Idrijce. Malo pred priključkom na magistralno cesto v Slapu ob Idrijci se peljemo skozi Roče, kjer se vse bolj čuti sredozemski vpliv. Če si privoščimo postanek, si lahko ogledamo grob pisatelja **Cirila Kosmača.**

Po cesti ob Idrijci se podamo v 5 kilometrov oddaljeno Bačo pri Modreju na sotočju Idrijce in Bače, kjer na železniški postaji, ki se imenuje po bližnjem Mostu na Soči, zaključimo naš izlet.
Še nekaj praktičnih napotkov: Vlak gre iz Ljubljane precej zgodaj, zato pa ne bomo prikrajšani za najlepše ure ob prebujanju dneva. Iz Mosta na Soči se vrača popoldne in zvečer. Kdor bi hotel kaj več zvedeti o krajih, skozi katere nas je vodila pot, mu v branje svetujem knjižico **B. Marušiča** Šentviška planota iz zbirke vodnikov Kulturni in naravni spomeniki (Ljubljana, 1980). Seveda za orientacijo ne bo odveč tudi karta občine Tolmin ali Atlas Slovenije.

PREČENJE OSTENJA VELIKE MOJSTROVKE IN TRAVNIKA — 2

DIVJI PLESI POBESNELE NARAVE

UROŠ ŽUPANČIČ

Od roba do roba nas je vodila polica vedno nižje. Povsod se nam je pokazal nov skalni svet, ki je odpiral pot prav do srca gore. Na prvem robu smo zmagoslavno zgradili možica. Dalje, vse dalje nas je vodila polica med kamini in stebri. Ni nam stavila resnih zaprek, šele tik preden smo prek roba nameravali prečiti v kamine smeri »Nad Svatnicami«, nam je police zmanjkalo na ozkem in izpostavljenem okrajku. Ravnotežje je bilo nezadostno in porušeno, **morali smo ga s klini pribiti k steni.** Po ploščnati polici smo vstopili v kamine in se srečali s smerjo, ki sva jo pred leti preplezala z **Baeblerjem** (10. 7. 1936).
Od tu dalje nas je vabila in zvabila polica nad občutno globino, ki je znatno hromila našo borbenost. Vsak stop in prijem je bilo treba poiskati in preizkusiti, tako skopa je postajala polica na tem mestu. Pod nami se je pred leti stena odkrušila v ogromnem odlomu. Polica je tu okoli nas zahtevala izredno mero mirnosti in premišljene preudarnosti, ki je bila edina na mestu, da smo se uspešno izmotali iz takega položaja.

NIČ NI BILO LAHKO

Vedno znova nam je stena nudila izredne užitke. Na vsakem stopu in prijemu smo srečavali žugajočo nevarnost, ki nam je vlivala in poživljala borbenost in podjetnost do tveganja. Na vsakem robu, v negotovosti, ki nas je podžigala, nam je srce bílo močneje, da smo ga končno čuli razločno bíti na sencih in na poslednjem prstu, ki je podjetno tipal za bornimi oprimki. Pričakovanje resnega dela nam je prijalo in notranjost je prepevala do prešernosti. Prezirali smo zračno globino, iz katere je vel prijeten hlad, ki nam je hladil nemirno notranjost, ta pa je gorela v pričakovanju in stalni negotovosti. Stena nas je zaposlila popolnoma. Le redka so bila mesta in metri, kjer bi lahko sproščeno pomislili na svoj tvegan položaj, ki smo ga v mladostni zagnanosti tajili. Vsak stop in nepravilen prijem bi lahko porušil skopo ravnotežje. Ničesar tukaj ne moremo imenovati lahko, ničesar se tu ni dalo prehiteti. Stena in polica sta nas vodili k srcu gore same. Neugnana podjetnost in srčnost sta tu kraljevala, da smo uspešno reševali situacijo.
Stena nas je s polico vodila vse dalje in dalje. Pod obokanimi balkoni smo se gibčno prebijali po polici, ki se je včasih zožila do neznatnosti in tam smo le s težavo vzdrževali ravnotežje.
Od nas je zahtevala vedno več. Prijala nam je misel, da so užitki težko priborjene zmage vredni veliko več kot oni, za katere se ni treba boriti.

UMIKA NISMO NAČRTOVALI

Bili smo sredi stene.
Ljuban, ki nam je nosil okovanke po grebenu, je ždel na robu Travnika in opazoval naše početje; neznatni smo bili sredi mogočne stene. Dokler smo naglo napredovali, nas je vriskaje pozdravljal, kadarkoli smo se pokazali na robu. Tu pa nam je zastal dih in le s težavo smo napredovali; iznajdljivost nam je čudno ohromela. Tudi on je utihnil — razumel in spoznal je naš resen položaj.
Med platmi, ki so se spuščale v prepad in se poganjale v nebo, je bilo malo upanja, da bi izsilili prehod. Vnel se je nem boj iskajočih in tipajočih pogledov.
Vedno pogosteje so begali pogledi nazaj po vegasti in skopi polici, ki ni nudila varnega umika, še veliko manj pa je ponujala roko napredovanju. **Lahko bi se umaknili na rob stene po kaminih, ki so vodili na greben, kar pa ni bilo v skladu z našim načrtom.**
Miran v svoji moči ni hotel niti pomisliti na umik, Dušan je zatajeval resnost položaja in veroval v uspeh, jaz pa sem s težavo odganjal misel na tvegan položaj. Mladost in podjetnost sta se znašli v zamotani situaciji; sposobni smo bili reševati tudi take probleme, pred katerimi bi v vsakem drugem primeru obupavali in kakršnih še nismo reševali nikoli. To zmore le predana borbena strast gornika, ki želi užitkov posebne vrste.

Molče smo si dali s pogledi posebna navodila in opozorila na resnost položaja. Preden smo poskusili plezati dalje, smo varno zabili varovalne kline v redke razčlembe, ki so zadostovale komaj za borbeno misel na uspeh. Vstopil je prvi v izrazito skrajno izpostavljeno polico, ki se je neznatno črtala med odlomi, ti pa niso dajali upanja na uspeh tveganega poskusa. Tišina je vladala vsenaokoli. Zadrževali smo dih, da ne bi motili tovariša pri poostreni koncentraciji, ko je reševal velik problem teh polic.

RAZCEFRANE MEGLE NAD GREBENI

Prečiti je bilo treba plošče, ki niso nudile varnega stopa. Prijemi so bili tako skopi, da so zadostovali le za konce prstov, ki so morali z vsem občutkom pravilno prenašati vso težo telesa, 20 metrov dalje pa se je kazala rešilna polica, ki nam je ponujala roko. Preden je prvi prišel do tja, je zabil nekaj klinov, ki jih je uporabil za tvegan sestop kakšnih 5 metrov na poslednji stop tik nad prepadom. Še naporni vzpon, zadihal je svobodneje in z njim tudi mi. Tišina, ki nastane pri takih trenutkih sredi sten in zbuja pobožnost, je bila s tem prekinjena.

Vsak izmed nas je pri tveganem prehodu moral v svoji notranjosti poiskati veliko mero poguma, da se je drznil priti prek tega mesta, kjer polica sama le s težavo išče med platmi svoje nadaljevanje. Navdušenje in spoznanje samega sebe pa nam je bilo vodnik tudi na tem skrajno tveganem in izpostavljenem mestu. Na ta način smo si v resni borbi krotili mladostno razigranost.

Ta del stene nas je tako zaposlil, da smo pozabili na čas. Ozračje nad nami se je med tem spremenilo. Šele ko smo prišli na podaljšek police, smo začuli Ljubanove klice: opozarjal nas je, naj pohitimo. Zavedli smo se prepozno. Razcefrane megle so se neslišno valile prek grebenov stene; jug je gnal vodne oblake, ki so povezniili sive kučme nizko na vrhove. **Sivi cunjasti oblaki so nosili s seboj vrelce neba.** Čuli so se oddaljeni gromi, spremljani s parajočimi bliski. Mi pa sredi stene, zaposleni v težkem pečevju!

Grom je s trentarske strani odmeval vedno pogosteje in bliski so jeli parati nebo že prav blizu.

Radi bi pohiteli; hoteli smo se rešiti iz najhujšega. Pospešili smo plezo in skoraj smo mimo ogromne luske prečili v dr. Prevčevo smer (1927). Lahka mesta so nam omogočila naglo napredovanje v Travnikovo grapo. Po njej smo pohiteli navzgor proti razu.

Tam na razu je bilo treba premisliti. Pred nami se je ponujala polica, ki bi nas vodila dalje v silno steno Travnika. Oblaki so nas žugajoče zavijali in že je nevihta segla po Planiških gorah; Ljuban je silil k umiku.

Zavedli smo se, spoznali smo, da je nevihta v gorah pogubna. Nikakor je nismo smeli doživeti v steni Travnika med slapovi vode in plazovi padajočega kamenja, ki prinašajo le smrt.

BEG IZ STENE

Sivina okoli nas se je zgostila v mrak, ki so ga rezali vedno pogostejši bliski.

Znova nas je premagala gora; bežali smo v zavetje dolin. Komaj smo se utegnili postaviti na razu prvenstvenega možica, že smo hiteli na greben k Ljubanu, kjer smo se le napol preobuli, kajti ozračje je bilo nasičeno z elektriko. Nizko povezniijeno nebo je trepetalo v bliskih, ki so nam svetili na begu po grebenu, kjer smo ob silovitemu viharju, ki ga je gnal vodeni jug, le s težavo lovili ravnotežje. Vodeni curki so močili naša utrujena telesa, vihar pa jih je mrazil. Bežali smo, ker od pobesnele narave nikakor nismo mogli pričakovati usmiljenja.

Morda se je hotela narava maščevati nad nami, ker smo bili spodaj v steni preveč predrzni; pošiljala je za nami bliske, ki so lovili drug drugega in nas. Premočeni, utrujeni, preganjani, toda ne premagani smo se pognali mimo Erjavčeve koče na Vršiču v dolino. Na kolodvoru premraženi in premočeni nismo utegnili čakati večernega vlaka. Stopili smo na pot in jo prehodili še oni del do Martuljka, kje nas je sprejelo gostoljubno in toplo taborišče AO Maribor z vsem, kar nam je še manjkalo ob zavesti zmage.

Nič ni ostalo na nas suhega; šotori, topel taborni ogenj in izdatna večerja so nam vrnili dobro voljo do prešerne razigranosti. Brezskrbno smo dolgo v noč zadovoljni opazovali, kako se podi vihar z nezmanjšano močjo prek gorá skozi noč.

Zatopljeni v svoje misli smo dolgo v noč tkali bogato preprogo spominov. Prjetno nam je bilo ob misli, da smo se iz pobesnele narave vrnili zmagovito. Vrniti se z zmago domov je užitek posebne vrste, ohraniti si življenje pa je sreča, ki te dela podjetnega in drznega. Lastniki vsega tega smo bili ta večer mi. Poslužili smo se vsega, kar je premoglo taborišče. Z mislijo na steno in vihar, ki se podi prek gorá, smo uvideli svoje uboštvo. Kaj bi sedaj počeli v steni, kjer vladajo vihar, grom in bliski, ki bičajo nebo! Kaj bi počeli sedaj sredi stene med plazovi kamenja in slapovi voda, ki nosijo smrt! Tu v šotoru in pri ognju nam je bilo stokrat — tisočkrat lepše. Vse ob svojem času in na svojem mestu: tudi beg pred razburkano naravo tam in takrat, ko ti povsod grozi in preti nevarnost, ki ji nisi dorasel.

Veter se je utrudil pozno proti jutru.

Sladko čustvo se ti krade v notranjost, ustvarja prešerno notranjost. Zasanjali smo.

Čez teden dni (28. julija) nas je zopet gnala

notranja sla goram nasproti; hoteli smo čimprej dokončati delo, za katero smo se borili že dolgo. Tudi to pot je vreme hromilo našo voljo. Pod stenami Mojstrovke so **obilni curki dežja izpirali našo željo po plezanju.**

NASLEDNJI POSKUS

Šele 1. avgusta leta 1940 nam je bilo vreme naklonjeno. Nadaljevali smo smer z vrha Travnika. Spretno smo splezali po razu na stolp do našega možica, ki smo ga zadnjič v naglici zgradili. Tam na stolpu smo se navezali in naglo zaplezali po polici v prepadno severno steno Travnika. Polica poteka in vodi v vrtoglavi višini nad brezni, mimo žlebov in stolpov.

S police smo čistili kamenje, ki je padalo in merilo občutno globino. Ozračje se je napolnilo z žveplenim vzduhom. Mogočno nas je vodila polica v sredo stene, ki dobiva pri vsakem metru na veličini. Tu nekje smo se srečali z najtežjo smerjo v severni steni Travnika, ki sta jo leta 1934 preplezala slavna nemška alpinista **Åschenbrener** in **Tiefenbruner.** Še pred prvim robom smo se vesili pod balkoni nad prepadi. Težnost smo vedno pogosteje s klini pribijali k steni, ki nas je vrtoglavo odbijala. Tik pred robom se polica zoži do neznatnosti in izpostavljeno zavije okoli roba. Zračna je in ozka, a drznega vodi varno dalje.

Na robu, kamor smo prišli po nekaj tveganih izpostavljenih prestopih, smo zagledali nov svet, ki se nam je odpiral. Pokazal je vso mogočnost Travnikove stene in dalje prek vitkih Šit stene tja do Jalovca. Postavili smo samotnega prvenstvenega možica.

Zadihali smo prosteje, pred nami je bila prava lepa bela izprana polica. Pohiteli smo dalje; polica nam je omogočila naglo in varno napredovanje. Vila se je lepo zložno navzdol proti grapi, kjer smo pričakovali naš zadnji vprašaj v negotovosti.

Kmalu nam je stena naglico ugnala. Polica je do tu našla varno in prosto pot. Stali smo pred strašno tokayo, ki silno steno pretrga od vrha do dna, divji žlebovi se tu grezijo v globino, stebri se pno strmo proti nebu. Tu v tem delu je pestrost stene bogato izražena z mogočnimi krušljivimi odlomi, gladkimi zbitimi in izpranimi skoki in temnimi prevesami, ki z vso svojo ogromno težo tišče k tlom. Globina je tu tako občutna, da vzbuja spoštovanje in zbranost.

MOŽICI NA GORI

Med nami in steno se je vnel nem boj. Tokava je polico pretrgala, skromni okrajki, ki so nas vodili tu sem nad globino, so se zgubili v nič. »Do tu in ne dalje!« nam je narekovala stena. Tam, 20 metrov dalje, pa se je na borbenem robu kazala slabo naznačena polica, katere začetek je bil ožarjen z žarkom sonca. Bilo je pravo nasprotje tega mračnega prostora v tokavi, nad katero so grozile vlažne temne prevese.

Molče smo postali, oči so zaman begale in spraševale po preperelih odlomih v prevesah. Misli so se izgubljale v iskanju, v naši notranjosti pa je rasel dvom v uspeh, ki ga nismo mogli zatreti s še tako borbenimi mislimi. Večkrat sem videl Mirana ali Dušana, kako sta potegnila z dlanjo prek čela in oči, kakor da bi hotela odganjati neprave misli, ki so majale upanje na uspeh. Iskali smo v svoji notranjosti rešilnih misli, ki bi nas prepeljale na oni breg, pa ni in ni hotelo biti zadostne mere poguma in iznajdljivosti, ki bi nas rešila iz tega težavnega položaja.

Mirana nikakor nisva mogla spraviti s tega mesta; tudi Dušan je rahlo veroval v uspeh poizkusa, mene samega pa je gnalo — kakor vedno — k nagli odločitvi. Spustili smo se za dve dolžini vrvi ob grapi navzdol. Dva klina tičita v steni in kažeta pot zanamcem. Spodaj smo prečili grapo in se jeli naglo vzpenjati pri prvi priliki navzgor na nadaljevanje naše police. Kmalu smo jo brez težav dosegli in po njej pristopili na rob, kjer smo se srečali s smerjo Jesih-Lipovec (1932). V skalnatega možica smo pridejali še naše podpise.

Naša pot je vodila dalje proti zahodu. V tem delu Travnika pa smo naleteli na borno sliko njegove mogočnosti, ki smo jo bili vajeni gledati do sedaj. Prek Tschadove smeri (1911) smo po skrotju iskali priložnosti, da pred rdečo grapo, ki loči ostenje Travnika od Šit, zavijemo navzgor na greben k izstopu.

Skozi kamine z okni in zagozdenimi ogromnimi balvani smo pri cvetnih blazinicah izstopili na greben in postavili izstopnega možica daleč na zahodni strani Travnika.

Ko smo z združenimi močmi gradili možica, se nam je ponosno širilo srce ob zavesti zmage, ki nam je prepevala z vsemi glasovi.

NEPOZABNA ZMAGA

Uspela nam je izvedba edinstvene smeri v južni rajdi ponosnih Planiških gora, ki so vsekakor izraz veličine in mogočnosti.

Tako smo reševali težavne probleme v naših stenah, ki jih v tistih letih ni bilo na pretek.

Narava sama in stena sta nas preizkušala temeljito, mi pa smo hoteli sami sebe zadovoljiti in smo kljub vsemu vztrajali v začeti borbi. Zapreke, ki so nam zavirale pot, so dajale prave užitke in cena te prvenstvene ture se je z vsakim neuspehom večala do popolnega užitka in nepozabne zmage.

Čimbolj nas je stena odbijala, tembolj smo si želeli zmage in resnega boja. Takrat je bilo v nas vseh dovolj borbene sile, ki je bila pripravljena zmagovati vse, tudi tisto, česar se nismo učili nikoli in česar smo se včasih bali.

V ENEM DNEVU NA MIŠELJ VRH, VERNAR, TOSC IN VELIKI DRAŠKI VRH

DVATISOČAKI NAD VELIM POLJEM

JORDAN KOMAC

Precej dobro imam še v spominu zanimivo in naporno turo izpred treh let, ki sem jo takrat, kot za izgovor, imenoval tura za trening. S prijatelji smo odhajali na Breithorn in Matterhorn in teden ali dva pred odhodom sem se pač želel *še zadnjič preizkusiti.*

Izbral sem lepe in samotne vrhove nad Velim poljem, štiri dvatisočake, in poskusil sem se povzpeti na vse v enem dnevu. Nemogoče? No, takrat je skoraj tako tudi bilo, saj je narava včasih tudi močnejša.

In kaj sem si izbral? Kot prvi Mišelj vrh (2350 m), *drugi je bil* Vernar (2225 m), nato Tosc (2275 m) in kot zadnji že malo odmaknjeni Veliki Draški vrh s svojimi 2243 metri. Gosta megla mi je takrat odščipnila Tosc, na ostale tri pa mi je le uspelo priti. Ob povratku me je tistega zgodnjega julijskega dne na Uskovnici opral še dež. Zadovoljen sem pa vseeno bil. Žal mi je *bilo le marsikaterega lepega razgleda,* ki ga nudijo ti vrhovi, in nedotaknjenega fotografskega filma.

Kasneje o kakšni ponovitvi nisem kaj dosti razmišljal, kajti preveč je še neprehojenih poti in vrhov, ki bi jih rad obiskal. Nič kaj rad zato ne hodim večkrat po istih poteh in najbrž nikoli ne bom razumel tistih, ki se na desetine — in celô stotinekrat povzpnejo samo na naš opevani Triglav.

Tisto zadnjo junijsko nedeljo pa sem vseeno sklenil, da bom še enkrat poskusil, saj so bili štirje vršaci v enem dnevu še kako vabljiva in razburljiva preizkušnja. Povsem drugačno jutro me je pričakalo tokrat, saj je bilo nebo skoraj brez oblačka. Le v dolgi verigi Spodnjih Bohinjskih gora je pod ožarjenimi vrhovi viselo nekaj meglic, ki pa jih je sonce kmalu razgnalo.

OBMOČJE SVIZCEV

Sam ne vem kolikokrat sem že vijugal ob Mostnici navzgor in nato po makadamu premeril dolino Voj, preden se začne tisti pravi vzpon. Pot se na koncu doline naenkrat strmo dvigne in zavijuga skozi bukov gozd, ki daje v poletni vročini prijetno senco. Tako je vse do travnate ravnice z lesenim koritom na spodnjem koncu planine Grintovice. Naprej se pot unese in postaja vse bolj zanimiva zaradi prijetnih razgledov, ki se odpirajo na prve vrhove.

Ko se gozd razredči in bukve zamenjajo macesni, ti visoko nad tabo skoraj zapre pogled Veliki Stog, prvi pomembnejši vrh ob poti. Njegova vabljiva navpična vzhodna stena se beli tik nad gozdno mejo. Skozi redko macesnovje kmalu zaslutimo tudi prostrani Tosc, ki je z južne strani videti prav pohleven, drugačne zobe pa kaže z druge strani. Nedolgo zatem sem po odcepu zavil v majhno travnato dolinico, ki pa se kmalu spusti na prostrano ravnino pod samim Mišelj vrhom. Večja mlakuža, ki jo napaja ponikajoči potoček izpod Vodnikovega doma, daje živini dovolj vode in prav prijetno je slišati pojoče zvonce.

Moji prvi trije cilji so bili od tu lepo vidni, le Veliki Draški vrh se je skrival za mogočnim Toscem. Čez rahlo rušnato vzpetino sem se dvignil nad opuščeno Planino pod Mišelj vrhom, ki je vsa zarasla počivala v kotanji pod strmimi pobočji Mišelj vrha. Med vzponom sem naletel na več sveže skopanih rovov svizcev, ki so v teh predelih kar številni. Videti jih ni lahko, ker te opazijo že od daleč in njihov prodoren pisk ti hitro pove, da boš prepozen. Bolj kot svizcem sem se posvetil travnati strmini, ki se dviga nad planino, prek katere si poiščemo najkrajšo pot navzgor. V mokrem je tu precej nevarno, saj bi se ob morebitnem zdrsu verjetno ustavil šele *na planini, nekaj sto metrov spodaj.* Na vrhu sem se prek skalnatega roba povzpel do rušnate kotanje, nad katero se proti obsežni vzhodni rami Mišelj vrha zopet poganja podobna strmina, vendar manj naporna. V veliki globeli pod ramo me je pričakal velik trop ovac, ki pa se je mirno pasel naprej in se ni dosti zmenil *zame.*

SREČANJE NA VRHU

Nad *večjim meliščem se nato proti vrhu* Mišelj vrha dviguje zadnja strmina, skalnata in precej krušljiva. Že od daleč pa se vidi najbolj primeren prehod proti vrhu, namreč ozek in skoraj navpičen žleb, ki pa ni dolg. Po njem sem se prerinil v razbito vrhnje pobočje in prav prijalo mi je tistih nekaj metrov pretegovanja, saj je skala v tem *žlebu za spremembo kar dobra.* Širok vrhnji greben rahlo zavalovi in že ugledamo kamnitega možica, ki sameva med redko travo.

Takrat pa me je zgoraj čakalo posebno presenečenje. Nekaj metrov me je še ločilo od vrha in že sem odpenjal nahrbtnik, ko se izza *možica najprej prikažejo močni rogovi in nato* počasi še lastnik, krepak kozorog. Ni me videl, ker sem bil ravno v manjši kotanji. Lovcu bi verjetno vztrepetale roke ob tem pogledu, sam pa sem se hitro prihulil ob skalovje in počasi izvlekel fotoaparat, ki me na srečo vedno spremlja. Rahlo sem se dvignil: moja tarča je še vedno

stala ob možicu in mulila redko travo. Gledala sva se povsem mirno, kot bi ga to nenavadno srečanje ohromilo.
Potem sem sprožil in krasen dias mi je ostal za spomin. Kdo ve, koliko časa bi se še lahko čudila drug drugemu, če me ne bi preganjal čas: počasi sem moral stopiti do vrha. Napel se je, jezno zaprhal in se pognal do roba južnih pobočij, kjer je zopet obstal. Še nekaj korakov sem mu za šalo sledil, potem se je resnično naveličal moje družbe in izginil v strma južna melišča.
Ko sem ob možicu nabiral novih moči, sem se še vedno čudil, kako mi je uspelo neopaženo priti v kozorogovo kraljestvo.
Zadovoljen sem si lahko ogledoval okolico: razgled z Mišelj vrha je res prelep. Nebo je bilo kot umito in tudi ura je bila komaj deset, zato sem že lahko upal, da bom v celoti poravnal dolg izpred treh let. Vračal sem se več ali manj po isti poti, kajti veliko izbire tu ni, saj pokaže Mišelj vrh zobe na vseh straneh.
Po travnati dolinici z majhnim potočkom sem spodaj krenil proti Vodnikovemu domu. Čredica krav in konj se je še vedno pasla v bujni travi in nekaj žrebet je nagajivo poskakovala prav ob poti. Ob bornem curku hladne vode sem si pri koči pogasil najhujšo žejo in se za nekaj minut usedel. Koča je bila prav v teh dneh odprta in nekaj nahrbtnikov je le čakalo svoje lastnike *pred vhodom*.

RAZGLED PO TRIGLAVSKEM KRALJESTVU

Takoj za kočo se proti ozkemu sedelcu med Vernarjem in Toscem vzpenja gruščnata strmina, ki se na drugi strani zopet strmo prevesi navzdol, v dolino Krme. Na Vernar seveda zopet ni poti. Poženeš se sprva po travnati strmini tik nad Krmo, ki se zgoraj zoži v krušljiv in razbit greben, in nadaljuješ po vedno ožjem in izpostavljenem razu vse do vršnega skalovja. Tu je vse tako naježeno in čudno naloženo, da težko zaupaš vsakemu koraku. Vernar je nasploh dobra šola za ravnotežje.

Spomini s Škrlatice še živijo

Čeprav bo od tega dogodka prav kmalu že petdeset let, se tiste nedelje, 5. avgusta 1945. leta, še dobro spominjam. Morebiti tudi zaradi tega, ker je bila to moja prva pot v Julijce. Pozneje me je še nekajkrat vodila, pa nikoli več na Škrlatico.
Takrat pa je šlo za odkritje križa in spominske plošče padlim planincem v borbi za svobodo. Kot so rekli tisti planinci, ki so razmere bolje poznali od mene, 2788 metrov visoka gora še nikoli dotlej ni sprejela toliko gornikov kot tisti dan. Najbrž pa tudi pozneje nikoli več. Na hrbtni strani fotografije spominske plošče imam več kot osemdeset podpisov udeležencev te prireditve. Po vsej verjetnosti pa je bil še kdo, ki se mi ni podpisal.

Križ na Škrlatici poleti leta 1945

Pri križu na vrhu Škrlatice so 5. avgusta 1945 odkrili spominsko ploščo padlim planincem; spredaj stoji Rudolf Wölle, levo od njega Uroš Župančič

Slavnost je bila za tiste čase in v tisti višini več kot veličastna. V spomin na padle planince je najprej spregovoril poročnik XV. divizije **Rudolf Wölle,** za njim pa tudi planinski delavec **Uroš Župančič**. Morebiti je bila še kakšna recitacija, morda se je oglasila še kakšna pesem.
Pred kratkim mi je znanec in velik ljubitelj gorá povedal, da križa ni več, da ga je nekdo ne dolgo po postavitvi in odkritju spominske plošče na njem požagal. Če se je to podlo dejanje v resnici zgodilo, bo spomin na dogodek in spomin na padle planince v borbi za svobodo živel še bolj.

Milan Božič

Opoldanska ura je minila, ko sem ponovno lahko užival razgled z vrha. Na nasprotni strani se je Triglav otepal zadnjih zaplat snega, ostajala pa so številna snežišča, ki bodo še dolgo v poletje spremljala in hladila številne obiskovalce.

Najbolj me je seveda zanimal naslednji cilj, Tosc, ki je imel s te strani kar zahteven pristop. Med grižljaji mi je pogled drsel po zahodnem ostenju in iskal prehode po stopničastih skalnatih pragovih. Sonce je pravkar prihajalo v ta konec, čeprav bi se mi bilo ljubše vzpenjati v hladu in senci.

Šele na Bohinjskih vratcih sem se v miru zazrl v mogočno zidovje Tosca, ki se tristo metrov višje končuje v prostrani travnati planoti. Krenil sem takoj. V glavnem sem se vzpenjal naravnost navzgor, ker je pač to najhitreje in le kakšen večji skalnat skok me je prisilil, da sem zavijugal levo ali desno. Globina pod mano je hitro rasla in Vodnikov dom je bil le še majhna škatlica, celo v steno pa sem slišal zvončkljanje živine, ki se je pasla daleč spodaj na Velem polju. Kljub dobrim sedmim uram skoraj čiste hoje sem prav užival v enakomernem vzpenjanju. Morda le ne preveč dobra skala in zahrbtni grušč na skalnatih policah sta mi včasih jemala nekaj užitka, kar pa seveda ni moglo motiti prelepega razgleda po triglavskem kraljestvu. Tudi vreme mi je bilo danes povsem naklonjeno in tisti neprijetni spomin na meglo izpred let je kar izpuhtel.

V zgornjem delu stene sem se približal večji grapi, ki se pne prav iz doline Krme, in se po njenem robu počasi bližal zgornjemu delu. Vseeno sem se prijetno oddahnil, ko sem stopil na prostrano travnato planoto, ki ti v trenutku spremeni ritem. Malo je namreč vrhov, kjer se po težjem vzponu naenkrat lahko brezskrbno sprehodiš še tistih nekaj deset metrov do najvišje točke. Takoj sem tudi začutil vonj po ovcah in tudi trava je bila že dodobra pognojena. Po južnih travnatih pobočjih imajo do tega prostranega pašnika lahek prehod, pa tudi dovolj miru je v tem koncu, saj le redkokdo zaide na to stran. Ob tem je seveda zanimivo, da prav vzhodna in južna pobočja Tosca prereže ena od najbolj prometnih poti za romanja na Triglav, namreč z Rudnega polja. Verjetno manjka kakšna lepa markirana pot in dovolj velika nezgrešljiva rdeča tabla.

ZIMA V POLETJU

Komaj uro je minilo, odkar sem zapustil Vernar, in zopet sem se lahko usedel ob današnji tretji možic. Prav nasproti, na severovzhodu, mi je kazal svoja strma travnata pobočja, ki jih s Toscem povezuje izredno oster in izpostavljen, a žal zopet precej krušljiv greben — moj današnji zadnji cilj Veliki Draški vrh. Vsaj začetni del grebena sem zato nameraval obiti, potem pa le nadaljevati po njem.

Ko sem takole nekaj minut opazoval greben in iskal najbližji sestop, se je po robu travnate planote počasi bližala postava. Dočakal sem torej tudi prvi današnji obisk in srečanje obenem, ki ga skoraj nisem pričakoval. Medtem sem vrh že zapustil, obiskovalec pa se je tudi približal. No, v resnici možakar ni bil sam, saj mi je po nekaj besedah o vremenu in lepotah teh predelov le zaupal, da ga nižje, na robu travnatih strmin, čaka žena, ki ji je verjetno zmanjkalo moči ali pa volje do vrha. Po skoraj obveznem »srečno« sva se nato razšla, on proti vrhu Tosca, jaz pa po nekakšnem skalnatem žlebu, ki se spušča vse do kotanje pod Velikim Draškim vrhom. Toda kot se je kmalu pokazalo, je bil primeren za spust samo zgornji del, več kot polovico žleba pa je pokrival trd in zbit sneg. Brez orodja bi bil spust nesmiseln. Pravo vroče poletje se pač visoko v gore še ni preselilo in v takšnih senčnih grapah in meliščih je bilo snega še dovolj. Poskusil sem nato po gruščnatih policah, ki se vlečejo proti grebenu in se postopoma spuščal prek skalnatih skokov vse do mesta, kjer je krušljivost grebena nekoliko popustila. Precej laže sem zadihal na samem grebenu, čeprav sem v trenutku lahko skoraj navpično pod sabo videl dno doline Krme. V gorah mi je poleg megle in zoprnega rušja zahrbtni grušč in pesek ena od najbolj neprijetnih stvari. Lahko bi seveda vse skupaj lagodno obšel in se spustil po tistih južnih, travnatih pobočjih in nato po poti nadaljeval do Velikega Draškega vrha. Toda čas je včasih pomembnejši, skriti predeli pa bolj zanimivi. Za trenutek sem se na grebenu ustavil in opazoval Krmo. V zgornjem delu, pod Bohinjskimi vratci, je ležala še obsežna, umazano bela snežna lisa, na kateri se je razločno videla ozka gaz do sedla.

GRUŠČNATE POTI NAVZDOL

Proti koncu se greben zaobli in počasi preide v strmo, s skalovjem in travo posejano jugozahodno pobočje Draškega vrha. Še kratko naprezanje, zadnji današnji vzpon — in ob pol treh popoldne sem se zadovoljen zleknil na mehko travo na vrhu četrtega dvatisočaka. Nekaj minut za mano je prišel na vrh tudi starejši par, ki si je pač želel tišine in miru na teh osamljenih vršacih. Po južnem grebenu sem nato opazil še nekaj postav, ki so počasi lezle navzgor s Studorskega prevala. Veliki Draški vrh je nekoliko bolj obiskan vrh v tem koncu, saj pripelje po tem južnem grebenu prijetna stezica, še bolj znan pa je seveda turnim smučarjem.

Ko sem pospravil zadnjo čokolado, sem za slovo pritisnil še Triglav, ki se je ves v soncu grel na nasprotni strani Krme. Velike bele krpe snega so bíle še zadnjo bitko s soncem na njegovih pobočjih in se počasi umikale številnim nogam prihajajočih oboževalcev. Poslovil sem se od para in se pognal po travnati strmini, ki se spušča proti ravnici nad planino Konjščico in ki pozimi nudi toliko užitkov. Na planini je bilo še vse mirno in le osamljen domačin se je trudil, da bi zakrpal luknje na svojem stanu, kajti živina bo kmalu tu.

Čez Uskovnico, kje je bilo pri vikendih slišati veselo glasbo iz sprejemnikov in mi je v nos lezel omamni vonj po pečenju sem naposled zavijugal proti dolini. Pri prvem koritu sem se mimogrede še ustavil in si za silo pogasil žejo. Tista prava, rahlo grenka osvežitev ob takih priložnostih pa me je čakala doma v hladilniku. Za to sem poskrbel že pred odhodom.
Tudi mami in mala Tina sta čakali, da se vrnem, Nejc in Luka pa sta že brezskrbno tekala po svoje. Naenkrat se je začenjal nov dan.

ALI JE RES, DA SLEPI NE SODIJO V GORE?

LEPOTA NEVIDNIH GORA

Na svitajočem se jutranjem nebu ni razen pojenjajočega meseca ničesar — popolnoma jasno je. Pravkar rojevajoči se dan se kaže v najsijajnejši podobi. Lahen, svež veter brije navzgor po gorskem pobočju. Visoko zgoraj sonce že ščegeta vršno pobočje, dolina pa tačas še čaka v temnih sencah.
V tej jutranji tišini so tri naveze že dve uri na poti. Zložno se vzpenjajo po sneženem pobočju, korak za korakom proti vrhu Cima di Rosso (3366 m). Nič ne kaže, da bi se kaj razlikovali od drugih tisočev gornikov, ki se vse poletje vzpenjajo na alpske vrhove. Kdor pa natančneje pogleda, opazi, kako eden od gornikov občasno stopi iz gazi ali se pusti voditi človeku pred seboj. Gorniki na poti na Cima di Rosso so namreč slepi ali vsaj slabovidni.
To so udeleženci enotedenskega gorniškega tečaja za slepe in slabovidne, ki ga že osmič vsako leto na drugem kraju organizira Švicarsko združenje za šport telesno oviranih. Do sedaj so obiskali planini Schwarzwald in Engstlig, Gemmi, dolino Roseg, planino Goeschen, Kamniti ledenik, tokrat pa podrobneje spoznavajo območje nad prelazom Maloja. Od koče Forno se podajajo na visokogorske, nekateri tudi lahke plezalne ture. Slabovidnost sama namreč še ne pomeni odpovedi gorskim turam.

ČUDOVITO PROSTRANSTVO

Kaj vleče slepe in slabovidne, da se vzpenjajo na gorske vrhove? Kaj jih žene, da v to vlagajo izjemne moči in napore? Gorništvo je že sámo po sebi naporno, še bolj pa to velja, ko je treba zaznati in otipati vsako stopinjo posebej, ko je nerodnih korakov več kot pri običajnih gornikih, ki so z očmi vedno dva, tri korake naprej, da razpoznajo neraven teren ter tako točno vedo, na kateri kamen lahko stopijo, kateremu pa se morajo izogniti.
Za **Ruedija Ruchtija,** ki je slep že od rojstva in je na tečaju že petič, je v prvi vrsti najpomembnejše intenzivno doživetje.

Slepi gornik (sredina) je s palico povezan s spremljevalcem pred njim

»Vzpon na vrh še zdaleč ni samo to, da stojiš na vrhu,« razlaga, medtem ko malo pod vrhom ob opoldanski malici sedimo na toplem, od vetra zaščitenem granitu ter vlečemo na ušesa radostne krike, ki se razlegajo okoli vrha. »Pomembnejše je gibanje in vzdušje. Predvsem pa čudovita tišina gora.«
Ruedi je vedno znova navdušen nad to tišino. Ves teden je stran od hrupa velemesta, stran od smrdečih avtomobilov in bobnečih tovornjakov. Idilična domačnost, katere vrednote so v današnjem svetu visoke tehnologije in nebrzdanega napredka vse redkejše, je tu za zavarovalniškega strokovnjaka ob tišini gorskega sveta tako blizu. Vsaj toliko časa, dokler po nebu ne zakroži moteči helikopter.
»Tišina, ki jo doživiš v gorah ali fini dih pred sončnim vzhodom — tako lahko občutiš velikansko prostranstvo,« zaide Ruedi malo v filozofijo. »Ko začutiš vroč granit, nenadoma dobiš občutek, da sta prastari granit in ozonska luknja v bistvu eno in isto. Spoznaš, kako minljiv je pravzaprav človek.«

Vsak dan sta na izbiro dve turi. Ruedi vedno izbere tisto, kjer je potrebno bolj zgodaj kreniti na pot. Zgodaj zjutraj je tudi v gorah bolj tiho kot kasneje čez dan, zrak je bolj svež in doživetje je intenzivnejše.

VSI POTREBUJEJO SPREMLJEVALCA

Največja ovira za slepe in slabovidne je njihova odvisnost. Izven koče ne morejo narediti niti koraka brez spremljevalca. Težavnost gibanja pa je odvisna tudi od oblike terena. Najlaže je na snežiščih in ravnih, varnih ledenikih. Tu so lahko navezani ali pa ne, orientirajo se po zvoku korakov planinca pred seboj. Na bolj strmih in neenakomerno oblikovanih terenih pa so s smučarsko palico, pomožno vrvico ali jermeni nahrbtnika v tesnem stiku s spremljevalcem.

Največji problem so melišča, predvsem za popolnoma slepe. Nevarnost poškodb se poveča. »Poškodba je seveda neprijetna, vendar ne tragična,« meni Ruedi. Melišča so izjemno naporna, kajti za vsak korak je potrebna podvojena energija. To velja tako za vzpon, še bolj pa za sestop.

Vsako leto se na razpis za gorniški tečaj za slepe prijavi povprečno 10 do 15 slepih. Večina jih pride vsako leto, nekateri se poznajo že od začetka tečajev. Tečaj je nastal pred osmimi leti iz uspešnih potovalnih taborov za slepe in slabovidne. Nova ponudba je zadostila potrebe vidno oviranih, da ne bi hodili samo po poteh pod gorami, temveč da bi spoznali tudi visokogorje.

Skupaj z enako mislečimi udeleženci prežive teden v gorskem okolju. Kljub oviranosti so med seboj tesno povezani in se jim ni treba truditi za stik s skupino, kar je v normalnem taboru izkusila slabovidna **Corinne Walser.** »Čudovito je, da imajo spremljevalci toliko časa za nas,« razmišlja najmlajša udeleženka tečaja.

Z očetom je opravila že mnoga popotovanja, vendar v visokogorje nad 3000 metri nadmorske višine do tedaj še ni prodrla. Največje doživetje tega tedna je bil vzpon na Piz Casnil (3189 m). Slepi so se s spremljevalci povzpeli nanj po južnem grebenu med dolinama Forno in Albigna. Greben jim je nudil plezanje druge in ponekod tudi tretje težavnostne stopnje. »Tudi če si odvisen od tuje pomoči, je kljub oviranosti kaj takega mogoče,« razlaga Corinne, očitno zadovoljna z opravljenim vzponom na zanjo prvem gorniškem tečaju.

Cilji izletov so prilagojeni željam in sposobnostim udeležencev. Vsak dan imajo možnost predlagati ture za naslednji dan. Po pravilu sta na izbiro dve turi: ena lažja in druga težja. Vsak se mora odločiti sam, brez vsakega prigovarjanja ali prisile. Vsekakor pa naj bi v tem tednu vsak prišel na svoj račun.

Vse to se odraža tudi v odličnih odnosih znotraj skupine, bodisi na turi, ob slastnem kosu domače pogače po povratku v kočo ali ob lagodnem kartanju s posebej prilagojenimi kartami za slepe.

PRAKTIČNA OSNOVNA IZOBRAZBA

»Tečaj naj bi slepe uvedel v gorništvo do te mere, da bi se lahko kasneje samostojno (seveda s spremljevalcem) podali na privatne ture ali na izlete, ki jih organizira gorniški klub,« poda cilje vodja tečaja **Christian Herter.** Na programu niso samo ture. Poleg teorije vozlov in vaj v pravilni hoji z derezami se slepi med drugim učijo tudi to, kako se sami rešijo po vrvi iz ledeniške razpoke, ob zdrsu se morajo tudi znati ustaviti s cepinom. Pokažejo jim tudi, kako varno opravijo plezalni vzpon.

Resnično se mnogi, ki na tečaju pridobijo prva gorniška znanja, kasneje privatno vračajo v gore. Eden takih je tudi Ruedi Ruchti. Sedaj se redno odpravlja na gorniške ture. Na seznam osvojenih vrhov je med drugimi dodal tudi Sustenhorn in 4153 metrov visoki Bishorn.

Panorame z vrha Ruedi res ne more občudovati, a kljub temu rad prisluhne razlagi razgleda. »S tem opravim nekakšen duhovni obred,« razlaga. »Lahko si predstavljam, kje smo in katere gore so okoli nas.« Pri tem ne občuti nikakršne nevoščljivosti, ker se drugi lahko navdušujejo nad lepotami krajine.

Ko se hočejo slepi ali slabovidni udeležiti organiziranega gorniškega izleta, ne potrebujejo le spremljevalca, temveč tudi popolno razumevanje in zadostno prilagajanje, ko gre za vprašanja izbire poti in hitrosti hoje. Takšno prilagajanje pa na žalost v tradicionalni gorniški organizaciji še ni povsod razvito. »Slepi ne sodijo v gore!« je še vedno slišati v nekaterih krogih znotraj organizacije.

V gorah pa taki predsodki hitro propadejo. Ko se namreč slepi srečajo z drugimi gorniki, so reakcije v večini primerov pozitivne. Začetno začudenje nad slepimi gorniki se hitro spremeni v splošno odobravanje. »Ljudje so v gorah presenetljivo odkriti,« razmišlja tudi Ruedi.

Ne gre pa samo za občudovanje in priznanje njihovih dejanj. »Vsak, ki je skupaj s slepimi v gorah, ima lahko od njih zaradi njihovega optimizma in pozitivne življenjske usmeritve veliko koristi,« ugotavlja vodja Christian Herter. »Človek se nauči vzpostaviti nov sistem vrednot. Med drugim se zave, da ni najpomembneje osvojiti zahtevni vrh, temveč je prav tako lepo doživetje celotne poti.«

(po reviji Alpen priredil Igor Maher)

Planinski vestnik se je po pol leta, žal, podražil za dobrih 10 odstotkov. Tako stane zdaj naročnina za tretje trimesečje letošnjega leta namesto dosedanjih 500 tolarjev 60 tolarjev več - 560 tolarjev. Organi PZS premišljujejo o tem, da bi prihodnje leto po dolgem času spet uvedli letno naročnino.

VISOKO NAD GORAMI LETI JEKLENA PTICA

KRIŽARJENJE NAD JULIJCI

DUŠAN ČERNIČ

Zamisel o tej fotoreportaži s komentarjem je nastala že pred leti, ko sem se prvič — in potem še večkrat — peljal z aerotaksijem nad Julijci in se nisem mogel nagledati svojstvenih pogledov tako na vrhove in grebene kot na globeli in prepadne stene, nad katerimi smo križarili.

Končno sem se odločil. Na zemljevid Julijskih Alp sem narisal najzanimivejšo traso poleta, ki bo zajel večino najmarkantnejših Julijcev in omogočil takšne višinske posnetke, kakršnih nismo vajeni. Za to mi je najbolj ustrezal star grebenski zemljevid Julijcev, saj je najnazornejši, pa čeprav na njem še vedno vozi vlak v Planico. Tudi letni čas je moral biti pravi. Izbral sem september, ko je zapadel prvi sneg in lepo pobelil vse visoke hribe.

S sabo sem imel avtomatsko kamero yashica 230 — AF z dvema objektivoma zoom: 35 do 70 mm in 70 do 210 mm. Uporabil sem le teleobjektiv, kar mi je omogočilo najrazličnejše izreze in slike, kot če bi gledal z daljnogledom. Imel sem barvni dia film Agfacrome CT 100 in sem zaradi zagotovejše ostrine nastavil tisočinko sekunde, saj nas je ponekod kar krepko premetavalo v zračnih vrtincih. Počutil sem se kot na barčici sredi valov, a sem kar se da mirno držal aparat v rokah.

Začelo se je na letališču v Lescah, kjer me je pilot lastnoročno privezal z izjavo, da je danes dokaj vetrovno. Lepa spodbuda! Seveda sem se takoj po vzletu odpel, da sem bil bolj gibljiv pri slikanju skozi zadnje desno in levo okno; odpetega me je tudi dobro premetavalo!

Start je zmeraj proti Kranju, nakar avion kmalu zavije v obratno smer in sledi Savi Bohinjki navzgor proti Bohinju.

Prva zanimivost je bil Šobčev bajer, za katerega mi je bilo žal, da takrat ni bil več polno zaseden, saj bi morje pisanih šotorov in prikolic pričaralo še zanimivejšo barvno sliko. Nato smo leteli južno od Blejskega jezera, ki je bil zato malo odmaknjen. Kolikokrat sem bil tam ob vsakem letnem času in lovil s fotoaparatom vedute z vseh koncev jezera! Potem smo se približali Babjemu zobu, ki je za Blejsko panoramo s severa tako značilen. Sledili smo Savi Bohinjki navzgor ter globoko doli spremljali Savo, cesto in železnico. Že smo prileteli nad Ribčev laz na vzhodni rob Bohinjskega jezera, ki je na srečo ostal nezazidan in prav v tem prekaša mondeni Bled. Želel sem posneti cerkvico sv. Janeza, pa mi je to zaradi višine komaj uspelo. Pilot se je opravičil: »Če bi bil nižje, bi do Vogla nikoli ne ujel potrebne višinske razlike.«

Aerotaksi je pač počasen in šibak avion s počasnim vzponom. No, končno smo le zlezli na višino Vogla in ga obkrožili. Kolikokrat sem se tam smučal in užival zimsko veselje!

Severna stena Škrlatice, levo Velika Dnina

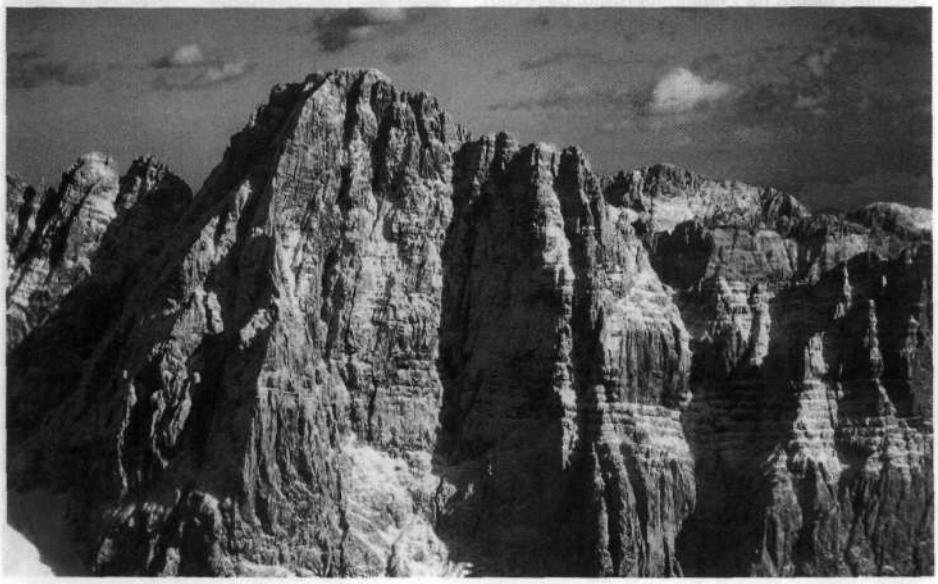

Prisojnik od zahoda

Naprej smo zavili nad Komno, kjer sem se tudi spomnil desetdnevnega smučarskega tečaja, brez žičnic, vse peš... Dóma na Komni nisem mogel posneti, ker je bil tik pod avionom, zato pa je bil pogled na celo dolžino Bohinjskega jezera enkraten.

Po Komni smo zavili v dolino Sedmerih jezer, biser Triglavskega narodnega parka. Najzanimivejše je bilo dvojno jezero, ki je tudi največje. Spomin mi je ušel na tisti april takoj po vojni, ko smo šli s smučmi s Kredarice čez Hribarice in Sedmera jezera na Planino na Kraju. Bil je dan brez oblačka in na cilj smo prišli izžeti od vročine celega dne.

Leteli smo nad drugimi jezeri in že zavili v Luknjo, kjer so bile stene levo in desno kar blizu. Osupnili smo ob pogledu na srhljivo Triglavsko steno, rahlo zasneženo in zato še bolj divjo. Spominjam se Sfinge — potem pa je šlo tako hitro, da sem komaj registriral Črni graben in že smo bili nad Triglavskim ledenikom in nad Kredarico, ki smo jo obkrožili v velikem loku, pa leteli mimo Planike — in pred nami je bil sam vrh Triglava s stolpom, kljub septembru ves zasnežen.

Zopet mi je spomin ušel cela desetletja nazaj, ko sem bil kot fantič prvič na Triglavu, in na tisto zimo, ko smo se trije najstniki na Kredarici spomnili, da napravimo zimsko turo na vrh, pa nismo imeli nobene opreme. Oskrbnik je enemu posodil svoj cepin, druga dva pa sva šla kar s smučarskimi palicami. Takrat sem ocenil, da bomo najlaže uspeli, če gremo na ledenik in na sredi med Malim in Velikim Triglavom naravnost navzgor v Sedlo. Tam je bilo najmanj skalovja. Imeli smo srečo — sneg je imel trdo skorjo in hodili smo kot po lestvi od stope do stope. Greben je bil suh in do vrha nam je šlo kot poleti. Danes bi take najstnike ozmerjal, toda takrat je bil to za nas vzpon in pol.

Nad vrhom smo v daljavi zaradi izredno čistega in jasnega vremena videli Jadransko morje na jugu in Grossglockner na severu. Nato smo zakrožili še pred Triglavsko steno in zavili na

Rateške Ponce iznad Kotovega sedla

Vrh Triglava z Aljaževim stolpom

Kriške pode. Videl sem Pogačnikov dom, vsa tri Kriška jezera, prek Kriške stene smo leteli nad Krnico, ki je bila nekje globoko doli, obkrožili s severa Razor in Prisojnik, pa šli na Vršič.

Nad Razorjem sem se spomnil, da sem bil pozno po vojni drugič na Razorju. Iz smeri Vršiča sem šel za Prisojnikom na vrh Razorja, pa čez Kriške pode na Kriško steno v Krnico in vse do Kranjske Gore. Mislim, da je bila to moja najdaljša tura v enem dnevu, čeprav takrat nisem bil več mlad.

Potem smo leteli mimo Prisojnika. Ko sem nekoč stal na vrhu te gore in gledal velikega orla, ki je zaokrožil nad vrhom, potem pa odletel proti Mojstrovki, se mi še sanjalo ni, da bom prav tu nekoč tudi jaz jadral v udobni kabini in gledal naokoli kot on.

Še en spomin me veže na Prisojnik. Pred drugo svetovno vojno smo zaradi meje na Vršiču hodili nanj od koče na Gozdu po Hanzovi poti. Hanzova je imela kmalu po začetku Hanzovo steno in potem snežišče, ki se je kot lijak stekalo v slap. Tam mi je bilo vedno tesno pri srcu, saj bi bil padec katastrofa. Hanzova se na pol pota deli: levo gre na severni greben Prisojnika in po njem na vrh, desno pa skozi Prisojnikovo okno in po južnem grebenu na vrh. Najbolj zabeljena je Jeseniška plezalna, ki je zavarovana, ima pa dokaj zračne detajle in poševen kamin, skozi katerega se komaj pretolčeš.

Za Prisojnikom smo preleteli Vršič, Tičarjev dom, vse serpentine na kranjskogorsko in soško stran in že smo bili nad vrhom Travnika. Pred vojno sem tam hodil, in sicer od Mojstrovke mimo Travnika skozi Jalovško škrbino v Tamar. Čeprav smo šli po takrat italijanski strani, nismo srečali nobenega karabinjerja.

Ko smo preleteli Travnik, je zazijala ogromna praznina vse do Tamarja, levo pred nami pa se je pokazal Jalovec v vsej svoji slikovitosti. Enkrat sem ga že preletel, pa sem imel smolo. Vse do sem je bilo jasno brez oblačka, le Jalovec je bil v megli, ampak njegov vrh je za kakih 50 metrov gledal iz megle. Na vrhu sem opazil dve postavi, ki sta nam mahali, a že smo zapeljali v oblak. Imel sem občutek, kot da smo v mleku in ta občutek je res grozljiv, saj bi se lahko zabili v katerikoli sosednji vrh. K sreči smo bili kmalu zunaj megle in vse je bilo spet v redu.

Še en grenak spominček me veže nanj. Pred vojno sem kot dijak ob počitnicah živel v Podkorenu pri teti in lepega dne sem se domenil z **Arihovim Mihom,** ki je bil takrat mizar v Podkorenu, da greva na Jalovec, in to ponoči, ker čez dan ni utegnil. Res sva se opolnoči javila pri graničarju v Tamarju; malo debelo naju je pogledal, rekel pa ni nič. Okoli treh zjutraj sva bila na Kotovem sedlu, ko je luna, ki nama je svetila, ravno zahajala, ob šestih na vrhu in ob devetih nazaj v Podkorenu.

Tako čisto gladko pa takrat le ni šlo. V ozebniku, skozi katerega sva se vračala, je hodil Miha s cepinom spredaj, jaz pa nekaj metrov brez vsega za njim. Nenadoma mi je spodrsnilo in Miha me je ujel, ko sem drsel mimo njega. Kakšen bi lahko bil konec te nepremišljene avanture, si lahko samo predstavljam, saj jih ni malo, ki niso srečno zvozili.

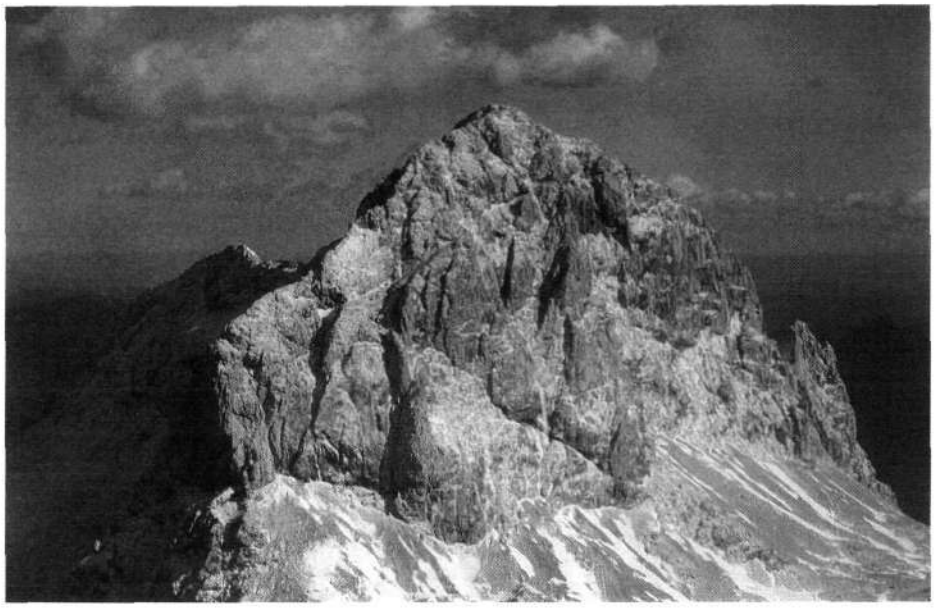

Triglav iznad severne stene

Mi pa smo leteli mimo Jalovca čez Kotovo sedlo, videli čez greben Mangartski jezeri in ko sem omenil še Mangart, je pilot negodoval, da tako blizu meje ne sme. Končno je le zavil še pred vrh samega Mangarta in potem nazaj proti Jalovcu. Mangart je bil kot ogromna snežena kupola.

Tudi na Mangart me veže nekaj spominov, karakteristično pa je to, da sem bil prvič in zadnjič na njem v megli. Prvič je to bilo, ko sem se vračal z družino z morja po Trenti, zavil na mangartsko cesto in pripeljal do sedla. Tam sem pustil družino — otroka sta bila še majhna, pozneje pa sta šla z mano na vrh — in šel po markirani poti. Vedel sem le, da sta dve poti, ena po naših skalah in druga iz italijanske smeri. Šel sem po desni, naši, in na vrhu hotel nazaj po italijanski, pa kaj, ko je druga markacija vodila na vzhod v smeri Kotovega sedla, videlo pa se ni nič! Seveda nisem vedel, da je to italijanska in da na grebenu zavije levo okoli vrha in pripelje na odcep. Zato sem šel po naši tudi navzdol.

V dolgih letih smo radi hodili tod in delali pentljo — po naši gor, po italijanski dol. Poslednjič, ko nisem bil več mlad, smo prišli na sedlo v megli in vetru in vsak bi se obrnil, če bi ne bil tako trmast kot jaz. Hotel sem biti še poslednjič na vrhu Mangarta. Zato smo šli po italijanski, ki je mnogo lažja, vse do snežišča pod grebenom, tam sta se mi pa spremljevalki uprli — niti koraka več naprej. Zeblo nas je in tudi mene je mikalo, da se obrnemo, vendar je bila želja močnejša. Pregovoril sem ju, da me počakata, sam pa sem kolikor hitro sem mogel šel na greben, pa po markirani poti, ki sem jo dobro poznal, na vrh. Pobral sem kamenček za spomin in že sem jo zopet ucvrl dol do spremljevalk, ki sta že skoraj zmrznili v vetru in megli. Pohiteli smo do sedla, v avto, v zavetje, po hrano in pijačo.

Po Mangartu je pilot zavil in obšel Jalovec z juga, njegov narezan greben, kjer smo nekoč hodili, pa je prav tako izzivalen kot s severne strani. Prek Ozebnika (kje globoko je bil!) smo bili že nad Tamarjem in medtem ko sem na levi s kamero lovil dolg greben Rateških Ponc, sem na desni zamudil Travnik in Mojstrovko. Na Mojstrovko smo po vojni najraje hodili, saj prideš z avtom do Vršiča in je do vrha le 700 metrov, pa še gor gredé si lepo v senci, zato te pa dol gredé po južni plati lepo žge.

Od tu smo leteli proti Martuljku prek Male Pišnice, v dolini se spominjam Rateč, Podkorena in Kranjske Gore — in že smo bili tik nad Špikom, ki grozljivo pada s svojo severno steno v globel Martuljka — pod Srcem. Takoj za njim se je pokazala martuljška trojka: Oltar na levi, v sredi Velika in desno Mala Martuljška Ponca, izza tega venca pa je gledala Škrlatica v vsej svoji veličini, saj je za 500 metrov višja od Špika, to pa je pol Triglavske severne stene. Drugič jo bom moral obkrožiti in videti nasekane rokave od blizu ter s tem kompletirati polet nad Julijci. Upam, da mi bo to še kdaj dano.

Tudi tu je bilo spominov. Pred vojno so na snežišču pod Oltarjem sredi poletja priredili smučarsko slalomsko tekmo. Občudoval sem tekmovalce, ki so iz doline pa do Oltarja nosili smuči na ramenih v pasji poletni vročini — za

tistih nekaj zavojev, kolikor je bilo snežišča. Pozneje sem sam kar dvakrat nosil nahrbtnik in smuči iz Mojstrane skozi vso Krmo pa vse do Kredarice, pa je tudi kar šlo.

Tudi Martuljške Ponce se spominjam; pred vojno smo šli v Veliko Dnino in kljub dvajsetim centimetrom snega septembra preplezali južno steno. Takrat je imel Arih vsaj vrv s sabo. Bili smo v kratkih hlačah, lahkih vetrovkah in ne spominjam se, da bi nas kaj zeblo.

Za Oltarjem je prišla mimo Široka Peč ter za njo Amfiteater ter končno Kukova špica, ki zaključuje ta venec martuljških lepotcev. Od tu smo ponavadi leteli čez Radovno na Bled, tokrat pa je pilot na mojo željo zavil nad Savo čez Hrušico in nad Jesenice. Čudovito smo videli novo obvoznico pri Hrušici, Karavanški predor (ali bolje njegov portal s platojem) in célo obvoznico Hrušica—Jesenice—Vrba. Iz zraka gledano je videti že vsa narejena, čeprav ji gotovo še veliko manjka. Seveda smo zavili še nad Blejski grad in otok, pa čez Vintgarsko sotesko nazaj. S tem je bilo v glavnem poleta konec.

Za zaključek pa še tale »malenkost«. Pred odhodom sem ženo, ki je ostala na letališču, pomiril z zagotovilom, da kar pomnim, še noben aerotaksi ni strmoglavil. Ko pa smo pristali, so vsi ljudje okrog nas gledali v isto smer proti vzhodu in takoj sem zvedel, da je pred minuto strmoglavil drug aerotaksi. Komaj se je dvignil, se je vnel motor. Takoj je pristal na njivi v podaljšku letališča, polomil kolesa, motor mu je odtrgalo, potnikom pa ni bilo nič.

Če ste ogreti za Julijce in bi radi videli nekaj res lepih vedut, ki seveda tudi niso poceni, potem si privoščite takšno križarjenje nad Julijci v lepem vremenu in gotovo vam ne bo žal. Ne pozabite na dober fotoaparat s teleobjektivom zoom in tisočinko sekunde (pri tem času so bile vse slike ostre kljub premetavanju v zraku), da boste lahko doma obnavljali svoja zračna doživetja, ki se z »zemeljskimi« težko primerjajo.

PLEZANJE NAVZDOL, DA BI DOSEGLI KONČNI CILJ

KRAŠKA PONIKEVSKA DRAGA

JOŽE KORAČI

Na Tržaško-komenskem krasu je med Opatjim selom, Sežano, Divačo ter Tržaškim zalivom in Vipavskimi brdi veliko kraških podzemskih jam in brezen. Razen v že močno zakraseli dolini Raše, kamor se stekajo s flišnih Vipavskih hribov stalne ali občasne vode, povsod pogrešamo površinske vodotoke. Pa tudi Raša se mora zahvaliti za obstoj le soseščini flišnega hribovja, ki jo loči od Zgornje Vipavske doline, vendar se v sušnem obdobju tudi ta voda porazgubi v debelih prodnih naplavinah.

Domala brezvodno je tudi tamkajšnje podzemlje. Ena od redkih jam, v kateri najdemo tekočo vodo, je Ponikevska Draga pri Ponikvah komaj dober kilometer od doline Raše in skoraj 300 metrov nad morsko gladino. Glede na to, da so planinci nekdanjega Slovenskega planinskega društva poleg gorá raziskovali in obiskovali tudi slovenske kraške jame, zdaj pa je takšna planinska dejavnost prav redka, objavljamo ta prispevek: morda pa bo kakšnega planinskega popotnika vendarle pot zanesla na Kras in bo hotel pogledati, kaj se skriva v (pazite, nevarnem!) kraškem podzemlju.

JAMA, GLEDANA Z OČMI JAMARJA

Vhod v Ponikevsko Drago je 2 metra široka in 7 metrov visoka odprtina. Z navaljenimi skalami pokrito dno se sprva spušča proti severovzhodu, nato pa se rov obrne proti vzhodu. Tu sta dve stranski vdolbini, nad večjo pa je 7 metrov visok kamin. Strop je skoraj vodoraven.

V nadaljevanju je rov ozek in le ponekod širok 5 metrov. To je izrazito gravitacijsko korito z visokimi skalnimi sufitami ob stenah. Številne

V Ponikevski dragi: lepa kraška jama je polna odpadkov

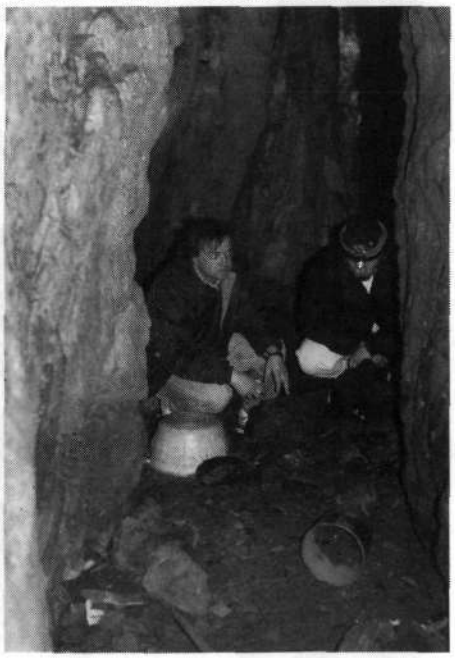

kotlice, še bolj pa horizontalno potekajoče police in zlepljen prodni material na njih kažejo na intenzivno delovanje tekoče vode in hitro poglabljanje rova. Po dobrih 100 metrih se odpre ogromna dvorana, v kateri leži velikanski skalni blok. Za njo se strop znižuje, obenem se spušča tudi dno prek podora 11 metrov globoko. Pod to stopnjo se rov zasuče proti jugovzhodu in zniža do kakšnega metra, nakar se po 35 metrih ponovno zasuče v prvotno smer. Na tem kolenu je stranski podor in nad njim več kot 40 metrov visok kamin. Ob podoru je 10 metrov dolga dvoranica s tako visokim stropom, da ga svetloba karbidovke ne doseže.

Tesen prehod vodi v naslednjo, 20 metrov dolgo dvorano, kjer je v severni steni vdolbina z 18 metrov visokim kaminom, ob jugovzhodni steni pa mogočen sigov masiv. Tod mimo se pride v ozko, ponekod komaj 60 centimetrov široko gravitacijsko korito, polno vodnih kotanj. Njegove stene so gladko izlizane, na njih pa izstopajo horizontalni erozijski robovi. V razpokah med plastmi so vložki rožencev in veliki kristali čistega apnenca.

Po 35 metrih se rov prevali v 11 metrov globoko brezno, kamor priteka voda iz več razpok, nakar se izgublja med nanesenim kamenjem. Ozka odprtina vodi v naslednje 11 metrov globoko brezno, kjer so vodni curki še številnejši. Ti odtekajo v vodno kotanjo, ki je pod dvometrsko stopnjo. Ob južni steni brezna je mogočen skalni blok, ki seže še v naslednji rov, tako da je možno preiti vodno kotanjo le skozi poševno razpoko. Na tem mestu se rov obrne proti jugozahodu in dobi povsem drugačno podobo. Po nekaj metrih ga stisneta dve stranski zavesi iz sprimkov velikih apnenčevih kristalov, nato pa pada rov v kaskadah 25 metrov globoko v prvi vodni bazen. Iz tega se pretaka voda čez 4 metre globok vodni prag v sklepni bazen neznane globine. Ta zadnji del jame je do 6 metrov širok. Stene so zelo zglajene, strop pa poln robov, ostrih kot nož.

Jama je enostaven požiralnik v razpoki in je usmerjen v glavnem pravokotno na potek prelomnice, ki je ob njej nastala Draga (jugovzhod-severozahod). Razmeroma ozek rov se razširi le tam, kjer se sklada s smerjo te prelomnice. Ponekod velike višine stropa so posledica naglega nižanja erozijske baze zaradi učinkovitega gravitacijskega delovanja vode. To se posebno vidi v zadnjem delu jame. Kristalne kopuče pred sklepnim breznom in v rovu nad njim so nastale v dobah, ko odtočni sifon ni deloval in je voda v jami stagnirala vsaj do te višine. Sigovih tvorb je v jami zelo malo.

RAZISKAVE JAMARSKEGA DRUŠTVA SEŽANA

Po meritvah znaša skupna globina jame 146,5 metra, skupna dolžina pa 377 metrov. Dne 20. avgusta 1962 je sežanskim jamarjem uspelo, da so zaradi izredno dolgotrajne suše lahko prodrli v jamo še 50 metrov naprej in 18 metrov globlje, kjer smo trčili na potok, ki je usmerjen od juga proti severu in se steka v okoli 4 metre globok bazen.V kasnejših letih smo jamo še večkrat obiskali in poskušali priti globlje, vendar smo kmalu naleteli na sifon.

V letu 1975 smo jamo ponovno obiskali, z nami

Najdba iz Ponikevske drage: česar domačini niso potrebovali, so zmetali v podzemlje

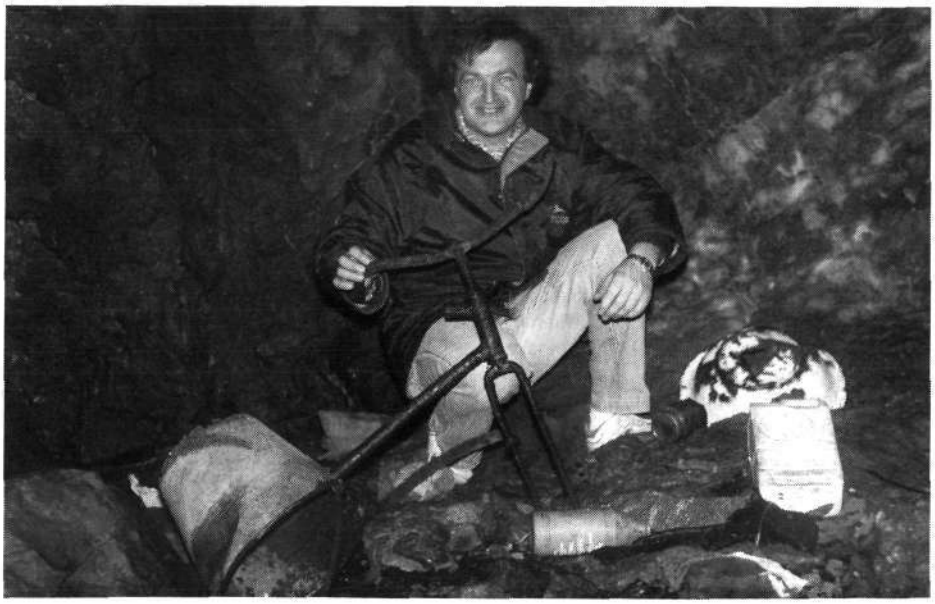

pa je bil tudi **Marko Krašovec,** jamski potapljač, ki je preplaval sifon.

Za sifonom (ta je enostaven) teče 35 metrov dolg in povprečno 2,5 metra širok vodni kanal. Voda je globoka 1,5 metra, višina stropa pa povprečno 5 metrov. Na koncu tega kanala se dviga 1 meter visok sigov slap, nad katerim so globoki vodni bazeni. Tik nad gladino zadnjega bazena se odpira manjša odprtina, iz katere priteka voda, obenem pa je čutiti prepih. Na *tem mestu je tudi naslednji sifon, ki pa ga še* nihče ni preplaval. V prihodnjem sušnem obdobju načrtujemo ponovne potope.

KOLIKOR (NE)HRIBOVCEV, TOLIKO HRIBOVSKIH OKUSOV

TI NAŠI POGLEDI NA GORE

HELENA GIACOMELLI

Vsakdo ima svoj pogled na gore. Celo tisti ljudje, ki so jim hribi še manj kot španska vas, ki pa ob vsaki priložnosti na vsa usta razlagajo, *kako je »neki tam nad 1000 metri vse dovoljeno«.* S poudarkom na »vse« in pomenljivim nasmeškom, češ, saj vemo, kam pes taco moli. Ker pa ne slutiš, kam njihov pes taco moli, jih zaupljivo pobaraš, kje so nabirali te svoje izkušnje. V zadregi tedaj mencajo, da oni res ne hodijo v hribe, so jim pa o tem pripovedovali prijatelji. Taki, ki jim gre verjeti, še podkrepijo svojo trditev.

Moje skromne izkušnje pa so me naučile, da je v gorah »vse« tisto, kar je človek prinesel s *seboj v svet tišine, prepovedano. Dovoljeno je* samo molčé, s spoštovanjem stopati skozi čudežen vrt narave.

* * *

Za mojo sosedo je najlepši pogled na gore – od spodaj, iz doline. Skozi okno stanovanja, za katerim se zjutraj rišejo Kamniške planine, ko se sonce, ped za pedjo, z nežno rdečico razliva čez skalnati svet.

Na »kamničanu« – vlaku, s katerim se vozimo na delo v Ljubljano, nato še nadaljujemo skupinsko občudovanje jutra v gorah.

»Da bi se vzpeli na kakšen vrh, to pa ne?« sem nekoč sredi vzdihovanja nad lepoto prizora pobarala sosedo.

»Ne,« je bila odločna, »res ne vem, zakaj bi se mučila, ko pa so gore že od tu tako lepe.«

Seveda, ko si končno na vrhu neke gore, navadno obračaš pogled navzdol, na prehojeno pot, na zelene doline, slediš vijugastemu toku nemirne reke v globeli, se skozi odmev spominov zagledaš na sosednjih vrhovih... To pa res ni več »pogled na«, ampak je že »razgled z« gore.

* * *

Znanec pa je reden obiskovalec gora. Od glave do petá zagrizen planinec, gorohodec, gornik ali turist, morda hribolazec – nikoli se ne morem odločiti, kateri od teh izrazov je po jezikovni plati najprimernejši. Le med alpiniste še ni zašel.

»Saj nisem gams, da bi lazil po skalah, kjer pelje na goro lepa steza!« je bil kratek.

Vsak konec tedna mora od blizu, na dotik, pogledati te svoje gore. Vendar nikoli ne gre sam. Če družba odpove, on pa ne najde rezervnega sestava, raje ostane doma.

»Gore počakajo,« se ne vznemirja.

Najbrž si je vzel za moto »več oči več vidi«. *Zgled »več rok, manj časa porabiš za isto delo«* pa je prikrojil v »več nog naredi isto pot hitreje kot ene same«. Tu je seveda majhna napaka. Neka pot namreč res kratkočasneje mine v prijetni družbi, čas hoje pa je v obratnem sorazmerju s številom nog. Preprosto povedano: tempo hoje je počasnejši, ker se morajo pohodniki prilagajati drug drugemu. Planinski kodeks veleva, naj se ravnajo po kondicijsko najmanj pripravljenem. A pustimo mojemu znancu njegovo prepričanje, če je zato srečnejši!

Pod slamnato streho

MAJDA SENICA

Bil rožnik je,
ko trave žlahtne
smo kosili...
Potem seno grmadili:
na skedenj, v parno in
na pater ga stlačili.
Zvečer pa v mraku
med kresnicami in netopirji
smo lazili
po stopničastem tramovju
pod dišavja streho
in omamami senenega obilja.
Smo rili in se zakopali
v svoja gnezda topla —
polhki mehki, ljubeznivi.
Je luna skozi špranje nas
v kraljestvo sanj ovila —
vse tople dni poletja...
dokler spet slana
zemlje ni pokrila.

Nekaterim prijajo množični pohodi, drugi imajo raje samotne poti, za vse pa je v naših gorah dovolj prostora

Foto: Joco Žnidaršič

Če si planinska druščina ne dela problemov z vsem tem, naj – srečna – uživa gore skozi svoj zorni kot.

* * *

Nekateri gledajo na gore vedno skozi širokokotni objektiv. Le vanj lahko zajamejo sto- ali več kot stoglavo vrsto planincev, ki se pod njihovo organizacijsko palico kot kača zvija po serpentinah navzgor. Cilj: najvišje ležeča planinska koča pod najvišjim vrhom naše deželice. In, obvezno, še vzpon nanj. Vse v znamenju višine. Veličino nekega dogodka pa je že davno pohodila – množičnost.

Triglav že dolgo ni več gora, ampak objekt človekove majhnosti. Tako boleče izrabljen, da ga nekateri planinci, ki jih srečuješ na odmaknjenih, samotnejših poteh preprosto nočejo obiskati. Srečni pa mu bodo prišli v goste takrat, pravijo, ko vzpon na Triglav ne bo več potrjevanje domovinske zavesti in pridobivanje ugleda v očeh znancev, sosedov, prijateljev, pač pa spet samo gora med gorami, ki vabijo.

* * *

Kdajpakdaj moraš sam na ta svoja gorska potepanja. Stran od glasnih romarskih kolovozov, v pritajen korak z nevsiljivo sopotnico – samoto.

Pogled na gore je tedaj odsev tvojega notranjega doživljanja: ne moreš se skrivati za hrbet prijateljevih besed. Samota te razgalja do globine tvoje duše. Včasih speče ta pogled vase.

In stopaš naprej skozi svet gorá, zapreden v svetlo mrežo tišine. Droben ptičji spev se dotakne njenih nitk, da zazvenijo v radostnih tonih. Skoraj pretrga jih žvižg svizca, ki na robu steze, stoječ na zadnjih tačkah, nemirno obrača glavo.

Na grebenu, kamor jeseni zaide redkokateri popotnik, pripiha veter iz špranj in prepadnih globeli. Za ovinkom se ti ustavi korak pred čredo gamsov – opazujete se, malce radovedno, skoraj hudomušno, nekako prijateljski je njihov pogled. Nato se umaknejo s steze na svoje police in poličke, ti pa nadaljuješ pot.

V dolini, ko povezuješ svoja doživetja v svež planinski šopek, si zaželiš, da bi nekomu podaril to drobno cvetje. Ta svoj pogled na gore.

Pravi pir pod Triglavom

V najhujši poletni vročini se vračam s Triglava oziroma sem že na poti s Kredarice proti Pokljuki. Malo starejši planinci se skrivajo v senci za kakšno skalo ali grmičkom, samo da bi se zavarovali pred vročim soncem. Pošle so jim moči in iz ust marsikoga sem slišal: »Kaj pa danes tako kurijo tam zgoraj?!«

S čela kaplja tudi meni in ko prisopiham do Vodnikovega doma, mi pride na misel, da bi me v tej vročini še najbolje odžejal hladen UNI. Torej stopim v dom, grem v kuhinjo in vprašam:

»Imate mogoče pri vas UNI?«

»Kaj? UNI?« se začudi oskrbnica. »Ma kakšen UNI! Pri nas imamo samo ta prav pir!«

»No, dob'r,« rečem, »potem mi dajte pa ta prav pir!«

Franci Erzin

JANEZ ŠMIGUC SKRBI ZA CERKVICI SV. MAGDALENE IN SV. AVGUŠTINA

ZVONAR HALOŠKIH BISEROV

TOMISLAV JAGAČIĆ

V Halozah, prav na meji med Slovenijo in Hrvaško, so na markantnih vzpetinah, ki dominirajo nad celotno okolico, pobožni ljudje sezidali dve cerkvici skoraj drugo poleg druge. Prav vsiljivo sta vidni z vseh strani, najlepše pa z Ravne gore, če ju gledamo z Velikih skal na tem vrhu. Tista na desni strani je posvečena svetemu Avguštinu, leva, manjša, pa sveti Magdaleni.

Če vprašate domačine v hrvaški vasi Cvetlin za ti dve cerkvici, vam bodo vsi povedali, da je ena na hrvaški, druga pa na slovenski strani. V resnici sta res čisto na državni meji, toda mežnar **Janez Šmiguc** in njegova družina vam bodo povedali, da sta obe na slovenski strani — in jaz jim verjamem.

Odkar sem pred štiridesetimi leti začel obiskovati Ravno goro, sem se med vračanjem z gore na njeno zahodno stran vedno ustavil pri križu, postavljenem na vrhu Velikih skal; tam sem se vedno najdlje zadržal in pogled se mi je vedno najdlje prikoval na teh dveh cerkvicah, pri tem pa sem si vedno znova obljubljal, da ju bom nekoč obiskal.

S svojim planinskim prijateljem **Dragutinom Marčecom** sem šel do teh cerkvic prvič letošnjega maja skozi hrvaško vas Jamno. Med najinim vzpenjanjem skozi vinograde in mimo počitniških hišic sva opazila osebne avtomobile z mariborskimi registracijami. To je očiten dokaz, da veliko ljudi iz teh obmejnih krajev in vasi že leta dolgo dela v Sloveniji, največ v Mariboru in Ptuju. Pri cerkvici sva se seznanila z mežnarjem Janezom Šmigucom, ki se je bil pravkar napotil proti cerkvici sv. Avguština, da bi zvonil poldne. Prav kmalu je glas zvona zaplaval po zeleni pokrajini in ga je bilo slišati daleč naokrog.

»Trikrat dnevno zvonim, zjutraj ob sedmih, opoldne in zvečer,« nama je pripovedoval Janez. »Zvonim tudi mrtvim na slovenski in hrvaški strani. Ljudje iz Cvetlina in okoliških zaselkov mi za slovo od pokojnika, ki ga opravim z zvonenjem iz cerkve svetega Avguština, plačajo v hrvaških dinarjih. Ta denar porabim za nakupe na hrvaški strani.«

ZVONENJE ZA BLAGOR DUŠ IN LJUDI

Zanimiva je služba mežnarja Janeza Šmiguca, pa tudi on sam kot človek. Na trenutke me je spominjal na osamljenega svetilničarja, njegovi dve cerkvici, za kateri skrbi, pa na svetilnika, katerih utripajoče luči je nadomestil cerkveni zvon.

»Veste,« je nadaljeval svojo pripoved Janez pod ogromno staro lipo, ki jo je močno zadela strela, »prej je imela cerkev svetega Avguština tri zvonove, cerkev svete Magdalene pa enega. Te zvonove so prvič odnesli med prvo svetovno vojno. Bron so potrebovali za topove, topove pa za ubijanje ljudi. Novi zvonovi niso preživeli niti druge svetovne vojne, ko je tod mimo šla meja, zavarovana z žično ograjo. Tokrat so zvonove odnesli Nemci. Spet za topove. Zdaj imamo en sam zvon v cerkvi svetega Avguština, ki so ga po zadnji vojni vlili v Zagrebu.«

Janez nama predstavi svojo ženo Tilko.

»Z njenim bratom sem bil v vojski v Makedoniji. Poročil naju je župnik iz Leskovca,« nama je pojasnil Janez.

Janez Šmiguc iz Velike Varnice 20, vasice na slovenski strani meje, pošta in župnija Leskovec, nekdanji partizan na Koroškem, rojen leta 1928, in Tilka sta imela osem otrok, pet hčerk in tri sinove. Vsi so odšli po svetu. S starši je ostal edinole sin Janez, po vrsti šesti otrok, in on naj bi nadaljeval delo svojega očeta, da bi namreč gospodaril na posestvu in bil cerkovnik. Da bi zvonil zjutraj, opoldne in zvečer. Ta bi s tistim edinim zvonom v cerkvi svetega Avguština

Cerkovnik Janez Šmiguc zvoni za žive trikrat dnevno, za mrtve pa po naročilu. Foto: Tomislav Jagačić

zvonil umrlim za blagor njihovih duš in z zvonenjem razganjal grozeče nevihtne oblake, nabite z ledeno točo, čim dalje od vinorodnih Haloz. Leta dolgo je že družina Šmiguc povezana s cerkvijo svete Magdalene in z drugo, svetega Avguština, in je že kar nekako zrasla z obema.

Tudi oče sedanjega cerkovnika Janeza je bil vse življenje cerkovnik. Prav tako mu je bilo ime Janez. Umrl je, ko mu je bilo 83 let. Staremu očetu je bilo ime Tomo. Prav tako je bil cerkovnik.

Približno 150 let ta delovna družina zbira vodo v vodnjak, pitno vodo pa družinski člani prinašajo na ramah iz izvira pri bližnjem gozdičku, ko se ob vsakem vremenu vzpenjajo od tod do svoje hiše pri cerkvicah. Pred tremi leti je bilo treba postaviti 12 stebrov, da bi električni tok naposled prišel tudi do njihove hiše. Težko je življenje v tem obmejnem predelu Haloz.

Cerkovnik Janez nam je pokazal tudi spominsko knjigo, v katero se ljudje, ki so na božji poti, popotniki, planinci in župniki vpisujejo že od leta 1916. Listam po porumenelih straneh te spominske knjige, ki jo je Šmigocom uspelo kljub vojnam, ki so divjale tod mimo, ohraniti do današnjih dni. Midva sva v svojem zapisu bodočim obiskovalcem posebej poudarila, kako bi bilo nujno potrebno obe cerkvici ter v njih oltarje, posvečene svetemu Avguštinu, sveti Magdaleni, Mariji in Jožefu, obnoviti, prav tako pa sva se spomnila varuhov teh svetišč.

DRUGIČ Z JANEZOM

Štirinajst dni pozneje sva spet z Janezom. Hotel sem dalj časa prebirati zapise v tej spominski knjigi, ki je pravzaprav svojevrsten molitvenik.

»Nimam spominske knjige,« nama je povedal Janez. »Tukaj je bil župnik iz Leskovca in jo je vzel, ker bi ljudje iz televizije želeli na podlagi te spominske knjige iz leta 1916 pripraviti televizijsko oddajo.«

Sedimo za mizo na skromnem dvorišču in se pogovarjamo.

»Veš, Drago,« pripovedujem prijatelju, vendar mislim, da bolj sam sebi, »tukaj premišljujem kot planinec, v tem kotičku Haloz, ki v resnici spominja na prekrasno razgledno točko, s katere je videti celoten ta predel, katerega griči so okrašeni z vinogradi. Poti semkaj bi morale biti markirane tako s slovenske kot s hrvaške strani, postavljene bi morale biti kažipotne table, tukaj bi morali biti vpisna knjiga, priložnostni žig, prospekt, opis obeh cerkvic (in še katere druge) in opis Haloz. Tukaj pri Šmigucovih bi lahko popotnik kupil kakšno razglednico, kakšen spominek, kakšno pijačo za osvežitev. Dobrodošla bi bila tudi kakšna klopica ob cerkvi, na kateri bi ljudje počivali in se razgledovali naokrog...«

Vse to Janez pozorno posluša in nama prinese kot poper suh žig. Na njem piše: »Sveti Avguštin, mežnar« — vendar ga nisva mogla odtisniti v svoje planinske dnevnike. Cerkovnik ni imel niti blazinice, niti barve, s katero bi premazal to blazinico.

Ali ne bi, glasno premišljujem dalje, katero od bližnjih slovenskih planinskih društev tej okolici posvetilo delček svoje pozornosti? Ali ne bi občasno organiziralo izlete in obiske, posebno še poleti in na praznik svete Magdalene in svetega Avguština?

Mi, varaždinski planinci, bomo svoje člane in prijatelje radi vodili do sv. Magdalene in sv. Avguština, katerih cerkvici nas tako privlačita in vabita, ko ju gledamo z naše Ravne gore. Prav gotovo bomo prišli v nedeljo, 29. avgusta, na praznik svetega Avguština. Takrat bo tam žegnanje in verska slovesnost z mašo, na katero bodo prišli tako Slovenci kot Hrvati. To sva obljubila prizadevnemu cerkovniku Janezu Šmigucu.

Če ne boste tisto nedeljo na Triglavu, v Julijskih ali Kamniških Alpah ali morda v Karavankah, pridite še vi tja gor! Če boste enkrat prišli k sv. Avguštinu in sv. Magdaleni v Haloze, boste hoteli priti še kdaj. Kot se je zgodilo avtorju tega zapisa in njegovemu prijatelju Dragu.

Planinski tabori v TNP

V Triglavskem narodnem parku so možne lokacije za planinske tabore v Ribčevem lazu v Bohinju, pri začetku spodnje vojaške žičnice na Rudnem polju na Pokljuki, desno od garaž v Krmi, Anžlovem rovtu v Vratih, čez vodo pod Mihovim domom v Krnici, pri Markovem mostu v Trenti, na začetku planine Polog in v Vzgojno-izobraževalnem centru Planinske zveze Slovenije v Bavšici. To je med drugim zapisano v obvestilu direktorja TNP **Janeza Bizjaka** Planinski zvezi Slovenije, v katerem je tudi rečeno, da po zakonu o TNP sicer ni dovoljeno šotoriti izven za to določenih mest, se pravi obstoječih kampov, kjer naj bi sicer taborili tudi planinci. Vendar je na podlagi dogovora iz skupnega programa razvoja TNP med TNP in PZS usklajenih nekaj dodatnih lokacij, namenjenih izključno planinskim vzgojnim taborom - in to so omenjene lokacije.

Kot piše v tem pismu direktor Bizjak, je mednarodna usmeritev naravnih parkov taka, da je na zavarovanih območjih narave poudarek na varstvu, raziskovanju, doživljanju in izobraževanju, manj pa na rekreaciji. Zato so vsa ta območja na robu TNP, do koder se je mogoče pripeljati, od koder je mogoče odpeljati smeti, se oskrbeti z vodo in urediti sanitarije.

Kljub vsemu bo mogoče urediti te vzgojne planinske tabore v TNP le ob prejšnjem soglasju lastnika zemljišča, soglasju pristojnih občinskih služb, mnenju TNP (ki ga bo izdalo le po prejšnjem soglasju lastnika zemlje) in ob izpolnjevanju določenih pogojev na posamezni lokaciji. Ko bodo organizatorji postavljali in podirali tak tabor, bo moral biti poleg nadzornik TNP, zato je treba o teh datumih TNP obvestiti.

PRVI MAJ PRI KOČI PLANINSKEGA DRUŠTVA KOČEVJE NA MESTNEM VRHU

K LIŠAJEM SEM HODIL PO POGUM

PETER VOVK

Sled medvedjih šap je že tu. Glasovi drobnih živalic polnijo ušesa. Gozd je poln ptičjega petja. Vrtinec muh in mušic polni pomladni zrak. Smreke in jelke so obdane z novimi prišitki. Popki bukovih listov se izvijajo iz vej.

Jasní se, sončen dan bo. Poslušam glas rdečegrle taščice. Pot se spušča v smrečje, še malo in pri koči je. Telo je vroče in oznojeno. Pol dvanajstih je ura, sonce je že visoko. Pod oknom koče postojim, tiho odpiram vrata.

Tenko vzdihne oskrbnica, dober dan Peter, si prišel gori za prvi maj? Srce se umirja. Na oknu je roža v cvetu. V smrečju so mize in klopi polne prišlekov. Odložim nahrbtnik, se usedem med ljudi, popijem šilce slivovke, po naporni hoji mi dobro dè. Pobarvana so okna koče, s srčki poslikana. Dobrikajo se mi smreke, nasekane in zasmoljene. V zraku slišim pridušen glas letala.

Sprehajalcev do Fridrihštajna, Mestnega vrha in Ledene jame je vse več. Voda že škrobota v lončku, usipljem kavo, prijetno zadiši. Pijem počasi, da bo ostal dalj časa dober okus v ustih. Pogovarjam se s prijateljem in srkam vino. Gledam sosedo, kako skrbno stresa sladkor v kavo.

DAN, ODGRNJEN V LEPOTI

Nekaj tenko potrkava po sušici. Črna žolna z rdečo perjanico na glavi je to. Miza, težka od dobrot, je vsa mokra od vina. Sredica se drobi in šunka se reže. Nekdo je začepil prazno steklenico, potem ko je popil vino. Oči bežijo sem in tja, lepo je telesu in duši. Nežno šepeta rahla pomladna sapa in mi boža redke lase.

Rad sem pri tebi, Jelenov studenec, vsaka ura je zame zaklad. Suhe smrekove veje v kres zagorijo. Pobiram storže, jih polagam na ogenj. Svoboden sem kot ptič na veji. Slišim klice lepo obarvanih šoj. Kragulja, samec in samica, sta odprhala v višave.

Očaral me je studenček, ki iz tal prišumi. Rumen cvet močvirske rože je tam. Pred menoj so odprta zelena okna in vrata. Svilene niti lete po toplem zraku. Kačice vise z vej lesk, veje vrb so polne mačic. Korenine dreves drže mogočna debla.

Dan je odgrnjen v vsej svoji lepoti. Sonce je tu gori, voda, ogenj, dim. Kačji pastir se ustavlja v zraku, kot bi me hotel videti od blizu. Mravlje se otipavajo in voščijo dobro jutro. Pozabil sem na nemir asfalta, ki s silnim hrupom utruja.

Topla gnezda ptičev pevcev se že spletajo. Kukavica kuka in kliče samčke k sebi. Spet slišim sladke melodije ptičev pevcev. Ne čutim teže, ne sledi stopinj, zemlje, mehke trave. Črke, besede in stavki se nanašajo na prvi maj. In spet je tako domače pod smrekami, kot je pomlad za ptiče pevce.

Utrinek vžigalice, dim iz cigarete, samo za kratek hip. Duh po tobaku je v čistem gozdnem

Letošnji 1. maj pred kočo pri Jelenovem studencu na Mestnem vrhu nad Kočevjem.

zraku nekako nov in svečan. Nežno drgeta svetloba, vsa zlata se utrinja skozi veje. Kot barve prazničnih mask frlijo metulji po toplem zraku.

PRAOKUS PO GOZDNI ZEMLJI

S to čudno drobno ljubeznijo potisnjen v ta košček sveta sem srečen. Tista majhna dolina s studencem in smrekami, cvetjem in travami. Svojo kri slišim in svoj dih. Lovišče sem in lov, *gonič in potepuh. Ne znam več domov. Sedim* ob ognju, na preperelem panju, letnicah minljivih let.

Hodim sam, nič mi ne grozi, opazujem gozd. Žuželko gledam, let ptice, tek srne, gibljivo vejo. Kakor da bi bile oči priklenjene na vso to lepoto. Kako veje okoli mene tvoj šumeči dih, Jelenov studenec! Moja duša je potrošila zate vse svoje zaklade, svoje solze in upanje. Skrivnostno pisavo živali in ptic gledam na tleh. Sadike smrek na poseki so se razrastle v visoka drevesa. Pazim na svoje korake, da ne pohodim mravljincev. Dom tu gori mi je dan, noč ležišče. Prižgal sem bakljo, polno smole. Zagorela je v vsej svoji lepoti.

Glasovi me vabijo, drevesa kličejo moje ime. *Med kamni in skalami je moj glas iskal svoj* odmev. Veter, večni snubec listov, se je oglasil. Svet starih bradatih bukev, jelk in smrek me prevzema. Hodim počasi, kot dan, ki prihaja in podi noč iz gozda.

Rastem iz te dobre gozdne zemlje in božam njeno senco. Slišim bukev, kako šumi, moja senca je in moj počitek. Koča stoji visoko gori in ne premore bogastva in slave. Kot zelene zavese visijo veje dreves iz debel. Mahovi in lišaji krasijo skorjo.

Praokus po dobri gozdni zemlji draži nos. Slišim mnogo glasov, govorico dreves slišim in govorico živali. Na drevesa in trave legajo zvezde. Tiho pojejo črički. Sliši se daljno dihanje noči. Jasnino ozvezdij gledam in luno. Zleknjen *počivam na mahu ob ognju. Čarobne* ptice, sove, se oglašajo.

Pogovarjam se o narobnih stvareh na robu tako velikih dogodkov. Oglašajo se netopirji, pol ptiči, pol miši. Vse več mask se pojavlja v temi. Nočne vešče z obrazi na krilih letajo okoli ognja. Jasnino ozvezdij gledam in luno. Dviga se k polnočnemu stolpu, meni pa za spati ni. Oči lažejo moji duši, tako čudno lepo je v nočnem gozdu. Uharica plava kot čudežna ladja, išče zavetje pred svečavo lune. Ris se tihotapi med skalami in kamni, pokritimi z mahom.

IGRE V SREBRNI ROSI

Sedim ob ognju, sam, rdeče rane v lesu nemo tožijo. Budi se dan. Oglaša se drevesna žaba, napenja svoj meh. Naznanja prihod toplih deževnih kapljic. Mehko pesem zagostoli ščinkavec. Drozg v sivem fraku ubira lepe melodije. Osa sesa vlago iz panja, zadek miglja.

Gozdni lazar leze počasi naprej: kot da sva se srečala šele včeraj. Čmrlj se dviga iz rosne *trave, motor brni. Murenček brenkač brenka na* citre, kobilice strižejo trave. Gozdna miška v lisičjih barvah v zelenem mahu drobi svoje nožice. Čebela se je usedla na cvetlico in srka nektar.

Kot v velik rumen cvet sta se zlila metulja. Oči sem in tja bežijo, lovijo ježa v travi. Slepca je imel za kosilo. Od časa do časa preseka gozdni mir kričavi glas srake. S tihim glasom se oglaša kalin in kliče samico k sebi.

Polž tiplje z rožički diamantne prostore srebrnih kapljic rose. Nežno drgeta svetloba, vsa zlata se utrinja skozi veje. Priskakljata veverici, samček in samica, s polnima gobčkoma suhih smrekovih vejic. Leskovi grmi so si kot bratje med seboj.

Pikapolonica se vsede na roko in čudno mehko draži kožo. Z mravljinci si delim mah in suhe iglice smrek. Porajajo se prve sence dreves in grmov. Začne se petje ptic in tali se molk noči. Ciciban kliče: že že te vidim, pridi, pridi, pridi!

Iščem besede za pesem taščice na vrhu smreke. Vse je svileno zjutraj in taka je tudi pot do studenca. Gledam to srebrno roso, milijone biserov. Kot majhne nevidne eksplozije ugašajo mavrične kapljice srebrne rose. Drobnih cvetlic imena in barve gledam: rdeče, rumene, modre, zelene in bele. Mehak glas bokajočega srnjaka draži uho.

S širokimi zamahi kril leti lesna sova. Rdeči mak v travi je kot kaplja krvi. Klobuk je poln smrekovih iglic, a to niso navadne mestne sme*ti. Grlica gruli, prileti samček in svatbeni ples se* je začel. Pod streho koče prasketajo polhi. Brnenje hroščev in kačjih pastirjev slišim. Zajec in zajklja delata možiclje v ljubezenski igri.

Zvite mačje oči gledajo iz visoke trave. S tal se je dvignil gozdni jereb. Kakor tenka cvetna čaša sem. Stare misli pobiram, tako blizu mi je vse to. Prabitnost je v teh kamnih in skalah. Polno prgišče lepote je sonce razlilo pod moje noge.

S počasnimi koraki capljam naprej, ne mudi se mi. Trava se dviga izpod nog za nove stopinje. Zaposlil sem čute in ude, da se gibljejo. Spet sem odkorakal proti studencu. In čutil sem, kako lepo je prvomajsko jutro. Odpirajo se cvetlice - kot lokvanj na vodi.

Neprestano se vračam v svoje zatišje za Mestnim vrhom. Stopim v skrivne prostore kuhinje, dragotine so tu. Pajčevina je v kotu. Lesni črv škrta v preperelem tramu.

K lišajem in sivim bradam sem hodil po pogum. K skalam in kamnom, pokritim z mahom, po razumevanje.

ISKALI SMO SKRITE STEZE IN NAŠLI PUSTOLOVŠČINO

PREIZKUŠNJA V MALI PIŠNICI

IVANKA KOROŠEC

V vodniku po Julijskih Alpah je le nekaj vrstic dolg opis poti v dolino Male Pišnice. Kdove zakaj smo se odločili ravno za ta izlet. Morda zato, ker smo slišali, da so tam snemali film o Kekcu. Pa smo torej šli: midva in najina že odrasla hčer, ki se je nedeljskemu izletu priključila čisto naključno, saj je sicer moja hoja zanjo prepočasna.

Ob dveh popoldne smo bili pri jezercu Jasna v Kranjski Gori in brez težav smo desno od njega našli lovsko stezo. Vzpenjala se je vedno višje. Bil je pravi užitek hoditi po sončnih pobočjih Vitranca. Šli smo mimo lovskih svisli s senom za srnjad, za vsakim okljukom steze se nam je pokazala nova slika — cvetoče resje, avrikeljni v rumenih srajčkah na skalah, napol preperel mostič — Jože je prej zlezel podenj in preveril, kateri od tramov je še čvrst, da smo po njem prišli na drugo stran; daleč spodaj pa bel prod in v napol suhi strugi ozek trak nedolžno zelene Pišnice.

Šli smo po debelih preprogah bukovega listja, kjer že dolgo nihče ni hodil. Petje ptic v vejah je razodevalo, da ne poznajo človeka in da jih zato tudi ni nič strah. Hči je pridno fotografirala — zdaj drobno ptico na veji, zdaj divje cvetoči črni teloh. Zraven me je poučevala (kako se po četrtini stoletja svet obrne, zares!), da iz narave lahko odneseš samo fotografije, tam pa lahko pustiš samo svoje stopinje.

ŠIROKA PRODNATA CESTA

Po zložni, prijetni poti smo se spustili navzdol, do vode. Pot z Vitranca privede do nje ravno pri majhnem zidanem jezu. Hodili smo nekaj časa po bregu, nato smo prečkali Malo Pišnico, preskakujoč vodo po kamnih. Menda je bila včasih to svojevrstna zabava pastirjev, stezohodcev in otrok. Ni samo spretnost, je prava umetnost, da z očesom premeriš vodo, ki žubori med prodom in skalami in se potem bliskovito in instinktivno odločiš in poiščeš optimalno rešitev. Danes to počno otroci samo še z računalniki z najrazličnejšimi video igrami. Vprašanje pa je, kako bi se znašli, če bi morali sami preskočiti potok, preplezati skalo, se izmuzniti skozi razpoko, zdrkniti po listju na pot, poskočiti z enega kamna na drugega — in ne samo pritiskati na gumbe.

Lovska koča je bila seveda zaprta, čeprav se nam je kot fatamorgana že prikazovalo hladno pivo. No, če si zares žejen, je tudi voda iz Pišnice odlična!

V kanjonu Male Pišnice

Šli smo dalje po široki cesti iz proda, grušča in kamenja tik ob potoku navzgor in prišli do slapa čisto v zatrepu doline. Ob deževju in moči je slap najbrž veličasten, zdaj v pomladni suši je bil presušen; le sled, zarisana kot s svinčnikom po skalah, je kazala, kje pada voda. Če bi šli na desno, bi torej prišli do Grla, prehoda v Tamar, če bi šli na levo, bi lahko prišli na Vršič. Oboje je bilo vabljivo, a naš avto nas je čakal pri jezercu Jasna in ura je bila že štiri popoldne.

Ko smo se zasukali k odhodu, se je v gozdu oglasila kukavica. Samogibno sem segla z roko v žep. Nič, niti robca ni bilo tam, kaj šele denarja! Torej bom vse leto brez prebite pare. Pogledala sem po hčeri, ki je iz torbice ob pasu zmagoslavno vlekla denarnico na svetlo, a kaj prida v njej ni bilo. Jože pa je sploh pustil svojo denarnico v avtu in je bil tudi on praznih rok.

STRMO POBOČJE Z REKO

Ko smo se vrnili tja, kjer se produ priključi steza s pobočja Vitranca, smo se odločili za drugo različico. Čemu bi hodili nazaj po isti stezi! Zdelo se nam je sicer malo tvegano, a tako mikavno, da smo poskusili. Na vso srečo smo bili obuti v visoke planinske čevlje, četudi smo imeli v mislih samo nedeljski popoldanski izlet.

Nekaj časa nam je šlo kar lepo: tik ob vodi in nad njo, nad belo in mlečno, svetlo zelenkasto, poskočno, žuborečo in šumljajočo. Kako osvežilno je, če poklekneš na ploščat kamen, se skloniš nizko nad vodo, da čutiš droben vodni piš na razgretem obrazu, ko pomočiš roke do komolcev v hlad, ko z dlanmi zajameš čisto vodo in napraviš nekaj hlastnih požirkov, si pljuskneš prgišče v obraz, da si spereš sol izza obrvi, vek, trepalnic, in še en požirek in še en — a treba je vstati in iti naprej, ker ura teče in sonce ne stoji pri miru na nebu.

»Tu naprej se več ne da, moramo zlesti malo višje na breg, zaobiti to tesen in se potem spustiti nazaj do vode,« je poročal Jože z izvidnice. Zlezli smo torej na desni breg Pišnice, jo udarili kar počez, saj ni bilo ne steze, ne stopinje. Le odpadlo na debelo posuto listje, posušena drevesa, skale, smreke, ki so nekatere bridko občutile našo prisotnost. Pobočje je bilo namreč tako poševno, da se je bilo treba oprijeti vej in jih včasih nemilo zlasati (naj nam oproste), da bi ne zdrknili v Pišnico spodaj.

»Kaj takega!« sem mrmrala sama sebi. Ne pravijo zaman, da se drži uhojenih stezá, posebno če je ura več kot poldan!

»Kakšna avantura!« se je navduševala hči. »To je mnogo bolj zanimivo kot tista pot zgoraj!«

»Zdaj pa moramo premisliti, kaj bomo,« je rekel Jože in nagrbančil čelo kot perilnik, ko je premeril strmino in bregove pred nami. Videla sem, da je z računalniško naglico primerjal moje telesne sposobnosti z naravnimi danostmi okrog nas.

»Če ne bo tu pred nami nobenega prehoda, se bomo morali vrniti prav do jezu in iti po lovski stezi, po kateri smo bili prišli.«

Šel je v izvidnico, lezel čez drn in strn kot podlasica in se nama naposled izgubil spred oči. Z utripajočim srcem sem stala, oklepajoč se smreke v strmini.

»Kam smo zabredli!« sem premišljevala. »Ali bi ne bilo pametneje iti po stezi?«

In vendar mi kljub vsemu ni bilo žal in kljub resnosti položaja nisem občutila niti kančka kesanja, da smo zavili v vintgar.

MOČ UTESNJENE VODE

»Pridita!« je zaklical Jože izza strmine — in šli sva za njegovim klicem.

Pobočje se je naenkrat končevalo. Plaz, hudournik ali kaj ga je odneslo navzdol in nemogoče ga je bilo prečiti, niti se povzpeti še višje in ga zaobiti.

»Če se ob teh borovcih previdno spustimo navzdol, bomo spet lahko nadaljevali ob vodi. Mislim, da se soteska malce odpira,« je rekel Jože.

O tem sem dvomila. A nazaj zdaj ni bilo več poti, naprej tudi ne, torej je bilo treba res do vode.

Previdno smo se spustili po hudi strmini navzdol, držeč se za veje in korenine borovcev. Moje dlani so bile od drevesne skorje in smole vse opraskane in lepljive.

Voda je šumela v kotlicah, padala čez kamne in bolj ko je bila utesnjena, večjo moč je imela. Ali ni, da bi se ljudje zgledovali po njej?

Ko bi bila lahko le za hipec ptica, da bi se dvignila in zvrha pogledala, kje smo, kaj nas čaka za prihodnjim ovinkom! Kaj je za temi skalami? Bilo je prav tako nemogoče kot videti v jutrišnji dan.

Kaj naznanja bučanje vode? Se bomo lahko prebili naprej? Kaj, če se bo prej spustil mrak, preden pridemo iz te mišnice?

Pot mi je tekel po hrbtu, ko sem premišljevala o tem in ko smo preskakovali čez kamenje. To me je spominjalo na igrico, ki smo jo igrali še kot otroci: »Mamica, koliko je ura? — Pet konjskih, dva zajčja, pet mišjih...« Zdaj je šlo prav tako. Čez kupe naplavljenega lesa in drv smo previdno stopicali, obšli največje skale, tudi zajeli malo vode v čevlje, se zaganjali z enega brega na drugega ...

Končno smo brez moči obstali pred zaprto debrijo. Ogromne skale so zapirale pogled za ovinek, le šumenje vode je naznanjalo, da soteske še ni konec in da še ne bomo tako kmalu prišli na odprto, kjer Pišnica teče kot pohleven potoček po belem produ.

PLEZANJE IZ VODNE PASTI

Posvet je bil kratek, sklep soglasen: za vrnitev ni časa, šli bomo nazaj samo nekaj deset metrov in poiskali na levi strani vode najprimernejši prostor za vzpon; če bomo šli naravnost navzgor, bomo konec koncev enkrat vendar morali priti na lovsko stezo.

Poiskali smo tak prostor; bilo je pobočje, poraslo z dolgo, suho travo, vresjem in borovjem. Dobesedno splezali smo iz vodne pasti in se vzpenjajoč strmo navzgor oprijemali za borovce ter se z močjo svojih rok dvigovali vedno višje. Tedaj še nisem čutila bolečin v ramenih in nadlahteh — te so prišle kasneje. Hči je bila daleč spredaj — naposled so njena pljuča in srce za polovico mlajša kot moja.

Končno se je strmina malo unesla in bolj zaslutili kot zagledali smo nekakšo stezico. To še ni bila naša lovska steza, le košutina in srnjakova stezica je bila, ki se je izgubljala v pobočju. Sledili smo ji do prvega hudournika in se potem po njem kot po stopnicah vzpeli navzgor. Človek bi kar ne verjel, da je lovska steza, po kateri smo hodili pred nekaj urami, tako visoko. Kako varljivi so človeški čuti! Kako relativno je vse!

»Kdor išče, ta najde!« je rekel Jože, ko smo dosegli stezo ter za hip sedli in se odpočili. Vem, ni mislil, da smo našli stezo. Iskali smo pustolovščino in jo našli. Naša sreča je, da smo jo lahko obvladali, jo doživeli kot nekaj posebnega in jo preoblikovali v poučno izkušnjo.

Naprej je šlo z lahkoto. V pol ure smo se po že znani stezi vzdolž Vitrančevega pobočja spustili do jezerca Jasna. Seveda smo si tam pošteno privezali dušo.

Vse svoje žive dni si bom zapomnila Malo Pišnico. Kje pa so snemali Kekca, še danes ne vem. Morda je bila tako dobra kulisa ali pa je bilo kje drugje?

IZ IDRIJE PREK GOLAKOV IN NANOSA V POSTOJNO

GOZDNATI GREBENI IN PLANOTE

GORAZD MOČNIK

Kot dolga valovita kača se vleče slovenska planinska transverzala iz Idrije do Postojne prek lepih visokih gričev in globokih dolin skozi mogočen Trnovski gozd. To je visoka kraška planota, iz katere se vrhovi dvigajo kot valovi iz morja. V tem velikanskem kraškem gozdu uspevajo tudi nekatere alpske rože, ki rastejo *predvsem tam, kjer so goličave, da jih lahko* greje toplo sonce, ki je tod močno že aprila.
V ta prelepi konec Slovenije nisem nikoli veliko zahajal, prav tako redko sem bil doslej v primorsko-notranjskih hribih. Zato smo se s prijatelji odločili, da gremo v to slovensko hribovito pokrajino: aprila, ko je bilo za višje hribe še prekmalu.

VOJSKO

Vojsko je bila naša prva točka, ki se dviga več kot tisoč metrov visoko. Tja smo prišli s Hleviške planine, kamor pelje iz Idrije nekaj časa ozka asfaltirana cesta, ki se čez nekaj časa spremeni v ozek kamnit kolovoz, ki pa je ponekod kar precej strm. Po tej poti hodimo nekaj časa, potem nas ta pot pelje skozi gozd, kjer je bil ta čas prijeten jutranji hlad. Do križišča smo prikorakali, kjer se pot razcepi v dve, v daljšo in krjašo, kot smo prebrali na zemljevidu. Odločili smo se, da bomo šli po krajši. Po tej zopet hodiš nekaj časa po gozdu, nato pa prideš do makadamske ceste, ki pripelje do koče. *Toda tisti dan, ko smo bili mi tam, je bila* kljub razmeroma pozni uri - bilo je že devet dopoldne - še zaprta. Žige smo potem dobili na sosednji kmetiji. Zvedeli smo, da je koča zaprta, ker so imeli prejšnji večer veselico in so ta čas menda še vsi spali.
Od tod nas je pot vodila navzgor na vrh planine, od koder je lep razgled - in strm breg za noge, ki trpijo pri hoji navzdol. Ko je ta del poti zmagan, hodimo po prijetnem gozdnem grebenu, ki je z obeh strani, s severne in južne, poraščen z drevjem. Tako kar nekaj časa ubiramo pot proti Vojskem, ki je naša druga točka. Pot do tja je nekoliko neprijetna, ker je treba iti do kraja *Kočevše po asfaltirani cesti.* Na Vojskem pa se vendarle malo odpočijemo in okrepčamo, kot se spodobi po takšni poti.

GOLAKI

Z Vojskega nas pot pelje mimo cerkve in pokopališča nekaj časa po makadamski cesti. Ko pa pridemo mimo Kotlarjeve kmetije, pot zavije na desno skozi senožet v gozd in čez *nekaj časa v Mrzlo Rupo. Skoraj proti jugu pelje* ta cesta do Hudega polja, kjer se začne Trnovski gozd.
Pot skozi gozd je prijetna, le markiranje je ponekod zelo slabo. Ko pridemo na višino nekako 1200 metrov, se začne kazati sneg. Čez čas ga je že več kot meter visoko in se ponekod prav do pasu vdira pod nogami. Tudi tam so bile markacije zelo slabe, tako da smo imeli od časa do časa prav neprijetne občutke: *vse se nam je dozdevalo, da smo se že izgubili.* Kakšno poldrugo uro smo tako hodili po snegu, ki se nam je neprestano prediral. Na južni strani gore pa proti vrhu snega že ni bilo več. Namesto tega je bilo gosto grmovje, tako da smo se kar precej popraskali, ko smo rinili navzgor. Na vrhu Golaka nas je čakala velika nagrada: prelepo je sijalo sonce. Pa kljub temu nismo dolgo zdržali na vrhu, ker je kmalu začelo tako močno pihati, da smo se umaknili nazaj v zavetje gozda.
Po dvajsetih minutah hoje z Malega Golaka po gozdu smo prišli do Iztokove koče, ki je bila tako zanemarjena, da smo popolnoma obupali nad njo. Bila je pravo smetišče. Po njej so bila razmetana drva in papir, celo novoletna jelka je še stala - aprila - na mizi. Zato smo se prav kmalu poslovili in nadaljevali pot proti jugu, proti Čavnu.
Pot ni bila nič posebnega, saj pelje po cesti in po gozdu brez posebnega razgleda. Na Čaven, pravzaprav v planinsko zavetišče, smo prišli okrog pol devetih zvečer. Skuhali smo si čaj in nekaj pojedli, nato pa polegli na skromna, a dobra ležišča za tiste planince, ki vedo, kaj pomeni spanje na trdi klopi. Spanje pa ni bilo zelo udobno, kajti v treh spalnih vrečah smo spali štirje, ker je prijatelj spalko pozabil doma.

JAVORNIK

Naslednje jutro smo se dokaj zgodaj odpravili s Čavna. Pot nas je peljala nazaj po cesti, po kateri smo bili prišli, kakšnih petnajst minut, nato pa ta pot zavije na desno v strm kolovoz. Nekaj *časa smo koračili po njem in prispeli na goličavo,* ki je bila vsa v jutranji rosi. Vendar pot kmalu zavije nazaj v gozd, po katerem se prijetno vije, dokler ne pripelje na cesto, ki povezuje Predmejo z Ajdovščino. Kakšnih pet kilometrov pred Ajdovščino nas je pobral avto in odpeljali smo se do vasice, ki je le še kakšne tri kilometre oddaljena od Ajdovščine, od tam pa smo peš nadaljevali pot v Ajdovščino, kjer smo se oskrbeli s hrano, ki smo jo potrebovali za nadaljevanje poti.
Proti vzhodu smo jo ubrali po cesti proti Colu in mimogrede poskusili naprositi kakšnega šoferja, da bi nas vzel s seboj. Najprej je nekdo

ustavil Stanku in Jerneju, čez kakšnih dvajset minut pa še Bojanu in meni. Odpeljal naju je do vrha prelaza, od koder je na Javornik še sedem kilometrov.

Na Javornik je pot veliko boljša kot so bile naše dosedanje planinske poti, pa čeprav smo prav tako hodili po cesti, na kateri vsaj asfalta ni bilo. Pot je ponekod precej strma in na ključnih mestih predvsem premalo označena, saj je na cesti vsakih sto metrov kakšen odcep, cesta pa je povsod enaka in ni mogoče ugotoviti, katera je glavna in katere stranska. Po poldrugi uri hoje smo le prispeli na Javornik (1240 m), kjer je tedaj močno pihalo. Zato smo se zatekli v kočo, kjer smo se okrepčali s čajem. Nekoliko smo še počivali na soncu, ker je veter ponehal, nato pa odšli proti Abramu, proti jugu. Pot nas je sprva vodila po gozdu za kočo, po nekaj minutah hoje pa smo spet prišli na cesto - in nadaljevala se je stara pesem pešačenja po zaprašeni cesti. Tam nismo srečali skoraj nikogar, samo nekaj sprehajalcev, nekaj kolesarjev in nekaj motoristov, pa nekaj avtomobilov, ki so nas sproti spreminjali v mlinarje, ko so zdrveli mimo.

Do Abrama smo potrebovali kakšnih pet ur hoje. Tam smo se okrepčali in mimogrede vrgli še karte. Na Nanos ta dan tako in tako nismo nameravali iti, čeprav bi glede na dokaj zgodnjo uro še zmogli. Le nekoliko smo se razgledali naokrog po naravi in že ob devetih zvečer legli k počitku.

NANOS

Naslednje jutro smo zgodaj vstali in najprej vrgli pogled s senika: tam zgoraj je bilo vreme čisto in je že sijalo sonce, v dolini pa je bilo morje megle. Prav na hitro smo pospravili stvari in prav na hitro odšli proti svojemu zadnjemu višjemi cilju na tej poti, proti Nanosu; tam bomo imeli dovolj časa počivati. Hoja je bila zelo prijetna po suhi in le ponekod rahlo rosni gorski travi. Pot se vije levo in desno od kolovoza, pa po travi in spet malo po kolovozu. Po približno eni uri smo na levi strani že zagledali Nanos. Spustili smo se v globel in srečali dva planinca, ki sta nam povedala, da je še približno pol ure do vrha in da je tam zgoraj prava invazija Štajercev. Temu podatku se niti nismo preveč čudili: na koncu koncev srečaš Štajerce vsepovsod po naših hribih.

Po dobri uri hoje smo res prišli na vrh, ki se je že dodobra zbudil v sončnih žarkih. Tam zgoraj smo se zadržali dobro uro, saj se nam ni nikamor mudilo.

Potem smo se po hudi strmini, ki je kar neprijetna za kolena, spustili v Razdrto, od tod pa smo v Postojno spet poskušali ustaviti kakšen avto, da nam ne bi bilo treba hoditi po cesti. Debeli dve uri smo sedeli ob cesti in glasno premišljevali: ta čas bi v Postojno prišli že peš.

Pa smo se tja vendarle pripeljali in iz Postojne odšli do Predjamskega gradu, ki smo si ga dodobra ogledali. Tam pa že nismo bili več odvisni od dobre volje šoferjev, saj smo tam imeli svojo »katrco«, renault 4, s katerim smo se odpeljali proti Trojici. Velik del te poti nam je pomagal premagati avto, saj smo na vrh hodili le kakšno uro.

Tam se je naše gorsko popotovanje končalo. Oddrveli smo proti domu pod Bočem in Štajerskem. Tura nam bo še dolgo ostala v zelo prijetnem spominu. Zanjo smo potrebovali tri dni dokaj zmerne hoje.

KAR JE PREVEČ, JE PA VENDARLE PREVEČ

TRIJE VRŠACI NA MAH

BRANKO VRHOVEC

Ležim v mehki, sveže postlani postelji udobnega planinskega doma, vendar mi telo ne da spati. V nogah čutim živ ogenj, ki reže v sleherno mišico, vse noge so ena sama jedka bolečina, ki trga, kljuje, ne dá spati. Nekje iz spodnjih prostorov dóma vejejo pritajeni človeški glasovi. Oskrbnik in njegova žena razpravljata kdove o čem pozno v noč.

Še sam ne vem, kako sem prišel do koče. Bila je že trda tema, ko sem tipal proti njej skozi zlovešče drevesne prikazni, ki so se plazile po strmih pobočjih, iznad katerih se je bočila mogočna gora. Stol. V petah je skelelo in orjaška, prav nič planinska potovalka, ki mi je bingljala prek pleč, je bila že vsa mokra od znoja. Kot v sanjah sem drsel po strmini, se spotikal ob kamenje, hlastal za ruševjem, se opotekal okrog skalnih škrbin - samo navzdol, navzdol, da me ne prehiti noč in da zložim svoje utrujene kosti v posteljo, naj bo že kakršnakoli. Za mano je ostajal ne samo ponosni očak Stol, ampak tudi njegova sestra Begunjščica, zraven pa še zelena gozdnata Dobrča, dasi ne sam njen vrh. Vse v enem samem dnevu, na mah, brez vsakršnega načrta! Nekakšen triatlon jeklenih - pa vendar čista norost, brezumje zaletavega planinskega začetnika, ki je hotel vse planinske draži vsrkati kar na dušek.

POŠTAR NA GORSKEM VRHU

Nevsakdanja planinska odisejada se je pravzaprav začela pri Kostanjčevi koči na Dobrči, ko

se je naša planinska druščina, ki je skupaj krenila na pot, nepričakovano razdelila na dvoje: Matija, Janez, Ani in Tatjana so jo ubrali nekam proti vrhu Dobrče, od tam pa naprej v Begunje in na grad Kamen, moja malenkost pa proti Begunjščici. Odtaval sem v neznano, s potovalko na hrbtu, ki mi je bolj dajala videz dolinskega turista kakor planinca. Pot je v glavnem še naprej vodila po gozdu, zdaj gor zdaj dol, zdaj sem zdaj tja, dokler se ni pred mano zarisalo mogočno hrbtišče Begunjščice. Na prvi pogled gora ni vzbujala posebnega strahu: strmo travnato pobočje, posejano s prgišči skal. Kar neverjetno, da so te nedolžne strmine posrkale že več človeških življenj kakor severna stena Triglava, kot sem ondan prebral v nekem planinskem vodniku. Kajpak, v zimskem času na poledenelih traviščih tiči ničkoliko pasti, na katere marsikak gornik sploh ni pozoren!

»Begunjščica, ta je kakor Porezen, tu se nimaš česa bati,« mi je ondan opisoval ta karavanški vršac planinski prijatelj **Milan Železnik.**

Vrh gore se je kopal v žarkem poletnem soncu. Po skalah okrog lepo zaobljenega betonskega stebrička je posedala gruča planincev in mahala nekam navzdol proti Roblekovemu domu, od koder so lezli v strmino novi in novi prišleki.

»Glejte, poštar!« je šegavo revsknil nekdo iz gruče okrog stebra, videč mojo malenkost z nenavadno torbo, ki je sopihala proti vrhu. Zdaj se je od razposajene druščine odlepila ena, zdaj druga skupinica ali parček in se izgubila nekam navzdol proti Roblekovi koči ali na *drugo stran prek melišč proti Zelenici.* Po krajšem počitku sem tudi sam krenil za njimi. V grušč vsekana steza se je zaganjala iz ene vzpetine v drugo, ponekod tako povešena, da si moral pošteno paziti, da te ni odneslo po *peščeni strmini.*

»Šment, to pot bi čisto lahko ponekod zavarovali, saj lahko še koga odnese z nje!« se je spodaj v Planinskem domu na Zelenici jezil eden od ljubljanskih planincev.

KRALJESTVO GAMSOV

Hladen dih večera me je našel nekje pod ostenjem Stola in njegovih bližnjih vazalov. Kakor bi se znašel pod obodom orjaške kamnite žage! Nizko borovje, ki me je še malo poprej bičalo po obrazu in švrkalo po rokah, je že zdavnaj izginilo, kamorkoli je segel pogled, se je razprostirala ena sama okamenela čudes, sem in tja prepredena z gruščastimi peščenimi jeziki. Zeleno obrobljene oznake na skalah so mi dale slutiti, da sem na avstrijski strani. Na nekaterih mestih je steza napravila pravcati ovinek okoli orjaških, kot hiša visokih skal, ki so se kdove kdaj in kdove kako prikotalile v okamenelo dolino. Glej, lučaj nad mano, v melišču enega od vršacev, se je zganilo! Gams! Le nekoliko proč še eden. Kot sivi prikazni sta se risala v prščeni rebri. Že najmanjša agresivna kretnja, pa bi se živali zdrznili in oddirjali v varno zavetje skalovja. Tja, kamor vsiljivec ne bi mogel za njima.

Vendar prikazen spodaj v mesečevi dolini ni kazala sovražnih namenov; imela je dovolj opraviti že sama s sabo, saj jo je dolga, naporna pot že pošteno zdelala. Še nekaj ur poprej po gorskih lepotah hlastajoč pogled je otopel, na noge se je obesil svinec in že najmanjša vzpetinica je postala strašen klanec. Nepreneho-ma sem bil na nogah že več kot deset ur, ob tempu, ki bi se ga tudi kak prekaljen gornik ustrašil. Teža naporov mi je pobrala prav vse zadoščenje, ki ga začuti gornik ob prihodu na cilj.

Vrh Stola sem se dobesedno sesedel in kot v hudih morečih sanjah strmel nekam v dolino, nad katero se je že spuščal mrak.

Cene v planinskih kočah

Gospodarska komisija PZS je tik pred začetkom letošnje poletne planinske sezone pripravila predlog cen za nočitve v planinskih kočah ter za hrano in pijačo, po kateri planinci najpogosteje sprašujejo v planinskih postojankah v Sloveniji. Po tem predlogu naj bi bile višje cene v tistih planinskih postojankah, ki posluijejo z višjimi transportnimi in drugimi stroški, prav tako bi bile za prenočevanje lahko višje od predlaganih cen tam, kjer imajo v so*bah planinskih koč višji standard. Gospodar*ska komisija pri PZS tudi predlaga, da bi imeli obiskovalci planinskih koč, ki s seboj prinesejo lastno rjuho (platneno spalno vrečo), posebno na skupnih ležiščih 40-odstotni popust na ceno, zlorabo pa bi oskrbnik koče lahko kaznoval s plačilom trikratne cene ležišča.

Prenočevanje v sobi z eno do štirimi posteljami naj bi letos veljalo v planinskih postojankah z višjimi transportnimi stroški 16 in v drugih kočah 13 nemških mark (preračunano v tolarje, seveda), v večjih sobah 14 (oziroma 10) mark in na skupnih ležiščih 10 (8) mark. 10-odstotni popust na to ceno naj bi imeli tujci, ki so člani ene od članic UIAA, 25-odstotni popust državljani Slovenije, ki niso člani PZS, 50-odstotni popust na to ceno pa člani PZS.

Enolončnica brez mesa naj bi letošnje poletje stala v naših planinskih kočah 5 (3.50) mark, enolončnica z mesom 7 (5) mark, golaž ali segedin 9 (6) mark, čaj 1 (0,80) marko, liter mineralne vode 4 (3) in pol litra piva 4 (2) marke.

Kajpada so to predlagane in orientacijske cene, da bomo vsaj približno vedeli, koliko denarja naj v te namene vzamemo s seboj v hribe.

TO BI BIL LAHKO PLANINSKI POHOD ALI PA TUDI TREKING

VALOVITI ZASAVSKI HRIBI

IVANKA KOROŠEC

Ves čas pohoda, ki ga je 17. aprila letos organiziralo Planinsko društvo Radovljica, sem skrbno zbirala vtise in popotne doživljaje. V svoj nahrbtnik spomina sem stlačila vse, kar je sploh šlo vanj, a zdaj, ko jemljem iz njega in razporejam vtise, jih je toliko, da ne vidim čeznje.

Kaj vse imam tu: globoko sopihanje navkreber in divje razbijanje srca; kapljice potu, ki drse po čelu in licih, za ušesi in po hrbtu; šope zvončkov na Čemšeniški planini; čudovite razglede z grebenske poti; zaplate snega v osojah; cvetoče Marijine srajčke; debele preproge šumečega listja; zveznjena in vegasta, a vendar tako čudovito lepa znamenja ob poti s šopki svežih rož v kozarcih, kjer so bile nekdaj kisle kumarice; vrtinčast veter, ki je dvignil suho listje in ga dvigal kot v lijaku spiralasto navzgor v zrak; ples drobnih snežink; hiše in hišice na odročnih, težko dostopnih krajih; živo rumene narcise in forzicije po vrtovih; pse, ki so nam pritekli nasproti, prijazno mahajoč z repkom, ali pa besno lajali in se zaganjali z verig; sonce, ki se je prikazalo izza oblakov in naredilo ves svet prijazen in lep; neutruden klepet in žlobudranje pohodnic v vrsti za nami, ki je včasih preglasil šum potočka ali veter v vrhu smrek; natikanje nakolenčnika pred strmino navzdol, da si s tem ublažim bolečino v kolenu, ki jo imam že kar v zakupu; planinske koče; trobentice v vazicah na mizi; okusno kurjo obaro z žličniki, žejo in na koncu - kakšna slast - zarošen kozarec s pivom...

KATEGORIZACIJA PLANINCEV

Z avtobusom smo se pripeljali do Čemšenika, majhne vasi, ki čepi na južnem pobočju Čemšeniške planine. Odpravili smo se po pobočju navzgor do doma na planini, ki je menda edini v Zasavskem hribovju, kamor se ne da priti z avtomobilom.

Jože, moj mož, je pogledoval po meni in spraševal:

»Bo šlo?«

Bo. Šlo bo! Bo, saj mora. A počasi sem zaostajala. Razlika v kondiciji med treniranimi in netreniranimi ljudmi, ki je v vsakdanjem življenju v dolini skoraj neopazna, je tu z vsakim višinskim metrom bolj očitna. Medtem ko se nekateri niso niti dobro zagreli in so šli kot srnjaki v breg, so drugi ostali že daleč zadaj. Noge so postajale težke, kot obložene s cementnimi podplati, mišice so trdele, sklepi so postajali žoličasti, sapa je hropé padala nazaj v pljuča. Iz prve tretjine kolone prehajam v prvi del polovice, nato v srednji in že vidim možev zaskrbljen pogled, ki se neprestano obrača vame. Končno si utrdim položaj na koncu prve polovice kolone. Vseeno si obljubim, da bom kaj storila za svoje srce in pljuča, in to takoj, v bližnji prihodnosti.

Ob domu na Čemšeniški planini smo si oddahnili, se okrepčali in se podprli. Lep je razgled na revirje, v ozkih dolinah je videti tudi delček Zagorja in Izlak.

Nadaljevali smo pot po robu gozda navkreber, potem pa kake pol ure po grebenu. To je pot, kakršne imam rada.

Na koncu planine smo se po strmi poti spustili skozi bukov gozd. Še sreča, da ni bilo dežja, ki se nam je ponujal zjutraj; v mokrem bi ta pot ne bila čisto nič prijetna in bi bila bolj podobna drsalnici.

REVOLUCIJA IZGUBLJA POMEN

V približno 40 minutah smo prispeli na sedlo med Savinjsko dolino na levi in Trboveljsko na desni. Po travnatem sedlu smo šli do ceste in nato pri prvih hišah, kjer so na kamniti škarpi sedeli trije otroci, zavili navkreber. Hodili smo po travniku nad hišo, potem pa spet ob robu še spečega gozda, od koder nam je pritegovala pogled zelena Savinjska dolina na levi. Kolovoz nas je pripeljal rahlo navzdol in ko smo se izvili iz gozda, smo že od daleč zagledali starodavno cerkvico sv. Lenarta in lepa travnata smučišča v okolici.

Dom Zveze borcev na Vrheh so zgradili na kraju, kjer je bila leta 1938 prva pokrajinska konferenca KPS, kot spomenik revoluciji. Vidi se, da je ta v naših očeh izgubila ves pomen, saj je dom v zelo zanikrnem stanju. Vsi ti kraji, po katerih smo hodili, so bili med NOB zelo pomembni, na Vrheh je bila celo zbirna baza partizanskih enot.

Postali smo le toliko, da se je raztrgana kolona strnila in da so nas dohiteli zaostajajoči pohodniki, potem smo šli mimo cerkvice sv. Lenarta in zavili po gozdni cesti na desno. Ves čas smo se držali zgornje ceste, ki nas je kmalu pripeljala na Partizanski vrh, kjer je nekaj kmetij, cerkvica in rudarski počitniški dom.

Počitniški dom rudnika Trbovlje, ki nosi ime revolucionarja Franca Šalamona, je odprtega tipa in posluje vse leto. Partizanski vrh se je pred letom 1945 imenoval Sveta planina, zaradi pomembnosti v NOB pa so ga preimenovali. V bližini doma je baročna romarska cerkvica, ki pa je nismo videli. Nasproti Partizanskega vrha

je gorski greben, na katerega vzhodni strani ždi vasica Čebine, kjer je bil v noči med 17. in 18. aprilom 1937 ustanovni kongres KP Slovenije. Torej je na dan našega pohoda od tega dogodka, ki so ga včasih tako kovali v zvezde, minilo natanko 56 let. Prebivalstvo teh krajev je množično podpiralo NOB, večina se je vanjo tudi aktivno vključila.

RAZGLED Z MRZLICE

Od tu do Mrzlice smo hodili več kot dve uri. Ampak splačalo se je! Že sam planinski dom na Mrzlici je vredno videti. Prva planinska postojanka je bila tukaj že leta 1899, nov, večji dom je sezidala Trboveljska podružnica SPD leta 1931. Kočo in dom so partizani požgali leta 1942, 1946. leta je PD Trbovlje požgani dom nadomestilo z zasilnim, 1949. leta pa so odprli še depandanso. Leta 1963 so zgradili nov, velik planinski dom, ki ima elektriko, vodo, centralno kurjavo in vse drugo udobje. Kljub cesti, ki ga povezuje z dolino, pa kartice, oddane v domu, romajo do naslovnika več kot 14 dni. Vendar imajo tam dobro kurjo obaro in zelo prijazno oskrbnico, ki odtehta vse drugo.

Z vrha Mrzlice tik nad planinskim domom je čudovit razgled na vse strani. Sledil je obvezen fotografski posnetek, droben hipec, iztrgan pozabi časa. Če s pogledom drsiš od juga proti zahodu, zajameš hrbet Pohorja, Plešivca, Golte, Peco, Raduho, greben Savinjskih Alp, levo od njih Julijske Alpe, daleč na jugu se pne Snežnik, v smeri proti vzhodu se raztezajo Gorjanci, Bohor, Lisca. V neposredni bližini so Kum, Kopitnik, Gozdnik. Plošča z vrisanimi smermi in imeni gora je za vsakega planinca krasen pripomoček.

Vrnili smo se na Podmejo, kjer nas je že čakal avtobus in nekaj pohodnikov, ki so zaključili pohod brez Mrzlice. Peljali smo se skozi Trbovlje, središče »črnega revirja« z okrog 18 000 prebivalci. Naš vodič Marjan nam je povedal mnogo zanimivega o okoliških krajih in o tamkajšnjih prebivalcih, o »knapih« in njihovih značajskih posebnostih. Dobro jih pozna, saj je tam preživel svoja otroška in mladostna leta. Rudarsko območje je nastalo po odkritju premogovnika leta 1805. Stara rudarska naselja so se danes umaknila novemu, sodobnermu mestu. Poleg rudnika so tu še termoelektrarna, STT, cementarna, rudarska industrija, tovarna pohištva. Južni del mesta je tipično rudarsko industrijski, osrednji je trgovsko poslovni, severni del pa predstavljajo stanovanjska naselja.

KAJ JE SREČA

Po krajšem postanku v Litiji smo bili doma dvajset čez dvajseto. Ravno toliko, da sva z možem zamudila koncert naše godbe na pihala, ki so ga imeli tisto soboto. Bilo je prepozno za kakršnokoli preoblačenje in umivanje, zato so naju zložili kar pred osnovno šolo v Lescah in tako sva s planinskimi čevlji in z nahrbtniki šla poslušat pomladni koncert leške godbe. Šolska avla, prepolna obiskovalcev, je bila zatemnjena, le oder z glasbeniki je bil bleščeče razsvetljen. Tiho kot miške sva sedla čisto zadaj, a kljub temu sva bila deležna nekaterih začudenih pogledov.

Godbeniki so bili ravno sredi Kalmanovega valčka Kneginja čardaša. Z nahrbtnikom v naročju, s prepoteno srajco, s prahom dolgih poti na planinskih čevljih sva ob glasbi še enkrat podoživela ta dan s tisočerimi odsevi sonca v duši.

Bila sem, čisto preprosto, srečna.

Kamniški Stari grad

Neko lepo spomladansko nedeljo se odločimo za krajši sprehod iz Kamnika na Stari grad. Pot je sicer kar precej strma in za nekatere predstavlja že kar precejšen napor. Tako prisopihamo že skoraj pod vrh, kjer stoji gostinski lokal, med razvaline nekdanjega gradu. Takrat pa se oglasi desetletna Nataša:

»Pa tok enga martranja za mal te grde lepote!«

Franci Erzin

Letošnje pomladansko vreme na Kredarici

Pomladni meseci — v meteorološkem smislu delitve leta na letne čase — so marec, april in maj.

Temperaturni povpreček letošnje pomladi na Kredarici je znašal —3,1°, dolgoletni pomladanski temperaturni povpreček pa znaša -3,9°. Iz primerjave teh dveh podatkov zaključimo, da je bila letošnja pomlad na Kredarici pretopla. Skupno je v treh mesecih padlo 212 mm padavin. Normalne, to je dolgoletne pomladanske množine padavin pa znašajo 415 mm. Torej je letos na Kredarici padlo komaj 51 % normalne višine padavin. Padavine so padale v glavnem kot sneg, prvič pa je tamkaj deževalo 18. maja.

Podrobnosti po posameznih mesecih so naslednje:

Temperaturni povpreček marca je znašal -7,9°. Bil je za 0,9° pod dolgoletnim povprečkom. Marec je torej bil prehladen. Vendar pa je najvišja mesečna temperatura 7,6°, ki so jo izmerili 18. marca, za 0,1° presegla doslej najvišji marčni maksimum, odkar je na Kredarici meteorološka opazovalnica. Najnižja temperatura —21,6° je bila zabeležena 5. dne v mesecu. Absolutni marčni temperaturni minimum Kredarice znaša —28,1° (5. 3. 1971).

Povpreček mesečne oblačnosti je znašal 5,7 desetine pokritosti neba, medtem ko znaša normalna marčna stopnja oblačnosti 6,3 desetine pokritosti neba (= dolgoletni povpreček obdobja 1956—85). Sončnih ur je tamkajšnji heliograf zabeležil 146, kar je 40% maksimalnega možnega trajanja sončnega sija v tem mesecu. Količina padavin je bila skromna. Skupno je padlo v osmih dneh samo 43 mm padavin, kar je komaj 36 % normalne marčne višine padavin. Snežna odeja je sicer ves mesec prekrivala Kredarico, vendar je njena maksimalna višina merila samo 165 cm (4. marca), kar je komaj slaba tretjina doslej znane maksimalne marčne višine snežne odeje (588 cm dne 31. marca 1977).

April je bil toplejši. Njegov mesečni temperaturni povpreček je znašal —3,2°. Bil je za 1,4° nad normalno vrednostjo (—4,6°). Mesečne ekstremne temperature so znašale: maksimum 5,6° dne 26. aprila in minimum —10,4° dne 5. aprila. Dosedanji absolutni temperaturni ekstremi Kredarice pa so: maksimum 9,9° dne 23. aprila 1968 in minimum —19,2° dne 8. aprila 1956. Stopnja pokritosti neba, ki je znašala 7,1, je bila rahlo nad normalno vrednostjo, ki znaša 6,9 desetine pokritosti neba v aprilu.

Kljub občutno daljšemu dnevu je bilo število ur s sončnim sijem skromno. Heliograf je registriral le 149 ur sončnega sija, kar je samo 37 % možnega maksimalnega trajanja sončnega sija v tem mesecu. — Skupno je v 15 dneh padlo 65 mm padavin — izključno kot sneg —, kar je 45 % normalne aprilske množine padavin. Snežna odeja je ves mesec prekrivala pokrajino v tem višinskem pasu. Njena največja debelina je znašala samo 205 cm (14. aprila), kar je v primerjavi s 690 cm, ki so jih namerili 11. aprila 1977, slaba tretjina.

Majski temperaturni povpreček je kakšno leto še negativen, kakšno pa že pozitiven. Letošnji maj je bil topel. Njegov mesečni povpreček je znašal 1,8°. Bil je za celi dve stopinji nad normalno majsko vrednostjo (—0,2°). Najvišja temperatura je znašala 10,4°, zabeležena je bila 27. maja. Dosedanji absolutni majski temperaturni maksimum Kredarice 14,0° pa je bil izmerjen 29. maja 1967. — Najnižja mesečna temperatura —3,2° (2. maja) je močno odstopala od doslej znane najnižje mesečne temperature: —15,8° dne 7. maja 1957.

Tudi majski povpreček mesečne oblačnosti, ki je znašal 7,5 desetine pokritosti neba, je bil nad normalno vrednostjo, ki znaša 7 desetin pokritosti neba. Zaradi povečane stopnje oblačnosti je heliograf zabeležil samo 143 ur sončnega sija, kar je samo 31 % od maksimalnega možnega trajanja sončnega obsevanja v tem mesecu. Padavin je sicer bilo nekaj več, namerili so jih 104 mm, kar je 67 % normalne majske množine padavin. V glavnem je samo snežilo. Prvi pomladanski dež pa so zabeležili 18. maja.

Snežna odeja, ki je ležala ves mesec, se je nekoliko stanjšala. Njena največja debelina je merila 170 cm (dne 9. in 10. maja), kar je v primerjavi s 630 cm debelo snežno plastjo, izmerjeno 6. maja 1979, zelo skromno.

Topla in razmeroma suha pomlad je bila zelo ugodna za pohode v gore. Pomanjkanje snega pa bomo občutili v poletju, ko bo primanjkovalo vode.

Dr. France Bernot

odmevi

Ob odkrivanju resnic

Vrneš se z neprijetne poti — kam drugam kot v zapuščen samoten dom. Poštar mi je nasul kar debelo preprogo časopisov in revij. Izbrskala sem — kaj drugega kot svoj priljubljen Planinski vestnik: za prijeten večer in mirno lahko noč. Glej, na naslovni strani ključavnice — njim velja moj pozdrav!

Ne želim in nočem ponavljati bridkih spoznanj ob odkrivanju resnic naših vrhunskih alpinistov. Kajti branju majskega PV je sledilo razmišljanje in razočaranje. Rotim vas: nekje za zaprtimi vrati naj frči perje na vse strani kot na kmečkem dvorišču, kjer sta se spoprijela domač in sosedov petelin. Osvajali ste najvišje vrhove in stene gorá in hkrati naša srca ter nam odkrivali svet nam nedosegljivih neoskrunjenih lepot. Ne jemljite nam, kar ste nam dali včeraj in kar je bogatilo naše življenje, prepolno gorja! Mar vsi drvimo v nepopisno sovraštvo? Premnogokrat so umazani besedni boji bolj boleči kot tisti pravi krvavi nedaleč od nas.

Kako me je samo prizadela novinarska strupena ponižujoča kritika monografije Prlekija! Sleherno branje oziroma pisanje lahko raztrgamo in razceframo, če želimo. Vem le to, da so se Prleki želeli samo pridružiti praznovanju 100-letnice planinske organizacije. Ne z monografijo, ne z zbornikom, ampak s čisto ljubeznijo do naših slovenskih gora. Kdo neki bo preštel vse tiste planinske poti vrlih prleških planincev iz večno zelene Meškove doline in rahlo valovitih vinskih gričev, tja v naše gore! In njim sledi iz leta v leto v vse večjem številu naš najmlajši rod.

Nad štiri desetletja sva z življenjskim sopotnikom hodila v Bohinjski kot. Sleherna najina planinska pot v gore je ostala nepozabna.

Kadar sva bila utrujena, sva se potepala po bohinjskih vaseh. Koliko doživetij!

Naše nepozabne Urhove stare mame ni več. In nad tisto stezico za sv. Janezom se je sklanjala

drobna bukova veja. Kako dolgo se bo še? Komu bo le napoti, sva modrovala. Skoraj otročje je bilo iz leta v leto najino srečanje, ko sva odkrivala njeno rast. Kolikokrat sva doma odkrivala najine skrite misli, ko sva se ujela pri najini veji! In ko sem minulo poletje le zmogla sama na pot, je bilo kaj žalostno srečanje. Tokrat osušen vrh veje se je vzpenjal že visoko nad stezico. Torej bo tudi moje poti kraj? Z vejo odmirajo korenine ali obratno — tudi naše korenine, vse tiste žlahtne.

Tako sveto smo jim verjeli, vsem našim gornikom. Iz vseh vsakdanjih špetirov smo jih izvzeli. Bili so drugačni, vedno naši najboljši ljudje.

Nekega poletja sva večer za večerom srečavala ob jezeru starejši zakonski par. Bil je gospod **Pavel Kunaver** s svojo soprogo. Skoraj z mladostnim korakom sta z roko v roki odhajala v svoj bohinjski dom v Ribčev laz. To najino srečanje je bil najlepši dar dneva. Nama se ni posrečilo, da bi doživljala gore v večerni zarji življenja.

Toda gore naj ostanejo čiste, brez sleherne sence sovraštva, prepolne zemeljskih lepot v spletu resnične, iskrene ljubezni do vsega lepega, kar je ostalo še v nas in živi z nami!

Nada Kovačič

Še enkrat Kost za glodanje ali kako pisati imena planin

Dovolite mi, da spodbujen po **Franciju Savencu** (»Zajamniki ali Za Jamniki«, Delo, 24. maja 1993, str. 15) podprem svojo »Polemiko« (zaključni del članka Kost za glodanje, Planinski vestnik 5/1993), s katero sem hotel vnaprej odbiti pričakovane pomisleke glede predlogov za bolj sistemsko pisavo imen planin, a sem jo oslabil z izpustom vsaj dveh pomembnih podatkov.

1. Moj predlog za opustitev predložnih zvez v imenih planin podpira vzporedna raba pri zapisih imen kmetij, kjer predložne zveze že zelo dolgo izpuščamo, tako da je tisto, kar je v ljudskem jeziku Pri Šparovcu, Pri Smrčarju, Pri Sedučniku, v zemljepisni znanosti in na zemljevidih Šparovec, Smrčar, Sedučnik. Kar je mogoče pri imenih kmetij, mora biti mogoče tudi pri imenih planin. Opuščanje predloga pri kmetijah je seveda nekoliko lažje kot pri planinah, ker se tedaj, ko je mišljen gospodar, tudi v ljudskem jeziku rabijo tudi drugi (tudi nepredložni) skloni, vključno z imenovalnikom, npr. Šparovec je prepisal na sina, Šparovca je hudo zadelo, in podobno, in potem se ta oblika laže uveljavlja tudi za domačijo. Toda ko je proces v jeziku vpeljan, ga je mogoče izpeljati do konca.

Res je, da tu in tam še najdemo na zemljevidu zapis imena samotne kmetije v predložni obliki, npr. Pri Jurju, Pri Jožetu, Pri Žingarju (glej zemljevid Karavanke), mislim pa, da bo v knjižni slovenščini ta raba presahnila. (Značilno za muhavost jezika je, da kartografom prišepetava, naj zapišejo Zabukovec, Bukovnik, Jekel — in ne Pri Zabukovcu, itd. — da pa naj ostanejo pri Pri Jurju, itd. Vendar je treba na višjem izobrazbenem nivoju rabo poenotiti ne glede na »občutenjsko« prišepetavanje. Poenotenje pa gre v smeri opustitve predloga pri nominativnih navedbah. Torej tudi ne več Pri Jurju, temveč Jurij.)

2. Nenavadno je, toda resnično, da je zveza predlog + nominativ (???), zapisana kot ena beseda, izredno živa za tvorbo krajevnih imen v slovenščini, kar spričujejo Čezsoča, Nadgorica, Nadgrad, Podbela, Podboršt, Podgora, Podgozd, Podkočna, Podkum, Podolševa, Podpeca, Podžaga, Zaboršt, Zabrdo, Zafara, Zahrib, Zavrh. V Krajevnem leksikonu je okoli 170 takšnih imen s predlogom »pod« in več kot 100 s predlogom »za«; pravim »okoli« in »več kot«, ker je veliko istih imen po različnih koncih Slovenije, nekaj pa je takih, kjer je »pod« nadomestek za »spodnji«, kot je »nad« lahko nadomestek za »zgornji« in »za« nadomestek za »zadnji«, torej je število zelo odvisno od načina štetja, vendar je nedvomnih primerov še zmeraj toliko, da opravičujejo trditev, da gre za zelo živ vzorec tvorbe imen.

Ta vzorec tvorbe krajevnih imen, ob že obstoječih imenih planin kot Zajavor, Zapotok, Zapleč, Zaslap, lahko dodatno opraviči takšno preureditev zapisa imen tistih planin, kjer predloga ni mogoče izpustiti: Zaskala, Začrnagora, Podmišeljvrh, Nadsoča. Sedaj jih pišemo Za S/skalo, Za Črno goro, Pod Mišelj vrhom, Nad Sočo (ali planina Nad Sočo, ali Planina nad Sočo). Vendar je treba vzorec, ki v živem ljudskem govoru že obstoji, samo sistematično uveljaviti do konca. Zato naj odstopi Za Jamniki v korist zapisa Zajamniki.

Vredno je pripomniti, da se temu vzorcu ne podrejata predloga »na« in »v« (takih tvorjenk v jeziku ni), zato ni mogoče predlagati tvorjenk Vlaz in Nakraj namesto sedanjih V Lazu in Na Kraju, temveč le brezpredložni nominativ: Laz, Kraj. (Šibko produktiven pa je predlog »pri«: Primostek, Prilesje, Prigorica, Pridvor — vendar po vsem videzu prešibko za Prijezero, ki naj se tako in tako glasi Planina Jezero.) Pa tudi vsa imena s predlogi »čez«, »nad«, »pod«, »za« se ne bodo ravnala po vzoru Zapotok ali Zajavor (podrobneje glej PV 5/1993, str. 204 do 206), marveč se bodo nekatera preprosto otresla predloga kot Laz, če le ni táko obrezpredloženo ime zasedeno z zelo drugačnim pomenom. (Nad Sočo ne more dati Soča, temveč le Nadsoča, Za Osredki pa verjetno lahko da samo Osredki.) Glede na količino in zapletenost imen bo ta postopek zahteval veliko dela in pazljivosti.

Pa druga predložna imena?
Da Slovenski pravopis (str. 20/74—76) dopušča nominativno rabo naselbinskega imena »Pri Treh Hišah« in potem ob drugih prilikah nažene nevšečni predlog »pri« kot kakšen rogovilast nebodigatreba (Jaz sem pa doma iz Treh Hiš; ne ... iz Pri Treh Hišah), je sistemska napaka. Moral bi predlagati nominativ Tri Hiše. Ostal je na pol poti pri predložnih imenih ulic, ko pravi, da je mogoče reči Prihajam iz Zavode (gre za ime ulice Za vodo), ko rodilnik Za vôde jasno kliče po imenovalniku Zavôda. Vendar tega imenovalnika Pravopis ne upa zapisati.
Priznam pa, da so imena ulic zaradi frekventnosti veliko bolj žilava kot predložna imena drugih zadev, in da nominativnih imen ulic Ob izvirih, Za črešlom, Pod hrasti, Na Griču itd., itd., itd., najbrž ne bo mogoče preoblikovati, čeravno si je načelno mogoče zamisliti sistemske rešitve Obizviri, Začreslo, Podhrasti, Grič (ki pa je res čisto druga ulica kot Na Griču). Zato najbrž tudi Zavôda ne bo sprejeta. Na srečo se ta težava planincev direktno ne tiče, kartografi pa pri zemljevidih mest lahko mirne duše ostanejo pri sedanji praksi; celo morajo, ker uradnega poimenovanja ni mogoče kar samovoljno spreminjati. (Pa ne, da isto velja za nefrekventna in oddaljena imena planin?) Najmanj sivih las si bodo, žal, delali slavisti, ki so sicer prvi poklicani, da povedo, kako bodo izpeljali sklanjatev takih nominativov, kot Ob izvirih itd. Imajo široko srce in dopuščajo vsa (ne)mogoča rokohitrstva, četudi se narod ob njih počuti še tako ohromelega in zbeganega. Na primer Prihajam iz Ob izvirih (??), ... iz Izvirov (??), ... iz ulice Ob izvirih; Doma sem na Za črešlom (??), ... na Črešlu (??), ... v ulici Za črešlom. Nerodna reč, če pomislimo, kako je pri drugih ulicah preprosto: Doma sem s Celovške (ulice); grem na Celovško; hodil sem po Celovški.
Toliko v prilog mojemu predlogu, da naj bi pri imenih planin prešli s predložne rabe na nepredložno, to je z mestnika (5. sklona) na imenovalnik (1. sklon), kar omogoča znatne skladenjske in pravopisne olajšave. Za moj predlog naj bi poprijeli zlasti sestavljalci zemljevidov in pisci zemljepisnih besedil, kamor sodijo tudi planinski vodniki.
O tem, ali bi bilo primerno razširiti ta predlog še na druga predložna zemljepisna imena, pa morda kdaj drugič.

Stanko Klinar

Odgovor Vikiju Grošlju

Na pričakovano reakcijo **Vikija Grošlja** »Še ena resnica o Anapurni« odgovarjam zaradi njegovega očitnega prirejanja posameznih resnic o našem skupnem plezanju na Anapurni in zaradi osvetlitve nekaterih podatkov, ki so ostali v temi. Nepošteno je, da še vedno poudarja svojo nedolžnost pri neuspehu te odprave in popolnem razdoru odnosov med njenimi člani in vali krivdo na osem (od enajstih) alpinistov, ki smo se mu zoperstavili.
Dan, ko sem šel skupaj z Grošljem in **Božičem** v steno nad taborom dva, je bil zame že drugi dan plezanja nad dvojko. Poleg tega, da sem bil na tej odpravi takrat prvič tako visoko, sem bil tudi prvi, ki sem na dvojki prostovoljno prespal še eno noč (moja dva soplezalca sta se vrnila v bazo) in šel drugi dan z omenjenima do konca fiksnih vrvi, ki smo jih prejšnji dan napeli z **Urošem Ruparjem** in **Slavkom Rožičem.** Kot je bilo dogovorjeno, sem tja nesel nekaj vrvi in klinov, potrebnih za nadaljnje opremljanje smeri nad dvojko. Preden sem se odpravil nazaj v bazo na zasluženi počitek po dvodnevnem plezanju, sem Grošlju, ki je bil tisti dan z Božičem na vrsti za napenjanje novih vrvi, res odkrito priznal svoj strah pred ogromnimi napokanimi seraki, ki so grozeče viseli nad nami. Vsak normalen alpinist na takem mestu občuti tesnobo in tudi drugi so o tem kuloarju govorili s spoštovanjem. Samo neustrašni junaki iz pravljic in stripov bi tu ostali ledeno hladni. In Viki Grošelj. Navsezadnje se alpinisti v nevarnost spuščamo zavestno, strahu pa niti ne zanikamo, niti se ga ne sramujemo, ampak ga obvladujemo. Pripomniti moram tudi to, da je bil del smeri, ki sta ga opremila Božič in Grošelj, bistveno lažji kot pa greben, ki je sledil. Ta, ključni del našega vzpenjanja, smo opremili **Ravnik, Jamnik, Tomazin, Bence, Rožič** in jaz, Grošelj pa je tu komaj žimaril, kar je bilo razvidno tudi s filma o odpravi. Grošljevi argumenti proti meni so očitno zelo šibki, saj je moral resnico močno prirediti, da me je lahko očrnil.
Nihče nima nič proti Grošljevim osemtisočakom, ampak proti načinu, kako prihaja na večino njih: ambicioznejši člani odprave z vrvmi opremijo najtežja mesta v smeri, medtem ko on hrani moči za končni vzpon na vrh. Do teh ljudi ne čuti nobene zahvale in jih je celo sposoben opljuvati, če se po njegovem niso dovolj potrudili. S takšnim izkoriščevalskim obnašanjem se mu krog ljudi, ki bi še želeli iti z njim na odpravo, vse bolj oža.
K statističnim podatkom, ki jih Grošelj navaja, pa bi dodal samo tole. Alpinistom, ki nas Grošelj omalovažujoče zavrača, da nismo osvojili toliko osemtisočakov kot on, osvajanje le-teh ne predstavlja glavnega ali celo edinega alpinističnega cilja. Zanimajo nas nepreplezane stene in neosvojeni vrhovi, ki so lahko tudi nižji od osem tisoč metrov. Angleži, na primer, ki višine gora merijo v čevljih, se z magično mejo osem tisoč sploh ne obremenjujejo, ampak jim vsi visoki vrhovi predstavljajo enak izziv.

Alpinizem od nekdaj teži h kvaliteti in k odkrivanju novega in če se je Grošelj že odločil za kvantiteto, naj vsaj spoštuje tiste, ki se trudijo za razvoj alpinizma.

Miha Kajzelj

Izkaznica izpred vojne

Ob letošnjem jubileju slovenske planinske organizacije bi bilo mogoče prav, da opozorimo tudi na nekatere dokumente. Savinjski meddruštveni odbor je, na primer, odposlal posameznim društvom fotokopijo Koledarja Družbe sv. Mohorja iz leta 1901 in sestavek Slovensko planinsko društvo — zgodovina SPD, ki jo je napisal **Ivan Planinec.** Velenjčani so nas tako lepo opozorili na naš jubilej.

Stanko Judec nam je posodil člansko izkaznico. »Savez planinarskih društava kraljevine Jugoslavije — Slovensko planinsko društvo«; tako piše na prvi strani izkaznice. Tu je odtisnjena znamkica Saveza planinarskih društava Jugoslavije za leto 1939. Na eni izmed strani je navodilo, kako nuditi prvo pomoč. Izkaznica je opremljena s sliko.

Na drugi strani so podatki o imetniku izkaznice. Napisano je: »Imenovani je mladinski član SPD«. Knjižica je žigosana z žigom »Savinjska podružnica SPD Celje«, podpisala sta jo predsednik in blagajnik.

Poglejmo še, kaj piše v »Navodilih članom mladinskega odseka SPD«: Svetujemo ti: a) Nabavi si dobro opremo za planine, posebno trdne čevlje, dobro pelerino, flanelasto ali volneno perilo, posebno za zimo.V planinah potrebuješ dobro palico, vžigalice, čutaro, 3—4 m vrvice (5—6 mm), copate, električno svetilko, vojaško skodelico, jedilno orodje, dnevnik, svinčnik, kompas, zemljevid ... malo lekarno z jodom.

Pod b) navajajo, kakšno hrano priporočajo, in pod c): Prouči pred odhodom na turo! Čitaj »Planinski vestnik« in drugo planinsko literaturo! V planinskih kočah se vpisuj in označi turo! Ne izpreminjaj je do naslednje koče! Bodi doma ob času, ki si ga pred odhodom povedal!

Takšna je bila mladinska izkaznica pred II. svetovno vojno. In danes?

Franc Ježovnik

iz planinske literature

Gore na elektronski način

Gore so pravim gornikom in drugim navdušencem del vsakdana — tudi kadar se ne potikajo po grebenih, planinah ali samotnih gozdovih. Želimo predstaviti, kako so gore na voljo tistim, ki so z računalniki povezani v slovensko računalniško omrežje SLON (DECnet). Gre za računalnikarje, zaposlene v slovenskem akademskem svetu (univerze, inštituti) in v nekaterih komercialnih organizacijah. V omenjenem omrežju je eden od pogosto uporabljanih programov — zlasti v predahih po napornem delu — program Notes. Ta predstavlja neke vrste konferenčni sistem, katerega del je tudi konferenca z naslovom Gore.

Zadeva je preprosta. Konferenca Gore je pravzaprav oglasna deska, kamor najbolj navdušeni pišemo svoje prispevke, sprašujemo ali odgovarjamo na postavljena vprašanja, razpravljamo o določeni tematiki, poleg tega pa je še množica 'firbcev', ki zadevo le bere. Nad celotnim dogajanjem bedi in dela red, če je potrebno, še moderator konference — oseba, ki ima to prostovoljno na skrbi. Seveda vse to poteka izključno prek računalnika. Na ta način se pravzaprav vsak dan nabere nekaj novih prispevkov, ki jih je v konferenci Gore od njenega nastanka konec leta 1988 do danes (maj 1993) nastalo že blizu 1300. Konferenca je razdeljena po tematikah in do danes se je nabralo že 54 različnih tem. Nekatere so zelo zanimive, stalno aktivne in vanje prihaja veliko prispevkov, druge nekoliko manj in so aktualne morda le krajši čas.

In s čim si računalnikarji-gorohodci krajšamo svoje dolge urice, ki jih presedimo pred migetajočimi zasloni? Morda je najbolje, da kar navedemo nekaj najbolj zanimivih naslovov oziroma tematik, ki so tudi po številu prispevkov med najobsežnejšimi: Oprema (122 prispevkov), Trenutne razmere (279 prispevkov), Paberki (112 prispevkov), Zanimive ture in izleti (84 prispevkov). Že sami naslovi povedo, o čem teče razprava. Najbolj aktualne so vedno Trenutne razmere, kjer v zimskem času redno ob četrtkih beremo poročilo o stanju snežne odeje, ob ponedeljkih pa je seveda največ poročil o stanju, ki so ga gorohodci ob koncu tedna doživeli na svojih turah. V Zanimivih turah in izletih je obilo predlogov za izlete najrazličnejših težavnosti, v Opremi pa se seveda krešejo mnenja o turnih smučeh, derezah, hlačah in podobne nepogrešljive opreme. V Paberke bralci stresajo najrazličnejše drobtinice. Poleg naštetega pa se sučejo razprave še okoli turnih smukov, zimskih sob in bivakov, jam, slapov, sotesk in drugih naravnih znamenitosti ipd. Udeleženci v konferenci ne morejo tudi mimo Planinskega vestnika, vodnikov in druge literature, televizijskih oddaj o gorah in razprav o alpinizmu. Ob zadnji aferi se je tu razvila prav živahna debata.

Zelo koristni so tudi nasveti, kam jo lahko mahnejo mlade družinice z majhnimi otroki, pa razprave o nesrečah v gorah in opisi nevarnih dogodkov, ki jih iz lastnih izkušenj ponujajo

udeleženci drugim v premislek. Gornike ogroža tudi drobna golazen — klopi, ki ji je tudi namenjena posebna tema. V konferenci najdemo tudi kakšen ekološki prispevek, kakšno vabilo na zanimivo predavanje ipd. Tu so še obvezni mali oglasi in naslovi športnih trgovin doma in v tujini. Stik s svetom imajo bralci prek izvlečkov iz neke podobne tuje konference.

Stalnih avtorjev je blizu petnajst, med njimi je nekaj znanih tudi bralcem Planinskega vestnika. Večina le-teh se je zbrala pred kratkim na srečanju in mnogi med njimi so se prvič videli v živo — čeprav se po elektronskih poteh pogovarjajo že nekaj let in vedo drug o drugem že marsikaj. Občasno se v razprave vključujejo še nekateri bralci, ki jih je očitno kar lepo število. Konferenca pomeni kakovosten prispevek k slovenski gorniški misli, udeležencem pa olajša marsikatero odločitev in razkrije prenekatero stvar, ki je sicer ne bi vedeli.

V prihodnje bomo, če bo zanimanje, nekatere izvlečke občasno predstavili tudi bralcem Planinskega vestnika.

Marjan Bradeško

Koncert planinskih pesmi

Franci Pavšer, znani slovenski radijski športni novinar in zaljubljenec v gore, je »kriv«, da smo dobili kaseto »Mi smo planinci«, s katere planincem že dolgo znani kvartet Spev prepeva 15 znanih slovenskih planinskih pesmi. Kaseta je posvečena 100-letnici Slovenskega planinskega društva.

Kdor od planincev je melanholično razpoložen, komur gre na jok, ker se mu je začelo kaj v življenju podirati, kdor bi se rad vživel v okolje s kuliso skalnatih vrhov pred seboj, kdor bi rad kar takoj sredi belega mesta slišal zvonenje ovčjih in kravjih tropov in čred, kdor bi rad v samoti svojega doma slišal odmev od gorskih sten in ukanje na brezpotnih samotah, mora imeti doma to kaseto, s katere prepevajo člani kvarteta **Zdravko Ogris, Pavel Munih, Ciril Pleško** in **Dušan Križaj.** Spusti naj trak in z vseh strani sobe se bo začela zlivati čudežna planinska pesem: narodne pesmi Na planincah luštno biti, Kadar jes na pvaninco hrem in Čuda polna kranjska zemlja, na primer, pa **Simona Gregorčiča** Mojo srčno kri škropite in Zakrivljeno palico v roki, pa pesmi znanih skladateljev **Rada Simonitija** Planike, **Matije Tomca** Siva gora ali **Gustava Ipavca** Planinska roža, predvsem pa tri pesmi za dušo in srce melanholičnega gornika: Le enkrat bi videl, S triglavskega veter gorovja ter Tja, kjer visoke so planine: pesmi, ob katerih človek ne ve, ali bi jokal od sreče, ker dobro pozna takšno razpoloženje, ali od prave žalosti, ker je pesem udarila natančno na tiste strune, ki jih je izbralo tisti trenutek življenje.

Za predah med pesmimi, ki jih prepevajo pevci, je avtor kasete izbral stihe iz zbirke planinskih pesmi **Rudija Klinarja** Z vetrom, ki smo jih v Planinskem vestniku predstavili ob izidu. To so pesmi, ki dajo misliti, pesmi brez vzvišenih besed, pa z globoko in vsakomur razumljivo vsebino. Klinarjeve pesmi pripoveduje dramski igralec **Boris Kralj.**

Kaseta Mi smo planinci je izšla v Založbi kaset in plošč RTV Slovenije. Urednik izdaje je **Tomaž Tozon,** odgovorni urednik **Ivo Umek,** direktor **Ivek Krpač,** oblikovanje ovitka je delo **I. Ribiča.** Zamisel za kaseto in izbor pesmi na njej je, kot že rečeno, delo Francija Pavšerja.

Kaseto vsekakor toplo priporočamo.

M. R

Čudoviti svet Julijskih Alp

Založba Mladinska knjiga je v sodelovanju z avstrijsko založbo Styria izdala knjigo Čudoviti svet Julijskih Alp avtorice **Ingrid Pilz** iz Gradca. Izdaja pritegne v kritično razmišljanje o razlogih **za** in **proti.**

Za: Je najlepša, vendar ne tudi najboljša sodobna knjiga o Julijskih Alpah v slovenščini, narejena po vzoru številnih nemških izdaj »sto najlepših«.

Razdelitev Julijskih Alp na območja, ki so predstavljena skozi poti, osnovne informacije ob besedilu (»Kratek pogled na pot«) in skice opisanih poti, omogočajo pregledno orientacijo na območju.

Besedilo je pisano doživeto, z občutkom za naravo in ljudi, kjer imajo gorske rože še prav posebno mesto. Ker je avtorica iz Avstrije, podaja Julijske Alpe skozi drugačen zorni kot; enakovredno se loteva vseh območij in razširi podalpska obzorja.

Prvič so v sliki in besedi natančneje prikazani Zahodni Julijci, ki so bili za slikovne knjige o naših gorah ponavadi predaleč. S tem je odpravljen »centraliziran« pogled na Julijce, v katerem sicer obstaja le Triglav z okolico.

Solidne in nekatere prav posrečene fotografije, ki se največkrat raztezajo v zgornji polovici dveh sosednih strani, dajejo lep panoramski občutek.

Proti: Knjiga je pisana za avstrijskega in nemškega bralca. Kdor območje dobro pozna, mu ne bo predstavila veliko. Nekomu, ki je o njem le slišal, pa bo veliko povedala na prijeten način. Ali zaradi dobre prodaje lahko sklepamo na povprečnost našega »planinstva«?

Ker knjiga ni zrasla na naših tleh, se v prevodu znajdejo tudi grehi, na primer planšarije pod Krnom. Tam ni nobenih planšarij, so le planine. Planšarstvo je bilo živo na bohinjskih planinah.

Zakaj je bil potreben tujec, da napiše knjigo o Julijcih, če je pri nas več kot dovolj sposobnih

za to delo? Enotnega krivca ni, sodelujoči so vsi potencialni avtorji in založbe.

Knjigi je dodan praktičen vodnik žepnega formata, ki opisuje dostope in poteke poti. To ni nič slabega, vendar že obstaja veliko boljši vodnik po Julijskih Alpah (PZS, 4. izdaja 1992). Verjetno bi bil ta manever prezahteven, toda komplet Miheličevega vodnika in knjige Ingrid Pilz bi predstavljal najpopolnejšo literaturo o Julijskih Alpah, ki bi jo bilo mogoče dobiti na trgu.

Poskus kompromisa: Knjiga je priznanje lepotam Julijcev, hkrati pa (blago rečeno) opozorilo, da bi se bil moral tega lotiti nekdo oziroma skupina avtorjev iz Julijcem bližjih krajev. Toda špekuliranje o tem, kako nemško govoreči svet znova odkriva naše gore, ni najbolj konstruktivno. Res se v zvezi s knjigo največkrat pojavi pomislek o tem, zakaj tuji avtor, vendar je kritiziranje knjige na tej podlagi ozko in preveč enostransko.

Knjiga Čudoviti svet Julijskih Alp bo razveselila vsakogar, ki o Julijcih ne ve veliko, ter ga bo z berljivim opisom poti in fotografijami zvabila navkreber. Tudi bolj zahtevni bodo morali priznati informativnost in ugotoviti, da je zahodni del Julijcev v knjigi lepo in predvsem enakovredno zastopan.

V bistvu je vseeno, kdo napiše delo, ki je zraslo iz ljubezni do gorá. Zato lahko knjiga vpliva na uporabnike le v dobrem smislu, izobražuje in pomaga izgrajevati odnos do gorske narave, ki občasnim in množičnim obiskovalcem najbolj manjka. Prav taki bodo, upam, od knjige odnesli največ. Vendar ni nič narobe, če po knjigi sežejo tudi bolj »posvečeni«.

Dario Cortese

Čarna moč kamna

Pred kratkim je PV objavil odlomek iz knjige Skrivnost in svetost kamna, ki jo je izdalo Založništvo tržaškega tiska. **Pavel Medvešček** je v njej zbral zgodbe o čarnih predmetih in svetih znamenjih na Primorskem od Obale do Trente.

Vse pripovedi se vrtijo okoli kamna: kot simbola, kamna z magičnimi močmi, kamnitimi znamenji kot obeležji svetih in posebnih mest. Zgodbe, ki jih je zapisovalec zbral v minulih štirih desetletjih, v knjigi zgradijo poseben svet. S pomočjo kamna oživijo starodavne pripovedi in verovanja, v katerih kamen dobi osebnost, v njem se srečujeta dobro in zlo, iz njega vejejo skrivnostne in čarovne sile. Kljub temu so povedke prav življenjske in imajo celo paktično stran. Knjiga predstavlja nenavaden vodnik po krajih, ki jih velikokrat srečamo tudi na gorskih poteh in jim tako daje dodatno vsebino.

Ko se bomo naslednjič odpravili v dolino reke Reke, v Slovensko Istro ali na Kras, hodili po Banjški planoti ali preživljali nekaj dni v Trenti, bodo nekateri kraji s pomočjo knjige dobili nov pomen. Knjiga ne pojasnjuje samo starih simbolov in izrazov za čarne kamne in bajeslovna bitja, lahko celo služi kot spodbuda za iskanje teh krajev in znamenj. Iskanje ne bo vedno uspešno, vendar bo vedno privlačno — tako kot pokrajina sama.

Pokrajina, znamenja in čarni kamni so na poseben način prikazani tudi v sliki. Večino povedk ilustrirajo fotografije **Rafaela Podobnika,** ki jih je posnel prav v ta namen. Ponavadi niso zgolj ilustracija, ampak dodatna vsebina zgodbi oziroma njen vizualni poudarek. S tem še bolj izstopa posebnost območja, ki ga obravnava knjiga. Primorska, še posebej tista severna, osojna, ki ji je Rafael Podobnik posvetil tudi posebno fotomonografijo, ni svet vsakdanjih krajev in dogodkov.

Knjiga, ki jo zaključi esej **Marije Stanonik,** je dragocena zakladnica nenavadnega ljudskega izročila Primorske. Pomeni stik z verovanji in s preteklostjo, ki bi jo sicer kmalu zmlel čas in bi nikoli ne segla do nas. Z Medveščkovim delom pa je vsaj del našel mesto v lepo pripravljeni knjigi, ima trajno vrednost ter vedno znova privlači z močjo skrivnostnih povedk in pokrajine.

Dario Cortese

Hanns Heindl, Im Banne der Julier

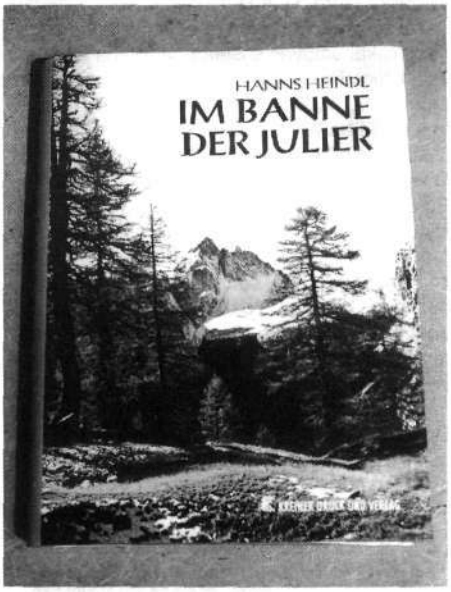

Kugyjev kult je treba gojiti, sodijo Korošci. 4. junija zvečer so priredili v Podkloštru/Arnoldstein primerno proslavo za predstavitev navedene Heindlove knjige, ki ima podnaslov »Geschichte und Geschichten um **Dr. Julius Kugy**« in je od prve do zadnje strani en sam

slavospev Staremu Mojstru iz Trsta. Ta je bil po očetu namreč Korošec, ožji rojak od Podkloštra, doma z bližnje Lipe/Lind. V slovenščino bi naslov knjige lahko prevedli kot »V objemu Julijskih Alp — zgodovina dr. Julija Kugyja in zgodbe o njem«. (Toda to je šele »Band 1« /Prvi del; »Band 2«/ Drugi del bo, ko bo izšel, menda posvečen prvi svetovni vojni v Julijskih Alpah.)

Proslava je bila prisrčno spodobna, krajevni zborček je zapel tudi našo »Nocoj pa, oh, nocoj...«, kot moderator je nastopal sorodnik Starega Mojstra **Johann Kugy,** z osrednjim govorčkom (bil je namreč kratek; sploh je bil vsak posamezni nastop kratek in nihče ni nikogar utrujal, še vaški pijanček v dvorani je poskrbel le za nenačrtovano, četudi morda pričakovano začimbo) se je udarno oglasil **Franc Pusavec,** kazanje diasov z naslovom »Po Kugyjevih sledeh« je z branjem Kugyjevih odlomkov spremljal **Reinfried Muffat** ob izdatnem vrtenju predvsem slovenskih domačih od »Ribniške« do »Triglava« (tako je bila navzoča tudi na tej proslavi tista značilna koroška dvojnost: uradno ni nihče spregovoril slovenske besede, kot da je ta jezik premalo kultiviran za javno nastop, pesmi pa, no, te se kot folklorna zanimivost pojejo, zakaj pa ne?), pozdravili so zastopstvo iz Trsta in PZS — a od slednje, mislim, ni bilo drugega kot peščica bližnjih sosedov Mojstrančanov s fotografinjo Mojco iz Kranjske Gore, ki je Heindlovi knjigi prispevala nekaj slik, med katerimi je najbolj vidna naslovna klasika: Jalovec s Slemena, edina barvna v vsej knjigi. Proslavo so zaključili z branjem prisrčno v nemščini napisanih himničnih pozdravov **dr. Mihe Potočnika,** ki zaradi svojih kugyjevskih let ni mogel biti osebno navzoč.

O knjigi pa naslednje:

Poleg v zavesti že davno utrjenih zgodovinskih slik preseneti slovenskega bralca množica manj znanih ali (južno od Karavank) skoraj neznanih. Med prve sodijo, recimo, »običajni« posnetki Kugyja, **Tožbarja-Špika, Andreja/ Jožeta Komaca, Aljaža, Tume** (ki tu ni Henrik, temveč Heinrich), **Pečarja-Bobka,** Kugyjevega spomenika v Trenti, med druge nekoliko nizkofrekventni posnetki korpulentnega Tržaškega Gospoda (korpulenca, zlasti očitna na skupinskih posnetkih, je v Kugyjevi planinski karieri ustvarjala bolečo diskrepanco med aspiracijami in zmogljivostjo — toda to je moj podatek, ne Heindlov!), brata in sestre **Poech, inž. Ferdinanda Horna, Seppa Innerkoflerja, Hermanna Findenegga, E. T. Comptona, Egona Guida Lammerja, Karla Blodiga, Ferdinanda Imsenga, Daniela Maquignaza, Alexandra Burgenerja, Paula Güssfeldta, Norberta Naua** (ta je posebej zanimiva pojava, zelo izobražen in planinsko čuteč koroški kmet iz Feldkirchna, v stikih s Kugyjem, 1904—1984), Kugyjeve matere (rojene Vesel — Vessel? — hčere **Jovana Vesela Koseskega**), spominske plošče na Kugyjevi rojstni hiši v Gorici, nagrobnika v Trstu — očitno usmerjenih v prikaz svetovljanstva in visokih zvez Starega Mojstra. Med izdatnimi faksimili je tudi slovenski iz časopisa Alpe-Jadran 23. aprila 1992 z naslovom »Kugyjeve orgle v Trstu«.

O svetovljanstvu tole: Mislim, da smo se Slovenci zadnjega pol stoletja v idejnem oziru neprevidno izolirali (seveda ne mislim trditi, da slovenski vrhunski planinski dosežki niso plod udeležbe v čisto določeni svetovni idejni usmeritvi, vendar pogrešam univerzalnega znanstveno-kulturnega pristopa, tako značilnega za velike klasike) in da manjka tiste evropske širine, ki je odlikovala Tumo, Aljaža, **Tominške,** pa tudi **Miro Marko,** ki je v Heindlovi knjigi spodobno in visoko predstavljena. Danes nas mora **Bine Mlač** čisto po osnovnošolsko učiti o pionirjih alpinizma, kot da nismo bili nekoč naravni del tega kulturno-idejnega veletoka. Lepo se vidi to tudi v pomanjkanju poznavanja slikarja Comptona; med njegovimi 1700 slikami je »Triglav«, ki ga v Evropi kar naprej ponatiskujejo, a v našo zavest se je, če se sploh je, odtisnil zelo površno. Lahko bi, če hočemo, razumeli Heindlovo knjigo tudi kot klic k vrnitvi, čeravno ta knjiga, naravno, ne izraža nobene skrbi za Slovence. A katera tema je za to bolj prikladna kot Kugy, sin slovenskega rodu (ki ga knjiga sicer zamolči, toda mi zaupamo **Avčinu** in zgodovini), avstrijski Nemec ali nemški Avstrijec (po jeziku in državljanstvu), drugače pa Srednjeevropejec, svetovljan in »nadnacionalec«?

Knjiga se prijetno bere, povzema najbolj znane dogodke iz Kugyjeve planinske kariere in dodaja prijetne sveže sapice o ljudeh, ki so Kugyja še poznali in si z njim dopisovali. Bralec se tu in tam sicer vpraša, zakaj namesto obnov ne spregovori kar Stari Mojster sam s svojimi nedoseženimi in nepreseženimi opisi. Saj enako kakor tam, če ne še bolj, vse dogajanje prekriva tančica idealizma. Potapljamo se v pravljični črno-beli svet, ki pa mu črna polobla v celoti manjka. Tako je to brez sleherne senčice vesela, sončna, optimistična, romantična knjiga, s tu pa tam kako naivno sociološko-zgodovinsko izjavico, ki pa je ni treba resno jemati. Slovenci

Prva Britanka na Everestu

Kot prva Britanka je 31-letna Rebeka Stephens v ponedeljek, 17. maja zjutraj, prišla na vrh Mount Everesta. Spremljala sta jo dva Šerpi. Eden je zaradi težav med vzponom odnehal. Sicer pa je šele teden dni pred tem rojak Stephensove Harry Taylor kot prvi Britanec brez uporabe dodatnega kisika iz bombe priplezal na najvišjo goro sveta. — Kot vemo, sta kot prva človeka na svetu priplezala na 8848 metrov visoki Everest leta 1953 Novozelandec Edmund Hillary in Šerpa Tensing Norgay.

Dr. Julius Kugy

smo pač iz tistih časov usodno obremenjeni s cankarjanskim domo- in proletaroboljem in težko pogoltnemo tako preprosto svetal pogled na življenje. Toda to je naš problem in Heindl tega res ni kriv.

Nekaj krivde ga zadene za napake. Brez teh sicer zlepa ni kake knjige pod soncem, toda da se ravno Beljačanom (Heindl je Beljačan in knjiga je bila natisnjena v Beljaku, na proslavi je spregovoril tudi tiskar in založnik **Kreiner**), ki gledajo na Montaž vsaj delno tudi kot na svojo goro (nekoč so skrbeli za Kugyjevo pot v severni steni, in morda še, in tam je bila njihova vpisna knjiga, in morda je še), pripetí, da sliko Montaža (str. 83), te veličastne »svoje« in Kugyjeve gore, te »podobe presunljive moči«, obrnejo levo-desno, je res kar malo prehudo. Da so slovenske besede v knjigah, ki so tiskane v nemškem svetu, včasih komaj prepoznavne, da so kljukice izpuščene ali nasajene na kakšen n ali u namesto na s, c, z, smo že kar navajeni, a da sta v tej planinski knjigi ravno »Planinska Zveža (ali Sveža) Slovenije« in »Arnõšt Brilej« dosledno takole napisana, je pa kar malo ironično. Bolj resna stvar pa je na straneh 242 in 243, kjer je nejasno naveden **Uroš Župančič** v zvezi s slikami; velika verjetnost je, pa tudi gotovost, da jih je samo posredoval, ne fotografiral in ne risal; skici (perorisbi) na straneh 84 (»In luftiger Höh'«) in 99 (»Der Abgrund«) poznamo na primer iz **Lovšinove** knjige V Triglavu in njegovi soseščini kot delo **Vlasta Kopača** (prva prikazuje prvopristopnike na triglavskem grebenu, druga **Hohenwartovo** šolanje v gorah), vendar Kopačevo ime v Heindlovi knjigi ni navedeno, pač pa v zvezi s temi slikami le Župančičevo. Pri marsikateri drugi perorisbi, pa tudi fotografiji, je avtor naveden. (V rubriki »Quellen und Literaturhinweise« na str. 241 je navedena tudi moja malenkost, ne da bi vedela, za kaj. — No ja, kdor vtika prste med vrata, mu jih pač priščipnejo.)

Knjiga, ki je brez dvoma delo ljubezni, bo pritegnila slovensko planinsko izobraženstvo, ki si bo oddahnilo ob spoznanju (morda tudi indirektnem priznanju s strani avtorja), da izmed treh narodov, ki oblegamo Julijske Alpe, vsaj v odnosu do Kugyjevega kulta nismo v zamudništvu. O tem Heindl sicer ne govori, kar je mogoče pripisati nepopolnemu poznavanju slovenskega deleža v Kugyjevem kultu (gre za jezikovne pregrade), pa tudi knjiga ni usmerjena v ugotavljanje slovenskega deleža. (Razen tega je tujcem večna slovenska jamrarija o zamudništvu tuja in zoprna.) Toda veseli smo lahko, da imamo vsa njegova dela v domačem jeziku (še enkrat zahvala Miri Marko, zakoncema Avčin in **Marijanu Lipovšku!**), pa tudi njegov spomenik v Trenti (in v naši zavesti) je zelo na pravem kraju, postavljen v zelo pravem času. Tudi kar bi Kugyju imel kdo očitati, je daleč prelahko v primeri z njegovo resnično duhovno težo in pade po starem pravilu pod »De mortuis nil nisi bene«. Seveda o vsem, kar bi prišlo pod »nisi bene«, kot rečeno, v Heindlovi polobelni beli, idealizirani knjigi ni niti črke. Saj kaj bi s tistim! Zato bo kar prav, če bomo lahko knjigo kupili tudi pri Planinski založbi na PZS v Ljubljani, Dvoržakova 9 (266 šilingov), in ob njej ponovili, kar smo morda že stokrat prebrali, a nam zmeraj znova izvablja smeh na ustne ali solze v oči.

Stanko Klinar

Vsa čuda narave

Kako zbrati najlepše kraje na Zemlji v eni sami knjigi? Težko, toda na to vprašanje vseeno poskuša odgovoriti fotomonografija **Narodni parki sveta,** ki je v prevodu **Dušana Voglarja** izšla pri založbi Mladinska knjiga. V njej se predstavlja skoraj osemdeset parkov z vseh celin. Če vemo, da veliko večino knjige zavzemajo eno- ali dvostranske fotografije, je zelo umestno vprašanje o pomenu predstavitve, saj ponavadi cela knjiga ni dovolj za predstavitev enega naravnega parka. Pomislek je vseeno le prehoden — knjiga je predvsem splošno informativna, medtem ko je za natančnejšo seznanitev z določenim parkom potrebno seči po specifičnih delih.

Kolikor je v moči fotografij in besed, se Narodni parki sveta ustavljajo pri izbiri območij neokrnjene in posebne narave na Zemlji in očarajo z njimi. Uvodne strani nas seznanijo z nastanki in zgodovino narodnih parkov ter dodajajo zanimiva dejstva k pomenu in varovanju narave. Poglavje se kritično loteva tudi same oznake in vloge narodnega parka ter odpira veliko vpra-

šanj o problematiki varstva narave. S svetovne ravni jo zlahka prenesemo v naše domače okolje, ki sta mu vsaj v osnovnih potezah posvečeni strani o Triglavskem narodnem parku. To so strani, ki zahtevajo izrazito aktivno sodelovanje bralca in precej dobro odražajo napreden odnos do narave in okolja.

Osrednji del knjige zanese misli in občutke na pot okoli zemeljske oble, v svet gorá, gozdov, vodá in nenavadnih oblik narave. Fotografije skušajo predstaviti najbolj tipične podobe narodnih parkov, vendar to ni lahko. Vsak park ima na voljo dve do štiri strani, kar v večini primerov pomeni le fotografijo ali dve. Kar težko se je prestaviti iz južnoameriških gorá v finske gozdove, toda tudi na tak »ritem« se navadimo. Mogoče odraža naš odnos, ko je treba vse na hitro in naenkrat, vendar lepota narave v knjigi odrinja tudi ta pomislek. Odlične fotografije neprikrito navajajo v popotniški nemir, ki ga reši le pot ven, v svet. V ta namen je v zaključnem delu knjige vsak park posebej strnjeno in informativno predstavljen v besedi, za orientacijo je dodana še skica dežele z vrisano lego parka.

Ker je večina krajev v knjigi malce daleč, bo popotniški nemir mogoče tlel še naprej, vendar se ponuja tudi alternativna rešitev. Čeprav naša narava ni zastopana na nobeni fotografiji, je pri nas veliko naravnih znamenitosti in krajinskih parkov, ki so mnogim še dlje od kakšnega v knjigi predstavljenega parka. S tem ne mislim pridigati domoljubnost, raje nasprotno: pri naravi meje niso - to je: ne bi smele biti - pomembne. Mogoče je v današnjih časih iluzorno govoriti o mednarodni skupnosti in če že ta ne tvori vezi med ljudmi, jih lahko povezuje vsaj narava.Tudi tak simboličen pomen odseva iz čudovitih pokrajin Narodnih parkov sveta.

Dario Cortese

Glas iz zgodovine

Orumenela, zdelana knjiga je pred menoj. Napravila je dolgo pot iz Argentine še v tistih prepovedanih časih. V njej pa je s kleno slovensko govorico zapisana obsežna zgodba za tisti čas velikega dejanja — argentinske odprave na Daulagiri, takrat še neosvojen himalajski osemtisočak. Član te odprave, ki vrha sicer ni dosegla, je bil tudi Slovenec **Dinko Bertoncelj,** ki ga je brezumje vojnih zmagovalcev pognalo daleč iz rodne dežele. Tako je v nekem drugem okolju in v drugačnih razmerah postal prvi slovenski himalajec, takrat tudi že z argentinskim državljanstvom. Šest let (leta 1954) pred prvo slovensko himalajsko odpravo na Trisule ga je doletela čast, da je še ob enem 'gringu', Avstrijcu **Gerhardtu Watzlu,** poletel v skrivnostne azijske dežele osvajat 'nekoristni svet' mogočnega Daulagirija.

Knjiga z naslovom Dhaulagiri, kjer je ob glavnem avtorju Dinku Bertonclju prispeval nekaj uvodnih razmišljanj **dr. Vojko Arko,** slike in zapis o najvišji doseženi točki pa Gerhardt Watzl, je izšla leta 1956 v založbi Slovenske kulturne akcije v Buenos Airesu. Knjiga je izjemen dokument in jo je vredno prebirati tudi danes, ko je mnogo stvari povsem drugačnih — od potovanja odprav, razvitosti Indije in Nepala, obljudenosti nepalskih dolin do 'osvojenosti' himalajskih vrhov.

Avtorju z zanimanjem sledimo od začetnih priprav in kasneje na dolgi poti po letališčih in železniških postajah do doline Mayangdi Kola, po kateri so si pot utirali še z mačetami, do vznožij severne stene Daulagirija, kjer se je najtežje šele začenjalo. Dolga dva meseca na gori, polna težav in trenutkov navdušenja, nas proti koncu knjige že tako pritegneta, da ne odnehamo, dokler se zgodba ne razplete.

Takrat so se odprave večinoma vračale močno zdesetkane, saj so bile nesreče zelo pogoste. To pove že zanimiv dogodek, ko se odprava na povratku ustavi pri izdelovalcu kukrijev, znamenitih nožev, pri katerem so jih na pristopu vsi člani odprave naročili po nekaj. Pripravil jih je mnogo manj od naročenega števila. Na njihovo začudenje jim je pojasnil, da ga pač izkušnje zadnjih let učijo, da pride nazaj precej manj ljudi, kot jih je odhajalo. Argentinska odprava se je vračala z vsemi člani, vendar je na povratku naglo hiral sam njihov vodja, **Paco Ibanez.** Splet nesrečnih okoliščin in morda mladostna neugnanost sta mu na gori povzročila take poškodbe, da jim je po srečnem prenosu z gore prek divjih himalajskih sotesk in ob silnem naporu vseh, ki so skrbeli zanj, nazadnje v Katmanduju podlegel.

Daulagirija so se lotili prek severne stene, mimo znamenite 'hruške' dosegli greben, tam nekje pa se jim je dokončno ustavilo. Gerhard Watzl je dosegel najvišjo točko okoli 8000 metrov in četverica je prebila noč le borih dvesto metrov pod vrhom. Namesto na vrh se je odprava v neurju naslednjega dne umaknila nižje. Prav ta umik že na začetku dá ton knjigi — saj je prav tista točka, kjer se odločiš kreniti naprej ali se umakniti, takrat pogosto pomenila smrt ali življenje. Dinko Bertoncelj v svoji knjigi razmišlja takole: »Slednjič odrineš v breg, že vnaprej utrujen, apatičen, z zavestjo, da je treba navzgor, kajti tja te kliče neizprosni načrt, ki si se mu predal. Vse prijetnosti, ki jih nizke gore nudijo svojim ljubiteljem v tako obilni meri, izginejo v himalajskih višinah. Občutki zmrznejo, prav kot zledeni dih v mrtvih temperaturah zgornjih tisočakov. Ostane samo še volja, ki ukazuje omahujočemu telesu in ga brez usmiljenja žene dalje proti vrhu.« Tako je v visokih gorah še danes in v tem zagonu, ki je

vsem tako pri srcu, pride trenutek, ko spregovori razum — če je trenutek zamujen, ostanejo zgodbe nedokončane nekje v ledenih vesinah, hrumečem viharju in temni noči. Tragedije, ki smo jim priča tudi danes.

Še eno zadevo, ki jo avtor nakaže, velja poudariti. V času alpskih vzponov posameznih navez prek visokih himalajskih sten sicer nima več pravega pomena, ima pa pomen za bolj trezno vrednotenje zgodovine velikih odprav in osvajanja vrhov. Gre za 'zmagovalce', ki jih časti svet, ob tem pa premnogokrat pozablja na *vse ostale, ki so se zaradi spleta okoliščin v* pravem trenutku znašli predaleč od vrha, da bi se zapisali v zlato knjigo osvajanj. Tako je bilo na mnogih odpravah, kjer so pot do vrha utirali 'neznani' alpinisti, po njihovi poti pa so stopili na oltar zmagovalcev neki drugi, ki jih je trenutek privedel dovolj visoko, da so zmogli. Takih primerov, ki so v nekaterih knjigah lepo opisani, je v svetovni alpinistični zgodovini mnogo, tudi v slovenski jih poznamo. In današnji prehod od nekdaj izrazito 'kolektivnega' alpinizma v 'žepne' odprave, alpski stil in samohodstvo pomeni za širšo javnost precejšnje olajšanje pri vrednotenju tistega, kar je že itak težko oceniti, nepoznavalcu pa sploh. Prav te vrste razmišljanja dajejo osebnosti avtorja poseben pomen — ne pozabi poudariti tudi izjemne vloge šerp, ki so s težkimi tovori skoraj *v vseh primerih gazili naprej.*

Za današnji čas je knjiga zanimiv pogled v zgodovino, ki je za poznavalca sedanjih razmer v svetovnem alpinizmu še toliko zanimivejši. Za nas pa pomeni pomemben kamenček v mozaiku slovenske alpinistične zgodovine, ki je mnogim še vedno precej neznan. Planinski *vestnik je v zadnjih letih z objavljanjem prispev*kov o argentinskih Slovencih k poznavanju tega manjkajočega dela mnogo prispeval, bralcu, ki bo prebral knjigo, pa bo ta dala še dodatno osvetlítev in seveda nekaj ur zanimivega branja. Dodobra pa bo bralec spoznal tudi osebnost prvega slovenskega himalajca Dinka Bertonclja. Ob današnjih alpinističnih zdrahah pomenita navdušenje, ki veje iz knjige, in pošten ter odkrit odnos tiste vrednote, ki bi kljub vsemu morale ostajati na prvem mestu.

Marjan Bradešk

Raziskovalna naloga o Tinetu Orlu

Prav v času, ko se spominjamo 80. obletnice rojstva dolgoletnega urednika Planinskega vestnika, prizadevnega planinskega delavca, pedagoga, kulturnika in mentorja **prof. Tineta Orla,** so tri učenke OŠ Hudinja iz Celja napisale zanimivo raziskovalno nalogo o tem velikem Slovencu. Gre za raziskavo v okviru projekta Mladi za napredek Celja, med katerim učenci predstavljajo osebnosti svojega kraja. **Mojca Koštomaj, Anamarija Lenart** in **Urša Lipovšek** so se pod vodstvom mentorice **Jane Draksler** odločile za profesorja Tineta Orla, saj je na območju Celja — kot tudi v slovenskem planinstvu — pustil globoke ustvarjalne sledove in se nepozabno zapisal v srca ljudi, ki so ga poznali.

Lično sestavljena naloga obsega kar 82 tipkanih strani, popestrenih s 37 fotokopijami dokumentov in fotografij iz profesorjevega življenja. Prizadevne učenke so preštudirale kopico zapiskov, ki govorijo o profesorju, in opravile številne pogovore s sorodniki, prijatelji, sodelavci in učenci prof. Orla. Kot vsi, ki se poglabljajo v profesorjevo življenje, so se tudi mlade raziskovalke, kot so zapisale, spraševale, kje je prof. Orel jemal energijo, da je zmogel toliko dela, saj po podatkih, ki so jih dobile, nobena od *neštetih profesorjevih nalog ni bila oško*dovana na račun druge. Profesor je vse počel z neverjetno energijo, voljo in pedantnostjo.

Raziskava govori o profesorjevem otroštvu v Trzinu in Ljubljani, kako se je že kot učenec odlikoval s prizadevnostjo in bistrostjo, govori o njegovih prvih pohodih v gore, kako je obisko*val bližnje Grintovce in počasi segal po vse* zahtevnejših ciljih. Mlade raziskovalke so predstavile njegov študij, posluh za jezik in prve začetke službovanja. Posebno poglavje je namenjeno profesorju Orlu kot pedagogu — govori o tem, kako je poučeval in navezoval tople človeške vezi z dijaki, kako jih je usmerjal in *vzgajal v razmišljajoče, široko razgledane ljudi,* govori o njegovem ravnateljstvu in kako je vodil dijake v naravo. Med drugim je objavljen tudi spomin **dr. Matjaža Kmecla** na izlet dijakov z ravnateljem Orlom v Logarsko dolino.

Zanimivi so zapisi o profesorjevem delovanju tudi po tem, ko je zapustil celjsko gimnazijo. *Posebno poglavje govori o profesorju Orlu* — planincu in uredniku Planinskega vestnika. Popisano je njegovo delo na čelu PD Celje, navedene so smeri, ki jih je preplezal, opisano prizadevanje v povojnih letih, ko so obnavljali porušene in gradili nove planinske postojanke, predstavljeno pa je tudi njegovo doživljanje gorá in še zlasti njegovo urednikovanje v osrednji slovenski planinski reviji. Učenke niso mogle tudi mimo drugega pomembnega dela, ki ga je profesor ob vsem še opravljal, vse pa je podkrepljeno in ilustrirano s spomini in razmišljanji o profesorju in njegovem delu, ki so jih mlade raziskovalke dobile pri kar 14 sogovornikih. Objavile so tudi obsežno bibliografijo profesorjevih člankov in prispevkov, seznam najvidnejših priznanj, ki jih je profesor dobil za svoje delo in še kopico drugih pomembnih podatkov iz življenja Tineta Orla.

V zaključku prizadevne raziskovalke ugotavljajo, da je bil profesor za Celje in širšo javnost tako pomembna osebnost, da je prav, da kaj več o njem izvedo tudi drugi.

Miro Štebe

Planinstvo v našem kraju

Ob letošnjem jubileju, 100-letnici planinstva, so učenci Osnovne šole Nade Cilenšek iz Griž izdelali projektno nalogo Planinstvo v našem kraju, posvečeno 100-letnici Planinske zveze Slovenije. Na 125 straneh so prikazali planinstvo na območju Planinskega društva Zabukovica.

Že sam pregled vsebine pove, da je opravljeno ogromno dela. Podan je »Zgodovinski oris razvoja planinstva in Planinskega društva Zabukovica«, podana je zgodovina Mladinskega odseka društva, predstavljena akcija ciciban-planinec, predstavljene so planinske šole, ki so bile organizirane v društvu, predstavljena je aktivnost planinske skupine, opravljen je intervju z **Magdo Ježovnik,** dolgoletno mentorico planinske skupine na šoli, predstavljena je akcija pionir oziroma mladi planinec, predstavljeni so planinski tabori. Predstavljene so markacije in vezne poti.

Mladi raziskovalci so ugotovili, da hodijo člani in mladi planinci PD Zabukovica po 77 veznih poteh in da so do sedaj prejeli 2568 značk za prehojene poti. Zelo obširno je opisana zgodovina Savinjske poti. Objavljen je podatek, da je med 27. 2. in 27. 4. 1972 13 planincev opravilo 678 prostovoljnih ur in zmarkiralo pot, vodil pa jih je **Florijan Šon.**

Predstavljene so planinske postojanke na Savinjski poti ter trasa stare in nove poti. Pri opisu bivakov, ki sta na Gozdniku in Kamniku, so prepisani podatki iz vpisanih knjig o izgradnji bivakov: kdo je delal in koliko ur so posamezniki opravili. Zabeležen je vzpon na Kamnik, ki je bil v noči od 31. 12. 1979 na 1. 1. 1980. Ob rojstvu novega leta je **Božo Jordan** izročil plaketo »prijatelj planin« Magdi Ježovnik za dolgoletno delo s pionirji.

Pri opisu postojanke Hom so zabeleženi tudi podatki o zgodovini tega griča. Prvič je omenjen 18. 10. 1427, opisana je zgodovina cerkve, ki stoji na griču poleg planinske postojanke, pri opisu dostopov na Hom je ločeno opisana pot mimo grobišč, ki segajo v starejšo železno dobo, v čas Ilirov, opisana je jantarska pot, cesta, ki je tekla po Savinjski dolini pred letoma 1900 do 300 pr. n. št., opisana je legenda, ki opisuje sv. Magdaleno na Homu itd. S tem je poudarjeno geslo: »O območju, kjer hodimo, skujšamo izvedeti čim več.«

Zelo obširno je prikazana izgradnja planinske postojanke na Homu. Sami začetki gradnje segajo v leto 1965, že prej pa so razmišljali o gradnji koče na Bukovici in pod Gozdnikom.

Prikazana je orientacija, objavljen je prispevek **Bojana Jevševarja,** kako je z **Nušo Hribar** tekmoval na svetovnem študentovskem prvenstvu v Skandinaviji.

Posebno poglavje je posvečeno alpinizmu, predstavljeni so alpinisti — člani PD Zabukovica, predstavljena sta Kamnik in Kotečnik. (Citat: »Kotečnik je leta 1988 'odkril' **Andrej Palir** iz Košnice, ki sta se mu kasneje pridružila še **Franček Knez** in **Albin Simonič**...«) Tu je zaenkrat okoli 100 smeri. Kotečnik je plezališče z največ smermi v Sloveniji in tudi najbolje opremljeno!

V nalogi so poglavja »Prehrana in nevarnosti v gorah«, »Seznam opreme v gorah«, »Varstvo narave«.

Nalogi sta priključeni skrajšani nalogi »Rastlinstvo in živalstvo v hribovju KS Griže« (raziskovalci učenci 4. a in 4. b razreda) in »Izletniške točke v naši krajevni skupnosti« (raziskovalci učenci 3. a in 3. b razreda). Učenci so izdelali ločene zelo obsežne naloge; vsebino povedo že naslovi. V osnovi, v projektni nalogi so objavili samo povzetke. Tako spoznamo zdravilne rastline, zaščitene rastline v našem hribovju, strupene rastline, v sestavku »Pot z lovcem na Gozdnik« spoznamo lovske preže, živali, krmišča, stečine (živalska pot, po kateri hodijo živali).

V nalogi »Izletniške točke« pa spoznamo posamezne izletniške točke, planinske postojanke itd.

Učenci so vse točke obiskali, in sicer kljub slabemu vremenu. Predstavili so Hom. Ugotovili so, da je bilo junija 1992 vpisanih v vpisno knjigo 300 obiskovalcev, julija 1992 140 in avgusta 1992 175, januarja 1993 310, februarja 1993 350 in marca 1993 365.

V nalogi so odtisnjeni žigi iz planinske koče in tako predstavljene nekatere akcije, ki so bile pri koči, kot pohodi žensk, obletnice Savinjske poti itd.

Pri prispevku o bivaku na Kamniku so objavili sestavek **Gustava Grobelnika** »Kamnik ni le mesto«.

Opisali so bivak na Gozdniku (pri vsaki točki so opisali vsa pota, ki vodijo na to točko). Tu so ugotovili, da je bilo leta 1992 na vrhu okrog 431 planincev, in sicer več v zimskem kot v poletnem času. Objavili so legendo »Vile v Gozdniku«.

Zelo obširno so opisali kočo na Mrzlici. Ugotovili so, da je bilo leta 1992 največ obiskovalcev v mesecu septembru, največ obiska je v spomladanskih mesecih, februarja 1993 kar 859.

Pri obisku koče na Kalu so ugotovili, da je bilo leta 1992 natančno 1312 vpisov v vpisno knjigo.

Obiskali so tudi planinsko kočo na Šmohorju. Ugotovili so, da je bilo leta 1992 okoli 4000 obiskovalcev; tudi v tej koči je spomladi največ obiskovalcev.
Opisali so še planinsko kočo na Bukovici. To kočo je leta 1992 obiskalo 4264 planincev.
Pri vseh kočah so opisane tradicionalne prireditve, ki so pri teh planinskih postojankah.
Učenci Osnovne šole Griže so torej izdelali obširno raziskovalno nalogo, ki lepo oriše planinstvo na območju Planinskega društva Zabukovica in Osnovne šole Griže. Delo je bilo po eni strani lahko, saj je bilo delo društva in mladine bogato; to se kaže tudi v nagradah in priznanjih, ki jih je društvo prejelo, na primer leta 1988 priznanje PZS »Planine in gore«, leta 1988 »Plaketo 25. maj — plaketo ZSMJ«, leta 1973 nagrado občine Žalec itd.; planinci in lovci so jim pomagali pri njihovem delu. Po drugi strani pa je bilo njihovo delo težko; obilica materiala je zahtevala strogo selekcijo in strah, da bi kaj bistvenega pozabili, je tu.

Franc Ježovnik

Himalajski plezalec

Ko so prvi bralci listali po knjigi »Himalayan Climber«, 192 strani debeli knjigi s 460 barvnimi fotografijami, ki jo je napisal **Doug Scott** in ki jo je izdala založba Rosenheimer (knjiga stane 68 nemških mark), to pa je bilo oktobra lanskega leta, so javna občila poročala o smrtni nesreči verjetno najboljšega francoskega plezalca v himalajskem pogorju **Pierra Beghina** na Anapurni. Doug Scott, star 51 let, še vedno živi. To je hkrati presenetljivo in spodbudno, da je preživel 25-letno kariero v najvišjem, najnevarnejšem in najtežavnejšem pogorju sveta, potem ko je tam opravil številne prvenstvene vzpone in dostope. Seveda mu je to uspelo z veliko mero sreče, vendar tudi s skoraj nadčloveško zdržljivostjo, saj se niti sestop z Ogreja (7285 m) z zlomljeno nogo ali bivak na Everestu brez spalne vreče in jeklenke s kisikom nista končala s katastrofo.
Doug Scott, dolgolasi, bradati Britanec z okroglimi očali, ni le na videz ena izmed pojav, ki najbolj pade v oči v mednarodni plezalski družčini, ampak je tudi drugače nenavaden. Zdaj predstavlja ta alpinistični globtroter, naslednik nekega **Mummeryja**, nekega **Franka S. Smytheja**, svojo knjigo plezalnih tur. To je — enako kot **Chrisa Boningtona** »Vrhovi« — nekakšna slikanica: največji del sestavlja 460 veličastnih fotografij o plezanju in plezalstvu, ki jih je Scott ujel v kamero celo takrat, ko so drugi nemara premišljevali samo še o preživetju. Natančni opisi slik in kratka besedila dopolnjujejo fotografije. Celotna zgradba je razdeljena v dvanajst tematskih poglavij, ki so uvedena z daljšimi besedili, s katerimi Scott poglablja dogajanja na fotografijah.
»Himalayan Climber« je poudarjeno moderna gorniška knjiga in kljub temu vredna svojih predhodnikov. Samo napačnega pojasnila, češ da je avtorjev portret na naslovni strani nastal na najvišji gori sveta, založbi ne bi bilo treba natisniti.

Grossglockner

V založbi Pinguin je izšla knjiga **Clemensa M. Hutterja** in **Gottfrieda Rainerja** »Grossglockner«, 88 strani debela knjiga s 50 ilustracijami v barvah in 14 črno-belimi slikami, ki jo je mogoče kupiti za 398 avstrijskih šilingov in bo prav prišla plezalcem in hodcem ter drugim oboževalcem najvišje avstrijske gore.
Grossloknerja, najvišje gore avstrijskih Alp, so se še pred 200 leti bali in se mu izogibali. Še precej potem, ko so ljudje začeli plezati na druge alpske vrhove, je Grossglockner veljal za goro, na katero se je nemogoče povzpeti. Leta 1800 pa so potem ljudje prvič stali na njenem vrhu in zdaj nekaj tisoč planincev letno pripleza na vrh te gore. O razvoju planinstva na tej gori in o tragedijah, ki so bile posledica plezanja na ta gorski vršac, ki velja za enega od najlepših vrhov v Alpah, pripoveduje ta knjiga.
Približno tam, kjer so nekoč Rimljani prekoračili glavni alpski greben, pelje zdaj veličastna alpska visokogorska cesta — deloma po naravovarstveno zavarovanem predelu narodnega parka Visoke Ture — do vznožja Grossglocknerja in omogoča velikemu krogu ljudi doživljati enkratno naravno okolje.

društvene novice

In memoriam: Andrej Petrič (1969—1992)

V zadnjih lanskih Obvestilih Komisije za evropske pešpoti, ki jih izdajata Planinska zveza Slovenije in Zveza društev inženirjev in tehnikov gozdarstva in lesne industrije Slovenije, je natisnjen nekrolog za prezgodaj umrlim planincem in študentom **Andrejem Petričem** iz Karlovca. Avtorica članka pod naslovom »Andrej ostaja z nami« je **Danica Zorko.**
»V Karlovcu je ugasnilo mlado življenje Andreja Petriča, ki je še kot deček z mamo prof. Blaženko in sestro Eriko prehodil slovenski in avstrijski del evropske pešpoti E-6 v celoti, pa tudi večji del nemškega dela. Bil je redni obiskovalec tudi drugih slovenskih poti, planinskih srečanj in gorskih vrhov. Dragemu Andreju v spomin naj velja Tagorejeva misel: Kot galebi in valovi se srečujemo in približujemo. Galebi odletijo, valovi odplavajo, mi pa izginemo.
Andrej Petrič se je rodil 28. aprila 1969 v Karlovcu. Planinec je bil od mladih nog. Bil je član

Hrvaškega planinskega društva Dubovac in PD Vinica iz Duge Rese. Po gorah je hodil skupaj z materjo prof. Blaženko, sestro Eriko in prijatelji, včasih tudi s slavnim **Ivom Ottom.** Dobil je zlato značko za avstrijski del E-6, prehodil je planinsko pot 05, Mariazellerweg 06, Skozi Bavarski gozd...

Življenje je izgubil kot pripadnik enot hrvaške vojske, ko je branil svojo domovino Hrvaško.

Čeprav je prezgodaj preminil, bo Andrej Petrič za vedno ostal v srcih vseh, ki so ga poznali in ga imeli radi, s katerimi je rasel, živel in hodil po gorah. Spomin na njegovo mlado in tragično prekinjeno življenje bo lebdelo nad vsemi tistimi gorami, po katerih je hodil, številne spominske značke o prehojenih poteh pa bodo spominjale na to, da je bil nekoč z nami. Tak nam bo za vedno ostal v spominu.

dr. Ante Starčević

Odšel je dr. Marjan Tschertou

Iz Beljaka smo dobili z žalnim trakom obkroženo pisemsko ovojnico in v njej na velikem formatu odtisnjeno osmrtnico najprej v slovenskem in nato v nemškem jeziku:

Šel je v svoj gorski svet in se poslovil od nas, naš ljubljeni tati **dr. Marjan Tschertou,** odvetniški pripravnik v Beljaku. Pospremili ga bomo v petek, dne 28. maja 1993 ob 16. uri iz farne cerkve v Slovenjem Plajberku k zadnjemu počitku. Olgi, Lara, Filip, starši, bratje in sestre ter sorodniki. Slovenji Plajberk, Vrba.

Namesto vencev in cvetja prosimo, da darujete denar za gorsko reševalno službo.

Utrinek ob obletnici

Prvega junija je dopolnil naš **Franci Ježovnik** šestdeset let. Poznava se okoli polovice teh let na planinskem področju. Srečevali smo se na sejah Savinjskega MDO, na občnih zborih, pohodih po naših hribih, na skupnih izletih, pa še kje. V tem času je skrbno beležil planinske akcije in polnil stolpce v Novem tedniku, ko je še **Janez Vedenik** urejal Planinski raj (1978 do 1981), pa naprej Planinski kotiček, ki životari še danes. Marsikaj je poslal v Savinjske novice, pa še kam. Tudi Planinski vestnik skrbno polni z novicami, posebno onimi, ki so včasih postavljene v pozabo, ali kakim kritičnim zapisom.

Franci Ježovnik na Andraški poti 24. 11. 1992

Foto: Božo Jordan

Franci Ježovnik je dolga leta tajnik PD Zabukovica, bil je tajnik Savinjskega MDO, ko je bil sedež v Žalcu, je dvajset let tajnik Odbora za Savinjsko planinsko pot in njegova gonilna sila.

Pa naj mu ob tem jubileju nazdravim z njegovimi besedami tam blizu Okna pod Kravico: »Tod hodijo samo gamsi in ...«! Pa moj odgovor bi ti zamenjal »pa tisti, ki je nama tu pustil prazno radensko«.

Pa na zdravje s polno in še veliko ur za pisalnim strojem, ki ga ne zamenjaš za moderni PC! Pa še skrbno zbiraj in urejaj arhiv, vse preveč gre v pozabo! Prav sedaj si lahko veliko z njim pomagal učencem OŠ Griže, ko so delali raziskovalno nalogo o planinstvu.

Pa še veliko srečanj na poteh po obrobju Savinjske doline ti žele planinski prijatelji!

Božo Jordan

Štirideset let Doma na Lubniku

Lubnik s 1024 metri višine stoji kot mogočna kulisa v ozadju Škofje Loke z gradom. Z njega je prekrasen razgled na pisane preproge njiv Sorškega polja in ravnice tja proti kamniškemu koncu. Pogled z Lubnika obsega kar dobršen del Slovenije: vidijo se Kamniške in Julijske

Golfarji na tapeti

Velikanske glavobole so Avstrijski planinski zvezi (ÖAV) pripravili načrti, po katerih naj bi ob dosedanjih 61 igriščih za golf v tej alpski republiki zgradili še nadaljnjih 60. Čeprav povprečno eno igrišče uporablja le 300 igralcev (v Avstriji pa je približno 20.000 igralcev golfa), naj bi v najbližji prihodnosti samo na Tirolskem uredili 20 in na Koroškem 15 novih igrišč. Avstrijska planinska zveza ob tem opozarja na hude posledice, ki bi sledile takim odločitvam. Igrišča za golf potrebujejo izredno velike površine (50 do 100 hektarov), pri čemer investitorji žrtvujejo dragocena naravna okolja. Zaradi intenzivnega gnojenja so zato onesnaženi tla in vode. Da bi nekako nadzorovali ta bum, naj bi po mnenju ÖAV bili načrti za nova igrišča vključeni v regionalne koncepte o urejanju okolja. Zavarovana območja in ekološko dragocene pokrajine bi morali ohraniti brez takih naprav. Politiki, oblasti in urejevalci okolja so se doslej tega lotevali dokaj brezobzirno, kot pravijo avstrijski planinci, ki hočejo varovati tla in zavarovana naravna okolja. Od deželnih vlad zato zahteva zveza »odločne in energične korake«, da bi preprečili razprodajo narave.

Alpe z očakom Triglavom, Karavanke, pa vrhovi v bližnjem Loškem pogorju in Polhograjskih dolomitih, pa pokrajina tja do zasavskih in dolenjskih gričev. Na Lubnik vodijo številne poti, na samem vrhu pa že štirideset let daje planincem in drugim ljubiteljem narave zavetišče planinski dom, ki ga upravlja in vzdržuje Planinsko društvo Škofja Loka.

Štirideseto obletnico doma na Lubniku so škofjeloški planinci kar slovesno zaznamovali. Pripravili so številne prireditve, tako koncert planinskih pesmi mešanega pevskega zbora Lubnik, razstavo likovnih in literarnih del učencev osnovnih šol na temo »Lubnik«, jamarji kluba Jazbec iz Škofje Loke so vodili obiskovalce po Lubniški jami, imeli so očiščevalno akcijo, za konec pa so s soorganizatorji pripravili še tretji gorski tek na Lubnik.

Osrednja prireditev jubileja pa je bila po sobotni slavnostni seji upravnega odbora planinskega društva proslava v nedeljo, 23. maja. V sončnem in toplem dopoldnevu se je okoli planinskega doma zbralo kar precej planincev, tako da bi na vrhu za vse kmalu zmanjkalo prostora. Začelo se je s harmoniko in planinsko pesmijo kvarteta Spev, nato pa je prisotne pozdravil predsednik PD Škofja Loka **Jože Stanonik.**

Savo Šink, eden od graditeljev doma na Lubniku, je opisal potek gradnje planinskega doma pred 40 in več leti. Dom so začeli graditi 1949. leta na temeljih med vojno požgane koče, tako da so najprej morali odstraniti ruševine. Povedal je, da so iz Breznice znosili na vrh Lubnika veliko gradbenega materiala in da je vsak konec tedna pri gradnji prostovoljno sodelovalo veliko planincev. Večkrat pa so jim na pomoč priskočili tudi člani sindikalnih podružnic iz loških podjetij, šolska mladina in vojaki. Tako so v tistih težkih časih dom gradili kar nekaj let in 24. maja 1953 je bila slavnostna otvoritev.

Slavnostni govornik je bil podpredsednik PZS **Jože Dobnik,** ki je poudaril, da je slovesnost ob 40-letnici doma na Lubniku tudi prispevek k 100-letnici organiziranega planinstva na Slovenskem. Nato je orisal pomen graditve planinskih koč in domov od ustanovitve Slovenskega planinskega društva, ko smo začeli graditi iz

Dnevnik slovenske planinske poti

Pred začetkom letošnje poletne planinske sezone je sredi letošnjega junija izšla v nakladi 2000 izvodov kot 124. publikacija Planinske založbe Slovenije spremenjena izdaja Dnevnika s Slovenske planinske poti, v katerem so objavljene točke Slovenske planinske poti od Maribora do Ankarana in točke Razširjene slovenske planinske poti z zemljevidom. Spremenjeno izdajo je pripravila Komisija za pota pri PZS.

Iz Litije do Geoss-a pelje tudi tekmovalna proga slovenskih kolesarjev, ki se vsako leto pomerijo v gorski vožnji in imajo cilj na Slivni

Zdaj je na Slovenski planinski poti (kot je zapisano in označeno v novem Dnevniku) 69 točk, medtem ko jih je bilo doslej nekaj več. V teh letih je nekaj planinskih postojank s te poti nehalo obratovati, nekatere so dobile novega gospodarja in niso več planinske koče, v nekaterih primerih pa lahko planinci izbirajo med sosednjimi kočami in jim na tej poti ni treba obiskati vseh okoli kakšnega vrha (na primer: izbirati je mogoče med Triglavskim domom na Kredarici, Domom Planika in Tržaško kočo na Doliču; odtisniti je treba en sam žig in ne vseh treh kot doslej; ali med Poštarskim domom, Tičarjevim domom ali Erjavčevo kočo na Vršiču; ali med Domom na Komni in Kočo pod Bogatinom).

Spremenjen je tudi seznam Razširjene slovenske planinske poti: namesto dosedanjih obveznih in neobveznih točk je treba v dnevnik odtisniti le 35 žigov planinskih točk.

Koristen dodatek v novem Dnevniku je seznam literature, ki jo je izdala Planinska založba Slovenije in ki jo člani Komisije za pota in Planinske založbe priporočajo na poti. Navedenih je 7 vodnikov in 13 zemljevidov.

Častni znak o prehojeni Slovenski planinski poti in Razširjeni poti dobi vsak, ki pošlje Dnevnik z vsemi predpisanimi žigi Komisiji za pota pri PZS. V novem Dnevniku je posebej poudarjeno, da kot dokazilo o prehojeni Slovenski planinski poti veljajo tudi vsi pred tem izdani in pravilno izpolnjeni dnevniki.

narodnostnih pobud, da bi v gorah imeli slovenske koče, do danes, ko človek še posebno blizu industrijskih središč potrebuje sprostitev in oddih v naravi. In eden od takih ciljev je tudi Lubnik.

PZS je 13 planincem PD Škofja Loka ob tej priložnosti podelilo častne znake za dolgoletno in požrtvovalno delo v društvu in pri gospodarjenju z domom na Lubniku in kočo na Blegošu. Bronasti častni znak so prejeli **Martin Goričanec, Angelca Hafner, Milka Kolman, Minka Koprek, Marinka Mrak, Boštjan Pleško** in **Minka Porenta.** Srebrni častni znak so prejeli **Lado Jugovic, Pavle Klemenčič** in **Marica Oblak,** zlati častni znak pa **Jože Filipič, Franci Klobovs** in **Marinka Pavičevič.**

PD Škofja Loka pa je še živečim graditeljem Doma na Lubniku, ki so opravili več sto udarniških ur, podelilo posebna priznanja, in sicer sliko doma na Lubniku domačina, planinca in slikarja **Martina Goričanca.** Dobili so jih **Janez Cof, Jože Čadež, Franc Dolenc, Franc Kalan, Tilka Oblak, Savo Šink, Branko Šubic** in **Franc Vizjak.**

Na koncu pa ne smemo pozabiti vseh tistih, ki so po mnogih letih, nekateri celo po štiridesetih letih, zopet stopili na vrh Lubnika. Med njimi je bila tudi 61-letna **Tončka Cegnar-Oman** iz Žabnice, ki je vsa srečna s solznimi očmi dejala:

»Ne more biti res, da sem po štiridesetih letih spet prišla na Lubnik!«

Takrat je bila pri otvoritvi Doma na Lubniku »za kelnarco«.

Franci Erzin

Stališča s 1. seje UO PD Kranj

Na prvi redni, majski seji Upravnega odbora Planinskega društva Kranj smo sprejeli naslednja stališča:

1. Planinska lastnina se ne sme centralizirati oziroma združevati na ime Planinske zveze Slovenije, temveč mora ostati društvom kot pravnim osebam. Odpraviti je treba tudi tako imenovano prakso preglasovanja in urediti vse potrebno za učinkovito in strokovno delovanje regijskih meddruštvenih odborov.

2. Nesoglasja v vrhunskem alpinizmu »Česen-Grošelj« naj bi reševali v okviru planinske organizacije. Takšno početje škoduje vsej planinski organizaciji. Planinski zvezi Slovenije priporočamo, da se organizacijsko in strokovno tako kompletira, da bo sposobna to obvladovati. Pojasniti želimo tudi, da je Tomo Česen tudi v letu 1993 član PD Kranj; bile so namreč pripombe, da ni. Njegove dosežke cenimo in dokler uradna (ne priučena) stroka ne bo ustrezno odgovorila, se ne moremo opredeliti drugače.

3. Glede varovanja planinskega sveta je potrebno poudariti, da bi morali v to vključiti in financirati smotrno in življenjsko vsa zanimiva in aktualna slovenska območja, ne le nekaterih politično izbranih parkov.

4. Člani PD Kranj, ki se bodo udeležili Skupščine Športne zveze Kranj, morajo aktivno in objektivno zagovarjati področje planinstva, ki je najbolj množična telesnokulturna dejavnost. Planinska sredstva bi morali v primerjavi z drugimi vendarle nekoliko ponderirati.

Predsednik PD Kranj
Franc Ekar

Raziskovalnim nalogam na rob

Tako kot prejšnja leta je bil tudi letos lep odziv na razpis za mlade raziskovalce. Izvršni svet občine Žalec je prejel naloge skoraj iz vseh osnovnih šol občine Žalec. Med temi nalogami so bile tudi naloge o planinstvu in turizmu. Poleg naloge učencev Osnovne šole Griže »Planinstvo v našem kraju« so učenci Osnovne šole Prebold izdelali nalogo »Pojdimo skozi Prebold«, učenci turističnega krožka Osnovne šole Šempeter »Dober dan v Šempetru« in učenci Osnovne šole Polzela »Gremo na izlet na Polzelo«.

V nalogah se prepletata turizem in planinstvo.

Tako naloga Preboldčanov opisuje izlet iz Prebolda v Marijo Reko in na Reško planino. Končni cilj izleta je planinski Dom pod Reško planino. Opisujejo kočo, kdaj je odprta, poudarijo, da je v koči žig Savinjske planinske poti, žal pa ne predstavijo te poti. Opisujejo dostope do koče in kam se lahko napotimo iz nje. V nalogi je predstavljeno Planinsko društvo Prebold in njegovo delo.

Šempetrčani so se v nalogi napotili iz Šempetra v kraško jamo Pekel. Predstavljajo sam kraj Šempeter, pišejo o hmelju, o šoli in zelo nazorno predstavijo Rimsko nekropolo. Prav tako je zelo nazorno prikazana kraška jama Pekel in gozdna pot nad jamo. Žal pa v nalogi niso zapisali, da tu poteka Savinjska planinska pot.

Polzelani predstavljajo svoj kraj Polzela; tudi oni opisujejo hmeljarstvo, zgodovinske znamenitosti kraja in nas opozorijo na dve planinski točki, Vimperg in Goro Oljko. Tudi oni ne zapišejo, da na ti dve točki vodijo markirane planinske poti in da so to točke Savinjske planinske poti. Opozorijo pa na razgled z obeh točk in objavljajo kažipot pred planinsko postojanko, ki opozarja na Savinjsko, Šaleško in Andraško pot. Žal teh poti te slike ne komentirajo. Objavljena je slika Planinskega doma na Gori Oljki.

Kot rečeno so naloge turistično obarvane, opozarjajo pa na planinstvo in tudi te naloge nas lahko popeljejo na obrobje doline.

Franc Ježovnik

Predpoletne olepšave

Pred pričetkom planinske sezone je treba postoriti marsikaj. Oskrbniki planinskega doma na Blegošu so med drugim poskrbeli za opozorilno tablo, ki opozarja na spoštovanje naravnih lepot, teh pa v obilju nudita vrh in njegova okolica. Vlaga in plesen sta skoraj povsem prekrila napis na tabli, zato jo je bilo treba na novo pooblati.

Gojmir Mlakar

Ponovno odprta koča na Pesniku

Kočo na Pesniku med Ribnico na Pohorju in Ribniško kočo upravlja PD Radlje od leta 1971. Postojanka je bila zaradi majhnega obiska (planinska pot št. 1 se je ne dotakne), predvsem pa zaradi nevlaganja v njeno obnovo vrsto let zaprta.

Pred šestimi leti so se planinci lotili prenove in imeli po šest tisoč urah prostovoljnega dela lanskega septembra otvoritev. Zunanjost in notranjost sta povsem prenovljeni. Na razpolago je kuhinja s shrambo, trije gostinski prostori, na skupnem ležišču pa je prostora za dvajset ljudi. Koča bo odprta v planinski sezoni za konec tedna, sicer pa bo služila za dejavnost društva, predvsem v vzgojno izobraževalne namene.

Otvoritev se je ujela s 35-letnico obstoja društva. Udeležil se je je tudi njen prvi predsednik **Ožbe Prosen.** Za današnje zasluge pa velja pohvaliti sedanjega presednika **Janka Miheva.**

S. J.

Pohodi — orientacija

V Savinjskem MDO je bilo nekaj planinskih pohodov.

3. aprila je bil prvi pohod po Andraški poti in edini s štartnino. Za pohod je posebna izkaznica. Na Sevčniku so postavili skrinjico in vpisno knjigo za vrhove je prinesel na vrh **Oto Zagoričnik.** Potreben bo še žig vrha. Pohoda se je v slabem vremenu udeležilo 31 pohodnikov, med njimi so bili 4 iz Zagreba.

10. aprila je bil 14. pohod iz Letuša mimo sv. Urbana k Domu borcev na Dobrovljah, ki ga je vodil **Milan Orešnik.** Udeležilo se ga je 16 pohodnikov, ki so v domu zastonj dobili čaj. Hoja je bila po kolovoznih poteh in stezah. Upati je, da pohodniki niso preveč poškodovali narave.

24. aprila je bil 11. pohod po mejah KS Liboje. Letos prvič ni bilo tople malice na cilju, bil je le čaj in keramični lonček s spominskim napisom. Zadnji del trase je bil spremenjen: po uhojenih gozdnih stezah iz Kurje vasi k domu na Brnici (457 m). Pohod se ni končal na Bukovici, kot sta poročala Delo in Večer. Res pa je bil za praznik upora pohod na Bukovico v organizaciji PD Žalec. Ob koči je bil kulturni program in igrala je godba na pihala. Za prvi maj pa je bil pohod na Goro, kjer je govoril **dr. Matjaž Kmecl** o pomenu planinstva in praznika dela. Kulturni program so izvedli učenci domače šole.

Zapisati velja, da je jamarski klub Bakla iz Letuša za 1. maj odprl za ogled kraško jamo Letuško jamo. Je ob poti, ki jo planinci uporabljajo za pohod na Dobrovlje iz Podgorja mimo Forštnerja, Zgozdnika in Sv. Urbana do doma borcev. Odprli so jo kot prispevek k letu turizma. Na Dobroveljski planoti je tako prva jama za javni obisk, čeprav smo planinci nekatere že obiskali na povabilo jamarjev.

Tretja planinska orientacija je bila 22. maja v organizaciji in izvedbi PD Vinska gora. Udeleži-

lo se jo je le 5 ekip. Prve tri ekipe so dobile pokale, vse pa diplome za udeležbo. To je še edina planinska orientacija v našem MDO, ni pa tudi več orientacijskega teka.

V nedeljo, naslednji dan, je bilo srečanje planincev na Ojstric blizu Basališča (1272 m) na Paškem Kozjaku v organizaciji PD Vitanje. Pripomniti velja, da so markacije poti od Sv. Jošta po slemenu že precej zbledele in sestopa z Basališča v Daje skoraj ni več mogoče najti.

Konec maja je bil tretji planinski pohod treh src v Radencih. Ob vračanju domov smo obiskali še Ločki vrh. Kocbekove rojstne hiše ni več. Stoji nova hiša, ki še hrani spominsko ploščo, odkrito ob 115-letnici njegovega rojstva. Tako zunanjega obeležja ni, besedilo se ne sklada s sedanjim dejanskim stanjem.

B. J.

Spomladanski pohod na Rašico

Ko bukovina dobiva svoja mlada svetlo zelena oblačila, takrat mengeški planinci organizirajo trimski pohod na 641 metrov visoko Rašico s ciljem na Gobavici nad Mengšem. Pohod je odlična priprava na zahtevnejše vzpone pred poletno planinsko sezono. Vsako leto se ga udeleži okoli 300 pohodnikov iz Mengša, Domžal, Ljubljane, Kamnika pa tja do Kranja.

Vremenska napoved za tisto letošnjo soboto je bila obetavna: sončno da bo, je bilo rečeno. Toda zjutraj, ko vstanem, se sonce nikakor ni moglo pokazati izza oblakov. Na startu pred osnovno šolo v Mengšu sem dobil kartonček in jo mahnil proti zadnjim mengeškim hišam.

Že takoj na začetku sem prehitel dve ženski z majhnim otrokom, nato pa sem sam hodil mimo opuščene opekarne v gozd in se po gozdni cesti začel vzpenjati. Tu in tam sem videl kakšno obledelo markacijo - in še vedno je bilo oblačno.

Šel sem mimo odcepa, kjer smo na lanskem pohodu zavili levo prek lepih zelenih jas in travnikov proti Loki. Letošnje leto so traso pohoda nekoliko spremenili tudi zato, da ni bilo treba hoditi po cesti od Loke do Dobenega, ker je sedaj asfaltirana. Tako sem šel kar naravnost in bil kmalu pri odcepu proti Dobenem. Tu sem letos prvič slišal kukavico, ki je kukala tam nekje v gozdu pod Dobenim. Ugotovim, da imam v denarnici nekaj drobiža in da finančno mogoče leto ne bo tako slabo.

Pri Ručigajevi gostilni na Dobenem je bila prva kontrolna točka. Tukaj so se priključili tudi pohodniki, ki so pripešačili iz Trzina ali Domžal mimo gradu Jablje. Od tod naprej se je pot vzpenjala po asfaltirani cesti, ki pa na vseh večjih ovinkih naredi bližnjico. Teren je tukaj precej odprt in ob lepem vremenu se lepo vidi Ljubljana in seveda območja okrog Domžal. Tokrat smo bili za pogled nekoliko prikrajšani.

Tukaj sem prehitel že več planincev. Šel sem mimo kmečkega turizma pri Tavčarju in mimo stare lesene bajtice na Zg. Dobenem — in že sem se znašel med samimi vikendi. Vedno več jih je in vedno višje v pogorje Rašice prodirajo. Če se bo to kontrolirano ali nekontrolirano vikendaštvo nadaljevalo, bodo vikendi kmalu tudi na vrhu Rašice.

Tudi gozdovi na Rašici so vedno bolj redki; vedno manj dreves stoji. Nekaj jih pobere vetrolom, nekaj lubadar, veliko pa verjetno tudi nezakonje o gozdovih, ko so nekaj zadnjih let podirali drevesa, kolikor se je pač komu ljubilo.

V planinski koči na Rašici se je nabralo že kar nekaj planincev, tako da sta imela oskrbnika že navsezgodaj precej opravila. Pa komaj sta prišla gor, saj se niti peč še ni dobro segrela! Prihajali so tudi pohodniki s črnuške smeri skozi vasico Rašica.

Na hitro sem popil topel čaj in se povzpel še nekaj metrov do razglednega stolpa, na katerega pa sicer nisem šel. Pa tudi ni imelo smisla, razgleda prav daleč ni bilo, pa tako in tako sem bil že večkrat na njem. Bila pa je tu druga kontrolna točka našega pohoda.

Nato pa urno navzdol do sedelca, kjer smo včasih šli desno, sedaj pa je bila pot spremenjena! Peljala je naravnost, mogoče malo bolj levo; na smerni tablici, ki je bila pribita na drobno smrečico, je pisalo Selo. Pot se je več ali manj držala glavnega grebena, tu in tam se je na posekah ali med redkejšimi drevesi odprl pogled proti severu na Utik, Koseze in druge vasice med Vodicami in Mengšem. Tudi Kamniške planine bi se od tod lepo videle, pa kaj, ko so bile pokrite s sivkasto odejo.

Tam, kjer je bilo nekaj krajših cik-cak ovinkov, prehitim tri planinke, ki so se mi pritoževale, češ, zakaj pa je treba toliko ovinkov, ko bi pot lahko speljali malo bolj naravnost. Malo naprej ob poti opazim cele zaplate zimzelena s prijetnimi pomirjujočimi modrimi cvetovi. Spomnim se, da je bilo ob stari poti kmalu pod vrhom Rašice veliko več te zimzelene rastline.

Nova grebenska pot se izogne gozdni cesti, ki vodi malo nižje na desni strani grebena z Rašice proti Mengeški koči. Kot sem izvedel, jo bodo v kratkem tudi markirali, staro pa opustili. Veljala bo tudi kot transverzala za Ljubljansko mladinsko pot in Domžalsko pot. Domačini so za vzpon na Rašico že do sedaj večkrat uporabljali to pot in verjetno se bo kmalu prijela tudi drugih planincev.

Pri šotoru, ki so ga mengeški taborniki postavili sredi gozda, je bila tretja kontrolna točka. Tu se nova grebenska pot priključi stari in sedaj nadaljujemo pohod skozi pomladansko gozdno alejo s ptičjim petjem. Včasih se mi je ta del poti zdel čudovit. Zdaj pa vedno več dreves konča pod sekirami in žagami in pot je kar nekajkrat

presekana z gozdnimi cestami in kolovozi. Dežne kapljice, ki so se posamezno začele pojavljati že kmalu pod vrhom Rašice, so bile vedno bolj pogoste. Pri odcepu proti Mengeški koči so se spremenile že v pravo ploho. Toda še preden sem šel čez jaso s kozolcem in premagal še zadnji hujši klanec pod Mengeško kočo na Gobavici, je deževati že skoraj ponehalo.
Vstopil sem v kočo. Zame kar prekratek in prelahek pohod je bil končan. Ker pa sem se pohoda udeležil že šestič, sem za nagrado dobil gobico — srebrnega jurčka. Tisti, ki se pohoda udeležijo trikrat, prejmejo bronastega jurčka, čez tri leta, če bo vse po sreči, pa bodo mengeški planinci podelili tudi prve zlate jurčke.
Tu sem se odpočil. Rekli smo kakšno besedo o tem in onem, tudi o novi grebenski poti, ki jo bodo markirali oziroma bi jo že, če bi zadnje dneve bilo lepše vreme, in o divjadi, ki jo je v tem območju vedno manj. Še posebno v zadnjem letu. Ali je to zaradi bolj redkih gozdov ali zaradi ljudi, ki vedno pogosteje zahajajo z odvezanimi psi na sprehode v okoliške gozdove?
Na koncu so mi zaželeli, da bi se drugo leto zopet videli na pohodu in zapustil sem kočo, v kateri kajenje zaenkrat š e ni prepovedano.

Franci Erzin

Izpopolnjevanje planinskih vodnikov

Meddruštveni odbor planinskih društev Koroške je letošnjega 16. in 17. aprila organiziral v Koči na Naravskih ledinah za svoje planinske vodnike izpopolnjevanje v poletnih razmerah. Udeležilo se ga je 38 planinskih vodnikov in 8 mladinskih vodnikov iz MDO Koroške ter 13 planinskih vodnikov iz MDO Pomurja. Glede na sedanjo razdelitev vodnikov na kategorije je bilo izpopolnjevanje namenjeno vodnikom kategorije A in B.
Izpopolnjevanje je bilo ob 10-letnici področnih izpopolnjevaj v MDO, dosedanja izpopolnjevanja pa so bila takole: 6. in 7. novembra 1982 je bilo srečanje koroških planinskih vodnikov na Naravskih ledinah, 7. in 8. maja 1983 prvi področni zbor PLV na Peci v poletnih razmerah, 11. in 12. maja 1985 drugi področni zbor PLV na Uršlji gori v poletnih razmerah, 12. aprila 1986 tretji področni zbor PLV v Topli v zimskih razmerah, 17. in 18. maja 1986 četrti področni zbor PLV pod Kremžarjevim vrhom v poletnih razmerah, 6. in 7. marca 1987 peti področni zbor PLV na Uršlji gori v zimskih razmerah, 6. in 7. junija 1987 šesti področni zbor PLV na Ježevem v poletnih razmerah, 9. in 10. junija 1989 sedmi področni zbor PLV pod Veliko Kopo v poletnih razmerah, 8. in 9. junija 1990 osmi področni zbor PLV na Peci in Pikovem v poletnih razmerah, 17. in 18. maja 1991 deveti področni zbor PLV na Uršlji gori v poletnih razmerah in 16. in 17. maja 1992 deseti področni zbor PLV v Grohatu pod Raduho v poletnih razmerah.
Tudi letošnje izpopolnjevanje je bilo po smernicah republiškega izpopolnjevanja. Da je res tako, zagotavlja opazovalec državnega odbora PLV oziroma delegat KVIZ. Zbor vodnikov je sklenil, naj bi izpopolnjevanja v tej obliki še nadaljevali, le pri prijavah in udeležbi bo potrebna večja resnost in doslednost. Na odbor PLV smo naslovili tudi dva predloga za republiško izpopolnjevanje v naslednjem letu, in sicer za temi medicina in varstvo narave (Alergične reakcije na živila, pike žuželk in UV sevanje ter Geologija, rastlinstvo in živalstvo).

Ivan Cigale

Planinska pesem na Šmarni gori

V soboto, 8. maja, je na Šmarni gori spet odmevala planinska pesem. Na prostoru pod doprsnim kipom **Jakobu Aljažu**, ki je bil rojen v Zavrhu pod Šmarno goro, smo bili priča 10. obletnici prireditve z naslovom »Planinska pesem na Šmarni gori«, ki jo organizirajo Turistično društvo Šmarna gora iz Tacna, KUD Ivan Novak-Očka iz Tacna, Planinsko društvo Šmarna gora in gasilci iz Tacna. Idejni vodja Planinske pesmi na Šmarni gori je profesor **Franc Gornik,** prireditve pa ne bi bilo tudi brez šmarnogorskega gostilničarja **Mihe Ledineka.**
Vse pevce in zbore, ki so nastopili na Šmarni gori, bi težko našteli. Prišli so iz Tacna, Šmartna pod Šmarno goro, Gamelj, Šentvida, Ljubljane, Trbovelj, Ribnice, Radiš na Koroškem, sodelovali pa so še Zasavski rogisti iz Litije, Mengeška godba ter **Rok Lap** in **Janez Majcenovič** s citrarjem **Tomažem Plahutnikom.**
Pri Planinski pesmi na Šmarni gori so se v preteklih 10 letih med drugim tudi tematsko lotili Jakoba Aljaža, nato **Prešerna** in Šmarne gore, obiskovalci pa so lahko slišali tudi marsikaj o šmarnogorskih poteh in zvonovih.
Tokrat se je prireditev začela že v popoldanskih urah z lutkovno predstavo za najmlajše, vrhunec pa je bila večerna slavnostna akademija, ki se je je udeležil tudi predsednik Slovenije **Milan Kučan.** Med programom je večkrat ponagajal dež, vendar to ni motilo ne obiskovalcev in ne pevcev, ki so sami rekli, da naj se sliši pesem dol do Ljubljane in vse tja do Aljaževega stolpa. Za zaključek so potrkovalci na zvonovih zaigrali planinsko himno »Oj, Triglav, moj dom«, tacenski taborniki pa so zakurili kres.
Toda godba in pesem sta na Šmarni gori odmevali še dolgo v deževno, megleno in vetrovno noč. Marsikdo je imel potem pozno ponoči tudi težave s sestopom po spolzkih poteh.

Franci Erzin

Plezanje v kraškem robu

Komisija za alpinizem in Komisija za športno plezanje pri Planinski zvezi Slovenije sta dali v javnost naslednje obvestilo:
Tako kot marsikje na svetu smo tudi v Sloveniji prišli do točke, ko je status plezališč, posebno v Slovenskem primorju, potrebno urediti tudi pravno in ob dogovoru z domačini, lastniki zemljišč, ekologi, lovci in občino. V pripravi je predlog, da bi celotno območje kraškega roba, kamor spadajo tudi plezališča Osp, Mišja peč in Črni kal, proglasili za krajinski park in s tem uvedli poseben režim za obiskovalce.
Omenjena plezališča spadajo med najlepša in najboljša v Sloveniji, zato je razumljivo, da je obisk plezalcev iz vse Evrope iz dneva v dan večji. Žal pa se vzporedno s številom obiskovalcev krhajo odnosi med plezalci in drugimi »uporabniki« tega lepega sveta.
Ta problematika zahteva konstruktivne pogovore in dogovore med vsemi stranmi. V pogovorih naj bi se osredotočili predvsem na naslednje: plezalci in plezališča, ekologija, ureditev plezališč, režim plezanja, ureditev odnosov med plezalci in domačini — in še na kaj drugega.
Obe komisiji sta zato za 3. julij sklicali v Ospu ali njegovi neposredni bližini mednarodno konferenco, na katero so povabili predstavnike Nemčije, Italije, Avstrije, Francije, Hrvaške in seveda Slovenije, pričakujejo pa sodelovanje plezalcev, domačinov, geologov, biologov, ekologov, občine, planinskih društev in seveda novinarjev.

Na planincah luštno biti

Janez Čebašek iz Šenčurja je planinec z dušo in srcem. Doma ima kmetijo in zgodaj zjutraj v hlevu najprej nahrani živino. Skoraj ni konca tedna, da jo potem ne bi mahnil v hribe. Ne zamudi skoraj nobenega pohoda. Srečamo ga lahko na Poreznu, Blegošu, Snežniku, Stolu, Arihovi peči, Kriški gori in še bi lahko naštevali. Na Triglavu je bil že 23-krat. »Pa še bom šel, če me bodo le noge nosile,« mi je dejal, »kajti brez hribov ne morem.« In če je pri roki še harmonika, rad potegne meh in kakšno zapôje. V njegovi bližini je veselo. Tako je bilo tudi ob 40-letnici doma na Lubniku.

Franci Erzin

35. občni zbor planinske skupine PTT Kranj

Zadnja majska nedelja, 30. 5. 1993, je bila vsa obsijana s soncem. Planinska skupina PTT Kranj je za svoj redni občni zbor spet pravočasno naročila lepo vreme. Tudi kraj zbora je upravni odbor skupine določil nadvse premišljeno: privlačno, na vse strani ravno prav oddaljeno točko — kočo na Poljški planini pod Begunjščico (1192 m).
Zbralo se je okoli 85 članov planinske skupine. Prišli so z vseh strani — Jeseničani z Rodin in Smokuča, Kranjčani in drugi pa iz Drage. Nekateri so se povzpeli tudi na Roblek (1656 m), saj je bil za marsikaterega planinca to cilj in šele obisk koče na Robleku je nudil popolno planinsko zadoščenje.
Z uradnim delom nas predsednik **Marjan Čebular** in delovna predsednica **Darinka Jereb**

nista preveč dolgo mudila, povedala pa sta vse, kar je najbolj bistveno.

Na lanskem občnem zboru na Jezerskem si je odbor zadal nekaj nalog, ki jih uspešno izvaja. Od lani do letos je bilo organiziranih več izletov — Begunjščica, Triglav, Ajdna, Valvasorjev dom, Bivak II, Križka gora, Vršič, Dobrča. Skupaj se je teh izletov udeležilo okrog 200 planincev te skupine. Nekaj manjših skupin, ki hodijo po planinskih poteh izven programa, prav tako prispeva k aktivnosti PTT planinske skupine Kranj.

Članstvo se je od lani povečalo; do zdaj je plačalo članarino 147 članov in 53 mladincev oziroma pionirjev.

Za to sezono ima odbor v načrtu udeležbo na zboru planincev PTT na Gorah, turi Kališče—Zaplata—Sv. Jakob in Košutnikov turn, tradicionalni pohod na Triglav, turi na Kepo in Debelo peč in izlet v neznano.

Letos praznujemo 100-letnico planinstva v Sloveniji in 40-letnico ustanovitve PD PTT Ljubljana. V okviru tega jubileja je ena od akcij osvajanje 40 vrhov slovenskih gora. PD PTT Ljubljana je izdalo posebne dnevnike v ta namen. Predsednik Čebular je povabil vse, naj se te akcije udeležijo.

Omenil je tudi akcijo izobraževanja planincev; štirje člani se udeležujejo tečaja za planinske vodnike.

Na koncu se je predsednik v imenu IO zahvalil PTT podjetju Kranj za vsakoletno materialno in finančno pomoč, s katero lahko program uresničujejo v zadovoljstvo planincev — delavcev tega podjetja.

Udeležence zbora so pozdravili tudi gostje iz novogoriške planinske skupine in **Jure Srhoj,** predsednik PD PTT Ljubljana.

Potem se je začela zabava. Harmonikar Polde in kitarist Silvo sta poskrbela za dobro vzdušje. Pridružil se jima je še **Branko Jereb** s svojim nepogrešljivim perilnikom. Brez Praprotnikovih orglic pa si družabnega srečanja tako in tako ne moremo zamisliti.

Oskrbnik koče na Poljški planini **Slavko Sodja** je organiziral vse, kar je bilo potrebno. Njegove kuharice so nam skuhale zares okusno enolončnico. Na mizah so nas s krožnikov vabile živo rdeče češnje, ki so nam jih prinesli gostje iz Nove Gorice.

Organizirali so tudi srečelov. Veliko zabave je nudila nagradna igra, kako visoko je pršut, ki je bil obešen na lesenem ganku v koči. Ničkoliko ocenjevanj in preračunavanj je bilo, preden so bili oddani vsi stavni lističi. Točnega odgovora sicer ni bilo, dva pa sta bila zelo blizu. Prva nagrada je bila steklenica žganja, druga rokavice in majica, tretja rokavice. In pršut? V kuhinji so ga razrezali in udeleženci smo ga z užitkom slastno pospravili.

V popoldanskih urah se je vesela skupina začela počasi razhajati; drug za drugim smo odhajali v dolino. Srečno, a ne za večno! Prav kmalu se spet srečamo!

Ivanka Korošec

Velika udeležba na izletih na Golico in Vremščico

16. maja letos je PD Vipava skupaj s PD Podnanos organizirala izlet na Golico. Udeležilo se ga je veliko ljubiteljev Golice ter njenih pobočij, ki so posejana z belimi narcisami. Vožnja z avtobusom proti Jesenicam ni obetala prav nič lep planinski dan; med potjo nas je namreč spremljajo deževje. Vendar smo bili vsi optimisti, da bomo imeli lep sončen dan. Optimizem se je izplačal, saj nas je v jutranjem soncu pozdravila Golica.

Izlet je bil do koče na Golici in do njenega vrha (1835 m), nato spust skozi gozdove in jase do doma Pristava na Javorniškem rovtu. Med potjo smo občudovali prelepa pobočja narcis. Tako smo zaključili lep sončen majski izlet v naše planine.

Naslednjo nedeljo, 23. maja, je bilo na Vremščici tradicionalno srečanje mladih planincev. Iz PD Vipava se je izleta udeležilo kar 60 otrok, od tega 40 iz vrtca Vipava. V krajšem kulturnem programu, ki so ga pripravili gostitelji PD Sežana, so nastopili tudi cicibani iz vrtca ter skupina otrok iz Podnanosa. Sledilo je družabno srečanje s šaljivimi igrami.

Zadovoljni in z novimi doživetji s srečanja mladih planincev na Vremščici smo se vrnili domov.

Leon Kodre

Utrinki z občnega zbora PD Luče

V slikovitem kraju pod visokimi gorami (Raduha, Dleskovška planota, Rogatec) so za 12. marca letos spet sklicali občni zbor PD. V gostilni Kmet se je zbralo 40 ljubiteljev gora.

Iz poročila predsednika UO **Franca Kosmača** smo lahko razbrali: Lani so imeli 270 članov, UO se je sestal osemkrat. Ukvarjali so se z mnogimi stvarmi, tudi s popravilom ceste in iskanjem novega oskrbnika za Loko. V decembru so našli domačina **Tončko** in **Frančka Moličnika,** s katerima so zadovoljni. Na osnovni šoli Blaža Arniča imajo mentorico **Valčko Robnik,** krožek šteje 26 članov. Markacisti so obnovili pot Raduha—Arta—Rogovilc. Za članstvo so organizirali 3 izlete, in sicer na Arihovo peč, Triglav in v tednu športa na Raduho. Gospodarski odsek vodi **Tone Pečovnik.** Opravili so nekatera popravila na Loki (plot, drvarnica, plinska postaja), uredili vodovod pri Okrepčevalnici Igla in opravili nekatera dela na planini Arti (dokončali notranjo opremo v koči pašne skupnosti, pozidali dimnik, naredili ograjo). Skupno so opravili 718 delovnih ur. S pašno

skupnostjo so sklenili pogodbo o najemu. V koči na Loki (kjer bo letos že 15 let od otvoritve nove koče in tudi 10. dneva slovenskih planincev) pa želijo preseliti sanitarije in pridobiti dodaten prostor za goste in oskrbnika. Računajo tudi na pomoč PZS. — Tudi alpinisti so bili zelo aktivni. Opravili so 450 plezalnih vzponov, **Robi Supin** se je udeležil celo odprave na Anapurno. Večina alpinistov pa nima nobene službe, gre jim za preživetje. Zato so se odločili osamosvojiti in v prihodnje ne bodo več spadali pod PD. Iz finančnega poročila za minulo obdobje je razvidno, da je okoli 40 odstotkov prihodkov PD Luče bilo nakazano za alpiniste.

Občni zbor so pozdravili predstavnik jamarskega kluba Črni galeb iz Prebolda (zahvalil se je za dobro sodelovanje, lani je obiskalo Snežno jamo okoli 2500 obiskovalcev), predstavniki PD Mozirje, Športne zveze Mozirje, PD Ljubno ob Savinji, Gornji grad, Velenje, Savinjskega MDO PD in dekan iz Luč (spominska zaščita Kocbekove koče).

Govor je bil še o tretjem Arničevem pohodu na Raduho in pismu ministrstva za promet in zveze Republike Slovenije z dne 5. 1. 1993 glede obnove ceste Ljubno—Luče—Solčava, ki je eden od pogojev za nadaljnji razvoj. Mnogi se še spominjamo, da so bile Luče dolga leta v vrhu urejenosti slovenskih turističnih krajev, po poplavi leta 1990 in zoženju trga pa je turizem praktično presahnil.

Miroslav Žolnir

Na IPP in okoli nje

Hrvaško planinsko društvo iz Zagreba je pod vodstvom pisca teh vrstic začelo že pred skoraj četrt stoletja pripravljati planinsko pot po Čičariji. Že davnega leta 1970 so začeli v Ankaranu v Sloveniji in pot nadaljevali skozi Kubed do Buzeta na Hrvaškem, nato so jo nadaljevali skozi Motovun do Labina. Pozneje so pot »premaknili« na Podgorje v Sloveniji in mimo Tumove koče na Slavniku dalje na Žbevnico, Orljak, Brajkov vrh, Planik in Poklon do vrha Učke. Naposled pelje zdaj ta pot od Slavnika in Kojnika v Sloveniji (začasno ta del poti ni priključen na skupno pot) prek Žbevnice, Gomile, Račje vasi, Orljaka, Brajkovega vrha, Planika in Poklona do vrha Učke.

Medtem so planinci markirali dostopni poti (stezi) Jelovice—Slavnik ter Počekaj (Buzet)—Slum—Klenovščak—Pečić—Račja vas. Dostopne poti na Slavnik so že prej označili planinci iz Kopra. Pot Rakitovec—Brest—Žbevnica so označili člani Hrvaškega planinskega društva Glas Istre iz Pulja, pot Nugla—Klenovščak—Žbevnica prav tako planinci iz Pulja, pot Lupoglav—Semići—Brgudac—Brajkov vrh planinci iz Zagreba in deloma iz Pulja, pot Lupoglav—Brest—Planik prav tako planinci iz Pulja, dostopne poti na Poklon, Planik in Učko pa planinci z Reke. Zadnjo markirano pot iz Velikih Mun (od cerkve sv. Magdalene) prek Malih

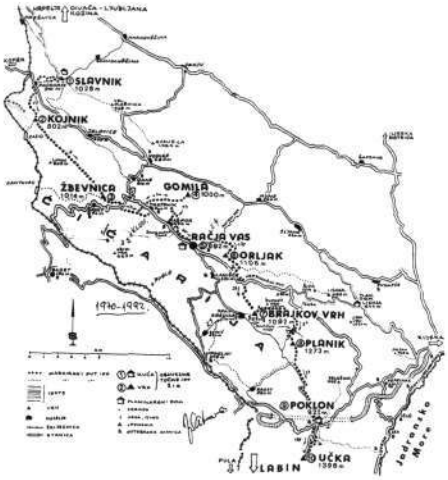

Mun na Orljak oziroma v Račjo vas so spet markirali »železničarji« iz Zagreba, pred tem pa deloma člani HPD Torpedo z Reke.

Na objavljeni karti je označen čas, potreben za pešačenje. Sicer pa je mogoče pregledne zemljevide kupiti v HPD Željezničar iz Zagreba za 1 DEM, plačljivo v protivrednosti v hrvaških dinarjih po tečaju na dan nakupa.

Med načrtovalci Istrske planinske poti IPP (tako se imenuje ta planinska pot) je želja, da bi se kdaj v prihodnosti ta planinska transverzala začela v Trstu in končala na Reki, da bi torej prečila celotno Istro prek njenih največjih in najlepših hribov in gričev.

Josip Sakoman

Najvišja točka transverzale TV

Sredi aprila (21. aprila 1993) se je v Planinskem domu na Sviščakih sestal Odbor za spominsko transverzalo kurirjev in vezistov NOV Slovenije, sestanku pa so prisostvovali najvišji predstavniki PTT Kopra in Postojne ter ilirskobistriškega PD. Planinska transverzala kurirjev in vezistov z uveljavljeno oznako TV povezuje osrednji slovenski predalpski prostor od Gančanov v Prekmurju do Slavnika in prav na Snežniku doseže svojo najvišjo točko na tej 307 ur dolgi strnjeni poti.

Martin Prevorčnik, predsednik odbora transverzale, je z veseljem ugotovil, da je transverzala TV v 24 letih upravičila svoj obstoj, saj jo obiskuje na tisoče pohodnikov in je prav v zadnjih letih letno največ pohodnikov dobilo značke za prehojeno pot. Sestanka se je udeležila tudi **Dragica Romé** iz Novega mesta, pobudnica te poti; ob tej priložnosti je pozvala

primorska planinska društva, da ob svojem delu ne spregledajo tudi skrbi za planinsko pot TV.

(oj)

Mladi govorijo o planinstvu

Ob 100-letnici Savinjske podružnice Slovenskega planinskega društva in ob tridesetletnici mladinskega odseka Planinskega društva Zabukovica so v društvu in v šoli pripravili več prireditev.

Enajst skupin učencev je pripravilo raziskovalno nalogo »Planinstvo v našem kraju«. Ob koncu letošnjega maja so v šoli organizirali tako imenovani »kulturni dan«, ki je bil posvečen planinstvu. Zjutraj so nekateri planinci različnim skupinam učencev spregovorili o planinstvu in alpinizmu. Sledila je predstavitev raziskovalne naloge v Domu Svobode Griže. Dopoldne je bila predstavitev za učence, zvečer za starše, društvo je povabilo na predstavitev vse nekdanje aktiviste, ki so delali v društvu, sedanje in prejšnja vodstva društva, sosedna društva itd.

V uvodu prireditve so prikazali diapozitive o gorah in recitirali različne misli o gorah, misli **Franceta Avčina, dr. Mihe Potočnika, Nejca Zaplotnika** in drugih.

Nato je predstavnik društva pozdravil navzoče in spregovoril o jubilejih, zvečer pa je prebral pozdravno pismo MK PZS. Mlada napovedovalka in sošolke so predstavile delo pionirjev-planincev v šoli. Spomini so segli vse do 28. februarja 1970, ko je bil prvi sprejem pionirjev v PZS. Sledil je intervju z dolgoletno mentorico planinske šole Magdo. Obujala je spomine na skupne izlete s pionirji.

Program je popestrila skupina mlajših planincev, ki so se odpravili na izlet in se prepirali, kdo bo vodnik. Ugotovili so, da ne morejo biti planinski in mladinski vodniki.

O vlogi in delu planinskega vodnika je spregovoril Srečko.

Napovedovalka je zatem poudarila, da so od leta 1983 pionirski tabori. Na diapozitivih so kazali slike z različnih taborov.

Po spisu o taboru načelnik MO Milan spregovori o delu mladinskega odseka in o taborih.

Skupina mladih planincev, ki na svojem izletu veselo prepeva, ugotovi, da je ena izmed planink vrgla smet na tla. Sledi pogovor o varstvu narave. Eden iz skupine se je izgubil; ko ga najdejo, poprosijo izkušenega markacista Stanka, da spregovori o markacijah, o tem, kako se pota markirajo in kako so pred leti markirali Savinjsko planinsko pot.

Razgovor preide na vezne poti in predsednik društva Srečko spregovori o veznih poteh.

Medtem so mladi planinci prispeli na cilj, krstili novo pečenega planinca in ena izmed mladih planink se je pohvalila, da je prehodila Savinjsko planinsko pot, Andraško planinsko pot in Vinskogorsko planinsko pot (opozorilo na domače poti), da ima značko Ringaraja in vse tri značke Pionir planinec — sedaj Mladi planinec.

Sledi pogovor s Karlijem o gradnji planinske postojanke Hom in o oskrbništvu v koči ter pogovor z g. Glažerjem o alpinizmu.

Bile so slike na platnu, bilo je petje in sproščeni razgovori. Na zelo pestri prireditvi so poskušali prikazati čimveč. Tudi zaplesali so na odru in s tem poudarili, da so planinci vedno veseli in da slabo voljo pustijo v dolini.

Prireditev sta spremljali harmonika in kitara; cena godbe na pihala je bila previsoka. Kje so tisti časi, ko je godba na Homu zaigrala zastonj in se je društvo oddolžilo tudi z nakupom tega ali onega instrumenta! Zato je pela harmonika in nihče ni pogrešal druge godbe.

Splošno mnenje je, da je šola lepo proslavila 100-letnico društva in se vsem, ki so sodelovali pri delu s šolarji, lepo zahvalila.

Ocena ocenjevalca naloge v okviru akcije »Mladi raziskovalci« pa je, da je ravno naloga Osnovne šole Griže pokazala, da planinstvo ni samo hoja, hoja na hrib, ampak še marsikaj drugega, tudi vzgoja in ljubezen do domovine; to neprestano poudarjajo pri delu s šolarji.

Franc Ježovnik

Dobili smo priznanje

Telefon: spoznala sem Andrejev glas in nekaj veselega v njem. Ni bilo dolgo in že je bil v našem vrtcu. »Čestitam!« je dejal in na obrazu mu je poigraval nasmeh, ki mi je potrjeval, da zares prinaša nekaj lepega. Berem: »V čast in veliko veselje mi je, da vam lahko sporočim, da je komisija za podelitev priznanj Mladina in gore ... in prosim, da nam sporočite, če načrtujete kakšno svečanost, kjer bi vam priznanje izročili.«

Bila sem vesela za otroke, vzgojiteljice, za Andreja, zase. Z Andrejem sva imela tako in tako že v načrtu končni izlet, samo za lokacijo sva se morala še odločiti. Zmagala je Travna gora in mislim, da smo izbrali prav.

Sončno jutro je obetalo mnogo lepega. Kar s štirimi avtobusi smo se popeljali Dolenjski naproti, mimo prijaznih zaselkov do Nove Štifte, do 400 let stare cerkvice in samo nekaj let mlajših lip. V senci mogočnih lip se Andrej in vodniki Miha, Herman, Zvone, Aleš, Jele razporedijo med otroke in vzgojiteljice. Toma, Metko in mene določi v rep kolone (zbledi utrinek — koliko zapetih pesmi, koliko ljubezni, koliko modrovanj je bilo pod tem košatim listjem, ko moram za skupino otrok): ne gre, da bi preveč zaostajali; nudi se lep prizor: temno zelenje, pa živo pisana druščina živahno razposajenih otrok.

Ob žvrgolenju ptic in srečanju s slepcem po lepi senčni poti in dobri uri hoje pridemo do prvih jas. Morje pisanih cvetlic — človek bi se kar potopil vanje, pa kaj, ko črički hitijo pripovedovati, da je to njihov dom; kako lep dom, kakšno razkošje, kar zavidam jim. Kako toplo sijejo otroške očke, v katerih odsevajo travniške cvetlice! Ljudje moji, kako lep dan!

Kolona otrok, vodniki in kažipot nas opozarjajo, da moramo naprej. Hoja po planoti ni utrudljiva, a smo vseeno veseli, ko pridemo do doma, ki stoji sredi razsežnih travnikov: Travna gora! Res si zasluži to ime.

Ob igri s kozicami, konji in psički počakam na Frenka, ki nam s kombijem pripelje kosilo. Tokrat pa je imel spremstvo. Z njim se je pripeljal tudi sam predsednik MK PZS **g. Peršolja** in z njim priznanje našemu vrtcu, našim vzgojiteljicam, otrokom. Po nekajminutnem kulturnem programu — Štefka s svojo folklorno skupino — je g. Peršolja izročil priznanje naši ravnateljici Tatjani, ki se je z veseljem odzvala našemu povabilu na izlet, meni pa je izročil poezije — poezije iz naših gora; pa ne samo meni: ta nagrada je tudi Andrejeva, ta nagrada je tudi nagrada vsem mladinskim vodnikom v PD Integral. V imenu vseh hvala!

Ko sva s Tomom prelistavala to drobno, a obenem po vsebini veliko knjigo, sva naletela na pesem Razodetje, ki pravi:

Ne boli te veter,
ne dež,
ne macesen!
Ne boli te skala,
ne studenec,
ne kristal!
Veš, da si našel
svojo planino!

In ta nas čaka že v naslednjem tednu.

Ivanka Vodnik
VVZ H. C. Andersen

Čiščenje smeti na Lisci

Planinci Planinskega društva Lisca Sevnica—Krško smo skupaj s padalci iz Sevnice, lovci iz Zabukovja, gozdarji iz Sevnice in s planinci iz Radeč v soboto, 5. junija letos, čistili pogorje Lisce in poti, ki vodijo k njej.

Planinci smo že v preteklem letu pričeli urejati deponijo smeti, ki je bila pod Tončkovim domom. Na tej deponiji so smeti odlagali več kot 25 let. Lahko si le mislite, kakšna gora smeti se je nabrala v teh letih!

Odločili smo se, da odlaganju smeti na Lisci naredimo konec in tako zdaj vse smeti odvažamo v dolino na za to določeno mesto. Sanacija obstoječe deponije smeti je skoraj pri koncu. Pri njej so nam finančno pomagali SO Sevnica, KS Sevnica, Gozdno gospodarstvo Brežice, Sopota Radeče, Geološki zavod in drugi.

Res je, da planinci ne mečemo smeti ob poteh, a proizvajamo jih v planinskih domovih. Znamo in hočemo bolj ozaveščati ljudi, da bodo znali kulturneje ljubiti naravo.

Ne želimo biti vedno le pobiralci smeti.

Jože Prah

Zimski tabor na Okrešlju

V začetku maja je Mladinski odsek PD Velenje organiziral zimski tabor na Okrešlju, ki se ga je udeležilo 15 planincev od 5. do 7. razreda. Bivali so v koči velenjskih alpinistov. Pri vodenju izletov sta pomagala vodnika **Mito Šinkovec** in **Damjan Mestnik,** ki sta sodelovala tudi pri organizaciji in izvedbi tabora za srednješolce, ki je bil letos prvič. **Suzana Cesar,** vodja tabora, pravi, da je takšen tabor za otroke enkratno doživetje, hkrati pa dragocena izkušnja za življenje.

Damjan Vrenčur, planinec OŠ Gustava Šiliha, razmišlja o taboru takole:

V deževnem jutru stojimo pod Orlovim gnezdom pri slapu Rinka in se sprašujemo, kakšen bo letošnji zimski tabor. Dež lije kot iz škafa, mi pa nič kaj prijazno ne gledamo na pot, po kateri se bomo povzpeli do majhne alpinistične koče.

Čeprav te tri dni ni manjkalo nalivov, se je vendarle izkazalo, da je v hribih tudi slabo vreme za nekaj dobro.

Ko smo prispeli do alpinistične koče, smo z veseljem odložili težke nahrbtnike. To dopoldne je bilo mirno. Pripravljali smo si ležišča, sušili premočeno perilo in jedli. Nekateri so odšli celo spat. Navajali smo se na nove razmere: življenje brez elektrike, tekoče vode, brez udobnih postelj. Čeprav neudobno, pa vendar lepo in zanimivo.

Popoldne se je vreme za kratek čas izboljšalo. Odšli smo na bližnje snežišče, kjer smo vadili zaustavljanje s cepinom. Popolnoma mokri, toda dobre volje smo prišli v kočo, kjer nas je že čakal topel kamin. Po večerji je bil družabni večer. Do dvanajstih zvečer smo se igrali in prepevali, nato pa prijetno utrujeni odšli spat.

Ko smo se naslednji dan zbudili, smo vedeli, kaj nas čaka: tura na Savinjsko sedlo. Po zajtrku smo si pripravili nahrbtnike in odšli. Hodili smo po serpentinasti poti in prispeli do prve ovire. To je bila ozka steza nad skalnim pragom, pod njo pa droben grušč. Vodniki so se odločili za vrvno ograjo. Ko smo varno prečkali nevarni del, smo opazili drugo neprijetno stvar: pred nami je bilo dolgo snežišče vse do Savinjskega sedla. Sneg je bil mehak, zato se nam je ugrezalo včasih tudi do kolen in čez. Ravno smo bili sredi snežišča, ko nas je zajela megla, po nas pa je začelo padati babje pšeno. Vseeno smo se odločili, da gremo naprej — in čez pol ure smo stali na Savinjskem sedlu.

Naredili smo še posnetek, nato pa odhiteli v dolino.
Nedelja je bila naš zadnji dan. Prišla so za nas najtežja opravila: pakiranje, pospravljanje in slovo. Vse drugo smo nekako še opravili, samo slovo je bilo težko. Preden smo se podali v dolino, smo šli še malo plezat po ledeniških balvanih. Tu smo naredili še nekaj lepih posnetkov za spomin, potem pa smo se res poslovili od našega tridnevnega doma.
Na poti sem premišljeval o dobrih in slabih stvareh, ki so se tu dogodile, premišljeval sem tudi o izkušnjah, ki sem jih tu dobil.
Morda je bil tudi to razlog, da sem zadnji prišel v dolino.

s. c.

Zimska planinska šola na Okrešlju

Na Mladinskem odseku PD Domžale so se odločili, da tudi najmlajše planince seznanijo s hojo v gorah pozimi, nas naučijo uporabljati cepin in smučarske palice ter nas seznanijo z ukrepi ob nezgodah.
Tako smo se v soboto, 17. aprila letos, podali na Okrešelj nad Logarsko dolino. Vzpenjati smo se pričeli pri koči pod slapom Rinka in nadaljevali pot mimo Orlovega gnezda do Frischaufovega doma na Okrešlju. Do doma smo hodili debelo uro, saj smo v nahrbtnike naložili hrano za dva dni ter spalne vreče in cepine, tako da smo jih pred domom prav z veseljem odložili. V domu sta nas prijazno pričakala oskrbnik Adi in kuharica Fani, ki sta ves čas skrbela za naše želodce in pridno kurila v krušni peči. Od tam smo se odpravili na prve ure planinske šole.
Sneg ni bil najboljši, zato pa ga je bilo kar veliko. Počasi smo v koloni gazili proti Turskemu žlebu, tako da smo se izmenjavali na prvem mestu. Marsikomu se je vdrlo do pasu in se je komaj skobacal iz mokre zasede. Ker sneg ni bil primeren za spuščanje s cepinom, smo najprej napravili drsalnico. Drsali smo se po zadnjici toliko časa, da je bil sneg zbit in zglajen. Tedaj pa se je začelo zares.
Vodniki so nam pokazali pravilno uporabo cepina in kako se s cepinom najhitreje zaustaviš. Vsakdo izmed nas je potem vadil zaustavljanje s cepinom toliko časa, dokler mu ni postalo to že užitek. Najbolj pogumni so drseli tudi z glavo navzdol, kar je bilo še težje, saj se moraš obrniti na trebuh in potem zavirati. Naučili smo se uporabljati tudi dereze, vendar nas je hladno in vetrovno vreme zmamilo v toplo naročje koče.

V domu za toplo pečjo je nato sledilo še predavanje o planinski opremi, kratka analiza dneva in večerja s palačinkami. Po obilni večerji smo imeli družabni večer.
Naslednji dan smo imeli predavanje o varnosti v gorah pozimi, preden pa smo odšli izdelovat pravi zimski bivak, smo poslušali še kopico nasvetov o izbiri kraja in načinu gradnje. Razdelili smo se v dve skupini; vsaka je dobila bivak vrečo in nalogo, naj si poišče suho in pred vetrom zavarovano zavetišče. Mi smo ga našli pod borovci, nekoliko smo ga še dogradili s snegom in ga zavarovali pred vetrom. Naš bi-

Udeleženci letošnje zimske planinske šole na Okrešlju

vak je bil pripravljen za prvi obisk. Tudi druga skupina si je izdelala podoben bivak, kmalu pa smo ugotovili, da nam lahko služita tudi kot trdnjavi in boj s kepami je bil neizbežen.
Po kosilu smo se poslovili od Adija in Fani ter se začeli vračati v dolino. Bilo je zabavno. Naučili smo se marsikaj novega, predvsem pa, kako se obnašati v gorah, če nas doleti kaj neprijetnega in nepredvidenega. Na srečo se nam to tokrat ni zgodilo, saj smo imeli lepo sončno vreme in ugodne snežne razmere, pa tudi pametne in odgovorne vodnike.
Vodstvo in udeleženci zimske planinske šole se zahvaljujemo PD Celje za gostoljubnost, še posebej Adiju in Fani za prijazno oskrbo ter dobro počutje v Domu.
Zimske planinske šole se je udeležilo 15 učencev od 5. do 8. razreda domžalskih OŠ in mladinski planinski vodniki **Vinko Cedilnik, Aleš Peršolja, Milan Jazbec** in **Borut Peršolja.**

Ana Ukmar, 7. razred
OŠ Domžale

Planinsko srečanje

V sredo, 25. maja, je bilo zvečer v Domu svobode v Grižah srečanje planincev PD Zabukovica ob 30-letnici mladinskega odseka in počastitvi spomina 100-letnice SPD. Srečanje je bilo kot predstavitev raziskovalne naloge Planinstvo v našem kraju, ki sta ga skupno pripravila OŠ Griže in PD. Nastopili so učenci (le dva fanta) OŠ Griže. V programu je mlada napovedovalka vključila pogovor s tajnikom, mentorico, planinskim vodnikom, mladinskim vodnikom, markacistom, gospodarjem in oskrbnikom, alpinistom in orientacistom. Tako smo spoznali delo PD. Srečanja so se udeležili predstavniki PD Polzela, Šempetra, Žalca in Zlatarne Celje. Na koncu je bilo še veselo kramljanje med udeleženci.

B. J.

Po desetih letih spet planinska šola

V osnovni šoli Radlje so lanskega decembra organizirali »Naš teden«. To je bil teden brez pravega pouka, učenci pa so lahko izbirali med štiridesetimi krožki oziroma izvenšolskimi dejavnostmi.
Planinsko društvo Radlje je ponudilo planinsko šolo in udeležilo se je je 25 učencev od drugega do osmega razreda. Trajala je pet dni, in sicer na Pesniku na Pohorju v pravem zimskem okolju. Predavanja in vaje so bile dopoldne in pozno popoldne, vmes pa je bil vsak dan čas za igre na snegu. Najraje smo smučali. Tudi dolge zimske večere smo koristno izrabili. Prvi večer smo se igrali socialne (interakcijske) igre, kar se je pokazalo za posebno pravilno.
S tem smo že na začetku ustvarili posebno sproščeno in prijateljsko vzdušje. Naslednje večere smo gledali diapozitive in imeli zadnji večer planinski krst. Obiskali smo tudi Ribniško kočo in se poskušali povzpeti na najvišjo točko Pohorje — na Črni vrh (1543 m), kar pa nam zaradi globokega snega ni povsem uspelo.
To je bila po desetih letih prva planinska šola. Vodil jo je **Jernej Pikalo,** kuhala in predavala sta **Janko Mihev** in **Rudi Ambrož,** samo predaval pa **Janez Semlak.**

S. J.

Še so meceni

V korist Planinskega vestnika so odstopili avtorski honorar:
Dušan Novak, Ljubljana, 700 tolarjev
Franci Erzin, Šenčur, 1900 tolarjev
Miha Potočnik, Ljubljana, 300 tolarjev
Karlo Kocjančič, Koper, 2500 tolarjev
Valent Vider, Solčava, 5500 tolarjev
Janez Pretnar, Radovljica, 1700 tolarjev
Andrej Brvar, Ljubljana, 6500 tolarjev
Gregor Klančnik, Ljubljana, 10.200 tolarjev
France Škrbec, Ljubljana, 2000 tolarjev
Rafko Terpin, Idrija, 13.000 tolarjev
Pavle Šegula, Škofja Loka, 1000 tolarjev
Marjan Oblak, Medvode, 4500 tolarjev
Darinka Petkovšek, Ljubljana, 500 tolarjev
Metka Rutar-Piber, Bled, 1600 tolarjev
Vojko Čeligoj, Ilirska Bistrica, 1900 tolarjev
Janko Pribošič, Vrhnika, 800 tolarjev
Franci Savenc, Ljubljana, 6000 tolarjev
Vladimir Škerlak, Ljubljana, 1200 tolarjev
Jože Dobnik, Ljubljana, 600 tolarjev.

V gotovini so prispevali za Planinski vestnik:
Valent Vider, Solčava, 500 tolarjev
Andrej Brvar, Ljubljana, 31.872 tolarjev
Jože Stanonik, Škofja Loka, 64.606 tolarjev
Darinka Petkovšek, Ljubljana, 5000 tolarjev
Tone Knaflič, Nemčija, 2000 tolarjev
Bojan Turšič, Ljubljana, 2000 tolarjev.

V korist GRS je prispevala avtorski honorar
Helena Giacomelli, Domžale, 3500 tolarjev.

V gotovini je prispeval za GRS
Danilo Škerbinek, Ljubljana, 45.538 tolarjev.

V gotovini sta prispevali za Alešev sklad
Marija Lah-Vild, Murska Sobota, 3000 tolarjev
Mija Pilko, Maribor, 1200 tolarjev.
Vsem tem darovalcem in vsem drugim, ki so darovali, pa poimensko ne želijo biti imenovani, se prejemniki lepo zahvaljujejo.

Pravočasno cepljenje-
večletna zaščita!

Meščani, planinci, izletniki, sprehajalci...

Meningoencefalitis
(vnetje možganov in možganskih ovojnic)
povzročen z virusom, ki ga na ljudi prenaša klop
s svojim ugrizom (park, gozd, travnik...)

FSME-IMMUN® Inject

Inaktivirana vakcina z adjuvansom
za klopni meningoencefalitis

Registrirana v Sloveniji

Informacije 061/151-200

IMMUNO AG
Industriestr. 67, A-1220 Wien/Austria
Tel.: 0222-23 00, Fax: 222-23 00/408

Bazično cepljenje (prvo cepljenje):
1. cepljenje
2. cepljenje po 4–12 tednih
3. cepljenje 9–12 mesecev po drugem cepljenju

Revakcinacija: v presledkih treh let

Zaščitite svoje zdravje takoj!

AGROPROGRES LJUBLJANA
Slovenska c. 5, 61000 Ljubljana
Tel.: 061/151-200, Fax: 061/223-356

CERRO TORRE

CERRO TORRE

UNIVERZALE
DOMŽALE
INDUSTRIJA OBLAČIL p.o.

Ne prezrite pestre izbire planinskih oblačil z oznako CERRO TORRE ter ugodnih cen v industrijskih prodajalnah

Univerzale-Domžale, Ljubljanska 85, tel: 721-421
Domžale, Slamnikarska 4 tel: 714-111
Homec, tel: 727-524